

192

ZWARE KLAPPEN IN INDIË

OVERZICHT VAN ALLE INCIDENTEN
MET DRIE OF MEER EIGEN DODEN EN/OF VERMISTEN
TIJDENS HET NEDERLANDS-INDONESISCHE CONFLICT
1945-1962

OPDAT ZIJ NIET VERGETEN WORDEN

FRANS C. HAZEKAMP
BAARN 2014
eigen beheer

192 zware klappen in Indië

2014, in eigen beheer

Frans C. Hazekamp

Drakenburgerweg 125

3741GM Baarn

Productie: Drukkerij Bakker Baarn

ISBN 978-90-812687-0-7

INHOUDSOPGAVE

	pag.
Inhoudsopgave	3
Introductie	7
OVERZICHT DEEL 1	
<i>Nederlandse landstrijdkrachten inclusief Mariniersbrigade:</i>	
Zware klappen in West-Java, excl. de 7 Decemberdivisie	19
Zware klappen voor de 7 Decemberdivisie	37
Zware klappen in Midden-Java	49
Zware klappen in Oost-Java, excl. de Mariniersbrigade	77
Zware klappen bij de Mariniersbrigade en de varende zeemacht	94
Zware klappen op Sumatra	103
OVERZICHT DEEL 2	
<i>Luchtstrijdkrachten inclusief Marineluchtvaartdienst:</i>	
Zware klappen bij de luchtstrijdkrachten	119
Luchtstrijdkrachten KNIL	120
Marineluchtvaartdienst	125
Koninklijke Luchtmacht	129
OVERZICHT DEEL 3	
<i>Koninklijk Nederlands-Indisch Leger:</i>	
Zware klappen voor het KNIL	131
Korps Speciale Troepen	133
KNIL infanteriebataljons	136

Overige KNIL-eenheden	148
Inlandse regionale eenheden	156
Enkele onbevestigde verhalen	160
Kille getallen	162
Eenzijdige schiet- en explosie-incidenten, verdrinking	167
Onduidelijkheden over Nederlandse verliezen	178
BIJLAGEN	
Militair jargon	192
Verantwoording foto's en bronnen	195
Volgnummerindex op basis van krijgsmachteenheden	197
Volgnummerindex op basis van aard van de incidenten met drie of meer doden en/of vermisten	201
Volgnummerindex op basis van behandeling van Nederlandse en KNIL-krijgsgevangenen door de tegenstanders	204

Ter herinnering aan mijn neef, de in Oost-Java gesneuvelde opperwachtmeester der cavalerie Loek van Noort, + 5-6-1949

INTRODUCTIE

Dit is geen boek om mee te nemen op vakantie. Geen fictie, geen poëzie, geen stoerheid, geen liefde, geen lopend verhaal. Dit boek met louter zwarte bladzijden en hier en daar lichtpuntjes in de vorm van individuele moed en opoffering is nauw verbonden met het einde van de Nederlandse koloniale geschiedenis, met het einde van een wereldrijk.

Het is een overzicht van de zwaarste klappen die de uit Nederland aan-gevoerde strijdkrachten en het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) tijdens het Nederlands-Indonesische conflict gedurende de jaren 1945-1962 moesten incasseren. Bijna vijfduizend Nederlandse en KNIL-militairen bleven achter in de Indonesische grond of verdwenen voor altijd tijdens wat door velen later zou worden beschouwd als een ‘mission impossible’ ondanks de aanvankelijk optimistische insteek van de legercom-mandant, generaal Simon Spoor. Zij sneuvelden tijdens of na gevechts-contacten met de toenmalige tegenstanders, werden slachtoffers van trek-bommen en mijnen in wegen en bruggen of overleden als gevolg van on-gevallen, ziekte, zelfdoding, verdrinking, explosies, eigen vuur en andere oorzaken. Daarnaast vond nog eens, volgens een van de slachtoffer-registers, een groot aantal leden van inlandse semi-militaire hulpkorpsen, de inheemse Algemene Politie en Indische niet-militaire medewerkers van inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan de zijde van de Nederlandse en KNIL-strijdkrachten de dood.

Honderden boeken en tijdschriftartikelen zijn in de loop der jaren gewijd aan dit conflict. Veel van deze publicaties betreffen egodocumenten, dag-boeken en brievenverzamelingen, die door Indië- en Nieuw-Guinea-vete-ranen tijdens hun diensttijd daar werden geschreven. Zij werden later in al dan niet aangepaste vorm door hen in eigen beheer of via een uitgever gepubliceerd. Anderen gaven in boekvorm of op internet een beeld van de in hun geheugen opgeslagen herinneringen. In recentere jaren ontdekten nabestaanden van weer andere veteranen, vooral kinderen en kleinkinde-

ren, vergeelde documenten op zolders, in kasten en laden. Zij vonden de nagelaten papieren van hun vaders, grootvaders of soms ook ooms of broers dermate waardevol dat zij alsnog tot het uitgeven daarvan overgingen. Daarnaast besloten vele historici tot nader onderzoek van de achtergronden van het gehele conflict dan wel bepaalde perioden of aspecten daarvan. Tal van dissertaties, scripties en andere gedegen publicaties waren het resultaat van die studies. Aanvankelijk was het nog mogelijk om naast bestudering van documenten in archieven, onderzoekscentra en bibliotheken interviews af te nemen van veteranen en andere betrokkenen betreffende hun persoonlijke ervaringen. De tijd, een wat haperend geheel, maar ook geruchten destijds en onvoldoende kennis deden een aanslag op de juistheid van de informatie. Langzamerhand maar nu steeds sneller sterven deze levende getuigen uit.

Wat was de aard van de gevechten? Wat waren de gevolgen van trek-bomben mijnexplosies? Wat gebeurde met de door de tegenstanders gemaakte krijgsgevangenen? Welke ernstige verkeers-, vliegtuig- en andere ongevallen deden zich voor? Waar, wanneer, bij welke onderdelen vielen de zwaarste klappen? Wat was het aandeel van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger in de gebeurtenissen daar? Dit overzicht is een poging om in deze vragen, zij het met grote beperkingen, enige duidelijkheid te brengen. Er zijn natuurlijk elders overzichten te vinden van verliezen per militaire eenheid, groot of klein. Een totaalbeeld van fatale gebeurtenissen met één of meer doden over geheel Nederlands Oost-Indië, incl. Nieuw-Guinea, tijdens de dramatische jaren na afloop van de Tweede Wereldoorlog ontbreekt tot nu toe. Het zou het inzicht in de aard en omvang van de vijandelijkheden verbeteren indien een dergelijk overzicht beschikbaar zou zijn. Het beschrijven van ieder incident met één of meer doden zou evenwel tot onleesbaarheid en veelvuldige inhoudelijke herhaling leiden.

In dit overzicht is daarom gekozen voor het beschrijven van uitsluitend die gebeurtenissen, ONGEACHT DE AARD DAARVAN, WAARBIJ DRIE OF MEER NEDERLANDSE OF KNIL-MILITAIRES OM HET LEVEN ZIJN GEKOMEN OF TIJDELIJK DAN WEL BLIJVEND VERMIST ZIJN GERAAKT.

De primaire keuze voor ‘Nederlandse of KNIL-militairen’ sluit aan bij de statutair vastgelegde uitgangspunten voor opname van in Indië gestorven militairen in het slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting (OGS). Ook de opgave van slachtofferaantallen door het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) gaat uit van deze keuze. Uiteindelijk zijn niet minder dan 192 incidenten binnen dit uitgangspunt door mij getraceerd en beschreven. Soms is veel materiaal beschikbaar, soms ontbreekt dat (bijna) geheel. In het eerste geval wordt een beknopte beschrijving van de gebeurtenissen gegeven, in het laatste geval is het ontbreken daarvan geïndiceerd. Het incident is dan opgenomen op grond van de betrouwbaarheid van de bron, dan wel de informatie betreffende de slachtoffers. In enkele gevallen is de beschrijving iets uitgebreider gezien het uitzonderlijke karakter van het betreffende incident. Wellicht zijn de aanwezige informatieve lacunes bij verder onderzoek in minder voor de hand liggende of minder toegankelijke bronnen alsnog te achterhalen.

Een probleem bij het bestuderen van archiefmateriaal en de afgenomen interviews was en is de betrouwbaarheid van de verkregen informatie. Om het thuisfront niet ongerust te maken worden door veel Indiëgangers in hun brieven vaak vooral prettige, huishoudelijke en ‘toeristische’ zaken beschreven maar traumatische ervaringen verzwegen. Soms ook worden evenwel in dagboeken, brieven en interviews mededelingen gedaan die niet waar *kunnen* zijn bij toetsing aan objectieve gegevens. Als waar weergegeven gebeurtenissen, die in feite alleen op geruchten of fantasie blijken te zijn gebaseerd. Opgepoetste verhalen om het thuisfront duidelijk te maken hoe stoer of hoe ellendig de schrijver of zijn onderdeel er aan toe is. Nu en dan spreken de verhalen over eenzelfde gebeurtenis in meerdere dagboeken of interviews elkaar rechtstreeks tegen en zijn deze weer afwijkend van de zakelijke verslagleggingen in militaire documenten.

Bij gebrek aan weerwoord kunnen de aldus in de documenten verzonnen, opgeblazen of juist afgezwakte dan wel versluisde incidenten en toestanden door historici als feiten worden aangenomen en in hun analyses verwerkt. Ook journalisten van dagbladen en tijdschriften blijken het toet-

sen van door hun informanten of gesprekspartners aangeleverde informatie veelal achterwege te hebben gelaten. Niet zelden is het toetsen wegens het gebrek aan andere bronnen echter onmogelijk. Enkele van die gevallen zijn in de incidentbeschrijvingen nader toegelicht. Te verwachten is dat dit verschijnsel zal toenemen naarmate het conflict langer is geleden en correctie door andere direct betrokkenen steeds minder en tenslotte niet meer mogelijk zal zijn.

Als primaire bronnen van informatie gelden in dit overzicht de gevechts- en actieverslagen, procesverbalen, de driemaandelijke onderdeeldagboeken en andere in de dossiers van de militaire eenheden aanwezige documenten. Deze bestanden zijn vooral te vinden in het Nationaal Archief en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, beide in Den Haag. De in deze documenten genoemde gegevens zijn militair-technisch van aard, vermelden de feitelijke gebeurtenissen qua inhoud, tijd en plaats en onthouden zich van emoties, gevoelens, geruchten en details ter plaatse.

Zij kunnen worden aangevuld met gegevens in egodocumenten, waar juist emoties, gevoelens en sfeerdetails vaak een belangrijke factor vormen, maar de werkelijke gang van zaken zoals sneuvelen of overlijden als gevolg van eigen vuur soms verdoezelen. Dat geldt ook voor gedenkboeken, die door sommige militaire eenheden na terugkeer in Nederland werden uitgegeven (7 Decemberdivisie, diverse brigades, bataljons, etc.). Waar in dit overzicht primaire bronnen ontbreken en toetsing van andere bronnen niet of onvoldoende mogelijk is wordt zulks uitdrukkelijk vermeld. Ook de boeken, geschreven door journalisten, die korte of langere tijd bij de gevechtstroepen doorbrachten zijn niet altijd vrij van kritiekloze overname van vertelde verhalen, van journalistieke interpretaties en van veronderstellingen van de schrijvers zelf. De subjectiviteit stijgt nog verder in bewust romanachtige ‘op de realiteit gebaseerde verhalen’ waarin fictie en non-fictie dooreenlopen. Wat is dan echt, wat fantasie? Informatie in deze ‘semi-fictie’ verhalen is niet in het vóórliggende boek verwerkt.

Traumatische gebeurtenissen worden soms zelfs verzwegen in herinneringsboeken van grote en kleine gevechtseenheden. In het gedenkboek van

de vierde infanteriebrigade 'Oost-Java' bijvoorbeeld worden slechts enkele kleinere dodelijke incidenten beschreven. Uit de overzichten van overleden militairen in het boek zelf is echter af te leiden dat alleen al bij de drie gardebataljons van de brigade - de vierde bataljons van de Grenadiers, de Jagers en de fuseliers Prinses Irene - honderdzeventien man zijn gesneuveld of anderszins zijn overleden, bijna vijf procent van de aan-vangssterkte van deze drie uitgezonden bataljons. Twee van deze drie bataljons behoren tot de eenheden die procentueel de zwaarste verliezen tijdens hun Indiëperiode leden. Deze dodenaantallen worden (onder andere) op de (toenmalige) website van het inmiddels in het Nationaal Militair Museum te Soesterberg opgegangene Legermuseum en in het slachtoffer-register van de Oorlogsgravenstichting bevestigd. Door vergelijking van de overlijdensdata en -plaatsen in het boek kan vervolgens worden vastgesteld dat bij deze bataljons vijf gebeurtenissen hebben plaatsgehad waarbij drie of meer doden en/of vermisten, in totaal vijf en twintig, aan Nederlandse zijde vielen. Geen woord over deze incidenten in het gedenkboek. De versluiering van narigheden nam grote vormen aan.

Intussen zijn duizenden Nederlandse militairen in de tientallen jaren na afloop van het Nederlands-Indonesische conflict - en de bloedige strijd in Korea! - betrokken geweest en ook nu nog actief bij vredesoperaties van allerlei aard. Wel zijn de politieke en militaire omstandigheden totaal verschillend, vergeleken met Indië. Emotioneel gezien verkeren de vredes-soldaten en hun families evenwel in overeenkomstige situaties. Zorgen bij het vertrek, onzekerheden omtrent het verblijf, grote schrik, woede en droefenis bij verwonding of dood, blijdschap bij de behouden terugkeer. De militairen, die in het kader van vredesmissies en 'vredesoorlogen' werden en worden uitgezonden, waren en zijn echter aan veel meer beperkingen gebonden dan bij de acties in Indië het geval was. Algemene gevechtsinstructies ('rules of engagement') waren in Indië, althans in de praktijk te velde, onbekend. Toetsing van de wijze van optreden bij incidenten aan al dan niet in de weerbarstige praktijk toepasbare ethische, morele of juridische normen en principes een zeldzaamheid tenzij het om mogelijke excessen ging. Die normen en principes werden bovendien individueel verschillend geïnterpreteerd.

Bij de vredesmissies komen, terecht, een of twee gesneuvelden bij één incident nadrukkelijk in het nieuws met foto's van de repatriëring van de stoffelijke overschotten. Zijn de omstandigheden bijzonder dan volgen uitvoerige beschouwingen. Dat was bijvoorbeeld het geval toen twee doden vielen in Uruzgan als gevolg van eigen vuur. Ook het sneuvelen van de eerste luitenant Dennis van Uhm, zoon van de toenmalige net benoemde Commandant der Nederlandse Strijdkrachten, samen met een collegamilitair, drie maanden eerder, in Uruzgan was een incident dat dagen, zo niet weken onderwerp van bespreking in de media vormde. Waar de Nederlandse verliezen tijdens vredesoperaties tot nu toe in de praktijk gelukkig met maximaal twee doden per gebeurtenis eindigen begint dit nu vóórliggende Indische overzicht om praktische redenen met drie overleden militairen per incident.

Wij zijn nu gewend aan razendsnelle voor iedereen toegankelijke informatiestromen over de gehele wereld. Tegenwoordig zijn uitgezonden militairen, hun familie en de Nederlandse bevolking via e-mail en de sociale media tot in detail en onmiddellijk op de hoogte van fatale incidenten en de omstandigheden waaronder zij plaatshadden. Hoe anders ging de informatie voor wat betreft de verliezen tijdens de strijd in Nederlands Oost-Indië. Zware klappen aan de Nederlandse militairen toegebracht als gevolg van mijnen en trekbommen, hinderlagen, zware acties, fatale ongelukken, etc. raakten door gebrek aan mogelijkheden tot communicatie in eerste instantie veelal niet verder bekend dan in de naaste omgeving, het eigen bataljon. Eenmaal per week een lijst met vaak tientallen gesneuvelde en anderszins overleden militairen ergens onopvallend in de krant, geen repatriëring van de stoffelijke overschotten. Alleen het plotselinge overlijden van generaal Spoor veroorzaakte een schokgolf en een stroom van geruchten door de gehele krijgsmacht in Indië. (Een aantal doden in Nieuw-Guinea na 1950 werd wél naar Nederland overgebracht.) De nabestaanden kregen, na een persoonlijke aanzegging van een burgerlijke of militaire ministeriële vertegenwoordiger of via een vertrouwensman - vaak een pastoor of een dominee - een brief van de commandant met medeleven en enkele details. Als ze geluk hadden, volgde daarna een door

militaire collega's gemaakt zwart-wit fotootje van de teraardebestelling in het verre land en jaren later een officiële foto van het graf.

Vele tientallen soldaten raakten en bleven vermist. Deze vermiste militairen vielen vaak in handen van de tegenstanders. De meeste overleden vervolgens in krijgsgevangenschap, werden vermoord, onthoofd, op de meest gruwelijke wijze verminkt. Zij werden, na gesneuveld of vermoord te zijn, door de bevolking begraven of door de tegenstanders in een rivier geworpen en nooit teruggevonden. Vooral de Daroel Islam was in dit opzicht berucht. Een minderheid van de vermiste militairen, enkele tientallen slechts, keerde na lange tijd via uitruilprogramma's terug in de Nederlandse gelederen.

Overigens, net als bij sommige vredesmissies, waren ook in Indië grote groepen militairen min of meer risicoloos aanwezig, althans voor zover de risico's voortvloeiden uit acties van de tegenstanders. Zij maakten vaak deel uit van staven en hoofdkwartieren, waren werkzaam in magazijnen, werkplaatsen, hospitalen, administraties en tal van andere diensten. Niettemin kwamen ook militairen van deze legeronderdelen soms in fatale problemen, zoals tijdens verlopen en recreatie, bij dienstreizen, vliegtuig-, verkeers- en andere ongevallen, als gevolg van ziekte, door zelfdoding en soms bij een incidentele aanval of beschieting. De gevallen, waarbij onder deze militairen drie of meer doden en/of vermisten vielen, zijn in het navolgende overzicht beschreven.

Bij het toekennen van de Eretekens voor Orde en Vrede aan de Indië-gangers werd verschil gemaakt tussen de 'risicoloze' militairen en degenen die actief aan de strijd hadden deelgenomen. Dit onderscheid werd op de toegekende draagmedailles zichtbaar gemaakt door jaar'gespen'. Militairen die tenminste éénmaal per kalenderjaar rechtstreeks betrokken waren geweest bij vijandelijkheden met risico van gewond raken of sneuvelen ontvingen voor elk jaar een 'jaargesp'. Het is duidelijk dat de betrokken officiële instanties hechtten aan het onderscheid. Ook bij de publicatie van de verliescijfers in Indië gedurende de jaren 1945-1950 door het Ministerie van Oorlog en Marine en het NIMH was dit het geval.

De fatale incidenten, waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren, zijn in dit boek primair gegroepeerd volgens drie grote krijgsmachtdelen: de landstrijdkrachten inclusief de Mariniersbrigade, de luchstrijdkrachten inclusief de Marineluchtvaartdienst en tenslotte het KNIL. Binnen de landstrijdkrachten is een geografische onderverdeling gehanteerd: West-, Midden-, Oost-Java en Sumatra worden afzonderlijk behandeld. Daarbij heeft in West-Java de 7 Decemberdivisie een aparte positie, in Oost-Java de Mariniersbrigade. De vliegtuigongevallen in en buiten actie-omstandigheden worden in een eigen hoofdstuk betreffende de luchstrijdkrachten beschreven.

De aldus ten dele geografisch geordende overzichten beperken zich in eerste instantie tot incidenten bij de Koninklijke Landmacht, bij de luchstrijdkrachten van leger en marine en bij de Koninklijke Marine (in het bijzonder de Mariniersbrigade). Daarnaast had het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger een belangrijk aandeel in de militaire activiteiten tijdens het conflict met Indonesië. De incidenten, waarbij KNIL-eenheden drie of meer man verloren, zijn in een afzonderlijk hoofdstuk bijeengebracht. De informatie omtrent hun activiteiten is evenwel in het algemeen veel minder uitgebreid beschikbaar dan voor de uit Nederland afkomstige landmacht, luchtmacht en marine het geval is.

Egodocumenten zijn hier relatief zeldzaam evenals interviewrapportages en teksten op internet. Ook is er meer twijfel omtrent de verliezen, met name ook bij de inlandse regionale eenheden onder KNIL-bevel. De Oorlogsgravenstichting heeft in haar database geen gegevens omtrent doden bij deze regionale eenheden opgenomen, tenzij de betrokkenen onder een officieel KNIL-contract vielen. Over deze KNIL-hulpkorpsen zijn - mede gelet op de twijfels en de beperkte betrouwbaarheid - hier geen gedetailleerde gegevens opgenomen, hoewel ook zij zware klappen kregen. Daarentegen is dat voor de bewakingsbataljons en -compagnieën wél het geval. Gezien hun personele samenstelling, soms bestaande uit KNIL-militairen van vóór de Japanse bezetting, zijn zij veel meer als reguliere KNIL-eenheden te beschouwen.

Hoewel niet direct tot de doelgroep van minimaal drie doden per incident

behorend wordt, gezien de omvang van de betrokken groepen incidenten als geheel, een extra hoofdstuk gewijd aan dodelijke ongevallen als gevolg van eigen vuur, schietongevallen buiten actie, eigen munitie-, bom- en granaatexplosies, zelfdoding en verdrinking in en buiten actie. Dodelijke ongevallen dus waarbij de tegenstanders geen enkele rol speelden. Bij een aantal van deze incidenten vielen overigens wél drie of meer doden. Zij worden in dit hoofdstuk afzonderlijk vermeld met verwijzing naar het algemene overzicht met de beschrijvingen van de incidenten.

Het was in hoge mate teleurstellend om tijdens mijn onderzoek te moeten constateren dat er nu, na meer dan zestig jaar, tussen de grote slachtofferregisters nog steeds geen overeenstemming bestaat omtrent het aantal doden en over het al dan niet in de registers opnemen van de in Indië als gevolg van het Nederlands-Indonesische conflict overleden leden van semi-militaire hulpkorpsen en niet-militaire groeperingen.

Het register van de Oorlogsgravenstichting, de opgave van Jack Kooistra in zijn boek *'Laatste Bericht'* en de lijst behorend bij het monument voor de in het Nederlands-Indonesische conflict overleden militairen en niet-militairen in Roermond verschillen van elkaar. Dat geldt ook voor de dodenlijst van de 7 Decemberdivisie en de aantallen militairen gepubliceerd door het ministerie van Oorlog en Marine en later aangevuld door het NIMH. Terwijl professionele historici in het algemeen de opgave van het NIMH volgen en de OGS op deze zelfde lijn zit wijkt met name de Roermondse lijst daarvan in aanzienlijke mate af.

Het is duidelijk dat die verschillen in hoofdzaak te maken hebben met de beperking bij het NIMH en de OGS (in dit geval statutair vastgelegd) tot door Nederland uitgezonden troepen en de contractueel tot het KNIL behorende militairen. Kooistra rekent ook de semi-militairen van de regionale inlandse bataljons tot deze groep. Het register in Roermond voegt bovendien een aantal inlandse niet-militairen, zoals agenten van de Algemene Politie, tolken, informanten en medewerkers van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan de 'doelgroep' van het monument toe omdat zij

“schouder aan schouder” met de Nederlandse en KNIL-militairen hebben gestaan (citaat van de samensteller van de lijst kolonel b.d. J.W. de Leeuw in ‘*Checkpoint*’, 2005 no. 8). Ook een aantal uit Japanse krijgsgevangenschap teruggekeerde militairen, die alsnog als gevolg van de doorgestane ontberingen overleden en in feite geen enkele relatie met het conflict hadden, worden door het register van het Nationaal Indië-monument en door Kooistra als slachtoffers van het Nederlands-Indonesische conflict beschouwd! Zij zijn in feite slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

Al deze verschillende keuzes en interpretaties leiden onvermijdelijk tot de conclusie dat momenteel geen enkel getal betreffende de in Indië geleden verliezen, ongeacht de aard daarvan, definitief is. Dat geldt dus ook voor de in dit boek genoemde deel- en eindtotalen.

Alleen een nationaal onpartijdig onderzoek zou tot een definitief overzicht kunnen leiden ook al zal zo’n overzicht ten aanzien van de aantallen do-den en hun identiteit, mede gegeven de realiteit elders, waarschijnlijk nooit tot een honderd procent ‘score’ kunnen leiden.

Nu zijn voortdurende misverstanden het onvermijdelijke gevolg van de diverse opvattingen terzake. In het laatste hoofdstuk van dit boek worden hieromtrent nog enkele kritische opmerkingen gemaakt.

Enkele aanwijzingen.

Bij het doornemen van de incidentbeschrijvingen zijn enkele aanwijzingen nuttig.

- Bij de selectie van de incidenten is uitgegaan van tenminste drie doden en/of vermisten per gebeurtenis. Onder ‘vermisten’ worden hier verstaan militairen die na afloop van het betreffende incident niet met de overige betrokkenen in het eigen kamp terugkeerden. Zij konden onopgemerkt gesneuveld zijn of werden door de tegenstanders gevangen genomen. De krijgsgevangenen werden in de meeste gevallen vermoord, soms keerden zij na korte of lange tijd via ontsnapping of uitruil terug. De stoffelijke

overschotten van vermoorde krijgsgevangenen die niet vroeger of later werden geborgen zijn in de dodenlijst van elk incident aangegeven met: ‘blijvend vermist’.

- Een incident in een kleinere lettergrootte dan normaal wijst op een gebeurtenis waarbij geen tegenstanders direct of indirect betrokken waren. De doden waren geen gesneuvelden in de gebruikelijke betekenis van het woord (direct of indirect om het leven gekomen als gevolg van vijandelijke actie) maar overleden natuurlijk wel als gevolg van hun aanwezigheid in Nederlands-Indië.

- Voor de weergave van de namen en rangen van de overledenen is uitgegaan van de vermeldingen in het register van de Oorlogsgravenstichting en dus bijna altijd ook die op de christelijk, joods of islamitisch vormgegeven grafmonumenten voor zover deze aanwezig zijn. Een foto van het desbetreffende monument, in de meerderheid van de gevallen een kruis, is steeds bij de nadere informatie over de overledene in dat register opgenomen, tenzij de betrokkene blijvend is vermist of buiten de erevelden werd begraven en derhalve meestal geen graf aanwijsbaar is.

- Alle beschreven incidenten zijn in principe op basis van de grove geografische groepering in volgorde van vermelding in dit overzicht van een volgnummer voorzien. Voor elk van de drie hoofdgroepen: landstrijdkrachten, luchstrijdkrachten en KNIL is een afzonderlijke set nummers gereserveerd. Binnen een geografische of onderdeelsgroepering is de volgorde op basis van chronologie bepaald. Die nummering maakt het eenvoudig mogelijk om tot andere catalogisering over te gaan. In één als bijlage toegevoegde index is dat reeds gebeurd voor een indeling op basis van de operationele krijgsmachteenheden. In een tweede index zijn de incidenten gegroepeerd op basis van de militaire aard van het incident. Andere mogelijkheden zijn bijvoorbeeld groeperingen op basis van volledige chronologie of van het aantal slachtoffers per incident. In verband met de voortdurende discussies in Nederland inzake ‘excessen’ laat een derde index zien, dat ook aan Indonesische zijde excessief geweld niet werd geschuwd, in dit geval met name ten aanzien van moord op krijgs-

gevangenen.

- In een bijlage wordt een aantal in dit boek gebruikte militaire termen nader verklaard. In contacten met jongeren, groot geworden na het opschorten van de militaire dienstplicht, maar ook al bij hun ouders, blijkt dat veelal zelfs de meest elementaire kennis van het militaire bedrijfsbedrijf bij hen ontbreekt. De bijlage beoogt, zij het beknopt en toegespitst op dit boek, in dit kennishiaat te voorzien.

- Voor wat betreft geografische en persoonsnamen is de tijdens het conflict gebruikelijke spelling gehanteerd. Vrij veel namen zijn door de Republiek Indonesia geheel vervangen als zij aan de koloniale tijd deden denken (Batavia-Jakarta, Buitenzorg-Bogor, Celebes-Sulawesi) of qua spelling omgezet in de officiële Bahasa Indonesia.

Dit overzicht kan er niet op bogen volledig te zijn. Om medische redenen kon ik het uitgebreide archiefonderzoek, zowel in militaire documenten als in de publicaties van veteranen en onderzoekers, dat mede ten grondslag ligt aan de rapportage van de vermelde incidenten, niet geheel voltooien. Dit geldt met name in een aantal gevallen voor nadere informatie omtrent de gang van zaken zelf tijdens de desbetreffende incidenten.

In het algemeen blijkt dat uit de beschrijvingen van de incidenten in dit overzicht. Niettemin ben ik er van overtuigd dat er weinig of geen incidenten zullen zijn geweest waaromtrent niets bij mij is terechtgekomen, zeker ten aanzien van de gebeurtenissen waarbij militairen van de Koninklijke Landmacht, de luchtmacht en de Koninklijke Marine waren betrokken. Voor het KNIL en de bewakingsbataljons en -compagnieën kan dat anders liggen. Zonder deze vóórliggende, zij het mogelijk enigszins onvolledige, publicatie zouden de voorlopige resultaten van dit toch omvangrijke onderzoek verloren zijn gegaan.

Frans Hazekamp, Baarn, 2014

DEEL 1
NEDERLANDSE LANDSTRIJDKRACHTEN
inclusief **MARINIERSBRIGADE**

ZWARE KLAPPEN IN WEST-JAVA

Na de eerdere bevrijding van het zuiden en oosten van het land en daarna de capitulatie van Duitsland werden in Nederland in snel tempo bewakingsbataljons samengesteld uit vooral oorlogsvrijwilligers onder de verzetsstrijders, die tijdens de Duitse bezetting actief waren geweest. Deze OVW-bataljons zouden deel gaan nemen aan de geallieerde bezetting van het Duitse grondgebied. Door de snelle capitulatie van Japan ontstond de noodzaak om primair troepen vrij te maken voor het herstel van het Nederlands gezag in Nederlands-Indië. Naast de troepen van het KNIL en een in de Verenigde Staten in opleiding zijnde brigade mariniers werden de bewakingsbataljons daartoe aangewezen. De laatste kregen een korte aanvullende opleiding in Engeland en werden met troepentransportschepen overgebracht naar het Verre Oosten. De Mariniersbrigade ging vanuit de Verenigde Staten met zwaar Amerikaans materieel scheep naar Indië. De Nederlandse troepen werden door het Britse opperbevel evenwel om politieke redenen niet op Java en Sumatra toegelaten en moesten kwartiermaken in het Britse Malakka. Uitzonderingen waren het Gezagsbataljon Indië, een bataljon mariniers en militairen van hulpverlenende instanties, die in Batavia en omgeving terechtkwamen. KNIL-troepen, voor een deel afkomstig van Australië, hadden al eerder toegang tot de Grote Oost - het deel van Indië ten oosten van Celebes en Java - , Borneo en Celebes gekregen. Een ander deel van het KNIL werd samengesteld uit bevrijde krijgsgevangenen in Thailand en Birma (de Birmaspoorweg).

Nadat Nederland in begin 1946 van het Britse troepencommando in Azië toestemming had gekregen om eigen troepen op Java en Sumatra aan land te zetten arriveerden in snel tempo de bataljons oorlogsvrijwilligers en de

rest van de Mariniersbrigade vanuit Malakka in de tot dan toe door de Brits-Indische troepen gecontroleerde gebieden. Samen met KNIL-troepen bezetten twee OVW-brigades in West-Java de enclaves rond Batavia en Bandoeng en de twintig kilometer brede corridor die vanaf Buitenzorg de verbinding met Bandoeng zekerstelde. De hoofdkwartieren van leger en marine en de vele centrale diensten werden in Batavia gevestigd. De Britten verlieten Indië zo snel mogelijk en lieten een chaotische toestand achter.

In hoog tempo werden vanuit Nederland versterkingen aangevoerd. Afgezien van kleinere zelfstandige onderdelen betrof dat in het najaar van 1946 met name de 7 Decemberdivisie, soms aangeduid als C-divisie, de grootste uitgezonden militaire eenheid, die in Indië als zodanig bleef gehandhaafd en in West-Java werd gestationeerd. Ook werden een aantal afdelingen artillerie en eskadrons cavalerie, zogenaamde Calmeyer-eenheden, naar Indië uitgezonden. In het voorjaar/zomer van 1947 volgden de eenheden van de tweede (Palmboom)divisie, ook D-divisie genoemd. Zij werden verspreid over de gehele Archipel. Alleen de vierde Garde-infanteriebrigade bleef als eenheid in Oost-Java opereren. Van de E-(Drietand)divisie vertrokken alleen de infanterie- en bewakingsbataljons naar Indië. Daarna werden nog enkele zelfstandige brigades uitgezonden, waarvan de laatste pas in het najaar van 1949, dus ruim na het definitieve staakt-het-vuren arriveerde en ten dele nog tot het voorjaar van 1951 als ‘gast’ in het onafhankelijke Indonesië verbleef.

De OVW-brigades in West-Java bezetten tijdens de Eerste Politie Actie grote gebieden in de richting van en in Midden-Java. De opmars vanuit het Bandoengse naar Cheribon, langs de noordkust oostwaarts tot Tegal, vervolgens met meer dan duizend voertuigen over bergpaden en gammele bruggen langs afgronden door het Slametgebergte naar de zuidkust bij Tjilatjap en richting Djokja door de V-brigade is vermaard geworden. Aan de Tweede Politie Actie namen in West-Java alleen eenheden, behorend tot één brigade van de 7 Decemberdivisie, deel.

Dit hoofdstuk betreft alle gebeurtenissen met drie of meer doden, vermisten en/of krijgsgevangenen bij onderdelen in West-Java die niet

organiek tot de 7 Decemberdivisie behoorden. De door deze divisie geleden verliezen worden in het volgende hoofdstuk behandeld.

21 INCIDENTBESCHRIJVINGEN

001. Gezagsbataljon Indië, 15-10-1945

Het Gezagsbataljon Indië was het eerste vanuit Nederland uitgezonden legeronderdeel dat na de bevrijding van Zuid-Nederland via een tijdelijk verblijf in Engeland naar het Verre Oosten vertrok. Aanvankelijk ging de eerste compagnie van het gezagsbataljon in Australië aan land waar zij als vijfde compagnie aan het eerste KNIL-infanteriebataljon werd toegevoegd. Op 8 oktober 1945 zette de compagnie na de capitulatie van Japan als eerste Nederlands onderdeel in Tandjong Priok, de haven van Batavia, voet aan wal in Nederlands-Indië. Een week na aankomst, op 15 oktober 1945, liep een patrouille van de eenheid bij een barricade in de heuvels in de omgeving van Kebajoran, tien kilometer ten zuidwesten van Batavia, in een hinderlaag. Zij werd beschoten met mitrailleurs en geweren. Eén man kreeg een schot in het hoofd en overleed onmiddellijk. Een tweede werd door een vijandelijke sluipschutter geraakt en overleed in het Militair Hospitaal Batavia. De derde werd in de longen getroffen. Hij stierf de volgende dag. De gesneuvelden werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld.

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat OVW W.F. Derks

Soldaat 1 kl. OVW P.J. van Emden (+16-10)

Soldaat OVW M.J. Folmering

002. 2-14 R.I., KNIL, 15-4-1946

In het voorjaar van 1946 werden in snel tempo de tientallen in Malakka gearpioneerde bataljons oorlogsvrijwilligers van de landmacht en mariniers naar hun diverse bestemmingen vervoerd om een begin met de pacificatie te maken. Zo ook 2-14 R.I., het uit Zeeuwse OVW-ers samengestelde bataljon. Volgens het gevechtsverslag voerde op 15 april 1946 een compagnie van het bataljon met steun van mortieren en een .50-mitrailleur een

actie uit om Pesing, westelijk van Batavia, te bezetten. De inname van de kampong zelf gaf weinig problemen, de afsluitingsgroep in het noorden ontving echter hevig vuur. Eén van de deelnemende militairen raakte ernstig gewond door een kogel in de maagstreek van een in een boom verscholen sluipschutter. De aanwezige hospitaalsoldaat wilde de gewonde hulp verlenen. Tijdens het aanleggen van een noodverband werd de gewonde gedood door snipervuur. Ook de hospik sneuvelde door een schot in de nek. Bij de zuivering van het gebied rond Pesing kwam bij een klein vuurgevecht een soldaat van het KNIL om het leven als gevolg van een schot in de halsslagader. Bij de actie werden ongeveer vijftig tegenstanders gedood en een en dertig man gevangen genomen. De buit omvatte bommen en granaten, zeven mitrailleurs, dertig geweren en munitie. De drie om het leven gekomen militairen vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

2-14 R.I. 'Gevechtsverslag' Nat. Archief
J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat OVW M. de Bruijne
Soldaat OVW P. Polderman
Soldaat 2 kl. P.A. Souhuwat (KNIL)

003. 1-11 R.I., 18-5-1946

Om zicht te krijgen op de situatie in het gebied tussen Pesing en Tangerang, twintig kilometer ten westen van Batavia, werd met twee pelotons van 1-11 R.I., het 'Margriet'-bataljon, op 18 mei 1946 een terreinverkenning uitgevoerd. Volgens het gevechtsverslag zou tegen het invallen van de duisternis de actie beëindigd worden. Het aan de noordkant van het gebied opererende peloton meldde zich terug, over het zuidelijke peloton kwamen berichten binnen dat het contact met een van de secties verloren was gegaan en dat deze sectie omsingeld zou zijn. De rest van het peloton meldde zich drie kwartier later met de bevestiging van het gebeurde. In de loop van de avond kwamen vier man van de vermiste groep binnen. Toen hun munitie op was had de sectiecommandant opdracht gegeven om individueel te trachten door de omsingeling te breken, wat deze vier inderdaad was gelukt. Op dat moment bleken nog zeven man vermist te zijn. Belendende troepen en een batterij artillerie werden gealarmeerd.

Na het dag worden gingen acties, doorzoekingen, afsluitingen en zuive-

ringen van start. Naar aanleiding van regelmatig vijandelijk vuur door mitrailleurs en sluipschutters voerde de artillerie bombardementen uit. Tijdens de acties werd nog één vermiste ongedeedd teruggevonden. De plaats waar de sectie in een hinderlaag was gelopen kon worden gelokaliseerd aan de hand van sleepsporen, enkele uitrustingsstukken en verklaringen van inwoners. De actie werd tegen donker stopgezet en de volgende morgen hervat met de zuivering van de beruchte kampong Rawa-boeaja, waar zich een paar honderd extremisten met Japanners en Brits-Indiërs zouden hebben bevonden. Op aanwijzing van een Chinees werd op 20 mei de plaats waar de lijken van de zes vermisten lagen gevonden. De stoffelijke overschotten bleken zwaar verminkt te zijn, de vliegen hadden massaal bezit genomen van de naakte lijken, een penetrante lijkenlucht hing in de omgeving. Dokter en hospikken namen maatregelen. De lichamen moesten over grote afstand worden gedragen en afgevoerd naar het hospitaal, de dragers ontsmet, hun kleding vernietigd. Deze gebeurtenis zou de opmaat worden van vele soortgelijke incidenten in variërende gruwelijkheid in de komende jaren op Java en Sumatra. Ook deze gesneuvelden militairen werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia begraven.

1-11 R.I. 'Gevechtsverslag' Nat. Archief
J. de Lange 'Als de natuur zwijgt'

Soldaat 1 kl. OVW J.J. Beerta
Soldaat 1 kl. OVW P. Bergman
Soldaat OVW T.J. van den Brink
Soldaat OVW M.J. Diepenveen
Korporaal OVW F. Verdam
Soldaat OVW G. Visser

004. 2-4 R.I., 16-7-1946

Een ander incident stond model voor de latere honderden aanvallen vanuit hinderlagen op passerende konvooien en patrouilles. Dicht voor Tjipajoeng, een kampong langs de weg vanaf Bandoeng tien kilometer vóór Buitenzorg, leidde een vrij steile afdaling naar een brug over de kali. Vlak voor de brug bevond zich een hoge rand opzij van de weg, die was dichtgegroeid met bamboestoelen. Vanuit die bosjes werd op 16 juli 1946 een konvoi van 2-4 R.I., het 'Kennemer bataljon', onder vuur genomen. De vier Nederlandse oorlogsvrijwilligers die het slachtoffer van deze

vuuroverval werden, vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

E. Mahler *'De witte karbouw'*

Soldaat OVW M. Beverwijk
Soldaat 1 kl. OVW D.N. Korf
Sergeant J.C. van Rossum
Soldaat OVW G.W. Seders

005. 1-8 R.I. (3[VII]-3 R.I.), 24-7-1946

In een dagboek van 1-8 R.I.: *'De Haantjes in Vogelvlucht'* en in een van de boeken van de bekende 'Indiëschrijver' Anton de Graaff: *'Notities van een soldaat'* wordt melding gemaakt van een zware klap voor een onderdeel van de 7 Decemberdivisie. De beide verhalen wijken nogal van elkaar af. Op 24 juli (of 26 juli) 1946 zou een sectie (of een peloton) nieuwelingen van de 7 Decemberdivisie, dat tijdelijk bij de oorlogs-vrijwilligers van 1-8 R.I. was ingedeeld om ervaring op te doen, bij Serpong (of Tangerang), twintig kilometer zuidwest (of west) van Batavia, in een hinderlaag zijn gelopen. Daarbij zouden drie man gesneuveld en twee man vermist zijn. Ook twee brenguns en drie geweren gingen daarbij verloren. Onmiddellijk werd een opsporingsactie onder bevel van een kapitein (met verschillende namen) ingezet. Zij ondervonden zware tegenstand waarbij een OVW-brenschutter door een vijandelijke kogel tussen de ogen werd getroffen en op slag werd gedood. Onder de aanvallers vielen vele doden en gewonden en een groot aantal wapens en papieren werd buitgemaakt. De beide vermisten werden niet gevonden.

Merkwaardig in dit verhaal is, dat in die periode nog geen troepen van de 7 Decemberdivisie in Indië waren gearriveerd. De kwartiermakers kwamen pas eind september in Indië aan, zeker geen gevechtseenheden. Toch is met name het verslag in Anton de Graaffs boek zeer gedetailleerd. Uit nader onderzoek blijkt dat het hier militairen betrof van een van de laatste OVW-bataljons, 3(VII)-3 R.I., dat in juni 1946 in Indië arriveerde. Onmiddellijk na aankomst werd dit bataljon opgeheven en werden de laatste OVW-ers verdeeld over de reeds aanwezige OVW-bataljons om deze na de ontstane tekorten daar weer op sterkte te brengen. Volgens het Haantjesdagboek zou juist het omgekeerde zijn gebeurd. De Haantjes

zouden onder commando van het nieuwe bataljon zijn gesteld! Tot nu toe heb ik de drie gesneuvelden en twee vermisten niet kunnen identificeren. De naam 'Haantjes' voor de OVW-ers van het Veluwebataljon 1-8 R.I. wordt ook nu nog gebezigd voor de derde compagnie van het 45ste bataljon pantserinfanterie 'Oranje Gelderland' om de herinnering aan het in Indië actieve 1-8 R.I. levend te houden. Wel zijn de Haantjes nu volwassen Hanen geworden!

1-8 R.I. *'De haantjes in vogelvlucht'*
A. de Graaff *'Notities van een soldaat'*

Soldaat OVW H.J. Brandse

Drie militairen (3[VII]-3 R.I.) gesneuveld

Twee militairen (3[VII]-3 R.I.) blijvend vermist

006. 1-5 R.I., 2-8-1946

Het gedenkboek van het bataljon 1-5 R.I. meldde dat volgens binnengekomen berichten vijandelijke concentraties, geschat op ongeveer duizend man, zich in het gebied van Tjirawa ten westen van Bandoeng bevonden en een nachtelijke aanval te verwachten was. Daarom organiseerde 1-5 R.I., het uit Utrecht afkomstige OVW-bataljon, bijgenaamd de 'Boejas' (Krokodillen), een snelle actie om de concentratie te verstoren en aan te grijpen. Twee pelotons van de tweede compagnie en één van de derde joegen op 2 augustus 1946 's middags de tegenstanders aanvalkelijk op de vlucht. De laatste herstelden zich echter, betrokken sterke stellingen en reageerden met mortiervuur en vuur van lichte en zware mitrailleurs. In het terrein vormden talrijke sluipschutters een grote dreiging voor de Nederlandse troepen. Eén sluipschutter, onzichtbaar verborgen in een bosje, doodde met zijn Schmeizer drie Nederlandse militairen en verwondde er een.

Aangezien het moreel van de troep dreigde in te zakken als gevolg van het sneuvelen van hun kameraden en het niet kunnen uitschakelen van de sluipschutters liep de compagniescommandant het open terrein in om vuur van de verborgen schutter te trekken. Daardoor kon de man door de eigen troepen worden uitgeschakeld en werd vervolgens de vijand met zware verliezen op de vlucht gejaagd. Voor de duisternis inviel telde men honderdtien dode tegenstanders, maar volgens inwoners zouden rond driehonderd man zijn gedood. Ook leverden zij vijandelijke wapens, waaronder een

mitrailleur, in. Het vertrouwen keerde bij de bevolking terug en daarmee tevens de rust in het Padelarange. De betrokken militairen waren bij terugkomst in hun kwartieren de totale uitputting nabij. De doden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven. Meerdere soldaten werden voor hun optreden bij brigadeorder eervol vermeld. De commandant, kapitein Cornelis Knulst, werd voor zijn moedige daden bij deze actie, vermeld in de considerans van de onderscheiding, benoemd tot ridder 4^e klasse der Militaire Willemsorde.

De eerste compagnie van het 45ste bataljon pantserinfanterie 'Oranje-Gelderland' draagt nog heden ten dage de naam 'Boejas' om de herinnering aan het in Indië actieve 1-5 R.I. levend te houden.

1-5 R.I. 'Actieverslag' Nat. Archief
'Considerans' toekenning MWO
'Gedenkboek' 1-5 R.I.

Soldaat OVW B. van Bekkum
Sergeant OVW A. Terpstra
Soldaat OVW G. Veenema

007. 1-4 R.I., 2-8-1947

Tijdens de Eerste Politie Actie rukte het Haagse OVW-bataljon 1-4 R.I., bijgenaamd 'de Valken', van Lembang bij Tjimahi op naar het vijftig kilometer verder gelegen Soebang. De opmars werd na een tussenstop voortgezet naar Tegal en Pekalongan in de richting van Semarang om daar contact te maken met troepen van Midden-Java. Op 2 augustus 1947 bevond het bataljon zich na een lange mars van tweehonderdtwintig kilometer in de buurt van Tjomal. De grote brug over de kali Tjomal bleek opgeblazen te zijn en alleen te voet passeerbaar. Eén compagnie rukte op naar een grote suikerfabriek en het station. De pelotons werden ontvangen met zwaar vuur en aanvallen van de vijand. Daarbij werd de radio-apparatuur vernield. De commandant van het meest benarde en met omsingeling bedreigde peloton, een vaandrig, zond één man terug om versterking te halen. Gedurende de hevige gevechten werden de vaandrig en de pelotonssergeant levensgevaarlijk gewond. Met handgranaten en vuurgevechten op korte afstand kon met moeite een overrompeling worden voorkomen. Daarbij sneuvelden twee Nederlandse soldaten. Zes militairen raakten gewond. De versterking arriveerde juist op tijd om het peloton te

ontzetten. Onder hevige tegenstand kon de suikerfabriek worden ingenomen. De beide levensgevaarlijk gewonden werden naar Tegal overgebracht waar zij de volgende dag overleden. De vier gesneuvelden vonden op het ereveld Candi bij Semarang hun laatste rustplaats.

J. de Lange *'Als de natuur zwijgt'*

Korporaal OVW P. Brandt
Vaandrig G.P.H. Janssens (+3-8)
Soldaat OVW H. Meursing
Sergeant OVW P.G. van der Veen (+3-8)

008. 1-4 R.I., 8 RVA, 9-8-1947

Een week later, nadat de Eerste Politionele Actie was geëindigd, liep een konvooi van het hiervoor genoemde bataljon 1-4 R.I. op 9 augustus 1947 op de weg van Soemedang naar Tomo, ongeveer zestig kilometer oostelijk van Bandoeng, in een hinderlaag. Tijdens de zware beschieting sneuvelden twee oorlogsvrijwilligers van 'de Valken' en een opperwachtmeester/administrateur van het achtste regiment veldartillerie. De beide Valken werden na een voorlopig graf in Cheribon op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven, de artillerie-owa op Menteng Pulo bij Batavia.

J.Kooistra *'Laatste bericht'*

Opperwachtmeester-administrateur L.M. Andeweg (8 RVA)
Sergeant OVW G. Bletterman
Soldaat J. Kronshorst

009. 4-3 R.I., 12-8-1947

In een gevechtsverslag werd gerapporteerd dat een patrouille ter sterkte van één peloton van 4-3 R.I. op 12 augustus 1947 bij kampong Tjigembong, omgeving Soemedang, dertig kilometer oostelijk van Bandoeng, in een zware hinderlaag was gelopen. De aanvallers plaatsten een mortierbomtreffer in een brenegroep van het peloton. Bovendien werden nog vijf soldaten gewond door rondvliegende scherven. De patrouille was volledig ingesloten met de vijand op zeer korte afstand, die over veel automatische wapens beschikte. De gealarmeerde hulptroepen met een artilleriewaarnemer werden opgehouden door een zware mitrailleur, brens en een 2" mortier. De artillerie nam deze weerstandsnesten onder vuur en de versterking wist de omsingelde patrouille te ontzetten. Van de brenploeg

werd niets meer gevonden ondanks een zoektocht, waarbij door energiek optreden een nieuwe omsingeling werd verijdeld. De drie man van de brensectie bleven vermist. De vijandelijke verliezen waren aanzienlijk. Eén Japanner werd door bajonetsteken gedood. Enige maanden later keerde één vermiste via een uitruil tegen een gevangen TNI-officier in de eigen gelederen terug. De beide andere vermisten werden later geborgen en begraven op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

4-3 R.I. 'Gevechtsverslag' Nat. Archief

Soldaat P.A.M. van Rooij

Soldaat M.N. Scheepers

Soldaat Willems (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

010. 4-10 R.I., 17-8-1947

Wanneer daartoe de mogelijkheid aanwezig was gingen de militairen in Indië die daar prijs op stelden, zondags ter kerke. Volgens het actieverslag vertrokken op 17 augustus 1947 's morgens vroeg twee driekwart-tonners met in totaal een en twintig soldaten van 4-10 R.I. naar Djamboe om daar de rooms katholieke mis bij te wonen. Na het vertrek uit de post in de krachtcentrale Kratjak werd de eerste wagen bij de brug over de kali Tjiteureup vanuit een hinderlaag van alle kanten onder vuur genomen en met handgranaten bestookt. De plek leende zich bij uitstek voor een overval, omdat de weg aan weerszijden van de brug hol was en daar vanwege de zwakte van de brug langzaam moest worden gereden. Van de inzittenden sneuvelden twee man in de laadbak van de auto. De overige inzittenden zochten eerst dekking langs de wegwand, beantwoordden het vijandelijke vuur en trachtten de overkant van de kali te bereiken. Daarbij verdrong één van de kerkgangers. Bij het beklimmen van de steile oever werd één militair door vijandelijk vuur gedood. Drie man raakten in de loop van het gevecht gewond.

De hulpchauffeur van de tweede wagen liep terug naar Kratjak om de post te alarmeren. Een hulpgroep en enkele bren carriers rukten uit, vonden nog een gewonde, die niet op eigen kracht aan de wal kon komen, in de kali, brachten de overlevenden in veiligheid en borgen de slachtoffers. Ter hoogte van de overvalplek vond men meerdere niet ontplofte handgranaten, die met afstandsschoten tot explosie werden gebracht. De vier ge-

sneuvelden werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld.

4-10 R.I. 'Proces verbalen' Nat. Archief
A. van Sprang 'Wij werden geroepen'

Soldaat C.J. Maas
Soldaat G. Meijer
Korporaal M.P. Verdegaal
Korporaal T.L.G. Vervuurt

011. 3-8 R.I., 23-8-1947

Om de bergpas tussen Tjideweh, dertig kilometer zuidwestelijk van Bandoeng, en het complex ondernemingen rond Randjabali onder controle te krijgen voerde een compagnie van het lichte infanteriebataljon 3-8 R.I., onder commando van de gevechtsstaf van het Basiscommando Bandoeng op 23 augustus 1947 een actie uit. Zij werd daarbij gesteund door twee brencarriers en een met luchtwaarneming geleide batterij 7.5 cm. artillerie van 3-12 RVA, fantasierijk samengesteld uit drie soorten vuurmonden, onder andere één Japans kanon met eigen munitie en één stuk KNIL-bergartillerie. Na inleidende beschietingen van de artillerie op kampongs en ogenblikdoelen ging de infanterie tot de aanval over. Twee van de drie aanvalscolonnes liepen vast op de krachtig versterkte stellingen op de berghellingen van een tot de Siliwangi-divisie behorend studentenbataljon van de TNI. Bij de noordelijke colonne raakte één man vermist en werd een tweede gewond. De middencolonne verloor één dode en drie gewonden. De zuidelijke colonne ondervond bij de opmars geen tegenstand. Ook de brencarriers liepen bij een wegcoupure vast.

Na hergroepering van de aanvalseenheden, met geconcentreerde vuursteun van alle beschikbare middelen, waaronder nog twee van de vier kanonnen en van twee opgeroepen Mustang jachtvliegtuigen lukte het aan de tweede luitenant-pelotonscommandant en twee gewondenverzorgers om een eerder zwaargewonde sergeant van de oorspronkelijke middencolonne uit de vuurlinie te halen. Deze reddingsoperatie kostte nogmaals twee doden en één gewonde. De gewonde sergeant overleed onderweg naar het hospitaal. Daarentegen bleek de vermiste militair gewond te zijn bij de actie en krijgsgevangen te zijn gemaakt door de TNI. Hij werd een maand later uitgeruild tegen TNI-krijgsgevangenen. De vier gesneuvelden werden op

het ereveld Menteng Pulo bij Batavia begraven.

3-8 R.I. 'Gevechtsverslagen' Nat. Archief

o.r.v. B. Bronke 'Compie lima'

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat J. Does

Sergeant H. van der El

Soldaat J.L. de Kraker

Korporaal H.J. de Wolf

Soldaat Meerwijk (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

012. 4-11 R.I., 2-12-1947

Een aflossingskonvooi van 4-11 R.I. werd op 2 december 1947 in de omgeving van Bengkok, vijftien kilometer ten zuiden van Tasikmalaja, door de TNI met handgranaten aangevallen. Eén van de granaten kwam in een open wagen, waarin zich een deel van de aflossing bevond, terecht. Daarbij werden drie soldaten gedood, één werd zwaar- en vier lichtgewond. De doden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

4-11 R.I. 'Actieverslag' Nat. Archief

Korporaal J.L.H. Brabers

Soldaat C.A.L. Klerx

Soldaat M. Scheffer

013. 16 compagnie legergenietroepen, 6 Paw, 28-12-1947

Op 28 december 1947 maakte een truck van het zesde eskadron pantserwagens deel uit van een konvooi over de weg Cheribon-Tjiamis met aan boord een aantal genisten en materieel van de zestiende compagnie legergenietroepen. Het detachement zou reparaties gaan verrichten aan een vernield wegdek en een brugoprit. Bij Tjikidjing ten noorden van Kawali, veertig kilometer zuid-west van Cheribon, reed de wagen op een bergweg met bergwanden aan de ene, afgronden aan de andere zijde in een haarspeldbocht in een hinderlaag. De tegenstanders hadden aan twee kanten van de bocht boven de weg positie gekozen. Als gevolg van de bijna dekkingloze situatie waren de verliezen zwaar. Drie man van de zestiende compagnie legergenietroepen en één huzaar, chauffeur van de vooroprijdende pantserwagen, vonden de dood. Elf man, waarvan vier

huzaren, werden gewond. De chauffeur werd nog tijdens het rijden gewond in zijn gezicht, bracht de wagen tot stilstand en werd vervolgens nogmaals, nu dodelijk, getroffen. De bemanning van een toevallig passe-rende opgeknapte oude Japanse pantserwagen maakte een einde aan de beschieting door de TNI. Tegelijkertijd werd het bivak in Tjikidjing aangevallen, waardoor het verlenen van hulp vertraging ondervond. Een van de betrokken militairen, een huzaar, werd wegens bijzonder moedig gedrag onderscheiden met de Bronzen Leeuw. De vier gesneuvelden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

'Korpsgeschiedenis W-brig.' Nat. Archief

J. de Lange *'Als de natuur zwijgt'*

Th. Boermans *'Worsteling met het verleden'*

Checkpoint sept. 2014 *'Machogedrag van commandant leidde tot vier gesneuvelden'*

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Soldaat J.C.J. van der Brugge

Soldaat OVW C.E. van Gent

Huzaar 1 kl. P.V. Niehuis (6 Paw)

Soldaat OVW L.J. Paaijmans

014. AMD-DKG, 10-1-1948

Ook militairen die in de administratieve en verzorgende eenheden werkzaam waren ontkwamen soms niet aan problemen. Op 10 januari 1948 vertrokken drie man van de Algemene Materiaal Dienst, behorend tot de Dienst Kwartiermeester Generaal per jeep voor een eenvoudige dienstrit van Batavia naar Bandoeng. Bij een bocht in de weg ter hoogte van Tjirandjang, veertig kilometer van Bandoeng, reed de jeep in een hinderlaag van de guerrilla's. De jeep raakte onklaar en de inzittenden, een kapitein, zijn chauffeur en een derde man werden ontvoerd. Deze derde man werd bij de overval zwaargewond, provisorisch verbonden en daarna gescheiden van de beide anderen. Vier en twintig uur lang werden de overige twee meegevoerd. Bij de kali Tjitaroem gekomen wist het tweetal in de rivier te springen. De chauffeur werd daarbij door een slag met een kapmes ernstig gewond. Beiden zwommen een eind de rivier af. Voor de gewonde was de inspanning te groot. Hij spoelde aan wal en werd door de extremisten om het leven gebracht. De enige overlevende, de kapitein, wist later aan de andere oever aan land te gaan. Na enige dagen bereikte hij een Nederlandse

post en zochten patrouilles vervolgens de omgeving af. Ook het Korps Speciale Troepen werd ingeschakeld. De chauffeur werd nimmer teruggevonden, hij is waarschijnlijk in de rivier gegooid. Het stoffelijk overschot van de derde man kon later geborgen worden en werd op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

Brieven van kapitein aan nabestaanden, Nat. Archief
Actieverslag Bewakingsbat. II Nat. Archief
Opgave vermiste militairen 9-4-1948 Nat. Archief

Soldaat 1 kl. H. Dapper
Korporaal A.J. Wouters (blijvend vermist)
Kapitein H. Ottevanger (krijgsgevangen, ontsnapt)

015. 4-3 R.I., 28-1-1948

Op 28 januari 1948 sneuvelden vier militairen van 4-3 R.I. bij Darma-radja, vijftig kilometer oostelijk van Bandoeng. Zij werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

Nadere informatie niet beschikbaar.

Soldaat J. van Haaren
Soldaat F. M. Kuijpers
Soldaat H.W. Leenders
Soldaat A.J. Nederlof

016. 401 B.I., 22-12-1948

Ook hulpverleners konden in problemen komen Op 22 december 1948 vond in de buurt van Ardjowinangan bij Cheribon (West-Java) een verkeersongeval plaats met een vrachtwagen van het zesde bataljon van het Regiment Stoottroepen, in Indië operationeel bekend als 401 B.I. Hierbij kwamen twee 'stoters', waaronder een sergeant, om het leven. Na de melding van dit ongeval vertrokken enige verplegers van het bataljon met een jeep om medische hulp te verlenen. Vermoedelijk moest de jeepchauffeur uitwijken voor een inlander, die met zijn door een karbouw (waterbuffel) getrokken kar onverhoeds de weg overstak. De chauffeur verloor de macht over het stuur en sloeg met zijn jeep over de kop. Eén verpleger overleefde dit ongeval niet. De drie stoottroepers werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

J. Kooistra '*Laatste bericht*'

Sergeant W.A.J., Bijzagte
Soldaat J.H. Blom

Soldaat W.A. van de Moosdijk

017. MP-1, KNIL, 18-2-1949

Ook formaliteiten konden tot drama's leiden. Om een paar procesver-balen te laten ondertekenen(!) vertrokken op 18 februari 1949 drie marechaussees van het eerste bataljon Militaire Politie met hun driekwart-tonner uit hun politiepost Madjalenka. Zij reden veertig kilometer ten westen van Cheribon in een hinderlaag. Twee van hen sneuvelden ter plekke, de derde verborg zich onder de wagen, waarschuwde met handge-baren andere wagens om door te rijden, maar werd zelf nogmaals getrof-fen. Een passerende aalmoezenier waarschuwde een post van het eerste mitrailleurbataljon. Een patrouille ontzette de zwaargewonde marechaussee, die naar het hospitaal in Cheribon werd vervoerd maar nog dezelfde dag overleed. De twee Nederlandse doden werden aanvankelijk op het ereveld in Cheribon begraven maar later afzonderlijk overgebracht naar de erevelden Menteng Pulo bij Batavia en Pandu bij Bandoeng. De Chinese militair vond zijn laatste rustplaats op een Chinese begraafplaats in Batavia.

A. van Veen *'Militaire politie in Nederlands Indië 1945-1951'*

Marechaussee 1 kl. W.J. Hendriks

Soldaat 2 kl. Lim Tomg Soen (KNIL)

Marechaussee 2 kl. M.S.M. van der Linden

018. 41 ZMC, 4-4-1949

Een patrouille van de een en veertigste Zelfstandige Mitrailleur Compagnie kwam op 4 april 1949 bij Antranaja in gevechtscontact met een over-machtige vijand. Daarbij sneuvelden drie militairen, waaronder de pa-trouillecommandant, een tweede luitenant. Deze overleed in Cheribon en werd op het ereveld aldaar begraven. Later werd hij naar ereveld Pandu bij Bandoeng overgebracht. De andere twee gesneuvelden raakten vermist en zijn nimmer teruggevonden.

1 Mibat *'Verslag'* Nat. Archief

Soldaat H.M.A. Delsing (blijvend vermist)

Soldaat H.C. Roelofs (blijvend vermist)

Tweede luitenant H.W. Schraagen

019. 425 B.I., 19-6-1949

De naam Anton P. de Graaff is onlosmakelijk verbonden met de populaire geschiedschrijving van het Nederlands-Indische conflict. De bloedige gebeurtenis, waarbij zijn eigen bataljon 6-6 R.I. (425 B.I.) betrokken was, is door hem uitvoerig beschreven. Op 19 juni 1949 werd een groep van negen militairen belast met het begeleiden van een trein op het traject Poerwokerto-Tegal. Een lid van de inlandse Algemene Politie, dat op verlof ging, sloot zich uit veiligheidsoverwegingen bij hen aan. Door een barricade op de spoorlijn bij Panambangan werd de trein gedwongen te stoppen. Eén man bleef ter dekking van de anderen op de met zand-zakken beveiligde platte wagen, de overigen onderzochten de situatie langs de spoorbaan. Zij werden onder vuur genomen door vijandelijke mitrailleurs en sluipschutters. Bij het positie kiezen op een dijk overwel digden TNI-ers van een studenteneenheid twee man. Intussen ging de trein weer in tegengestelde richting rijden en verdween, luid fluitend, naar Poerwokerto. Angst of een privé-verzetsactie van de machinist? De zes op de spoorbaan achtergebleven militairen werden regelmatig bestookt door de TNI. Daarbij sneuvelden twee man en de politie-agent. Intussen raakte de munitie op. Eén van de resterende Nederlanders wist zich na een lange spurt te verbergen, een andere kwam om het leven. De laatste twee man vielen in handen van de vijand. De krijgsgevangenen werden ruw behandeld, van hun kleding ontdaan, die onmiddellijk verdeeld en aangetrokken werd. Bij de na de melding in gang gezette ontzettingsactie vond men de ontsapte militair terug evenals de gesneuvelden. Eén van hen was onthoofd, als gevolg waarvan identificatie pas later mogelijk was. Van een ander was de hals doorgesneden en werden verminkingen vastgesteld. De drie gesneuvelde infanteristen werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng aan de aarde toevertrouwd. De volgende dag voerde het bataljon een grote actie uit om de vermisten te vinden, echter zonder resultaat. Daarbij vielen zeven gewonden, waaronder de majoor-compagniescommandant. De vier krijgsgevangenen werden, samen met twee grenadiers, bijna drie maanden later in Poerwokerto uitgeruild tegen negen en dertig TNI-ers. De TNI-commandant, een tweede luitenant, werd voor deze actie bevorderd tot kapitein.

Echter, heel bijzonder was de herdenking van deze gebeurtenis tientallen jaren later. Anton de Graaff reisde met een aantal veteranen van het bataljon

naar Indonesië, bezocht de onheilplaats en ontmoette enkele van de voormalige vijanden. Hij schreef er een verbazingwekkend boek over.

'Aantekening 3-m.rapport' Nat. Archief
A. de Graaff *'De heren worden bedankt'*
A. de Graaff *'Met de T.N.I. op stap*
en andere boeken van deze auteur

Soldaat L. Bos

Soldaat E.C. Servaas

Soldaat 1 kl. H.P. Swinkels

Soldaat M.L. Bartels (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

Soldaat A.F. Burghouts (idem)

Soldaat F.G. Dekkers (idem)

Soldaat K.Drinkwaard (idem)

Één agent Algemene Politie

020. genie, 4-8 R.I., 27-7-1949

Twee weken voor het definitief beëindigen van de vijandelijkheden was opnieuw, gelukkig voor de laatste maal in Indië, sprake van een ongeval waarbij drie of meer doden vielen. Op 27 juli 1949 werden drie militairen het slachtoffer van een verkeersongeluk in de buurt van Buitenzorg. Eén militair van 4-8 R.I. werd naar het hospitaal in Buitenzorg vervoerd waar hij dezelfde dag nog overleed. Eén man van de compagnie Mechanische Uitrusting overleed in het hospitaal in Meester Cornelis. Deze beide militairen werden op ereveld Menteng Pulo teraar-debesteld. Een tweede genist, behorend tot SIM V Genie, werd zwaargewond, overleed een dag later in het hospitaal in Tjimahi en werd op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Soldaat F.H. Konings

Soldaat A. Lessing

Soldaat 1 kl. J.J. Molenaar (+28-7)

021. 401 B.I., 9-10-1949

Dat het na het definitieve staakt-het-vuren nog lang geen pais en vree was blijkt uit enkele gebeurtenissen op 9 oktober 1949 in het Tjiledoegse, dertig kilometer ten zuidoosten van Cheribon. Om drie uur 's middags werden twee militairen van de een en veertigste Hulpverbandplaatsafdeling bij Beber ontvoerd. Een uur later gebeurde datzelfde met twee man van de inlichtingendienst Cheribon bij Djalaksana. Na het invallen van de

duisternis werd om half zeven bij diezelfde plaats een geheel verlaten powerdodge met stukgeschoten voorruit en bloedplassen aangetroffen. De drie inzittenden, militairen van het zesde bataljon Stoottroepen (401 B.I.) waren ontvoerd en vervolgens vermoord. Zij mochten volgens de wapenstilstandsvoorschriften geen wapens dragen. Aanvankelijk was één van de drie militairen vermist. Hij werd na zes dagen gevonden en evenals de andere twee op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

6 RS *‘Orde, rust en veiligheid, de operationele taak van 6 RS’*

Soldaat H. Korsten

Soldaat J.A. Scholten

Soldaat J.W. de Waal

SAMENVATTING

Tijdens het Nederlands-Indonesische conflict hadden 21 incidenten in West-Java (exclusief de 7 Decemberdivisie) plaats waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren. Daarbij vielen 80 doden en/of vermisten. Tot de doden behoorden ook twee KNIL-ers. Van de in totaal twaalf vermisten bleken er zeven te zijn die krijgsgevangen waren ge-maakt en later in de Nederlandse gelederen terugkeerden. Eén daarvan ontsnapte kort na zijn gevangenneming. De overige vijf bleven vermist. Zij sneuvelden en werden niet geborgen of werden in krijgsgevangen-schap vermoord. Twee verkeersongevallen, die in totaal zes slachtoffers eisten, behoorden tot de betreffende incidenten.

ZWARE KLAPPEN VOOR DE 7 DECEMBERDIVISIE

De achttien en een half duizend militairen van de eerste divisie ‘7 December’, in Indië ook de C-divisie genoemd, waren de eerste dienstplichtigen, die na de Tweede Wereldoorlog begin mei 1946 onder de wapenen werden geroepen. Zij werden getraind door officieren en onderofficieren, die in Groot-Brittannië waren opgeleid of herschoold. Het herschoolde deel van deze groep behoorde nog tot het vooroorlogse leger. Het opgeleide deel had zich tijdens de oorlog, maar hoofdzakelijk direct na de bevrijding als oorlogsvrijwilliger gemeld. Deze ‘OVW-ers’ waren aanvankelijk bestemd om na opleiding een ‘Expeditionaire Macht’ (EM) te vormen die als onderdeel van de Britse troepen in Birma bij zou gaan dragen aan de bevrijding van het door de Japanners bezette Nederlands Oost-Indië. Als gevolg van de Japanse capitulatie ontstond een geheel andere situatie.

Een deel van de OVW-ers zou nu het jonge door de Britten goed opgeleide kader gaan vormen voor de nieuwe naoorlogse krijgsmacht, tezamen met een deel van het oudere vooroorlogse herschoolde kader. De toekomstige OVW-officieren werden op diverse uitstekend aangeschreven OCTU’s - Officer Cadet Training Units - geschoold en na hun opleiding direct tot tweede luitenant benoemd, een kwaliteitskeuze, die zowel vóór de oorlog als daarna uitsluitend aan de KMA-cadetten was en zou worden voorbehouden! Een ander deel van het herschoolde, resp. opgeleide kader zou diezelfde taak krijgen bij de later te formeren tweede divisie, de ‘Palomboomdivisie’. Ook veel in Nederland opgeleide vaandrigs en kornetten vertrokken naar ‘de Oost’. Hetzelfde gebeurde met de onderofficieren: aanvankelijk opleidingen in Groot Brittannië, later in Nederland.

De opzet was een normale infanteriedivisie te formeren met ondersteunende wapens die zowel op een mogelijk Europees strijdtoneel als in Indië zou kunnen opereren. Beide operatiegebieden vergden evenwel een van elkaar verschillende samenstelling en materieelvoorziening van de

divisie. Zo zou in Indië geen of nauwelijks behoefte zijn aan luchtdoel- en pantserafweergeschut. Uiteindelijk ging de 7 Decemberdivisie in Euro-pese samenstelling sloop naar Indië en verdwenen diverse onderdelen daar naar andere wapen- en diensteenheden zoals de Dienst Kwartier-meester-Generaal.

Andere eerder of later vanuit Nederland afkomstige lagere eenheden (bataljons, afdelingen, eskadrons, compagnieën) in Indië werden naar behoefte ingezet in de gehele archipel en verloren meestal de binding met de oorspronkelijke hogere echelons (brigade, regiment, divisie). De 7 Decemberdivisie is echter van aankomst tot vertrek als één integrale eenheid blijven bestaan met één operatiegebied: West-Java. Alleen de divisiecommandant, de bij zijn troepen populaire en gewaardeerde generaal-majoor H.J.J.W. Dürst Britt, werd in september 1948 vervangen door de tot het KNIL behorende generaal-majoor E. Engles, een klap in het gezicht van de gehele divisie.

In september 1946 arriveerden de kwartiermakers van de divisie in Indië, in het najaar gevolgd door de complete divisie met uitrusting en materieel. De militairen van de 7 Decemberdivisie bleven meer dan drie jaar in Indië en repatrieerden eind 1949/begin 1950. Tezamen met de negen organieke infanteriebataljons van de divisie, verdeeld over drie brigades, werden zes extra bewakingsbataljons uitgezonden. Twee daarvan werden aan de divisie toegevoegd, de overige vier werden naar behoefte elders in Indië ingezet. In de loop van de tijd, soms vanaf het begin, werden andere losse eenheden, met name infanteriebataljons, onder het Territoriaal Commando West-Java gebracht en bij de drie brigades van de divisie ingedeeld. Omgekeerd werden enkele kleinere eenheden, met name van de genie en de aan- en afvoertroepen, aan de divisie onttrokken en elders ingezet.

Na aankomst in West-Java nam de divisie een aantal gebieden van de OVW-brigades over. Tijdens de Eerste Politie Actie werden die gebieden ver naar het oosten uitgebreid met onder andere zware gevechten in de sector Garoet-Tasikmalaja. De Tweede Politie Actie ging officieus grotendeels aan de 7 Decemberdivisie voorbij. Alleen in het uiterste westen van Java werd de residentie Bantam door één van de brigades bezet. Tot het

staakt-het-vuren was de divisie betrokken bij vele zuive-ringen en acties om controle over de bezette gebieden te behouden.

De hiernavolgende gebeurtenissen, waarbij drie of meer militairen werden gedood, krijgsgevangen gemaakt of vermist raakten, betreffen uitsluitend de onderdelen die organiek bij de 7 Decemberdivisie in West-Java waren ingedeeld.

14 INCIDENTBESCHRIJVINGEN

022. 3 Garderegiment Prinses Irene, 31-7-1947

Tijdens de Eerste Politie Actie bezette het derde bataljon fuseliers Prinses Irene Soekaboemi en omgeving. Bij de Lampegantunnel sneuvelen in die periode twee fuseliers als gevolg van eigen vuur door een belendend bataljon. Het bataljon Prinses Irene werd verplaatst naar de beruchte streek rond Tjiandjoer. In de nacht van 30 op 31 juli 1947 werd het bivak Tjibeber van de tweede compagnie, zestig kilometer ten westen van Bandoeng, vanuit het noordwesten aangevallen door een groep van ongeveer tweehonderd man onder leiding van Japanners en Brits-Indiërs met een afleidingsaanval vanuit het zuiden. De aanvallen werden afgeslagen ten koste van het sneuvelen van drie fuseliers, die getroffen waren door dumdkogels. Eén van hen had nog vier broers als militairen in Indië. De vijand verloor vijf en twintig doden en een veertigtal gewonden. De gesneuvelden werden voorlopig op het kerkhof van Tjiandjoer begraven en later op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia definitief teraardebesteld.

3 GPI 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

J. Kooistra 'Laatste Bericht'

L. van Dorp 'De geschiedenis van 3 Garderegiment Prinses Irene'

M. Elands e.a. 'De geschiedenis van de eerste divisie 7 december

Fuselier A.F. van Hilst

Fuselier 1 kl. OVW W.B.H. Meeuwsen

Korporaal OVW G. van der Ploeg

023. 3-2-R.I., 6-8-1947

Wellicht de zwaarste opmars met gevechten tijdens en kort na de Eerste Politionele Actie werd uitgevoerd in het actiegebied van de derde infanteriebrigade. Het bataljon 3-2 R.I. rukte vanaf 2 augustus 1947 als voorhoede van de brigade op naar Tjiamis. De vele hindernissen, wegcoupires en opgeblazen bruggen maakten een gemotoriseerde opmars onmogelijk. Gezien de tijdsdruk was wachten op openstelling van de weg door de genie geen optie. Zware wapens zoals de artillerie konden als gevolg daar-van niet volgen en bevoorrading geschiedde vanuit de lucht. Na zestig kilometer moeizaam te voet door bergachtig terrein werd Tjiamis bezet. Intussen was het staakt-het-vuren voor de Eerste Politionele Actie ingegaan. Desondanks werd in het kader van zuiveringen de opmars voortgezet. Een paar kilometer voor Tasikmalaja bij Kalopanoengal liep op 6 augustus de voorhoede in hevige vuur van mitrailleurs, mortieren en sluipschutters. Daarbij werden dum-dumkogels gebruikt. Twee man sneuvelden en een tweede luitenant werd zodanig zwaargewond dat hij de volgende dag overleed. Voorts raakten zeven man gewond. De dag erna werd Tasikmalaja na zware strijd en met luchtsteun van Mustangjagers door de nog inzetbare delen van de uitgeputte troep bezet. Op 12 augustus, ruim een week na het formele staakt-het-vuren, bereikten troepen van de derde brigade alsnog het vijftig kilometer verder gelegen Garoet. Het verkenningeskadron 2-1 regiment Huzaren van Boreel wist over de bergwegen op de hellingen van de Goenoeng Papandajan als eerste de stad te bezetten. Even later arriveerde 3-14 R.I. dat te voet langs een andere route vanuit Tasikmalaja door zwaar begroeid bergterrein Garoet bereikte. Twee dagen later arriveerde ook het derde bataljon Stoottroepen te voet langs een derde totaal vernielde opmarsweg in Garoet. De drie gesneuvelden werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia begraven.

M. Elands e.a. *'De geschiedenis van de eerste divisie 7 december'*

3-2 R.I. *'Dagboek'* Nat. Archief

A.van Sprang *'Wij werden geroepen'*

'Korpsgeschiedenis 3^e inf.brig.groep' Nat. Archief

Soldaat W.J. van Bremen

Tweede luitenant G.M. Sinke (+7-8)

Sergeant-majoor-instructeur OVW M. Thepass

024. 3-14 R.I., 13-8-1947

In het actiegebied van de derde infanteriebrigade bleek na het stopzetten van de acties de stad Kawali met de baileybrug ten noorden van de stad, twintig kilometer ten noorden van Tjiamis, een centrum van onrust te zijn. Op 13 augustus 1947 liep daar een patrouille van 3-14 R.I. in een hinderlaag. Drie militairen sneuvelden bij dit treffen. Zij werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld. De honderdvijftig kilometer lange wegverbinding van Cheribon naar het zuiden, via Kawali en Tjiamis naar Tasikmalaja en Garoet werd als dodenweg betiteld.

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Korporaal OVW G. de Jong
Soldaat J.C. Roos
Soldaat A. van der Schans

025. 3-2 R.I., 24-8-1947

Anderhalve week later, op 24 augustus 1947, sneuvelden daar twee man van 3-2 R.I. bij de brug en liep een brencarrier op een mijn waarbij één man werd gedood. De situatie verslechterde, wegen werden onbruikbaar gemaakt, posten langs de weg raakten geïsoleerd en moesten vanuit de lucht bevoorrad worden. De post bij de baileybrug zou worden opgeheven, omdat de weg niet langer bruikbaar was. De gesneuvelden vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

3-2 R.I. 'Dagboek' Nat. Archief

Soldaat J.H. van der Berg
Sergeant OVW J.T.G. Elbers
Soldaat L. Hemmes

026. 3-2 R.I., 27-8-1947

Maar voor het zover was liep opnieuw een patrouille van 3-2 R.I. ten noorden van Kawali in een hinderlaag. Op 27 augustus 1947 sneuvelden drie militairen en werden er zes gewond. In de eerste drie weken na de bezetting van Kawali verloren in totaal tien man van de bataljons 3-2 R.I. en 3-14 R.I. daar het leven. Dramatisch. Alle doden werden te midden van hun 7 Decemberkameraden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia begraven.

3-2 R.I. 'Dagboek' Nat. Archief
A.van Sprang 'Wij werden geroepen'

Soldaat J. Balder
Soldaat 1 kl. OVW A. van den Engh
Soldaat A. Prins

027. 3 Regiment Stoottroepen, 28-8-1947

Op 28 augustus 1947 werd in de omgeving van Tjibatoe, twintig kilometer noordoost van Garoet, een foeragewagen van het derde bataljon Stoottroepen vanuit een hinderlaag getroffen door vijandelijk automatisch vuur. Daardoor sneuvelden drie militairen en werden er vier gewond waarvan één ernstig. Doordat toevallig twee driekwarttonners naderden met onder andere een compagniescommandant aan boord, die bovendien nog vanuit Tjibatoe versterking liet komen, werd erger voorkomen en konden de doden en gewonden worden afgevoerd. De drie gesneuvelden werden op het ereveld Menteng Pulo teraardebesteld.

3 RS 'Actierapport' Nat. Archief

Soldaat P.W. Huijsmans
Sergeant-majoor-instructeur OVW G.B. Rosijn
Soldaat A.H. van den Wildenberg

028. 12 genieveldcompagnie en KNIL, 1-11-1947

Het optreden van de genietroepen bij het openhouden of herstellen van de wegverbindingen op Java en Sumatra was veelal van doorslaggevende betekenis voor het succes van de vele acties, onder andere de twee politio-nale acties. Als gevolg daarvan hadden ook de genieonderdelen met zware verliezen te kampen. Op 1 november 1947 vertrok een werkploeg van de twaalfde genieveldcompagnie vanuit Soemedang zeven kilometer naar het noordwesten om een weg te herstellen. De drietonner met vijf en twintig man kreeg bij Bendoengan vóór een boomversperring met een zware vuuroverval te maken. Daarbij werden twee genisten gedood. Een derde man van het KNIL, hoewel gewond, sleepte zich naar zijn commandant, die ongedekt in de vuurlijn lag, toe om hem met zijn eigen lichaam te beschermen. Daarbij werd de KNIL-militair opnieuw maar nu dodelijk getroffen. Hij werd postuum met de Bronzen Leeuw onderscheiden. Enkele militairen wisten lopend Soemedang te bereiken om daar alarm te slaan. Na een strijd van anderhalf uur kon de geniegroep door pantserwagens van de

infanterie en aanvullende genietroepen worden ontzet. Naast de drie doden raakten zes man zwaar- en twee lichtgewond. Aan twee van de zwaargewonden werd het Bronzen Kruis toegekend voor hun pogingen om ondanks hun eigen verwondingen en zwaar vijandelijk vuur een derde gewonde in veiligheid te brengen. Daarbij raakten zij zelf opnieuw gewond. De KNIL-militair werd op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven, de andere twee doden op het ereveld Menteng Pulo.

M. Elands e.a. *'De geschiedenis van de eerste divisie '7 December'*
N.A.J. Koevoets e.a. *'De geschiedenis van het bataljon genietroepen van de eerste divisie 7 December 1945-1950*

J. Kooistra, *Laatste Bericht*
12 GVC *'Verslagen'* en *'Getuigenverklaringen'* Nat. Archief
'Nieuws van mineurs en sappeurs' Nat. Archief

Soldaat 1 kl. W. Boll

Soldaat 2 kl. F.J. Carli (KNIL) postuum Bronzen Leeuw

Soldaat B.H. Smits

029. 3-1 R.I., 13-11-1947

Tijdens een actie op 13 november 1947 tussen Cheribon en Indramajoe raakte een militair van 3-1 R.I. in de buurt van Ardjawinangoen, twintig kilometer noordwest van Cheribon, als gevolg van uitputting enige tijd bewusteloos. Hij werd door de patrouille verborgen met de bedoeling hem later op te halen. Bij terugkeer van de patrouille bleek hij verdwenen. Er is geen spoor van hem teruggevonden. Een tweede luitenant werd bij Boendel gewond achtergelaten. Later werden bloedsporen ter plaatse gevonden die naar een irrigatiekanaal leidden. Vermoedelijk is hij in het kanaal geworpen en verdronken. Een sergeant werd bij diezelfde actie bij Boendemire gewond. Ook hij werd achtergelaten. De drie militairen zijn spoorloos verdwenen. Wat zich hier qua strijd heeft afgespeeld is onduidelijk.

3-1 R.I. *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief
'Ópgave vermiste militairen 9-4-1948' Nat. Archief
J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Soldaat H. van der Meulen (blijvend vermist)

Sergeant H.W. Rhoen (blijvend vermist)

Tweede luitenant S.H. Thijs (blijvend vermist)

030. 3-14 R.I. en KNIL, 18-6-1948

In het berggebied ten zuidoosten van Bandoeng was het uitermate onrustig, hoewel een wapenstilstand in januari 1948 was ingegaan. Het Korps Speciale Troepen voerde er acties en zuiveringen uit. Nog geen maand na hun vertrek trok in de vroege nanacht op 18 juni 1948 een patrouille vanuit Tjibatoe, vijftig kilometer zuidoostelijk van Bandoeng, ter sterkte van vijf en dertig man van 3-14 R.I. er op uit om de vallei van Tjinta schoon te vegen. Omstreeks acht uur raakte de patrouille bij de kampong Tjoekang slaags met een sterke vijandelijke concentratie. Daarbij sneuvelde één man en werden er drie gewond. Met de grootste moeite en voortdurend in gevecht slaagde men, met achterlating van de dode militair, erin de gewonden mee te nemen. De vijandelijke bende lukte het twee kilometer verder om de patrouille, die nagenoeg zonder munitie zat, op-nieuw te omsingelen. Met de laatste mortierbommen werd een aanval afgeslagen. Een brenschutter werd dodelijk getroffen door een schot in het hoofd. De luitenant raakte gewond. Tot geluk van de omsingelde groep durfden de TNI-ers echter niet tot een stormaanval over te gaan. Intussen was de luitenant opnieuw gewond en sneuvelde de ziekenverpleger bij zijn hulpverlening. Een inheemse informant wist, zich onderweg voordoende als TNI-er, de post in Sadang te bereiken, waar toevallig een compagnie op trucks van een andere opdracht terugkwam. Om kwart voor vijf, meer dan twaalf uur na zijn vertrek, kon de groep worden ontzet en de doden en negen gewonden afgevoerd. Twee van de gewonden overleden die nacht in het hospitaal in Garoet. De vijf doden werden aanvankelijk in Garoet teraardebesteld. Later werden de vier Nederlandse slachtoffers op het ereveld Menteng Pulo herbegraven. Eén gesneuvelde, bij het bataljon gedetacheerde KNIL-soldaat, vond zijn laatste rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

3-14 R.I. 'Oorlogsdagboek' Nat. Archief
J.A. de Moor 'Westerlings oorlog, Indonesië 1945-1950'
A. van Sprang 'Wij werden geroepen'

Soldaat 2 kl. Amir (KNIL)
Soldaat M.M.B. Arts
Soldaat 1 kl. J.H. Decker
Soldaat N. Hendriks
Soldaat 1 kl. J.A. Jacobs

031. 1-6 RVA, 13-9-1948

Niet alleen de infanterie liep patrouilles, voerde acties en zuiveringen uit. Het gebrek aan voldoende eigen troepen noopte de militaire leiding om overal op Java en Sumatra ook kanonnières, huzaren en soldaten van diverse dienstvakken in te zetten, hoewel zij geen enkele training daartoe hadden gevolgd en bij de militaire keuringen ook vaak als medisch minder geschikt voor infanteriewerk werden beoordeeld. Een patrouille van de A-batterij van de eerste afdeling zesde regiment veldartillerie (1-6 RVA) liep op 13 september 1948 bij de kampong Soekamandi, honderd kilometer ten oosten van Batavia, in een hinderlaag van tachtig tot honderd man, waarvan negentig procent bewapend. Twee kanonnières sneuvelden en nogmaals twee raakten vermist. Hun lichamen werden enige dagen later na een tip van de loerah (dorpshoofd) van de kampong in de kali Tjilamaja gevonden. Bij een ingezette tegenactie sneuvelden drie en twintig TNI-ers en werden zeventien man gevangen genomen. Aan Nederlandse zijde gingen vier wapens en munitie verloren. De vier doden werden op het ereveld van de 7 Decemberdivisie Menteng Pulo bij Batavia begraven.

1-6 RVA 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Soldaat J. Bos

Soldaat A. de Carpentier

Soldaat J.A. van Maanen

Soldaat A. Regeling

032. 3 Regiment Stoottroepen, 30-10-1948

Een verkenningspatrouille bestaande uit zes militairen van het derde bataljon Stoottroepen en één politieagent vertrok om tien uur 's morgens op 30 oktober 1948 naar de kampong Palasari bij Tjiamis, twintig kilometer ten oosten van Tasikmalaja, om daar de loerah (dorpshoofd) te spreken. Het groepje werd door een grote TNI-bende ingesloten. Na twee uur lang vergeefse uitbraakpogingen te hebben gedaan werd de groep overweldigd. De brenschutter die er niet in slaagde een steile rotswand te beklimmen, verborg zichzelf en zijn weigerende brengun in het ravijn. Hij werd in de middag gered door een opsporingspatrouille en ook de brengun werd teruggevonden. De politieagent, die uitgezonden was om hulp te halen werd door de vijand beschoten en gewond achtergelaten. De overige vijf stoot-

troepers werden gedood en door de bevolking begraven bij Lengkongdjaja waar een eigen patrouille de volgende dag het graf vond. Zij vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

3 RS 'Actierapport' Nat. Archief

Jager G.J. Meijerink
Korporaal B.J. Nijhof
Soldaat W.F.B. Nijssen
Soldaat A. Rijken
Soldaat G.A. Welle

033. 3 Garderegiment Jagers, 28-12-1948

In het kader van de Tweede Politionele Actie bezette het derde bataljon Garderegiment Jagers Bantam, de zuidwestelijke hoek van Java, bekend van Multatuli's magistrale 'Toespraak tot de hoofden van Lebak' in zijn boek 'Max Havelaar'. Op 28 december 1948 sneuvelden bij Goenoengkentjana, twintig kilometer van Lebak, twee jagers en raakte een sergeant-majoor zwaargewond. Hij overleed drie dagen later in het Militair Hospitaal te Batavia aan zijn verwondingen. De drie gesneuvelde jagers werden op ereveld Menteng Pulo bij Batavia definitief aan de aarde toevertrouwd.

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Jager 1 kl. T. de Graaf
Jager H. Kennedy
Sergeant-majoor OVW D. van der Vlist (+31-12)

034. 3 Garderegiment Grenadiers en KNIL, 28-02-1949

Een patrouille van het pantserafweerpeloton van het derde bataljon Garderegiment Grenadiers keerde op 28 februari 1949 bij Tjidenkol, zo'n twintig kilometer westelijk van Soekaboeki, niet op zijn basis terug. Vanuit de post Tjibadak werden patrouilles uitgezonden, die er niet in slaagden de groep van acht man op te sporen. De volgende dag werden twee grenadiers gevonden. Zij waren begraven. Voortdurende naspeuringen leverden aanvankelijk geen resultaat op, maar na vier dagen ontdekte een patrouille twee groepsgraven op de helling van de Goenoeng Gedeh in de omgeving van de onderneming Tjireundeu. In het ene graf werden de lijken aangetroffen van drie Europeanen, in het andere graf van drie inlandse KNIL-militairen. De gesneuvelden werden door een eenheid van Bakhtiar onder

leiding van Nuk gedood. Twee weken later konden na aankomst van de Gravendienst de stoffelijke overschotten worden geborgen. Zij vertoonden duidelijk sporen van geweldpleging. De onthoofde doden werden voorlopig in Soekaboemi zonder militair vertoon snel ter aarde besteld. Later werden de vijf grenadiers en twee KNIL-ers naar het centrale ereveld van de 7 Decemberdivisie op Menteng Pulo bij Batavia overgebracht. Van de derde KNIL-militair is de laatste rustplaats niet bekend. Drie van de Europese gesneuvelden werden als grenadiers beschouwd, hoewel zij van 3-1 R.I. afkomstig waren.

3 RG 'Oorlogsdagboek' Nat. Archief
J. Kooistra 'Laatste bericht'

Korporaal G.J.L. Broeksma
Grenadier 1 kl. J.J.C. Döbken
Soldaat 2 kl. Kosadi (KNIL)
Soldaat 2 kl. Marjani bin Sardi (KNIL)
Grenadier S. Middelkoop
Soldaat 2 kl. Soebandi bin Raoen (KNIL)
Sergeant-majoor-instructeur C.E. Treiture
Grenadier 1 kl. A.P. van der Vliet

035. 1-8 RVA, 12-4-1949

Tijdens het behandelen van granaten bij de artillerie is door het falen van veiligheidsmechanismen altijd het risico van exploderen aanwezig. Meerdere malen is dat gebeurd bij de munitiebehandeling of tijdens het afvuren van een kanon. In het laatste geval explodeert de granaat in de kamer of in de schietbuis zelf. Soms vallen daarbij doden, wat het geval was bij een KNIL-artilleriebatterij in augustus 1946. Uitzonderingsgewijze en met veel geluk komt de stuksbemanning er zonder dodelijke kleerscheuren vanaf. Dat gebeurde in oktober 1948 bij 1-12 RVA in Oost-Java. Op 12 april 1949 explodeerde bij Garoet tijdens het munitieladen bij de B-batterij van de eerste afdeling achtste regiment veldartillerie (1-8 RVA) een granaat. Daarbij werden een wachtmeester-stukscommandant en twee artilleristen dodelijk getroffen. Bovendien raakten nog drie artilleristen gewond. Als gevolg van dit noodlottige ongeval viel deze actiebatterij die het derde bataljon Stoottroepen in Tjiawi steunde uit. Zij werd vervangen door de F-batterij van 3-8 RVA. De doden werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld.

J. Kooistra 'Laatste bericht'
.Artikel St. Barbara, nov. 2008

Wachtmeester OVW B.J. Audier

Soldaat 1 kl. H. van de Geer

Soldaat 1 kl. J.M. Vermazer

SAMENVATTING

In het voorgaande werden 14 incidenten bij de 7 Decemberdivisie beschreven waarbij drie of meer doden en/of vermisten vielen. 52 Slachtoffers waren hierbij te betreuren. Ook een vijftal KNIL-militairen behoorde tot deze groep, waarvan drie bij één incident. Drie blijvend vermisten zijn al tijdens de lopende actie om het leven gekomen dan wel in krijgsgevangenschap vermoord. Eén incident betrof een munitie-explosie bij een batterij artillerie met drie doden.

ZWARE KLAPPEN IN MIDDEN-JAVA

Al in Malakka werd de B-divisie opgericht, bestaande uit drie brigades met in principe elk drie of vier uit OVW-ers bestaande infanteriebataljons. Na aankomst op Java werden zij versterkt met KNIL-bataljons, artillerieafdelingen en cavalerie-eskadrons. Ook ondersteunende eenheden van genie, af- en aanvoertroepen en overige dienstvakken gingen deel uitmaken van de drie brigades. Na het opheffen in maart 1946 van het door het Britse opperbevel ingestelde inreisverbod voor Nederlandse militairen werd de T-brigade, komend van Malakka, rechtstreeks naar de stad Semarang overgebracht. Daar nam zij de controle over de stad van de Brits-Indische troepen over. In augustus 1946 werd het door Nederland gecontroleerde stadsgebied uitgebreid met de omgeving van de stad om een einde te maken aan de voortdurende infiltraties en beschietingen. De beide andere brigades werden voorlopig in West-Java ingezet ter beveiliging van de verbinding tussen (Batavia,) Buitenzorg en Bandoeng.

Tijdens de Eerste Politionele Actie boekte de T-brigade grote terreinwinst naar het zuiden met onder andere de bezetting van Salatiga en naar het oosten met Demak. Vanuit West-Java ondernam de W-brigade de opmars vanaf Bandoeng via Cheribon langs de noordkust van Java naar Tegal en bracht de verbinding met de troepen in Semarang tot stand. Het vierde eskadron pantserwagens onder commando van ritmeester Jhr. mr. M.W.C. de Jonge vond vanuit Tegal een route over het Slametgebergte. Langs diepe ravijnen, over gammele bruggen en smalle bergpaden gidste hij de V-brigade met 1400 wagens bij verrassing naar Midden-Java met de steden Poerwokerto, Banjoemas en Tjilatjap aan de zuidkust als doelen. De befaamd geworden opmars kwam pas tot stilstand 100 kilometer voor Djokjakarta als gevolg van het ingaan van het staakt-het-vuren. In de loop van 1948 werden de OVW-bataljons van de drie brigades vervangen door nieuwe uit Nederland gearriveerde bataljons dienstplichtigen.

Bij de Tweede Politionele Actie werd de oude sultanstad Djokjakarta, zetel van de opstandige republikeinse regering, bezet na een geslaagde

luchtlandingsoperatie van parachutisten en commando's van het Korps Speciale Troepen, gevolgd door het invliegen van het grootste deel van de T-brigade naar het vliegveld Magoewo bij Djokja. De V-brigade rukte van Salatiga op naar Solo (Soerakarta) en bracht de oostelijke landverbinding met Djokja tot stand. Daarmee kwam geheel Midden-Java onder controle van het Nederlandse bewind. In 1949 werd de B-divisie onder bevel van generaal-majoor J.K. Meijer gesteld. Hij had als brigadecommandant tijdens de Eerste Politioele Actie de vermaarde opmars van de V-brigade geleid, daaraan de bijnaam 'Hannibal' ontleend en werd benoemd tot ridder der vierde klasse van de Militaire Willemsorde. Zijn eskadronscommandant ritmeester Jhr. mr. M.W.C. de Jonge schreef daar uitgebreid over in zijn boek '*Mijn Ruiters*'.

In de daarop volgende maanden vonden voortdurend acties op kleine en grotere schaal plaats om de TNI-guerrilla's de baas te blijven. Op 1 maart vielen zij onder bevel van de latere president van de Republiek Indonesia, brigadegeneraal Soeharto, de stad Djokja aan. Nog dezelfde dag was de stad door de Nederlandse troepen gezuiverd. Als gevolg van de in Den Haag gevoerde politiek moest echter eind juni 1949 Djokja door de T-brigade worden ontruimd en hernam de Republikeinse regering haar positie. De onrust in Midden-Java culmineerde in de 'slag om Solo' gedurende de laatste vier dagen van de vijandelijkheden. Tweeduizend guerrilla's infiltreerden in de stad en werden bestreden door onderdelen van de V-brigade met luchtsteun en inzet van de commandotroepen. De majoor (R) der artillerie b.d. F.C. Hazekamp beschreef in zijn verslag '*Het laatste grote gevecht in Indië*' deze hoogst merkwaardige gebeurtenis met voorgeschiedenis en politieke implicaties na afloop.

34 INCIDENTBESCHRIJVINGEN

036. 2-6 R.I., 15-2-1947

Met de bedoeling de demarcatielijn ten zuiden van Kedoengpani te verkennen en een eventuele vijand daar te vernietigen vertrokken op 15 fe-

bruari 1947 twee pelotons van 2-6 R.I. naar het bedoelde gebied. Bij een beschieting door de TNI vanuit de kamponggrand van Kedoengpani werd een van de soldaten gewond. De bataljonsarts en anderen wilden de gewonde uit de vuurlinie halen. Tijdens de behandeling van de gewonde soldaat raakte een van de aanwezigen een niet opgemerkte vijandelijke landmijn. Eén van de aanwezigen werd door de explosie op slag gedood, de dokter en anderen zwaargewond. Van een inlichtingengroep die toevallig in de buurt stond werd eveneens één man gedood en een luitenant zwaargewond. Aangezien de arts, die twee weken later naar Nederland zou terugkeren, vier dagen later alsnog overleed waren uiteindelijk drie doden, vijf zwaargewonden en enkele lichter gewonden het trieste re-sultaat van dit incident. De gesneuvelden vonden op het ereveld Candi bij Semarang hun laatste rustplaats.

2-6 R.I. 'Actieverslag' Nat. Archief

Soldaat OVW M.A. Cornelissen

Kapitein-officier van gezondheid II A. Cornelius (+19-2)

Soldaat OVW H. Kroon

037. 1 Regiment Stoottroepen, 15-8-1947

Op 15 augustus 1947 werd een bataljonsactie onder bevel van de commandant van het eerste bataljon Stoottroepen uitgevoerd om het terrein ten westen en zuidwesten van Soemowono op de hellingen van de Goenoeng Oengaran in de buurt van Salatiga te zuiveren van TNI-ers. Aan de actie namen drie compagnieën van respectievelijk het eerste bataljon Stoottroepen, 2-7 R.I. en 3-7 R.I., alsmede brencarriers en 3" mortieren deel. Ook werden artillerie en luchtmacht ingezet. Er werd veel vijandelijke tegenstand ondervonden met een goede vuurdiscipline. Tientallen tegenstanders werden gedood, gewond of gevangen genomen. Aan Nederlandse zijde sneuvelden drie man, waaronder een hospik, en werden zes militairen gewond. De drie doden werden op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

1 RS 'Actieverslag' Nat. Archief

Sergeant OVW B.P. Korsten

Soldaat OVW J.H.J. Loeffen

Soldaat 1 kl. OVW J. Snijders

038. 1 Regiment Stoottroepen, 28-9-1947

Bij Setoegoer, niet ver van Salatiga, reed op 28 september 1947 een jeep van het eerste bataljon Stoottroepen op een in de weg ingegraven mijn. Drie man werden bij de explosie ter plaatse gedood, één stoottroeper overleed twee dagen later aan zijn verwondingen. Zij vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang.

1 RS Aantekening 'Driemaandsrapport' Nat. Archief

Soldaat OVW I. Catsman

Soldaat 1 kl. OVW C.G. van der Gaag

Korporaal OVW M. Oosterom (+30-9)

Soldaat 1 kl. OVW G. Zentveld

039, 1 Regiment Stoottroepen, 9-10-1947

Elf dagen later werd het eerste bataljon Stoottroepen op 9 oktober 1947 opnieuw zwaar getroffen. Bij Moentjoel in de omgeving van Salatiga kwamen drie stoottroepers om het leven bij een militaire oefening als gevolg van scherfverwondingen, veroorzaakt door een te vroeg exploderende eigen mortierbom. Op het ereveld Candi bij Semarang zijn hun stoffelijke resten begraven.

1 RS Aantekening 'Driemaandsrapport' Nat. Archief

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat OVW L. Broekman

Soldaat OVW P.J. de Fouw

Korporaal OVW M. Smeets

040. 3-7 R.I. en KNIL, 18-10-1947

Er kwamen berichten op het hoofdkwartier van 3-7 R.I. in Demak binnen die op een grootscheepse aanval van de TNI op de door Bewakingscompagnie V bezette post Kedoengdjati wezen. Ter ondersteuning werden op de avond van 18 oktober 1947 enige brencarriers vanuit Demak naar de bedreigde post gedirigeerd. Bij de driesprong Wareng, veertig kilometer ten oosten van Semarang, reed één van de carriers op een mijn. Twee inzittenden werden op slag gedood, de andere twee inzittenden lichtgewond. Intussen was de bataljonscommandant van 3-7 R.I. naar de eigen post Goedoeg gereden om zich van de situatie op de hoogte te stellen. Op de terugweg reed ook hij met zijn jeep, waarin zich nog drie militairen bevonden, drie kwartier na de eerste explosie op een mijn ten noorden van de driesprong Wateng op honderd meter afstand van de verongelukte carrier. Ongerust geworden door het wegblijven van de jeep en van berichten

gingen patrouilles uit die midden in de nacht het opgeblazen voertuig en de slachtoffers vonden. De majoor zelf bleek lichtgewond, maar een eerste luitenant was direct om het leven gekomen. De chauffeur van de jeep en een bij het bataljon gedetacheerde kapitein van het KNIL werden zwaargewond naar het St. Elisabeth ziekenhuis vervoerd waar de chauffeur na twee dagen en de kapitein na een week aan hun verwondingen overleden. De dubbele explosie had vijf doden en drie gewonden gekost. De overleden militairen werden op het ereveld Candi bij Sema-rang begraven.

3-7 R.I. 'Driemaandsrapport' Nat. Archief
W. Pluygers e.a. '3-7 R.I. op Midden-Java, gedenkboek'

Korporaal A. Kranenburg
Soldaat D. Veenkamp
Soldaat H. de Vos (+20-10)
Eerste luitenant D.N. van Wijk
Kapitein A. van Zuuren (KNIL) (+25-10)

041. 1-9 R.I., 3-11-1947

Trekbonnen bleven een groot gevaar voor de Nederlandse troepen vormen. Op 3 november 1947 had het exploderen van een vliegtuigbom naast een truck bij Mandiradja, veertig kilometer ten oosten van Poerwokerto, noodlottige gevolgen. Vier manschappen van 1-9 R.I., het bataljon Friesland, vonden ter plekke de dood, vijf man raakten gewond waarvan één zo ernstig dat hij twee dagen later in het hospitaal in Banjoemas overleed. De vijf gesneuvelde oorlogsvrijwilligers werden aanvankelijk in Banjoemas begraven maar later naar het centrale ereveld Pandu bij Bandoeng overgebracht. Een dag na het incident volgde een 'correctie' op Bandjarne-gara.

1-9 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
J. Kooistra 'Laatste bericht'

Korporaal OVW B. Attema
Sergeant OVW K. Breeuwsma
Soldaat OVW W. Kroese (+5-11)
Soldaat 1 kl. OVW J. Moeselaar
Sergeant OVW M. Schönthaler

042. IVG, 5-11-1947

De kampong Pagergoenoeng in de noordelijke uitlopers van het meer dan 3000 meter hoge Merbaboe-Merapigebergte, westelijk van Salatiga, was bij aankomst van eenheden van het eerste bataljon Stoottroepen op 5 november 1947 reeds door de TNI verlaten. De vijand had zich in de richting Gradag teruggetrokken. Nabij een brug was een baleh baleh (rust-bank) geplaatst, waar door onbekende oorzaak (een boobytrap?) twee mijnen explodeerden. Drie man van een IVG-ploeg (Inlichtingen en Veiligheid), waaronder een officier, kwamen daarbij om het leven. Voorts viel er één lichtgewonde.

IVG/1 RS Aantekening 'Driemaandsrapport' Nat. Archief
Drie gesneuvelden

043. 3-7 R.I., 14-1-1948

Tijdens een routinepatrouille van 3-7 R.I. in de buurt van de demarcatielijn werd op 14 januari 1948 op de driesprong bij Soeradadi, veertig kilometer ten oosten van Semarang, een paaltje waargenomen met een rood-wit vlaggetje dat zogenaamd de positie van de demarcatielijn aangaf. Dit paaltje was verbonden met een vliegtuigbom. Bij het verwijderen van de 'grenspaal' werd de bom tot ontploffing gebracht. Daarbij sneuvelden een compagniescommandant, een sergeant en twee soldaten. Enkele anderen werden gewond. De gesneuvelden werden op het ereveld Candi bij Semarang aan de aarde toevertrouwd.

3-7 R.I. 'Driemaandsrapport' Nat. Archief
W. Pluygers e.a. '3-7 R.I. op Midden-Java, gedenkboek'

Soldaat C.G.J. Beekman
Soldaat P. Bron
Eerste luitenant G.J. Wirtjes
Sergeant OVW W.J. Zeeman

044. 4-11 R.I., 32 Hupva en KNIL, 15-9-1948

Berichten kwamen binnen dat zich in de omgeving van de kampong Pasarpratin in de residentie Banjoemas een bende van vijftienhonderd man zou ophouden. Zij zouden door vliegtuigen gebombardeerd worden, waarbij 4-11 R.I. opdracht kreeg de vluchtende TNI-troepen de aftocht te beletten en zo mogelijk te vernietigen. Als gevolg van de weersomstandigheden bleef de luchtaanval uit. Om de binnendringende TNI-bendes te

verdrijven werd op 15 september 1948 een zuiveringsactie van 4-11 R.I. in de omgeving van Djelegong aan de oostkant van de 3428 meter hoge Goenoeng Slamet gehouden. Twee pelotons bewogen zich door het gebied. Plotseling werden zij van alle kanten onder vuur genomen. Daarbij kwamen een ziekenverpleger van 32 Hupva en een KNIL-soldaat om het leven. Door het moeilijk begaanbare terrein raakten diverse delen van de pelotons uit elkaar. Sommige groepen werden door honderden TNI-ers, die probeerden de Nederlanders in te sluiten, aangevallen. Er ontstonden lijf aan lijfgevechten, waarbij een soldaat twee aanvallers met de kolf van zijn geweer wist te doden. Bij een plotselinge stormaanval van de vijand en handgevechten sneuvelden een sergeant en een soldaat en werden vijf militairen gewond. Een groep en een individuele soldaat brachten op duizend meter hoogte de nacht door in het terrein. Dwars door het door de TNI geïnfiltreerde gebied bereikten zij de volgende dag de eigen troepen bij Djelegong. De achtergelaten gesneuvelden werden door 4-6 R.I. geborgen. Tenminste vijftig getelde tegenstanders werden gedood. Aan eigen kant kwamen in totaal vier man om het leven en werden vijf man gewond. De gesneuvelde militairen werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven. Opvallend is dat meer dan 50% van de geworpen eigen handgranaten en afgevuurde mortierbommen wegeraars bleken te zijn.

4-11 R.I. 'Actieverslag' Nat. Archief

Sergeant J.W. Henderix
Soldaat A.J. van Ogten (32 Hupva)
Soldaat 2 kl. Samsoedi (KNIL)
Soldaat M.W. Spierings

045. 3-11 R.I., 4-6 R.I., 19-12-1948

De Tweede Politionele Actie begon voor twee compagnieën van 3-11 R.I. en de ondersteuningscompagnie van 4-6 R.I. om zeven uur 's morgens op 19-12-1948 met de opmars van de status-quo lijn naar de op vijftig kilometer ten oosten van Poerwokero gelegen stad Bandjanegara. Na het doorwaden van de kali op de status-quo lijn werd de opmars aanvankelijk zonder tegenstand voortgezet. Na zes kilometer stuitte de voorhoede bij de kampong Gemoeroeh op zware weerstand van meerdere kanten. Het be-trof onder andere artillerie-, mortier- en zware mitrailleur-vuur. Om een

omsingeling door de vijand te voorkomen trok het voorste peloton zich terug, in het voorterrein gedekt door een eigen mitrailleurgroep van vijf man. Deze groep werd echter afgesneden en kon niet meer worden ontzet. Versterking en hulp bleven achterwege. De vijf man vielen, dood of levend, in handen van de vijand.

Vier dagen later werden in kampong Gemoeroeh drie graven gevonden. Twee stoffelijke overschotten werden snel geïdentificeerd, Het derde volgde drie weken later. De overige twee doden, waarvan één tot 4-6 R.I. behoorde, werden in kampong Goenoeng Alang begraven en op 14 januari 1949 door de Nederlandse troepen geborgen. Tijdens de gevechten vielen voorts vier gewonden. Onder andere één .50 Vickers-mitrailleur ging verloren. Na het ontvangen van versterking en het uitvoeren van luchtbombardementen werd de opmars hervat. Het totaal verwoeste Bandjarnegara en het vijf en twintig kilometer verder gelegen voorlopige actiedoel Wonosobo op de zuidflank van de 3135 meter hoge Goenoeng Soendoro vielen nagenoeg zonder vijandelijke weerstand in handen van de beide bataljons. De vijf gesneuvelden werden aanvankelijk op het voorlopige ereveld van Banjoemas begraven en later definitief naar het ereveld Pandu in Bandoeng overgebracht.

(3-11 R.I. 'Actieverslagen' Nat. Archief
3-11 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
H. Gerritsen *De hinderlaag bij Soeraradja*'

Soldaat M.J. Aarts
Soldaat J. de Kock
Wachtmeester O. Ponssen
Soldaat J.J. Tegelaar
Soldaat 1 kl. W.A. Teunissen

046. 5 Regiment Stoottroepen, 23-12-1948

Tijdens de Tweede Politionele Actie kreeg de derde compagnie van het vijfde bataljon Stoottroepen opdracht om van Moentilan, vijf en twintig kilometer ten noorden van Djokja, terug te keren naar de oude sultanstad. Om de terugkeer op 23 december 1948 te versnellen werd over een traject van acht kilometer tot een vernielde brug bij Tempel voor het vervoer van de stoottroepers een pendeldienst in de vorm van een jeep met aanhanger ingesteld. Na het invallen van de duisternis reed de jeepcombinatie met

veertien inzittenden een eindje buiten Moentilan in een kruisvuur van twee vijandelijke zware mitrailleurs op zeer korte afstand, waardoor de chauffeur werd gedood. De jeep raakte van de weg, er vielen meer doden en gewonden en veel wapens gingen verloren. De overlevende stoottroe-pers verweerden zich onder andere met handgranaten. Toen een groot aantal TNI-ers een stormaanval inzette wisten de acht overlevenden in de sawah een sloot te bereiken waarin zij zich verborgen. Zij werden door de TNI in het Nederlands aangeropen maar door telkens onder water te duiken als de TNI-ers met zaklantaarns in hun richting schenen, werden de stoottroepers niet gevonden.

Vanuit Moentilan startte men, gealarmeerd door het schieten, direct een zoekactie. Na de vondst van de jeep kwamen de ‘onderduikers’ te voorschijn nadat zij in het Twents, de ‘moedertaal’ van het vijfde bataljon, hoorden roepen. Zes gewonden en twee ongedeerden werden naar Moentilan overgebracht, de zes doden werden in de loop van de avond met schijnwerpers opgespoord en aan boord van brencarriers eveneens naar Moentilan vervoerd. De volgende dag vond het transport van gesneuvelden en gewonden naar Djokja plaats. Uiteindelijk vonden zij hun laatste rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang. Er gingen drie eigen brenguns en negen persoonlijke wapens verloren. In een interview in het veteranentijdschrift ‘*Checkpoint*’ (2013 no. 8) stelde Jan Janssen dat de slachtoffers zwaar verminkt werden gevonden. In de beschikbare documenten werd daarvan geen melding gemaakt.

5 RS ‘*Driemaandsverslag*’ Nat. Archief
J.v.d.Vegt ‘*Muntilan*’ Internetverslag
A. de Graaff ‘*De laatste patrouille*’

Soldaat 1 kl. J.C. Blaak
Soldaat C. van Dijk
Soldaat R. Otten
Sergeant G.T. van der Schouw
Korporaal H.F. Visscher
Soldaat 1 kl. M.B. Wassink

047. 4-11 R.I., 24-12-1948

In de omgeving van Bobotsari, zestig kilometer ten zuiden van Pekalongan, was het na de opmars tijdens de Tweede Politie Actie erg on-

rustig. Op 24 december 1948 werden door de eerste compagnie van 4-11 R.I. patrouilles uitgezonden. Zij stuitten op sterke groepen TNI-ers met zware bewapening, onder andere 3" mortieren en Vickers.50 mitrailleurs. Een jeep met vier man werd aangevallen door tachtig man TNI, maar wist omsingeling te voorkomen ten koste van één gewonde. Twee patrouilles van twintig, resp. zeven man werden geconfronteerd met vier á vijfhonderd TNI-ers, raakten omsingeld, maar konden zich na zware gevechten in veiligheid stellen. Na een appel bleken zeven man te worden vermist. Vijf man raakten gewond. Een brengun, een 2" mortier en acht persoonlijke wapens gingen verloren. Samen met versterkingen van 4-6 R.I. en een scoutcar werden verkenningen uitgevoerd. Daarbij moesten twee drie-kwarttonners worden achtergelaten doordat de chauffeurs gewond raakten. De volgende morgen rukte een doorzoekingsgroep uit om de vermisten op te sporen. Er werden vier stoffelijke overschotten gevonden. De andere drie vermisten zouden zijn weggevoerd.

Bijna een jaar later, op 28 november 1949, werden twee van hen, dank zij medewerking van de TNI na het staakt-het-vuren, opgegraven in de kampong Gajoenan. Identificatie in Poerwokerto bleek echter onmogelijk doordat de gebitskaarten van de drie vermisten verloren waren gegaan. Zij werden, formeel ongeïdentificeerd na een tweede identificatiepoging in Bandoeng, op ereveld Pandu bij Bandoeng begraven. Naar aanleiding van nieuwe gegevens werden de stoffelijke overschotten in 2011 op het ereveld Pandu opgegraven. De schedels bleken in de graven te ontbreken (bij de identificatiepoging in Bandoeng verloren gegaan of gestolen?) en een DNA-onderzoek bleek evenmin nog mogelijk. Rond de derde vermist deden allerlei geruchten de ronde. Het thuisfront zette zelfs een helderziende in en ook de burgemeester bemoeide zich met het raadsel. De TNI kon geen nadere gegevens verschaffen na het staakt-het-vuren. Er bleef een gerucht hangen dat zijn ogen zouden zijn uitgestoken en hij door een Indonesische vrouw in een afgelegen kampong op de helling van de Goenoeng Slamet zou zijn verzorgd. Bevestiging of ontkenning ontbreken. De teruggevonden slachtoffers vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

4-11 R.I. 'Actieverslagen' Nat. Archief
K. Beerens e.a. 'Kempische militairen in de Oost'

Soldaat W.A. Boons

Soldaat 1 kl. J.J.H. Clement
Soldaat 1 kl. C. van Delft
Korporaal J. van Heertum (blijvend vermist)
Soldaat W. Konings (ongeïdentificeerd op Pandu begraven)
Soldaat H.J. Kraaijenbrink (idem)
Soldaat W. Kuijpers

048. VA-5, 31-12-1948

Oudejaarsavond gaat meestal gepaard met feestvuurwerk. Helaas voor de vijfde afdeling veldartillerie was daarvan op 31 december 1948 in het zuidelijke randgebied van de sultanstad Solo geen sprake. Een jeep van de afdeling werd vanuit een hinderlaag beschoten. Daarbij sneuvelden drie artilleristen. Zij werden op het ereveld Candi bij Semarang teraarde-besteld.

VA-5 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Soldaat 1 kl. G. van Baarlen
Soldaat R. Drewes
Wachtmeester M.J. Verstappen

049. 1-15 R.I., 4-1-1949

Bij een meerdaagse zuiveringsactie ten noorden van Djokjakarta door vijf en zestig man van 1-15 R.I. werd bij Tjepet hevige tegenstand ondervonden. Op 4 januari 1949 raakten daarbij twee soldaten zwaar gewond. Twee man bleven bij de zwaargewonden achter, terwijl twee anderen in de omgeving naar hulp zochten. De twee zwaargewonden en hun twee helpers raakten vermist. Bij de volgende zoekactie was het gebied waar de vermisten zich zouden bevinden aanvankelijk door de hevige tegenstand van de TNI niet te bereiken. Door inzet van 3" mortieren werd de tegenstand gebroken en kon overal worden gezocht. De vermisten werden niet gevonden. In een buitgemaakt dagboek stond vermeld dat vier Nederlanders werden gepakt, waarvan twee gedood en twee 'niet dood'. De beide krijgsgevangenen zouden bij een vluchtpoging door de TNI neergeschoten zijn. Daar waar één van beiden werd begraven werd in 1960 een vijfde aangelegd. Zijn stoffelijk overschot is verdwenen. Op 10 juni 1949 werden twee lijken opgegraven. Tenslotte werden op 10 november 1949 de resten van de vierde man na een slamatan voor de plaatselijke bevolking

opgegraven en naar Semarang overgebracht. Het genoemde dagboek vermeldt ook nog dat vier persoonlijke wapens, munitie, twee brancards en een tas medicijnen door de TNI werden buitgemaakt. De drie teruggevonden militairen werden op het ereveld Candi bij Semarang definitief begraven, voor de vermiste man legde men daar een 'in memoriam' graf aan.

1-15 R.I. werd halverwege 1948 opgericht en bestond uit OVW-ers, die met de laatste OVW-bataljons naar Indië waren gekomen. Zij arriveerden na de Malakka-periode en werden verdeeld over een aantal bestaande oudere OVW-bataljons. Toen deze OVW-ers van het eerste uur repatriëerden werden de aanvullers weer bijeengebracht in drie bataljons van 15 R.I. en ontstond de bijnaam 'de Blijvertjes'.

1-15 R.I. 'Actierapport' Nat. Archief
J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat 1 kl. OVW A. Grit (blijvend vermist)

Soldaat 1 kl. OVW R. de Groot

Soldaat 1 kl. W.J.H. Rameckers

Soldaat 1 kl. G.A. Tenge

050. 1-15 R.I., 15-1-1949

Tien dagen later, op 15 januari 1949, liep opnieuw een patrouille van 1-15 R.I. onder commando van een adjudant-onderofficier in een hinderlaag bij Palembang ten zuiden van Djokja. De 'Blijvertjes' werden hevig onder vuur genomen door zware en lichte mitrailleurs. Vier eigen militairen sneuvelden waaronder de adjudant. De tegenstanders telden tien doden. Na versterking met militairen van de eerste compagnie werd de vijand verdreven naar Prantjak en Sampokan. Bij deze actie werden twee man vrij ernstig en één lichtgewond. De gesneuvelde militairen werden definitief op het ereveld Candi bij Semarang teraardebesteld.

1-15 R.I. 'Actierapport' Nat. Archief
'Overlijdensregister' Nat. Archief

Soldaat J. Demenint

Sergeant S. Goudswaard

Adjudant onderofficier A. te Hoonte

Soldaat 1 kl. J.T. Veldman

051. 4-11 R.I., 19-1-1949

Er kwamen berichten binnen dat Premboen, twintig kilometer ten oosten van Keboemen, niet ver van de zuidkust van Midden-Java, wederom aangevallen zou worden. Ter versterking werd een patrouille van zeventien man van 4-11 R.I. met een driekwarttonner en een brencarrier 's avonds op 19 januari 1949 vanuit Keboemen naar Premboen gedirigeerd. De carrier reed onderweg op een zeer zware in een oude coupure ingegraven bom van naar schatting 250 kilogram. Van de carrier en de zeven inzittenden bleef weinig over. De inzittenden van de driekwarttonner, die aan het einde van een baileybrug op vijftig meter afstand stond, vonden slechts stukken en brokken van de carrier en zwaar verminkte lichamen. Vijf van de zeven vermiste wapens werden de volgende dag teruggevonden. De slachtoffers werden aanvankelijk begraven in een verzamelgraf in Ke-boemen en vonden later hun definitieve rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

4-11 R.I. 'Patrouilleverslag' Nat. Archief

4-11 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Soldaat W.B. Bleekman

Soldaat 1 kl. F.A. van den Eerenbeemt

Soldaat M. Goossens

Soldaat G. van Hassel

Soldaat W. van der Heijden

Soldaat W.L. van den Heuvel

Korporaal OVW G.J. Klock

052. 5-5 R.I., 20-1-1949

Zeventien man van 5-5 R.I. vormden een verkenningspatrouille om inlichtingen over de tegenstanders tussen de zuidkust van Java en Bantoel, tien kilometer ten zuiden van Djokja, te verzamelen. Op 20 januari 1949, bij het naderen van een kampong, waarin zich een aantal TNI-ers zou bevinden, splitste de groep. Het deel dat langs de weg zou voortgaan liep in hevig vuur van een Vickers mitrailleur. Daarbij vielen één dode, die achtergelaten moest worden, en één gewonde. Het andere deel van de patrouille werd in de kampong beschoten, eveneens door een Vickers. Eén man sneuvelde en één werd gewond. Aanvankelijk slaagden de vijf ongedeerden erin om de dode mee te voeren tot buiten de kampong. Door het voortdurende vuur uit de kamponggrand moesten zij dekking zoeken en

het lichaam achterlaten. Bij een poging van de commanderende luitenant en de hospik om het lichaam alsnog te bergen werd ook de hospik dode-lijk getroffen. Het groepje van nu nog vijf man wist het bivak te bereiken en rukte met versterking onmiddellijk uit om de andere groep te ontzetten. De door de bevolking begraven drie gesneuvelden werden de volgende dag opgehaald en in het bivak langs de weg opnieuw en ditmaal met militaire eer teraardebesteld. Uiteindelijk vonden zij hun laatste rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang.

o.r.v. J. Blom 'Gedenboek 5-5 R.I. Awas, pijp-pijp datang'

Soldaat 1 kl. E.J. Hartemink

Korporaal OVW W.F. Penning de Vries

Soldaat 1 kl. P. Poelman

053. Korps Vaartuigendienst, 24-1-1949

Een van de meest merkwaardige gebeurtenissen in het Nederlands-Indonesische conflict na afloop van de Tweede Wereldoorlog met een dramatische afloop betrof een actie van het Korps Vaartuigendienst van de Koninklijke Landmacht. Na de Tweede Politie Actie werden twee zestig tons kustvaartuigen van Japanse makelij gestrand aangetroffen in de delta van de kali Djoeana ten oosten van het Moeriagebergte in de richting van Rembang. Twee groepen militairen van het Korps Vaartuigendienst in Batavia, elk onder leiding van een luitenant, werden aangewezen om naar de strandingsplaats te gaan, wat ondanks vervoersproblemen uiteindelijk lukte. Zij hadden opdracht te trachten de vaartuigen vaarklaar te maken en als bemanningen de schepen naar Semarang over te brengen. Op 22 januari waren de schepen gereed, was een route naar open zee vastgesteld en vertrokken beiden naar hun voorlopige bestemming.

Een van de schepen, het motorschip 'Sentauro', bereikte de volgende dag Semarang. Het andere vaartuig, het motorschip 'Sedjahtera', kreeg al spoedig na het vertrek te kampen met motorproblemen. Het raakte in een zware regenbui op drift, raakte een onderwaterklip, maakte water en strandde opnieuw op acht zeemijl ten westen van Mandaleka. Men besloot op het strand te bivakkeren. In de vroege ochtend van 24 januari 1949 werd de groep beschoten en overvallen door een gewapende bende. Daarbij werd één man gewond. De groep trok zich terug op het schip met achterlating

van wapens. Rond het middaguur sneuvelde één man op het schip. Kort daarna gaf de groep zich over. De zeven krijgsgevangenen militairen werden weggevoerd in de richting van Djapara, waar de gewonde tot zijn geluk in het republikeinse ziekenhuis werd opgenomen. De overige zes werden, zo bleek later, op afschuwelijke wijze vermoord.

Intussen was in Semarang grote ongerustheid ontstaan toen het eerste schip wél arriveerde, maar het tweede spoorloos was. Een zoekactie vanuit de lucht en vanaf het water leidde ertoe dat het patrouillevaartuig RP 106 de volgende morgen het wrak verkende en een poging tot inspectie ondernam. Wegens vijandelijk vuur vanaf de kust werd de komst van een groter marineschip afgewacht, waarna een landing werd uitgevoerd. Men vond de gesneuvelde soldaat aan boord van het geplunderde wrak. Een sterke eenheid met één compagnie van 403 B.I., het zesde eskadron pantserwagens van de Huzaren van Boreel, KNIL-troepen, genie en artillerie van 12 RVA, gesteund door B 25 bommenwerpers rukte op om Djapara te bezetten en onderzoek te doen naar de scheepsramp en het lot van de vermiste militairen. Daar bevrijdde men de gewonde man in het hospitaal maar de overige vermisten werden niet gevonden.

Pas op 18 februari konden de intussen in de omgeving van Bangsri, acht kilometer ten noorden van Djapara bij het Moeriagebergte, opgespoorde graven van de vermoorde scheepsbemanning in aanwezigheid van militaire waarnemers van de Verenigde Naties worden geopend. Zij bevatten de lijken van zes Nederlandse militairen en twee agenten van de Algemene Politie. Twee dagen later werden de stoffelijke overschotten in Djapara na identificatie door de dokter van het detachement Pati onder grote belangstelling van het inlandse bestuur en de bevolking herbegraven. Zij vonden hun definitieve rustplaats eind 1949 op het ereveld Candi bij Semarang. Het graf van de dode op het schip is nooit gevonden.

Op de hoofden van de moordenaars Basoeno, Soeroso en Soenoto, verantwoordelijk voor de executies, werd een premie van 200 gulden gesteld. Vlak voor het staakt-het-vuren slaagde het Bewakingsbataljon II er in één van hen, Soeroso, te doden.

403 B.I. *'Gedenkboek, Noorderlicht op Midden-Java'*
6 Paw *'Driemaandsverslag'* Nat. archief
J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Korporaal G. van Aggelen

Korporaal H.R. Eijssens (blijvend vermist)
Korporaal M.H. Geerling
Tweede luitenant J.W. Karssen
Sergeant-majoor P. Minneboo
Korporaal OVW J.T. Keizer
Soldaat J. Plat (krijgsgevangen, later teruggekeerd)
Korporaal J. Pronk

054. 5-6 R.I., 27-2-1949

Een brencarrier met zeven man onder commando van een luitenant van de ondersteuningscompagnie van 5-6 R.I. op patrouille, reed op 27 februari 1949 in een hinderlaag bij Batoeredno op vijftig kilometer ten zuiden van Solo (Soerakarta). Daarbij werden vier militairen, waaronder de luitenant, gedood. Een te hulp gesnelde patrouille van tien man verdreef de vijand met mortierbommen en handvuurwapens. De vier gesneuvelden werden, na aanvankelijk op het kerkhof van Solo te zijn begraven, op het ereveld Candi bij Semarang definitief aan de aarde toevertrouwd.

o.r.v. J. Corbeij e.a. *'Vijf zes, hoe het reilde en zeilde'*

Tweede luitenant A.W.H. van Birgelen
Soldaat H.J. Einmahl
Soldaat M.W. Oppers
Soldaat A.G. Orval

055. 411 B.I., 4-11 R.I., 1-3-1949

Voor het opvoeren van foerage, munitie en andere goederen van Gom-bong naar Keboemen in het zuiden van Midden-Java werd op 1 maart 1949 een konvooi van vijf wagens samengesteld. Op de terugweg naar Keboemen werd de voorste wagen, een driekwarttonner van 4-11 R.I., bij een spoorwegovergang door twee trekbommen getroffen. De chauffeur werd onder andere door brandwonden ernstig gewond. De overige zes inzittenden, behorend tot de gewapende begeleiding van 411 B.I. (zesde bataljon Grenadiers) kwamen allen om het leven. In de foeragewagen, die achter de opgeblazen carrier reed, werd de bijrijder in de cabine door een bomscherp zo zwaargewond, dat hij tijdens het transport naar de zieken-zaal overleed. Het konvooi vervolgde zijn weg nadat de vijand was verdreven,

de gewonden behandeld en de orde was hersteld met medeneming van vier doden. Twee doden moesten worden achtergelaten in de brandende en vernielde driekwarttonner, omdat deze door ontploffende munitie niet benaderbaar was. Vanuit Keboemen rukte onmiddellijk een hulpploeg uit, die de beide stoffelijke overschotten borg evenals de nog aanwezige restanten van de uitrusting. Patrouilles onderzochten tevergeefs de omgeving op eventuele TNI-ers. De slachtoffers werden aanvankelijk in een verzamelgraf in Keboemen begraven maar later overgebracht naar het ereveld Pandu bij Bandoeng.

M. v.d. Hofstad 'Proces-verbaal' in 'Gedenkboek 4-11 R.I.'

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Sergeant N.H. Berendsen
Sergeant R.H. Gademann (4-11 R.I.)
Grenadier J. Huijsman
Grenadier M.H. de Jong
Grenadier A. Ju
Grenadier J. Vermeulen
Grenadier L. van Wilgen

056. 5-6 R.I., 5-3-1949

Na een week werd 5-6 R.I. opnieuw getroffen door een zwaar verlies. Op 5 maart 1949 explodeerde een vijandelijke mijn bij Kentang in de omgeving van Wonogiri, dertig kilometer ten zuiden van Solo. Eén man overleed ter plaatse, vier man werden levensgevaarlijk gewond naar het hospitaal in Solo overgebracht. Daar overleed één man nog dezelfde dag, de andere drie de volgende dag. De gesneuvelde militairen werden aanvankelijk op het kerkhof van Solo begraven en vonden later hun laatste rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang.

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat H.J. den Brok (+6-3)
Soldaat 1 kl. J.C. Dekkers
Soldaat W.A. van Gerwen(+6-3)
Soldaat P.S. Haves (+6-3)
Korporaal J.P.G. Pelzer

057. 5-6 R.I., 13-3-1949

5-6 R.I. bleef in de hoek zitten waar de slagen vielen. Wéér een week later, op 13 maart 1949, reed opnieuw een brencarrier op een mijn bij Batoeredno, hoewel een vóór de carrier rijdende gepantserde driekwart-tonner met stormpioniers van het vierde eskadron pantserwagens de weg terdege had geïnspecteerd. Na de explosie volgde een enorme steekvlam als gevolg van een gescheurde benzinetank en vloog de carrier in brand. Tegelijkertijd werd vanaf de omliggende heuvels met mitrailleurs op de brandende mannen geschoten. Twee infanteristen kwamen ter plaatse om het leven, twee anderen overleden nog dezelfde dag in het hospitaal in Solo. Ook zij werden op het kerkhof van Solo begraven en later op het ereveld Candi bij Semarang aan de aarde toevertrouwd. Zeven man raak-ten meer of minder ernstig gewond. In twee weken tijd verloor 5-6 R.I. zo bij drie gelegenheden dertien militairen!

o.r.v. J. Corbeij e.a. *'Vijf zes, hoe het reilde en zeilde'*
Jhr. mr. M.W.C. de Jonge *'Mijn ruiters'*

Soldaat J.T. Hensgens
Sergeant J.M. Hermens
Sergeant H.J.J. in 't Hulst
Soldaat J.P. Willems

058. 4-9 R.I., 23-3-1949

Een patrouille van 4-9 R.I. ter sterkte van een peloton kwam op 23 maart 1949 vanuit Boemidjawa op de noordflank van het Slametgebergte, veertig kilometer ten zuiden van Tegal bij het doorzoeken van de kampong Djedjeg in gevechtscontact met de TNI. Twee vijandelijke sluipschutters werden gedood. Aan Nederlandse kant vielen daarbij één dode en één gewonde door acties van een fanatieke sluipschutter. Deze verborg zich in een kuil bij de gedode Nederlander en wist bij aanvallen om hem onschadelijk te maken nog twee man te verwonden en één man te doden alvorens zelf gedood te worden. Eén van de gewonden overleed de volgende dag in het hospitaal in Tegal. De gesneuvelde militairen vonden hun laatste rust-plaats op het ereveld Candi bij Semarang.

4-9 R.I. *'Driemaandsrapport'* Nat. Archief
4-9 R.I. *'Patrouillerapport'* Nat. Archief

Soldaat J.H.N. te Lintelo
Soldaat A.J. Nannes

Soldaat 1 kl. F.J.H. Render (+24-3)

059. 5-5 R.I., 10-4-1949

Bij een actie of patrouille op 10 april 1949 raakten vier bij 5-5 R.I. gedetacheerde grenadiers van het vijfde bataljon vermist. Zij bleken bij de kampong Keboehan en Bibis Bangkok in de omgeving van Karangploso tussen Solo en de Indische Oceaan te zijn gesneuveld. Op 2 mei 1950 werden de stoffelijke resten van één man na verkregen informatie opgegraven. Hij werd geïdentificeerd en rust in een eigen graf op het ereveld Can-di bij Semarang. De identiteit van de andere drie kon niet worden vastgesteld. Zij werden op 27 juli 1950 in een gemeenschappelijk graf, eveneens op Candi, teraardebesteld.

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Grenadier J. Haaring (verzamelgraf)

Grenadier 1 kl. M. Leegstra

Grenadier J.J. Raaphorst (verzamelgraf)

Grenadier H. Schippers (verzamelgraf)

060. 5-6 R.I., 16-4-1949

Opnieuw werd 5-6 R.I. het kind van de rekening na de klappen in de eerste helft van maart. Op Paaszaterdag 16 april 1949 kwam een sterke patrouille van de in Batoeredno gelegerde vierde compagnie in Batoewar-no, zestig kilometer ten zuiden van Solo, onder hevig vuur te liggen. Een groepscommandant was de eerste die door de vijand getroffen en op slag gedood werd. Bij de verdere voortgang van het gevecht raakten vier man door mitrailleurvuur gewond. Zij werden een kamponghuisje binnengedragen, waar één van hen overleed. Bij het uitbrengen van dekkend flankvuur werd de brenschutter door een vijandelijke mitrailleur dodelijk getroffen. Nadat versterking was gearriveerd werden de gewonden naar het ziekenhuis in Solo gebracht. De volgende dag overleden daar twee van de gewonden. Uiteindelijk verloor 5-6 R.I. hier vijf doden. Zij werden aanvankelijk op het kerkhof van Solo begraven en later overgebracht naar het ereveld Candi bij Semarang.

5-6 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
o.r.v. J. Corbeij e.a. 'Vijf zes, hoe het reilde en zeilde'

Soldaat J.J. van Beek

Soldaat P.J. Lennertz(+17-4)
Soldaat J.H.M. Nederveen
Soldaat 1 kl. P.A.W. Peters (+17-4)
Korporaal P.G.L. Verbiest

061. 3-7 R.I., 36 AAT, 28-4-1949

Ook 3-7 R.I. had met zware klappen te maken, zij het meer gespreid in de tijd dan bij 5-6 R.I. het geval was. Een patrouille van de derde compagnie reed met een 2½ tons vrachtwagen van de AAT op 28 april 1949 over de weg langs de Javazee van Lasem naar Pendok, twintig kilometer ten oosten van Rembang. Hoewel twee mijnverkenners op de spatborden zaten om de weg te inspecteren, reed de wagen toch op een of twee als mijn gebruikte vliegtuigbommen. Vier ongedeerde militairen wisten met 2” mortiervuur de vijand te verdrijven. Drie man slaagden er in om deels te voet, deels per fiets de eigen post in Lasem te waarschuwen, waar onmiddellijk een hulpploeg naar de onheilsplaats werd uitgezonden. De geneeskundige dienst trof daar vier overleden infanteristen, waaronder de patrouillecommandant, en de eveneens gedode AAT-chauffeur aan. De linker mijnverkenners was verdwenen, waarschijnlijk in zee geslingerd. Uitgezonden patrouilles hebben nooit iets van hem teruggevonden. Het lichaam van de rechter mijnverkenners vond men in zee terug op honderd meter van de explosieplek, evenals delen van de truck. Eén van de vier ernstig gewonde militairen overleed een paar dagen later. Vijf militairen, vijf leden van de Algemene Politie en een informant werden licht gewond. Hier verloren in totaal acht Nederlandse militairen het leven. Op het ereveld Candi bij Semarang rusten hun stoffelijke resten.

W. Pluygers e.a. *'Gedenkboek 3-7 R.I. op Midden-Java'*

Tweede luitenant H.G. Diederens
Soldaat 1 kl. H. Dijkstra
Soldaat 1 kl. L.M. Hoogenkamp
Soldaat F.J. de Jong (+2-5)
Sergeant R. Mondt (blijvend vermist)
Sergeant P.A. Pouwels
Soldaat A. Uijtten Boogaart
Soldaat F.W.N.M. Vermeulen (36 AAT)

062. 5-6 R.I., 11 genievelcompagnie, 12-5-1949

Op 12 mei 1949 was een herstelploeg van de elfde genievelcompagnie, tien man sterk, met een aantal koelies uitgerukt om een vernielde brug bij Ngoeter weer begaanbaar te maken. De ploeg werd beveiligd door acht militairen van 5-6 R.I. en vijf agenten van de Algemene Politie. Het konvooi van vijf wagens liep bij Krisak/Selogiri in een zware hinderlaag. Twee trekbonnen explodeerden vóór en achter het tweede voertuig, terwijl tegelijkertijd hevig mitrailleurvuur losbarstte. De vijf inzittenden van de genievelcompagnie, twee politiemannen en enkele koelies vonden de dood door scherfwerking van de bommen of schotverwondingen, één politiemann werd zwaargewond. Ook één militair en één politiemann van de beveiliging kwamen elders in het konvooi om het leven. Een genist werd zwaargewond. De overlevenden slaagden er in om in dekking gaan. De onbeschadigde voorste drietonner wist de post in Ngoeter te bereiken, waar men de explosies had gehoord.

Een peloton van de ondersteuningscompagnie van 5-6 R.I. was al gealarmeerd. Deze hulpploeg kwam bij de nadering van de onheilsplaats onmiddellijk onder zwaar vijandelijk vuur te liggen. Daarbij werden de pelotonscommandant, de pelotonssergeant en één man gedood. Nadat de TNI-leden zich met gevoelige verliezen hadden teruggetrokken konden een arts en verplegers uit Wonogiri, dertig kilometer ten zuiden van Solo, de drie gewonden behandelen en de gesneuvelde negen Nederlanders en drie politiemannen afvoeren. Volgens een verklaring waren de aanvallers bij de wagens geweest en hadden zij de wapens van de gesneuvelden meegenomen, o.a. een brengun met munitie en toebehoren. Als gevolg van de gebleken fatale onveiligheid in die omgeving werd een post met een detachement militairen in Krisak opgericht, waardoor het betreffende gebied beter beheerst kon worden. De negen doden werden op ereveld Candi bij Semarang teraardebesteld.

5-6 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
o.r.v. J. Corbeij e.a. 'Vijf zes, hoe het reilde en zeilde'
11 GVC 'Proces-verbalen' Nat. Archief

Soldaat B.B. Doppen (genie)
Tweede luitenant D.M. Driebergen
Soldaat S. Elzinga (genie)

Soldaat 1 kl. H. Mannes (genie)
Soldaat OVW S.J. Laven
Sergeant J.M.J. Nieuwenhuis
Soldaat J.W. Scheffer (genie)
Soldaat T.M. Ververgaert
Soldaat 1 kl. C.M.A. Witjes (genie)
Drie agenten Algemene Politie

063. 5-5 R.I., 22-5-1949

Tien dagen later was alweer een trekbom de oorzaak van een zware klap voor de Nederlandse troepen met dezelfde gevolgen. Opnieuw vonden negen Nederlandse militairen de dood. Op pinkstermorgen 22 mei 1949 vertrok een militaire colonne met een gepantserde driekwarttonner van 5-5 R.I. op kop onder commando van een kapitein uit de suikerfabriek Tand-joeng Tirta bij Djokja naar Pjoengjang op de weg naar Klaten. Drie bren-carriers en een paar foeragevrachtwagens volgden met zware bewapening aan boord: Vickers .50 mitrailleurs en 3" mortieren. Het hoofddoel was een verkenning uit te voeren met het oog op een geplande zuiveringsactie in het Duizendgebergte. Nabij kampong Seroet werd het stil. De bevolking was verdwenen, een onheilspellend teken. Voorbij het beroemde tempelcomplex Prambanan liep de pantserwagen met het linker voorwiel op een in een duiker onder de weg verborgen trekbom van 250 kilo. Tegelijkertijd barstte vanuit het zijterrein vijandelijk vuur los, dat met de zware wapens snel tot zwijgen werd gebracht. De vijf ton zware wagen werd van de weg geblazen en kwam in de sawah terecht. Van de negen inzittenden werden er acht dodelijk getroffen, waaronder de kapitein en een sergeant-majoor van de genie met twee jonge kinderen in Nederland. Ook de chauffeur van de achter de pantserwagen rijdende bren-carrier kwam door een kogel om het leven. Een zwaargewonde geniesergeant werd naar het hospitaal in Djokja gebracht. Alle gesneuvelden zijn definitief begraven op het ereveld Candi bij Semarang.

38 jaar later ontmoette de broer van de gesneuvelde bren-carrierchauffeur de man die de trekbom tot ontploffing had gebracht in kampong Seroet.

o.r.v. J. Blom *'Gedenkboek 5-5 R.I. Awas, pijp-pijp datang'*
A. de Graaff *'Indië vergeet je nooit'*

'Verklaring van carrierpelotonscdt en -sectiecdt 5-5 R.I.' Nat. Archief

Soldaat W.A. Buiting
Soldaat W. Huisman
Kapitein E. Roering
Soldaat T. Schoonheden
Soldaat 1 kl. R. Talstra
Soldaat J.M. A. Tanke
Sergeant F.A.S. Timmerman
Korporaal L.H.J. Tuenter
Sergeant-majoor-instructeur F.H. IJspaard (genie)

064. 5 Garderegiment Grenadiers, 28-5-1949

Een gemengde patrouille van grenadiers van het vijfde bataljon en agenten van de Algemene Politie liep op 28 mei 1949 bij Karanggitoeng in een hinderlaag en werd van drie kanten met brens beschoten. Na vermissing van de negen man sterke patrouille volgden onmiddellijk zoekacties. Carriers en hulptroepen van andere onderdelen werden ingezet. Twee grenadiers en één politieman werden gevonden. Zij bleken gesneuveld of na gevangenneming vermoord te zijn. Vanuit Poerwokerto werd het gebied in de richting van het Slametgebergte over sawahs, door kampongs en in kali's zonder resultaat doorzocht. Eén vermiste grenadier werd later gevonden en bleek eveneens te zijn gesneuveld. De overige twee grenadiers werden krijgsgevangen gemaakt door de TNI. Zij werden na het staakt-het-vuren op 9 september in Poerwokerto uitgeleverd. Van de overige drie politiemannen werd niets meer gehoord. Van de gesneuvelde politieman was de neus afgesneden, van één van de vermisten werd een neus gevonden. Dat wees op moord op krijgsgevangenen. De stoffelijke overschotten van de grenadiers werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven. Op diezelfde dag sneuvelden nog eens twee grenadiers bij Djatirono.

o.r.v. H. Krosenbrink *'Wij, de jongens overzee'*

Grenadier T.C. van Beek
Grenadier Bos (krijgsgevangen, later teruggekeerd)
Grenadier T. Golverdingen
Grenadier D.E. Kiewiet
Grenadier Tesselaar (krijgsgevangen, later teruggekeerd)
Vier agenten Algemene Politie

065. 6 Vew, KNIL, 2-6-1949

Het begeleiden en beschermen van konvoeien was een primaire taak voor de pantsertroepen zoals het zesde eskadron vechtwagens. Om acht uur 's morgens op 2 juni 1949 vertrokken drie gepantserde driekwarttonners met het stormpeloton aan boord als konvooidekking op de route Solo - Sragen. Ongeveer halverwege op 100 tot 150 meter van de brug bij Masaran stopte de colonne omdat een drietonner op een mijn was gereden. De stormpioniers werden vooruitgestuurd. Zij ontdekten rond elf uur bij de brug een in de weg ingegraven mijn en wilden deze veiligstellen. De mijn bleek echter geboobytrapt te zijn. Bij de explosie sneuvelden een wachtmeester en twee KNIL-pioniers van het eskadron. De eskadronscommandant rukte met twee tanks en nieuwe mijnenruimers uit, de foerage voor Sragen werd overgeladen. Om vijf uur 's middags was de konvoobegeleiding weer terug in het kampement. De drie gesneuvelden werden definitief op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

6 Vew 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

G. de Wit c.s. "*Binnen 20 minuten gereed, het 6de eskadron vechtwagens KL/KNIL*"

Soldaat 2 kl. J. Saisab (KNIL)

Soldaat 2 kl. P.H. Tawaäng (KNIL)

Wachtmeester G.G.F. van Tongeren

066. 3-7 R.I., Rode Kruisteam, 7 Hupva, KNIL, 29-7-1949

Veertien dagen voor het definitieve staakt-het-vuren bracht een bommenlegger van de TNI de Nederlandse strijdkrachten een van de grootste klappen toe in vier jaren strijd. Een mobiel Rode Kruisteam wilde een verkenning uitvoeren voor het houden van bevolkingspoliklinieken in de omgeving van Mantingan ten noorden van Blora. Op 29 juli 1949 kwam een zware trekbom tot ontploffing onder de achterste van twee wagens. Het gehele team, bestaande uit een militair-arts, drie Rode Kruiszusters en de chauffeur, kwam om het leven. Op de wagen reed ter bescherming van het team tevens een patrouille van 3-7 R.I. mee onder commando van een eerste luitenant compagniescommandant met vijf Nederlandse militairen en een gedetacheerde KNIL-soldaat. Ook zes agenten van de Algemene Politie en een tolk/informant zaten op de wagen. Allen werden door de explosie gedood. De AP-ers werden op een Javaans kerkhof in Blora begraven, de

Rode Kruisteamleden en de militairen van 3-7 R.I. vonden een voorlopige rustplaats op een ereveldje in Blora. Uiteindelijk werden de KNIL-militair op Kembang Koening bij Soerabaja, de vier medische teamleden op het ereveld Kalibanteng, en de overige militairen op het ereveld Candi, beide bij Semarang, teraardebesteld.

W. Pluygers e.a. *'Gedenkboek 3-7 R.I. op Midden-Java'*

Eerste luitenant J.C. Bakker

Soldaat G. Bosma (7 Hupva)

Soldaat OVW G.M. Derickx

Soldaat A. Kroeze

Soldaat 1 kl. W. Kumentas (KNIL)

G.M.C. Leefkens (verpleegster Rode Kruis)

Kapitein-officier van gezondheid Jhr. dr. H. van Reigersberg

Versluys (KNIL)

Soldaat C. Steenhoek

C.G.M. van de Ven (verpleegster Rode Kruis)

Soldaat 1 kl. T. Vonk

G.B. Wechelaer (verpleegster Rode Kruis)

Soldaat L.A. Wijnbelt

Zes agenten Algemene Politie

Een tolk/informant

067. 403 B.I., 2-8-1949

En nog was het doden en gedood worden niet ten einde. 2 Augustus 1949. Nog acht dagen dan zou de strijd voorbij zijn. Een tweede luitenant, detachementscommandant van 403 B.I. (6-1 R.I.), wilde in Kalibening de assistent-wedono arresteren en een patrouille afzetten. Met twee driekwarttonners, bemand door veertien militairen en vier politieagenten, vertrok de luitenant uit Paninggaran, hemelsbreed ongeveer vijftig kilometer ten zuiden van Pekalongan. De tweede truck kreeg motorpech en moest stoppen, wat door de eerste wagen niet werd opgemerkt. Bij Kanoman/Kalisan Koelon liep de doorgereden truck in een zware hinderlaag van de TNI. Van drie kanten werd de wagen met acht Nederlanders en drie politieagenten met zware en lichte mitrailleurs onder vuur genomen. Het gevecht duurde ongeveer een uur, waarbij tenslotte tien man, waarvan twee politiemannen, om het leven kwamen. Alleen één politieagent wist na

aanvankelijke gevangenneming te ontsnappen en de tweede wagen te waarschuwen. In Paninggaran was men al ongerust geworden. Een hulp-patrouille ontmoette de bemanning van de tweede wagen en constateerde na het verjagen van nog aanwezige TNI-ers dat de gesneuvelden van hun kleding waren beroofd. Om omsingeling te voorkomen trok de patrouille zich snel terug tot verdere versterkingen arriveerden en de doden konden worden geborgen. Er gingen twee brens, twee handvuurwapens en een truck verloren. De acht gesneuvelde Nederlandse militairen werden in Pekalongan begraven maar later definitief naar het ereveld Candi bij Semarang overgebracht.

403 B.I. *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief

403 B.I. *'Gedenkboek, Noorderlicht op Midden-Java'*

H. van Dalen *'Bij de inlichtingendienst op Midden-Java'*

M. Steenhuis *'Onhoorbaar groeit de padi'*

Soldaat J. Averdijk

Soldaat H. Barmantlo

Korporaal O. Feenstra

Soldaat W. Hahn

Soldaat J. Jensma

Soldaat J. Root

Soldaat R. Snijder

Tweede luitenant J.W. Visser

Twee agenten Algemene Politie

068. 4-9 R.I., 402 B.I., 5-8-1949

Aan de noordkant van Solo werd een brug bij Srojo in de weg naar Sragen beveiligd door twaalf agenten van de Algemene Politie en een detachement van vier Nederlandse militairen (drie van 4-9 R.I. en één van 402 B.I.) met o.a. twee brens. In de avond van 5 augustus 1949 werden de Nederlanders overvallen door de A.P.-ers en een aantal gedeserteerde leden van het Territoriaal Bataljon Soerakarta. Later bleek dat de overval vooraf gepland was met de republikeinse Tentara Peladjar (studenten). Blijkens bloedsporen en inlichtingen werden de vier Nederlanders vermoord, de lijken meegevoerd en in de kali Solo gegooid. Zij zijn nooit teruggevonden. De bewakingspost werd in brand gestoken en de twaalf A.P.-ers deserteerden met medeneming van alle wapens. Na verkregen inlichtingen

werd de kampong Kaliboto door een juist van een grote actie teruggekeerde eenheid van 4-9 R.I. na een lange speedmars omsingeld en doorzocht. Daarbij werd de door de troep zeer geziene commandant, een eerste luitenant, van de doorzoekingsgroep van dichtbij neergeschoten en zwaargewond. Hij werd onder moeilijke omstandigheden met dragers afgevoerd en bereikte per ambulancewagen het hospitaal in Solo, waar op dat moment hevige gevechten waren uitgebroken in een laatste poging van de TNI om de stad voor het ingaan van het staakt-het-vuren in handen te krijgen. In de kampong werd het verzet van de gedeserteerde TBS-ers met harde hand gebroken en twaalf deserteurs gedood. De onderzoekers vonden uitrustingsstukken, maar de vermiste militairen en de verloren wapens bleven onvindbaar. De luitenant werd, om bedden in het hospitaal vrij te maken voor nieuwe gewonden, twee dagen later tijdens de gevechten om Solo samen met vele andere gewonden door drie Dakota's afgevoerd naar Batavia voor verdere behandeling.

4-9 R.I. 'Actieverslag' Nat. Archief

F. Hazekamp 'Het laatste grote gevecht in Indië'
van Heek 'Front op Java'

B. Franken 'Daar sta je dan...'

Soldaat G.J. Buijsen (402 B.I.)(blijvend vermist)

Soldaat 1 kl. OVW G. Ottens (blijvend vermist)

Soldaat H.J.W. Scholten (blijvend vermist)

Soldaat 1 kl. L. Stam (blijvend vermist)

069. 411 B.I., 30-10-1949

Na het ingaan van het staakt-het-vuren verminderden de vijandelijkheden snel. Toch deden zich nog talrijke incidenten voor, die meestal door bluf of overleg goed afliepen. Er waren echter ernstige uitzonderingen, waarbij vaak de door zijn wreedheid beruchte islamitische strijdgroep Daroel Islam betrokken was. Op 30 oktober 1949, dus ruim twee en een halve maand na de wapenstilstand liep een Nederlandse patrouille van het zesde bataljon grenadiers (411 B.I.) ter sterkte van een peloton in een hinderlaag van enige honderden (geschat werd vijfhonderd) leden van de Daroel Islam. Na een vuurgevecht nabij de kampongs Djatibarang/Kramat werd het peloton uit elkaar geslagen. De pelotonscommandant kreeg waar-schijnlijk mede als gevolg van het zeer moeilijk begaanbare gebied een hartstilstand en stierf.

Eén grenadier sneuvelde, één man raakte vermist. De laatste werd enige dagen later zonder uiterlijke mishandelingen terug-gevonden. Onmiddellijk uitgerukte versterkingen konden geen contact meer met de vijand krijgen. Het uit elkaar geslagen peloton wist in groep-jes, geholpen door het daarvoor gunstige terrein, terug te keren in het eigen kampement. Veertien wapens gingen verloren. De drie gesneuvelde militairen werden op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

411 B.I. 'Actieverslag' Nat. Archief
J. Kooistra 'Laatste bericht'

Grenadier H.J. Beverdam
Grenadier G. Dijkstra
Sergeant W.M.J.J. van der Loo

SAMENVATTING

In Midden-Java zijn in totaal 34 incidenten geregistreerd, waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren met 174 slachtoffers. Daarbij was één eenzijdig incident met drie doden als gevolg van een eigen exploderende mortierbom. Tot de doden behoorden ook vijf KNIL-ers en drie gemilitariseerde vrouwelijke leden van het Rode Kruis. Drie van de elf vermisten, die krijgsgevangen werden gemaakt, keerden later levend terug. De overige acht vermisten zijn nooit teruggekeerd. Zij von-den al tijdens de gevechtshandelingen de dood of werden na hun gevangenneming door de tegenstanders direct of later vermoord.

ZWARE KLAPPEN IN OOST-JAVA

Als gevolg van het inreisverbod voor Nederlandse troepen, uitgevaardigd door het Britse opperbevel, landde het grootste deel van de Mariniersbrigade pas op 10 maart 1946 in de haven van Soerabaja, gevolgd door de Nederlandse OVW-bataljons van de landmacht. Intussen hadden de tientallen bataljons infanterie en mariniers de tijd in vele militaire kampen op Malakka gedood met tropentraining. Na aankomst in Soerabaja namen de Nederlandse troepen de posities van de Brits-Indische troepen, die zelf snel repatriëerden, over. Tijdens hun verblijf in Soerabaja hadden daar zware gevechten plaatsgevonden tussen de Brits-Indiërs en duizenden jongeren, de pemoeda's, met zware verliezen aan beide zijden. Aan Brits-Indische zijde kwamen daarbij 600 militairen, waaronder een brigade-generaal, om het leven. Aan de andere kant liepen talloze jongeren, die zich met een amulet onkwetsbaar achtten, in het vuur van de Britse mitrailleurs. Een enorm monument herinnert in Soerabaja aan deze waanzin, die op kleine schaal herinneringen oproept aan de stormlopen tegen de mitrailleurs in de Eerste Wereldoorlog.

De Mariniersbrigade was een onderdeel van de Koninklijke Marine, maar stond operationeel onder commando van de landstrijdkrachten. Zij maakte deel uit van de intussen gevormde A-divisie, samen met de uit OVW- en KNIL-troepen bestaande X-brigade. In 1947 werd daaraan de dienstplichtige vierde Garde-infanteriebrigade van de Palmboomdivisie met drie gardebataljons - Grenadiers, Jagers en fuseliers Prinses Irene - toegevoegd. In de loop van 1946 werden twee grote acties ondernomen om een ruimer gebied rond Soerabaja veilig te stellen en infiltraties en aanvallen van de TNI te belemmeren. In een gezamenlijke actie met de X-brigade bezetten mariniers, landmacht en KNIL de Porongdelta ten zuiden van de stad met uitgebreide suikerplantages en rijstvelden. De TNI antwoordde met het saboteren van het bevoeiingssysteem in de delta, als gevolg waarvan de padi te velde verrotte en de bevolking in nood kwam. Daarop volgde in maart na een lange tocht door de ondergelopen gebieden de bezetting van de enorme Mliripsluizen en het gebied rond Modjokerto om het be-

vloeiingssysteem en de voedselvoorziening weer normaal te kunnen laten functioneren.

Tijdens de Eerste Politionele Actie bezette de Mariniersbrigade na een geslaagde amfibische actie de voor de economie uiterst belangrijke Oosthoek met enorme plantages. De X-brigade stelde samen met een ander deel van de Mariniersbrigade een groot gebied ten zuiden van de Porong-rivier met Malang als hoofddoel veilig. Begin augustus volgde de bezetting van het eiland Madoera door eenheden van de beide brigades. De vierde infanteriebrigade vergrootte het Nederlandse gebied ten westen van Soerabaja rond Grissee. In de loop van het relatief rustige jaar 1948 werden de OVW-bataljons van de landmacht afgelost door dienstplichtige eenheden met ervaring in andere delen van Indië. Bij de mariniers kwam de aflossing voor de twee resterende bataljons rechtstreeks uit Nederland.

De Tweede Politionele Actie in Oost-Java werd voor de legercommandant generaal Spoor een grote teleurstelling en bracht daar niet wat hij ervan verwachtte. De Mariniersbrigade liep op weg van de landingsplaats naar het oliecentrum Tjepoe en het belangrijkste stadsdoel Madioen vast in modder en chaotische commandovoering. De vierde infanteriebrigade, die in het zuiden westwaarts trok kreeg een divisie-order om als gevolg van die vertraging de opmars te onderbreken. Generaal Spoor greep in en liet vanuit Solo in Midden-Java een KNIL-infanteriebataljon met KL-ondersteuning over het Lawoegebergte naar Madioen oprukken. Op eerste kerstdag werden Madioen onbeschadigd door het KNIL-bataljon Inf. I en Kediri door de intussen weer opgerukte vierde brigade bezet. Twee dagen later arriveerden de totaal gedesillustioneerde mariniers. Ook de latere opmars vanuit Modjokerto met het doel een rechtstreekse landverbinding met Madioen tot stand te brengen ondervond grote vertraging. Daar werd de belangrijke brug over de kali Solo bij Kertosono door 3-2 verkenningseskadron van de Huzaren van Boreel na een barre tocht bezet in afwachting van de komst van de vertrapte mariniers.

In de loop van het eerste halfjaar van 1949 werden talrijke acties gevoerd om de uitgebreide subversieve activiteiten de kop in te drukken, onder

andere met inzet van het Korps Speciale Troepen, gewoonlijk met weinig resultaat. Vanuit Nederland arriveerden vijf verse bataljons, die gezamenlijk de G-brigade vormden. Veel invloed op de ontwikkelingen hadden zij, gegeven hun onervarenheid en het dalende moreel, niet.

Alle in Oost-Java om het leven gekomen militairen werden op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja teraardebesteld.

23 INCIDENTBESCHRIJVINGEN

070. 2-5 R.I., 1-8 R.I., 20-3-1946

Het eerste zeer ernstige verkeersongeval met drie of meer doden deed zich voor in Malakka, waar de Nederlandse oorlogsvrijwilligers van de Koninklijke Landmacht en de mariniers na hun lange zeereis werden ‘opgeborgen’ als gevolg van de weigering van de Britse militaire autoriteiten om Nederlandse troepen na de Japanse capitulatie in Indië toe te laten. Op 20 maart 1946, kort voor het vertrek naar Indië, zaten vier militairen in een auto, die in Kloelang buiten het militaire kampement uit de bocht vloog. Benzine uit de tank en uit reserve jerrycans vloeide over de gehele auto heen en veroorzaakte een vuurzee, waaruit niet te ontkomen viel. Twee militairen, behorend tot 2-5 R.I., en één van 1-8 R.I. vonden ter plaatse de dood, één man van 2-5 R.I. werd zwaargewond naar een hospitaal overgebracht waar hij de volgende dag overleed. Het waren de eerste doden van de beide bataljons in het Verre Oosten. De vier slachtoffers werden aanvankelijk met militaire eer in Kloelang begraven. Hoekveld vond zijn laatste rustplaats op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja, de overige drie op ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

J. Kooistra *‘Laatste bericht’*

Soldaat OVW F. Hoekveld

Soldaat OVW L.W.L. Koekenberg (+21-3)

Soldaat OVW J.E. Leis

Soldaat OVW H.J. van der Linde

071. 1-12 R.I., 3-4-1946

Een van de eerste onderdelen die vanuit Malakka na vele maanden verblijf aldaar in Indië arriveerden was 1-12 R.I. bijgenaamd het Gronings bataljon. Soerabaja was na de zware gevechten tussen Brits-Indische troepen en

duizenden jonge islamitisch geïndoctrineerde ‘pemoeda’s’ uitermate onrustig. In de avond van 3 april 1946, twee weken na aankomst in Oost-Java, werden tijdens sluipschutteraanvallen een tweede luitenant en twee wachtlopende militairen beschoten en gedood.

J. Kooistra *‘Laatste bericht’*

Soldaat OVW G. de Jong
Soldaat OVW A. Vortman
Tweede luitenant G.J. van der Werf

072. 4 Garderegiment Grenadiers, 28-7-1947

Op 28 juli 1947 waren de grenadiers van het vierde bataljon exact een maand in Indië. Zij hadden drie dagen eerder de stellingen van 1-12 R.I. ten westen van Soerabaja overgenomen. Prompt werden vier posten, waaronder het bataljonshoofdkwartier in Tjerme, door grote groepen vrijheidsstrijders aangevallen. In Tjerme konden zij binnendringen maar werden vervolgens door de grenadiers weer uit de kampong verdreven. Post Moro sloeg drie stormaanvallen van enige honderden tegenstanders af. Post Ngabetan moest terugtrekken op Tjerme, maar werd met steun van enkele KNIL-pantserwagens herbezet. Bij een vierde vooruitgeschoven positie, de voorpost Tambak Beras, leidden de vijandelijke aanvallen er toe dat de post met achterlating van twee gewonde grenadiers werd opgegeven. Vanuit Tjerme werden rode lichtkogels gezien. De terugtrekkende dertien man raakten in gevechten gewikkeld, waarbij twee doden vielen, één grenadier bij het oversteken van een kali verdronk en opnieuw twee gewonden, waaronder de sergeant-postcommandant, niet in veiligheid konden worden gebracht. De resterende acht man bereikten Tjerme.

In de loop van de dag werd de eerdere situatie overal hersteld. De vier gewonde grenadiers kregen als krijgsgevangenen een correcte behandeling en werden door de arts in Grissee, Raden Roestamadji, na eerste hulpverlening vervoerd naar een republikeins hospitaal in Lamongan. Daar overleed een van de gewonden na een spoedoperatie. De overige drie werden overgebracht naar een groter hospitaal in Bodjonegoro, waar opnieuw een van de gewonden, twee weken na de gevechten, overleed. De beide overlevende gewonden, waaronder de sergeant, maakten een lange reis naar Djokja. Zij herstelden daar en keerden in de loop van 1948 in het kader van

een uitruil van krijgsgevangenen terug in de eigen kring. Opvallend is nog dat een van deze twee gewonden tijdens zijn transport als krijgsgevangene opnieuw gewond raakte bij een aanval van een Nederlands Firefly-marinejachtvliegtuig op de terugtrekkende TNI-ers.

4 RG 'Driemaandsverslag' en 'Inlichtingenrapport' Nat. Archief
'Opgave vermiste militairen' 9-4-1948, Nat. Archief

Grenadier P.M. van Duuren

(in krijgsgevangenschap overleden, +10-8)

Korporaal A.J. Hillegaart

Grenadier E.M. Hopman

Grenadier G.J. Lette

(in krijgsgevangenschap overleden, +31-7)

Sergeant L.C. Mos (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

Grenadier 1 kl. G. van Rossum

Grenadier G.A. Steenvoorden (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

073. 1-12 R.I., KNIL. 30-7-1947

Twee dagen nadat de grenadiers hun vuurdoop ondergingen aan het Tjermefront trok tijdens de Eerste Politionele Actie een aanvalscolonnie van mariniers, KL- en KNIL-eenheden op naar Malang. Al vóór Singosari was een brug onklaar gemaakt door de vijand. De opmars op 30 juli 1947 ondervond grote vertraging door het risico van trekbommen en mijnen. In een tamarindeboom was een zware bom opgehangen die 's morgens om half acht tot ontploffing werd gebracht. Drie OVW-ers van 1-12 R.I. en een KNIL-genist kwamen om het leven. Ook vielen er twee gewonden.

De mariniersjournalist W. Hornman geeft in zijn boek '*De geschiedenis van de Mariniersbrigade*' een zeer tendentieuze verslag van deze gebeurtenis. De OVW-ers van de landmacht zouden de sweeptak hebben overgenomen van de zeer voorzichtige mariniers, die naar de mening van de OVW-ers te traag zouden opereren. De gesneuvelde zouden volgens Hornman grenadiers of jagers zijn geweest, waren een paar dagen tevoren in Indië aangekomen, zouden tot dan toe alleen wachtdiensten hebben gelopen, waren groentjes die de winter van Holland nog op hun gezicht hadden, etc. In feite was 1-12 R.I. een van de meest ervaren OVW-bataljons, voortgekomen uit de verzetsgroepen in Groningen, gelijktijdig met de mariniers in maart 1946 via Malakka in Indië gearriveerd en bij bijna

alle acties tot dan toe in Oost-Java betrokken.

1-12 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
W.Hornman 'De geschiedenis van de Mariniersbrigade'

Soldaat OVW H. Hut
Soldaat 1kl. OVW D. Kamstra
Soldaat OVW U. Struiving
Één KNIL-militair

074. 4-5 R.I., 18-8-1947

Ook na het staakt-het-vuren, dat een einde maakte aan de Eerste Poli-tionele Actie, bleef het onrustig en de wegen verraderlijk. Op de brug bij Singosari, tien kilometer boven Malang, liep op 18 augustus 1947 een brencarrier van 4-5 R.I. op een mijn. Een sergeant werd op slag gedood, twee militairen overleden een paar dagen later in het Marinehospitaal in Soerabaja aan de opgelopen verwondingen. Bovendien vielen enkele ge-wonden.

4-5 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief
Gedenkboek 4-5 R.I. 'Rond Smeroe en Kawi'

Soldaat A. Bijl (+21-8)
Sergeant G.J. Hetteema
Soldaat 1 kl. A.G. Polman (+20-8)

075. 1-12 R.I., 17-1-1948

Een half jaar later was het voor 1-12 R.I. weer raak. In de buurt van Nginggit wilden drie OVW-ers op 17 januari 1948 een kamponghuisje inspecteren. Bij binnentreding bleek de woning geboobytrapt te zijn. Een van de drie raakte een obstakel aan. Er vond een explosie plaats waardoor het drietal de lucht in werd geslingerd en dodelijk gewond weer op de grond terecht kwam.

J. Kooistra, 'Laatste bericht'

Soldaat 1 kl. OVW R. Schut
Korporaal OVW W. Spijker
Sergeant OVW H. Vos

076. 2-15 R.I., 15-9-1948

Op 15 september 1948 rukte een patrouille van zes man, behorend tot 2-15 R.I., 'de Blijvertjes', uit voor een bezoek aan kampong Palangsari ten

zuiden van het vakantieoord Tosari in de bergen op de hellingen van de beroemde Bromovulkaan. Op een kilometer daarvandaan ontving de patrouille vuur van bijna alle kanten. De patrouillecommandant, een sergeant, werd onmiddellijk neergeschoten. Ook twee andere militairen werden getroffen en overleden. Twee Nederlanders wisten de post Poespo te bereiken, waarna onmiddellijk een hulppatrouille, geadviseerd door één van beiden, op pad ging om de drie doden te bergen. De zesde man van de aangevallen groep, een gewonde brenschutter, raakte geïsoleerd, schoot enkele aanvallers neer en hoorde anderen schreeuwen. Blijkbaar was er ruzie over de verdeling van de uitrusting van de gesneuvelden. De brenschutter wist zich twee dagen verborgen te houden, kruipend de kali stroomafwaarts volgend. Op de derde avond werd hij door een zestienjarige kampongbewoner geholpen. Anderen waarschuwden post Poespo. De kamponjongen bracht de patrouille naar de brenschutter en hielp bij het dragen van de gewonde.

2-15 R.I. 'Proces-verbalen' Nat. Archief

Sergeant M. Bolleboom
Soldaat P.J. Dickhoff
Soldaat C. van Halem

077. 8 Vew, 3-12-1948

Wanneer hoge autoriteiten zich buiten de grote steden moesten verplaatsen werd meestal een beroep gedaan op de eskadrons pantserwagens of vechtwagens voor een adequate bescherming en begeleiding. Op 3 december 1948 bracht de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon Dr. L. Beel, de hoogste burgerfunctionaris in Indië, een bezoek aan Oost-Java en werd begeleid door voertuigen van het achtste eskadron vechtwagens (tanks). Bij een rondrit door de Oosthoek verongelukte bij de noordkust ter hoogte van Kraksaan, twintig kilometer ten oosten van Probo-linggo, een begeleidende scoutcar van het achtste eskadron. De wagen raakte van de weg en sloeg over de kop. Bij dit ongeval kwamen drie huzaren om het leven.

Gedenboek 8 Vew 'Rapport uit Porrong'

Huzaar H.B. Nienhuis
Huzaar S. Steenstra
Huzaar 1 kl. H.A. Willink

078. 2 mitrailleurbataljon, KNIL, 21-12-1948

Op 21 december 1948, kort na het begin van de Tweede Politonele Actie,

verplaatste een foeragekonvooi zich met bestemming Mantoep, vijftig kilometer ten westen van Soerabaja in het nieuw bezette gebied. Bij Modjopoero reed een van de trucks op een landmijn. Daarbij verloren bij de explosie twee man van het tweede mitrailleurbataljon en één KNIL-inlichtingen- en veiligheidsman het leven. Twee man van 2 Mibat werden gewond, waarvan er een drie dagen later overleed.

J. Kooistra, *'Laatste bericht'*

Soldaat 1 kl. R.A. Beelt (KNIL)
Soldaat P. Dullemeijer
Soldaat L. van Kranenburg (+22-12)
Soldaat J.H. Luiken (+24-12)

079. 2-2 verkenning Regiment Huzaren van Boreel, 29-12-1948

Tijdens de Tweede Politionele Actie was het tweede verkenningsseska-dron van het tweede regiment Huzaren van Boreel ter beschikking gesteld van de Mariniersbrigade. Tijdens een nachtelijke konvoirit op 29 december 1948 van Rembang naar Tjepoe in het noorden van Oost-Java stopte de voorste gepantserde driekwarttonner van het mortierpeloton even voorbij Blora voor een kleine baileybrug, die over een onderliggende vernielde brug was gelegd. Inspectie wees uit dat de brug veilig kon worden ge-passeerd. Zodra de wagen op de brug kwam explodeerde echter een verborgen, niet ontdekte trekbom onder de pantserwagen. Door de bom werd tevens een vat met tweehonderd liter benzine onder de mijn ontstoken. In lichter laaie stortte de driekwarttonner in het ravijn en in de diep gelegen kali. Twee huzaren werden uit de wagen geslingerd, waarvan er een direct overleed. De andere stierf in het ziekenhuis. Twee huzaren konden niet uit de wagen gehaald worden omdat de voorraad mortierbommen door de brand tot ontploffing kwam en in alle richtingen uiteenspatte. In een maïs-veld achter het ziekenhuis werden de vier omgekomen huzaren voorlopig begraven. Zij werden later naar het ereveld Kembang Koening in Soerabaja overgebracht.

J.A.C. Bartels *'Tropenjaren, 'Ploppers en Patrouilles'*

J. Kooistra, *'Laatste bericht'*

Huzaar J.H.G. Callaars
Huzaar 1 kl. C. van Ekeveld
Huzaar L.M. van der Ree

Huzaar G. Vis

080. 2-10 R.I., 31-12-1948

2-10 R.I. had pech. Het OVW-bataljon zou als een van de laatste vrijwilligerseenheden na twee en een half jaar tropendienst terugkeren naar Nederland. Op het laatste moment werd die repatriëring tegengehouden omdat men meende dat de ervaren soldaten bij de Tweede Politie Actie niet gemist konden worden. Een deel van het bataljon kreeg opdracht om in een sector van het door Nederland beheerste gebied de rust en orde te bewaren en vijandelijke infiltraties tegen te gaan. Daartoe behoorde het berggebied op de noordelijke flank van de Welirangvulkaan met voormalige vakantieoord als Trawas en Patjet. De twintig man bezetting van Patjet kreeg op 31 december 1948 vanaf de vroege ochtend geconcentreerde aanvallen van honderden TNI-ers te verduren. Met o.a. handgranaten konden de aanvallen worden afgeslagen. Eén man sneuvelde als gevolg van een longschot. Omdat de vorige avond al de verbindingen met het hoofdkwartier in Modjokerto door de TNI waren verbroken boden twee OVW-ers aan om te proberen met een jeep dwars door de vijandelijke linies te rijden om verslag te doen van de alarmerende toestand in Patjet. Met zo groot mogelijke snelheid reden zij het belaagde kampement uit. De volgende dag werd bij kampong Kambangsoeri Lor de jeep aangetroffen met de stoffelijke overschotten van de beide vrijwilligers. Beide lichamen waren verminkt met klewanghouwen. Postuum werd aan beiden bij Koninklijk Besluit wegens betoonde dapperheid de Bronzen Leeuw toegekend. Op oudejaarsavond werd Patjet ontzet door een ijlings georganiseerde hulpcolonne. Ook in dit geval werden in een egodocument 'feiten' vermeld die bij toetsing niet waar konden zijn, o.a. het beweerde sneuvelen van vier mariniers bij de te hulp gezonden troepen. Mariniers zijn niet te hulp gekomen en er zijn geen mariniers rond oudejaarsdag gesneuveld in dat gebied.

In benarde situaties draait de geruchtenmachine op volle toeren!

2-10 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

H. Hoekstra, 'Wij waren ingedeeld bij het 4de bataljon Garde Jagers'

J. Kooistra 'Laatste bericht'

Soldaat OVW H.H. Jansen (postuum Bronzen Leeuw)

Soldaat OVW P. Schoonveld (postuum Bronzen Leeuw)

Korporaal OVW C.H. Vink

081. 8 Vew, 6-1-1949

Op 6 januari 1949 kreeg het achtste eskadron vechtwagens opdracht de weg van Modjosari naar Ngoro, richting Porong, vrij te maken. Vele boomversperringen, teer en teervaten werden opgeruimd. Bruggen bleken vernield te zijn. Ter hoogte van de driesprong bij Ngoro werd een 3"-mortier in stelling gebracht. Daar ontvingen de huzaren zowel mitrailleur- als mortiervuur vanuit kampong Soekoredjo, dat met de kanonnen en mitrailleurs van twee tanks tot zwijgen werd gebracht. Een verplaatsing van het mortier werd vertraagd, aangezien de sectiecommandant en de mortierbemanning volkomen hun positieven kwijt waren. Een tank, die een omtrekkende beweging door het terrein maakte kwam achteruitrijdend in een diepe droge kali terecht en raakte vast. Een tweede tank kwam te hulp. Bij het vastmaken van een sleepkabel aan de vastgelopen tank werden de wagencommandant en de tankbestuurder door een exploderende mortiergranaat dodelijk getroffen evenals een huzaar van de hulpverlenende groep. De vastgelopen tank moest worden achtergelaten, nadat de mitrailleurs en de munitie waren verwijderd. Een tweede vastgelopen tank kon worden losgetrokken, waarna het eskadron met de drie doden terugkeerde naar het kampement. Twee dagen later werd de achtergelaten tank geborgen door een krachtige pantsereenheid. De Mark V Stuart-tank bleek uitgebrand te zijn nadat een Japanse landmijn door de TNI in de tank tot ontploffing was gebracht.

8 Vew 'Gevechtsrapporten' Nat. Archief
Gedenkboek 8 Vew 'Rapport uit Porrong'

Wachtmeester L.P.W.A. van Veenendaal

Huzaar D.J. Verhoog

Huzaar 1 kl. J. Vreeken

082. 2-10 R.I., 2 mitrailleurbataljon, KNIL, 16-2-1949

Naar aanleiding van de voortdurende problemen langs en in de omgeving van de kunstweg van Pandaan in de vlakte naar Tretes, het voormalige vakantieoord in de bergen, werd op 16 februari 1949 een grote zuiveringsactie uitgevoerd onder de naam 'Amsterdam IV'. Troepen van KNIL-bataljon Inf. IV, 2-10 R.I., het tweede mitrailleurbataljon, 2"- en 3"-

mortieren en enige tanks van het achtste eskadron vechtwagens, het geheel onder leiding van de commandant van de X-brigade, kolonel Kraan, persoonlijk namen daaraan deel. Zowel de vanaf Tretes opererende troepen als de afsluitingen in het lagere gedeelte kregen te maken met felle tegenstand, vele sluipschutters, sterke stellingen en moeilijk terrein. Soms waren de eigen troepen gedwongen zich tijdelijk terug te trekken. In de loop van de verwarde gevechten sneuvelden in het gehele actiegebied van Tretes tot Tjandiwates vier KNIL-militairen, twee OVW-ers van 2-10 R.I. en één man van het mitrailleurbataljon. Bovendien werden tien gewonden afgevoerd. Enkele lijken moesten worden achtergelaten en werden twee dagen later opgehaald. Een andere dode werd geborgen ten koste van drie gewonden. Hoewel de vijand meer dan dertig doden verloor was de actie met een buit van twee geweren en twee paarden weinig succesvol.

De volgende dag werd het hart van de TNI-‘vesting’, de kampong Ngradjeg, door 2-2 verkenningseskadron Huzaren van Boreel, een paar tanks, militairen van het mitrailleurbataljon en van het KNIL, gesteund door Firefly-jachtvliegtuigen en artillerie van 1-12 RVA, platgeschoten en schoongeveegd. Het geheel stond onder commando van majoor Bartels, commandant van het verkenningseskadron. Ook de rest van het gebied werd uitgekamd maar de meeste TNI-ers waren nu, uiteraard, verdwenen. Tien dagen later werd de brigadecommandant, al dan niet toevallig, van zijn commando ontheven. Majoor der cavalerie Bartels, die voor het optreden van de brigadecommandant geen goed woord overhad, vervulde jaren later als luitenant-generaal de functie van commandant van het 1ste Leger-korps in Duitsland.

Amsterdam IV ‘*Gevechtsrapport*’ Nat. Archief
J.A.C. Bartels ‘*Tropenjaren, Ploppers en Patrouilles*’
F.C. Hazekamp ‘*Twee broers, twee luitenants in Indië*’

Soldaat 1 kl. J. Bosmann
Soldaat 2 kl. Diso (KNIL)
Korporaal OVW J. Frans
Soldaat II kl. S. Hatumena (KNIL)
Soldaat II kl. A.Koroh (KNIL)
Soldaat II kl. B.M. Tingon (KNIL)
Korporaal OVW G. van Zwieten (+17-2)

083. Staf A-divisie, 21-2-1949

Bij Lawang, ten noorden van Malang, kwamen op 21 februari 1949 drie militairen van de welzijns/verzorgingsstaf van de A-divisie om het leven. De oorzaak van dit incident was in de archieven niet te vinden.

Nadere informatie niet beschikbaar

Korporaal R.H. Bakker
Sergeant W. Meijer
Soldaat J. van Zomeren

084. 4 Garderegiment Prinses Irene, 7-3-1949

Op 7 maart 1949 reed een brencarrier van het vierde bataljon Fuseliers Prinses Irene op een mijn bij Srengat, ongeveer dertig kilometer ten zuiden van Kediri. Drie inzittenden kwamen ter plaatse om het leven, een vierde man werd naar Kediri vervoerd waar hij een dag later overleed.

4 RPI 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Fuselier 1 kl. P.C. Bastiaanssen (+8-3)
Fuselier J. van Beek
Korporaal C. Bouius
Sergeant P.H. Schotte

085. 422 B.I., 17-3-1949

Eén van de 'merkwaardigste' gebeurtenissen voor wat betreft de informatie over een vuurincident betrof 6-8 R.I., in Indië opererend als 422 B.I. Het bataljon was op 15 maart 1949 in Soerabaja uit Nederland aan-gekomen en werd onmiddellijk naar o.a. Kediri getransporteerd. Er werden improvisatorische stellingen gegraven en gebouwd bij de eigen legering. Op de eerste avond op wacht, 17 maart, raakte een brenschutter in paniek door de vele vuurvliegjes, onbekende geluiden en schimmen in de donkere avond. Hij opende het vuur en trof enige collega's. Twee man kwamen ter plaatse om het leven, een derde overleed de volgende dag. Een gewonde overleefde.

In een gepubliceerde brievencollectie '*Dikke zoen voor moeke*' gaf een snoevende 'ooggetuige' van het bataljon een volstrekt onzinnige en gefantaseerde 'weergave' van het incident. Ze zouden "zijn aangevallen door een troep extremisten met automatische wapens", "hadden zes van die lui kapotgeschoten en een Japanse kapitein gevangen genomen", etc. Een deel

van dit verhaal kwam in het informatieboek *'Laatste bericht'* van J. Kooistra betreffende de in Indië overleden militairen terecht bij de informatie over de doodsoorzaak van de drie omgekomen militairen. Uit gepubliceerde dagboeken van de tevens in Kediri aanwezige grenadiers met bijna twee jaar ervaring bleek dat zij al direct van de min of meer ware toedracht op de hoogte waren. In een tweetal interviews in het veteranentijdschrift *'Checkpoint'* werd verteld dat in Kediri veertien doden door eigen vuur waren gevallen. De auteur van de beide interviews had in het tweede interview de informatie in het eerste interview eenvoudig herhaald zonder dat het incident in het vraaggesprek aan de orde was geweest! Het verhaal werd in een ingezonden brief ontzenuwd door een hospitaalsoldaat, die ter plekke eerste hulp had verleend en de juiste toedracht onthulde. In een naschrift koppelde de redactie van het tijdschrift terug naar het hier eerder genoemde fantasieverhaal en liet de waarheid in het midden. In oktober 2009 werd eindelijk de echte gang van zaken door de auteur van de eerdere interviews in een uitvoerig nieuw interview in *'Check-point'* onthuld.

Deze verwarring is een duidelijk voorbeeld van de onbetrouwbaarheid van egodocumenten en interviews, waarmede onderzoekers rekening behoren te houden bij het graven in de historie.

Checkpoint interviews *'Spoorman in oorlogstijd'*

idem *'Junglesjouwens in Indië'*

idem(2009 no.8) *'Eigen vuur doet op verblijf'*

Checkpoint *'Ingezonden brief W.v.d. Wouw'*

4 RG o.r.v. J.v.d. Kamp *'Geliefde ouders en verdere familie'*

idem *'De rijst is al pap geworden'*

6-8 R.I. A. Roelofs *'Dikke zoen voor moeke'*

Soldaat W.J. Bink (eigen vuur)

Soldaat B.G.J. Ruel (eigen vuur +18-3)

Soldaat H.G. Schansert (eigen

vuur)

086. 3-2 verkeningsregiment Huzaren van Boreel, 18-3-1949

Ten westen van Ngandjoek in de weg van Madioen naar Modjokerto en Soerabaja stopte op 18 maart 1949 een mijnploeg van het derde eskadron tweede verkeningsregiment van de Huzaren van Boreel voor een ont-dekte trekbom. Bij het uitgraven en onschadelijk maken kwam de bom tot ontploffing. Onder het projectiel was ondergronds nog een draad beves-

tigd, waarmede de bommenlegger de ontsteking activeerde. Vier huzaren kwamen daarbij om het leven.

3-2 H.v.B. *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief
o.r.v. C.A. Somerwil *'Ons eskadron, gedenkboek'*
4^e infanteriebrigade *'Gedenkboek Oost-Java'*

Wachtmeester W. Lindeman
Korporaal J. Moesker
Huzaar J.S. Oosterholt
Huzaar C. Slabbekoorn

087. 2 mitrailleurbataljon, 1-4-1949

Op 1-4-1949 kwamen bij Giringan in de noordoosthoek van Java drie militairen van het tweede mitrailleurbataljon om het leven. Eén van hen was een majoor, commandant van de eerste compagnie van het bataljon. Van dit incident zijn geen verdere bijzonderheden bekend. Op diezelfde dag sneuvelden nog twee man van het bataljon bij Sidajoe, veertig kilo-meter ten noordwesten van Soerabaja.

Nadere informatie niet beschikbaar

Majoor H.J. Balfoort
Soldaat 1 kl. H. Huls
Korporaal A. Timmermans

088. 4 Garderegiment Jagers, 4-4-1949

'Opoe' liep op 4 april 1949 op een mijn. Opoe, de gepantserde masterjeep van het vierde bataljon Jagers veranderde in de omgeving van Ngandjoek, ruim veertig kilometer ten oosten van Madioen, als gevolg van de zware explosie in een verwrongen hoopje metaal. Zes jagers kwamen om het leven, een zevende overleed drie dagen later in het Marinehospitaal in Soerabaja. Het driemaands bataljonsverslag constateerde dat desondanks het moreel goed bleef, vooral doordat vele patrouilles belangrijke resultaten konden behalen.

H. Hoekstra en M. Lahm *'Wij waren ingedeeld bij het 4e bataljon Garde Jagers'*
4 RJ *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief

Jager P.G. Berkers
Sergeant A. de Kock
Korporaal OVW J. van Polanen Retel

Jager T.S.J. Snoek
Jager G.P.A. Spierings
Jager H. Vallinga
Jager M. van Velzen (+7-4)

089. 4 Garderegiment Prinses Irene, 5-4-1949

Eén dag later, 5 april 1949, reed een brencarrier van het vierde bataljon Fuseliers Prinses Irene op een trekbom in de buurt van Toemplako bij Trenggalek, ongeveer vijftig wegzakken ten zuidwesten van Kediri op de zuidflank van het Wilisgebergte. Daarbij sneuvelden drie fuseliers direct. Eén zwaargewonde overleed twee dagen later in het Marinehospitaal in Soerabaja.

4 GPI 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Fuselier 1 kl. J. den Das (+7-4)
Fuselier D.J. Havikhorst
Fuselier J.H.M. Poppe
Fuselier H. Stötefalk

090. 2-2 verkenningregiment Huzaren van Boreel, 19-6-1949

Eén van de door de Nederlandse militairen meest gevreesde activiteiten was het beveiligen van treinen. Daartoe werd meestal een platte goederenwagon met enige bescherming door staalplaten of zandzakken vóór de locomotief geplaatst. Tijdens de rit observeerde de op de wagen zittende treinbeveiliging de spoorbaan op de aanwezigheid van trekbommen of gesaboteerde rails en waarschuwde eventueel de machinist. Intussen naderde de trein de bom zonder dat de beveiliging iets kon doen. Zenuwslopend werk. In de gunstigste gevallen kwam de trein op tijd tot stilstand, maar vaak was dat niet het geval. De bom ontplofte dan bij of onder de veiligheidswagen met soms desastreuze gevolgen.

Op 19 juni 1949 was het weer eens zo ver. 2-2 verkenningsskadron van de Huzaren van Boreel leverde de beveiliging. Een trekbom kwam bij Wonokerto op het spoortraject Soerabaja - Malang tot explosie en even later barstte mitrailleurvuur van de TNI los. Daarbij werden drie huzaren en twee spoorwegmensen gedood. Drie huzaren werden zwaar- en twee lichtgewond. Ook de spoorwegemployeés telden vier zwaargewonden. Een

van de gewonde huzaren werd pas in april 1951 uit het militaire hospitaal in Den Haag ontslagen!

J.A.C. Bartels *'Tropenjaren, Ploppers en Patrouilles'*
J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Huzaar C.F. Cools
Huzaar J.T.M. Hovius
Huzaar G.H. de Ruijter
Twee spoorwegemployeés

091. 2-2 verkeningsregiment Huzaren van Boreel, 1-8-1949

Bij 2-2 verkeningseskadron van de Huzaren van Boreel was de doden-lijst nog niet lang genoeg. Tien dagen voor het definitieve staakt-het-vuren, op 1 augustus 1949, reed een gepantserde driekwarttonner bij Berbek in de omgeving van Ngandjoek op een trekbom. Vervolgens werd de wagen door de TNI onder vuur genomen. Opnieuw kwamen drie huzaren om het leven en vielen er twee zwaargewonden. Met veertien doden, 7% van de sterkte, en tientallen gewonden was van de pantser-troepen 2-2 het eskadron met de op één na zwaarste verliezen in Indië.

J.A.C. Bartels *'Tropenjaren, Ploppers en Patrouilles'*

Huzaar M. Jansen
Huzaar G.A. Kroon
Huzaar J. van Limburg

092. 4 Garderegiment Jagers, 10-8-1949

Op de (officieel) laatste dag van de vijandelijkheden in Indië leed het vierde bataljon Jagers nog een gevoelig verlies. Drie jagers sneuvelden op 10 augustus 1949 toen de auto waarin zij zaten bij Wonoredjo op een mijn reed. Het was het laatste incident waarbij in Oost-Java drie of meer doden zijn gevallen.

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Jager G. van Dijk
Jager J. Dikken
Jager G. Geurts

SAMENVATTING

Uiteindelijk hadden in Oost-Java in de jaren 1945-1950 23 bloedige incidenten met drie of meer doden en/of vermisten bij onderdelen van de Koninklijke Landmacht plaats. Tot deze incidenten behoorden ook twee verkeersongevallen, waarvan één op Malakka, met in totaal zeven slachtoffers. Bij de genoemde 23 incidenten vielen 88 doden te betreuen, waarvan vier man krijgsgevangen werden gemaakt door de TNI. Twee krijgsgevangenen keerden later in de eigen gelederen terug. Bij de doden zijn zes bij de landmacht gedetacheerde KNIL-militairen, waarvan vier bij één incident, meegeteld.

Ook de Mariniersbrigade was in Oost-Java actief. Over de zware klappen, die haar werden toegebracht wordt in het volgende hoofdstuk bericht.

ZWARE KLAPPEN BIJ HET KORPS MARINIERS EN DE VARENDE ZEEMACHT

Op oudejaarsdag 1945 landde het eerste bataljon infanterie (1 Inbat) van de Mariniersbrigade vanuit de Verenigde Staten in Tandjong Priok, de haven van Batavia. Het vervulde daar wacht- en bewakingsdiensten. Het grootste deel van de hoofdzakelijk uit oorlogsvrijwilligers (OVW) be-staande Mariniersbrigade arriveerde, nadat het in de Verenigde Staten was opgeleid, na een gedwongen verblijf van maanden in Malakka pas in de loop van maart 1946 in Oost-Java. Daar voegde 1 Inbat zich weer bij de brigade. De in de Verenigde Staten uitstekend opgeleide mariniers waren voortreffelijk uitgerust met Amerikaans materieel, persoonlijke uitrusting en verzorging, waaronder (voor Indië veel te zware) Sherman-tanks, amfi-bische voertuigen, veel genie, een afdeling met drie batterijen artillerie, zware en lichte mitrailleurs, uitstekende handvuurwapens, etc. Dit was het gevolg van de oorspronkelijke opzet om de brigade volgens Amerikaanse inzichten op te bouwen, uit te rusten, te trainen en in te zetten voor de strijd tegen Japan. Materieel, uitrusting en training vormden een schril contrast met de minimale middelen, die de lichte OVW-infanteriebataljons van de Koninklijke Landmacht vanuit Nederland bij hun aankomst in Indië, eveneens via Malakka, ter beschikking stonden.

Als gevolg van deze verschillen ontstond tussen de mariniers enerzijds en de militairen van de landmacht anderzijds een zekere animositeit, superioriteitsgevoel tegenover zich achtergesteld voelen en jaloezie. Dit kwam tot uiting in grote vechtpartijen in en bij de uitgaansgelegenheden in Soerabaja. De trekbommen en hinderlagen van de TNI en andere vijandelijke groeperingen maakten echter geen onderscheid. Ook bij de mariniers vielen zware klappen met drie of meer eigen doden en/of vermisten en krijgsgevangenen. In het voorgaande hoofdstuk werd reeds een kort overzicht gegeven van de krijgsactiviteiten in Oost-Java: glorie voor de

mariniers tijdens de Eerste Politionele Actie, rampspoed en ingrijpen van generaal Spoor persoonlijk tijdens de Tweede Actie. De machtige Mariniersbrigade, zesduizend man sterk, en in 1948 al gereduceerd tot twee bataljons met aanzienlijk minder ondersteunende wapens en diensten, dan nog ruim vierduizend man, werd half 1949 opgeheven. Slecht één ‘Amphibat’ met twaalfhonderd man bleef actief tot de soevereiniteitsoverdracht.

De varende zeemacht had uiteraard veel minder last van de guerrilla-activiteiten van de TNI. Toch waren ook hier verliezen onvermijdelijk mede als gevolg van Japanse nog niet geruimde zeemijnen.

Alle in Oost-Java en op Nieuw-Guinea gesneuvelde militairen van de Koninklijke Marine vonden definitief op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja in de ‘Karel Doormanhof’ hun laatste rustplaats.

12 INCIDENTBESCHRIJVINGEN

De hierna vermelde gegevens betreffende de incidenten waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren, zijn in hoofdzaak afkomstig van de ‘Gedenkrol van de Koninklijke Marine 1939-1962’, samengesteld door Harry Floor. De informatie in het boek van Jack Kooistra ‘Laatste bericht’ zijn in veel gevallen min of meer identiek aan de gegevens in de Gedenkrol. Alleen andere dan de hiervoor genoemde bronnen zijn bij het specifieke incident vermeld.

093. 1 Inbat, 10-5-1946

Het eerste incident met drie of meer doden had op 10 mei 1946 bij Brinkang ten zuiden van Soerabaja plaats. Bij het plaatsen van een eigen antipersoneelsmijn boog een korporaal van het eerste infanteriebataljon mariniers zich voor-over en verloor daarbij zijn helm. Deze viel op de struikeldraad van de inmiddels op scherp staande mijn. Bij de onmiddellijk volgende explosie werden twee mariniers op slag gedood. Een derde marinier werd ernstig gewond en overleed op weg naar het marinehospitaal in Soerabaja.

Korporaal OVW J. de Gier

Korporaal OVW G.W.J. Uiterwijk

Marinier 3 kl. J.L.H. Willems

094. 1 Inbat, Arbat, 21-7-1946

Op 21 juli 1946 gebeurde min of meer het omgekeerde. Een groep mariniers van de A-compagnie (A-Inco)-1 Inbat onder leiding van een adjudant-onderofficier hield zich in de omgeving van Driaredja, twintig kilometer ten zuidwesten van Soerabaja, bezig met het onschadelijk maken van mijnen en boobytraps. Een van deze pogingen mislukte. De mijn explodeerde waarbij de a.o.o. en nog twee mariniers om het leven kwamen. Iets dergelijks gebeurde op dezelfde dag, eveneens in de omgeving van Driaredja met twee mariniers van A-batterij artillerie (A-Arbat). Het is onduidelijk of dit om één enkel of om twee afzonderlijke incidenten ging.

Ook: W. Hornman *'De geschiedenis van de Mariniersbrigade'*

Korporaal J. Boers

Adjudant-onderofficier A. Pronk

Marinier 1 kl. OVW P. in 't Velt

Marinier 3 kl. OVW T. de Boer (A-batt.)

Marinier 3 kl. OVW S. Kootstra (A-batt.)

095. 3 Inbat, 3-11-1946

Vier mariniers van het derde bataljon infanterie wilden op 3 november 1946 vanuit hun post Ploemboengan in de buurt van Sidoardjo, twintig kilometer zuidelijk van Soerabaja, eieren en vruchten kopen. In die periode gold een wapenstilstand en was een demarcatielijn overeengekomen. Zij wandelden naar de kampong Sawahtangkring.... en verdwenen. Na de vermissing werd uiteraard een groot onderzoek ingesteld. Daaruit bleek dat het viertal vermoedelijk onbewust de demarcatielijn had gepasseerd en door vijftig man TNI was overvallen. Twee mariniers sneuvelden tijdens een vuurgevecht. Met steek- en slagwapens werden de lijken barbaars verminkt. Door de Chinese gemeenschap werden zij bij Porong op een Chinese begraafplaats begraven. De graven werden na de bezetting van dat gebied door de Nederlanders keurig verzorgd aangetroffen. Eén marinier werd zwaargewond, werd geslagen en getrapt en overleed nog dezelfde dag in een republikeins hospitaal in Malang. De vierde man werd lichtgewond, werd eveneens mishandeld, maar overleefde het drama. Hij verbleef lange tijd in krijgsgevangenschap in Djokja en werd uitgewisseld tegen door het

Nederlandse leger gevangen genomen TNI-ers. Uiteindelijk werden de drie doden op het ereveld Kembang Koening herbegraven.

Ook: W. Hornman *'De geschiedenis van de mariniersbrigade'*

Marinier 3 kl. OVW J.A.C. Baarda

Marinier 3 kl. OVW G. Deutekom (+4-11)

Marinier 2 kl. OVW S. Groot

Marinier Vredembregt (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

096. Hr.Ms. 'Walcheren', 19-11-1946

Ter hoogte van Balikpapan op Borneo werd op 19 november 1946 de mijnen-veger Hr.Ms. 'Walcheren' tijdens de vaart getroffen door een Japanse mijn. Het schip ging verloren. Bij de explosie kwamen twee opvarenden om het leven. Hun lichamen spoelden later aan en werden geborgen. Een kwartiermeester raakte zwaargewond, werd aan land gebracht en overleed de volgende dag in het Militair Hospitaal in Balikpapan. Dit ongeval vond weliswaar plaats in Indische wateren, maar had overigens niets te maken met de Indonesische vrijheidstrijd. De patrouillevaart zelf uiteraard wel.

Korporaal Harno

Kwartiermeester N. Holthuijzen (+20-11)

Matroos 3 kl. A. Vermeulen

097. 2 Inbat, 18-3-1947

Tijdens een patrouille op 18 maart 1947 in de omgeving van Lengkong werden twee mariniers van het tweede bataljon infanterie door vijandelijk vuur op slag gedood. Een derde man werd levensgevaarlijk gewond. In het militair hospitaal in Modjokerto overleed hij de volgende dag aan zijn verwondingen.

Korporaal OVW G. Bolleman

Sergeant A.G. Dekker

Marinier 1 kl. OVW J. van der Holt (+19-3)

098. 1 Inbat, 5-9-1947

Een half uur na het vertrek van een konvooi uit Djatiroto naar Djember in de Oosthoek van Java reed de eerste wagen, een masterjeep van het verbindingspeloton van het eerste bataljon infanterie, op 5 september 1947 tussen Tanggoel en Rambipoetji op een mijn. De wagen kantelde en raakte

in brand. Het konvooi werd van alle kanten door de vijand met gecamoufleerde mitrailleurs onder vuur genomen. Drie inzittenden werden uit het voertuig geslingerd en meteen door de vijand met slagwapens gedood. Anderen overleefden door zich dood te houden. In het vijandelijk vuur raakte een vierde marinier zwaargewond. Hij overleed vijf weken later alsnog aan zijn verwondingen in het Marinehospitaal in Soerabaja.

Ook: W. Dussel *'Dat was jij, marinier'*

Marinier 1 kl. OVW M.R. Koster

Marinier 2 kl. OVW A. Pul (+10-10)

Korporaal C. Put

Marinier 1 kl. OVW H.T.M. van de Ven

099. Brigadestafcompagnie, 15-10-1948

Het korvet Hr.Ms. 'Tidore' en een LCT (landingcraft tanks) voeren uit voor een landingsoefening op de zuidkust van het eiland Madoera. Op 15 oktober 1948 vertrok 's morgens nog in het donker een landingssloep van de LCT, voorzien van een klep aan de voorzijde, met negentien mariniers en een radiojeep van de Amphibische Technische Eenheid, behorend tot de brigadestafcompagnie, aan boord, van het strand. In de branding klapte door een nooit opgehelderde oorzaak volstrekt onverwachts de landingsklep open. De boot liep in de kortste keren vol water, kapseisde en zonk. De meeste opvarenden wisten, eventueel met de hulp van anderen, de kust te bereiken. Zes mariniers slaagden daar niet in. Voor hen kwam redding helaas te laat. Vier lichamen van omgekomen mariniers werden geborgen, de andere twee spoelden later aan. Allen werden begraven op het ereveld Kembang Koening te Soerabaja.

Ook: Interne notitie G.van der Lee *'Hans, sergeant der mariniers'*

Sergeant L.E. de Haas

Marinier 2 kl. H. Landman

Marinier 2 kl. H. van Lohuizen

Korporaal L.J. Moerkens

Marinier 2 kl. A. Vrolijk

Sergeant J.F. Warmer

100. 4 Inbat, 15-1-1949

Kort na de Tweede Politie Actie werd op 15 januari 1949 de U-compagnie (U-Inco) van het vierde bataljon infanterie aangewezen om vanuit Babat op te rukken in de richting van Bodjonegoro. Deze stad was

tijdens de Actie ongemoeid gelaten o.a. omdat de grote brug over de kali Bengawan Solo was vernield. In het kader van de consolidatie werd nu overgegaan tot bezetting van de stad. De voertuigen waren over de door de colonnespits gesweepte route onderweg naar Rengel, tachtig kilometer ten westen van Soerabaja. Toch liep al op vijf kilometer van Babat bij een tankval een GMC-truck met vijftien man en een .50 mitrailleur op een gecombineerde mijn en vliegtuigbom. Veel inzittenden werden de lucht in geslingerd, één bleef in een bamboestoel hangen. Vijf mariniers op de truck kwamen daarbij om het leven, acht liepen verwondingen op. Een burgeremployee raakte zwaargewond en overleed later in het veldhos-pitaal in Babat.

Ook: W. Hornman *'De geschiedenis van de mariniersbrigade'*
A. de Graaff *'Indië vergeet je nooit'*

Korporaal L. Molenaar
Marinier 2 kl. C. van Nieuwkerk
Marinier 2 kl. P.M. Poelen
Marinier 2 kl. A. van der Velden
Marinier 2 kl. C. de Voogd
Eén ESD (Employé Speciale Diensten)

101. VSD, 20-1-1949

Ook een verlof in het Weliranggebergte ten zuiden van Soerabaja was kort na de Tweede Politionele Actie niet zonder risico's. Zeven verlofgangers - drie militairen van Speciale Diensten Koninklijke Marine en vier burgerambtenaren - allen werkzaam op het Marine Etablissement in Soerabaja, reden op 20 januari 1949 met een truck van de stad naar het marinevakantieoord in het koele Tretes voor een kort verlof aldaar. Gezien de situatie in die streek niet verstandig zonder begeleiding. Tussen Pandakan en Tretes noodzaakte een wegversperring hen om te stoppen en de barrage op te ruimen. Vanuit een hinderlaag werden zij beschoten door mitrailleurs van de tegenstanders. Alle zeven vakantiegangers sneuvelden.

Korporaal J. Deswijzen
Sergeant C.L. Hes
Korporaal P.J. Lataster
Vier burgerambtenaren

102. 4 Inbat, 26-2-1949

Een patrouille van acht mariniers, behorend tot de W-compagnie (W-Inco) van het vierde bataljon infanterie keerde na het opruimen van explosieven tijdens het sweepen van een kampong op 26 februari 1949 terug naar haar basis. Tussen Kantan en Banjoe Oerip werd hun GMC-truck bestookt met enkele granaten en mogelijk bommen, die langs de wegberm waren aangebracht. Eén marinier werd getroffen door granaatscherven, die bovendien ernstige brandwonden veroorzaakten. Voordat de overige inzittenden van de truck konden springen en dekking wisten te vinden werd vanuit een hinderlaag door de vijand het vuur geopend. De enige niet gewonde marinier wist de op vijf kilometer van het incident gelegen basis Banjoe Oerip te alarmeren, van waaruit de patrouille ontzet kon worden. Uiteindelijk vonden vier mariniers de dood en werden er drie gewond.

Ook: Checkpoint 5-2009 *'Ingezonden brief 'Militaire onderscheidingen'*

Marinier 3 kl. M.R. Bens

Marinier 3 kl. G.F.J. Bosma

Korporaal D.C. van Delft

Marinier 3 kl. W. van Duin

103. Amphibat, 23-7-1949

Op het praten over het lot van de 'Patrouille Teeken' lag bij de mariniers meer dan veertig jaren een taboe. De ervaren eerste luitenant der mariniers Teeken en tien mariniers behoorden tot de S-compagnie (S-Inco) van het laatste nog in Indië actieve mariniersbataljon 'Amphibat'. Zij vertrokken, zwaar bewapend, op 23 juli 1949, twee en een halve week voor het definitieve staakt-het-vuren, uit het kampement in Rengel, dertig kilometer ten oosten van Bodjonegoro, voor een routinepatrouille. De kampongs waren verlaten, een veeg teken. Bij de kampong Prambon Wetan zou de groep worden opgehaald. De patrouille kwam niet opdagen.

Uit ingewonnen inlichtingen bleek dat de patrouille bij de kampong Karoeman ingesloten raakte door TNI-troepen en door de bevolking, bewapend met de gevreesde bamboe roentjings (bamboesperen met gearde punten). De groep was in een door de TNI opgezette fuik gelopen. In de sawahs trachtten de mariniers dekking te vinden, waarbij één dode en één gewonde vielen. In de loop van de gevechten trok één van de mariniers de

veiligheidspin uit een handgranaat, wilde gooien doch werd op dat moment getroffen door een TNI-kogel. De handgranaat viel uit zijn hand en explodeerde tussen de mariniers. Twee man werden daarbij gedood en één gewond. Wapens weigerden, munitie raakte schaars, voor terugtrekken was het te laat. De val was dichtgeklapt.

Individueel of in kleine groepjes gaven de nog in leven zijnde mariniers zich over. Luitenant Teeken werd bij een laatste poging om de tegenstanders van zich af te houden, gedood. De zeven gevangenen, waaronder de twee gewonden, moesten hun kleren afgeven, sommigen kregen een pak slaag en allen werden met prauwen naar de andere oever van de kali Solo gebracht. Dat zij niet getjintjand (gelyncht) werden door honderden kampbewoners was in belangrijke mate te danken aan het krachtige optreden van de TNI-luitenant Teko Notosoebroto. Uitgebreide zoekacties van de mariniers hadden geen resultaat. Drie dagen later spoelden bij de grote brug over de kali Solo bij Babat de lijken van de vier gedode mariniers aan. Eén krijgsgevangen marinier overleed zes weken na zijn gevangen-neming in een republikeins ziekenhuis in Djatirogo en werd door de TNI met militaire eer begraven. De overige zes krijgsgevangenen werden correct behandeld en zijn enige tijd na het staakt-het-vuren in eigen gelederen teruggekeerd, waar zij niet al te medelevend door het marinierskader werden ontvangen. De Chinese tolk Teng Tjing Tik werd na zijn gevangen-neming vermoord. De persoonlijke wapens van de mariniers, twee BARs, vier geweren en vijf karabijnen, vielen in handen van de guerrilla's.

Begin negentiger jaren van de vorige eeuw kreeg de mariniersjournalist Willem Hornman lucht van de gebeurtenissen in 1949 door ontboezemingen van overlevenden, die eindelijk bij iemand gehoor kregen. Hornman wijdde er eerst een hoofdstuk aan in zijn boek *'De laatste man'*, waarna een compleet boek, *'De patrouille Teeken'* volgde. Ook de bekende soldatenpublicist Anton de Graaff schreef over het drama.

Ook: W. Hornman *'De laatste man'*
W. Hornman *'De patrouille Teeken'*

Marinier Th. den Boer (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

Korporaal H. Bosma

Korporaal F.J. Cordes (in krijgsgevangenschap overleden (+4-9))

Marinier N. van Dijk (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

Marinier J. Ketelaar (idem)

Marinier J. Podt (idem)
Marinier A.W.A. van Ravenstein (idem)
Marinier B.W. Reurling (idem)
Korporaal H. Roepers
Marinier C.R. van Straten
Eerste luitenant L.M. Teeken
Eén Chinese tolk

104. Korps Mariniers Nieuw-Guinea, 3-1-1951

Op 3 januari 1951 vertrok een marinierseenheid van drie en dertig man voor een meerdaagse patrouille om het terrein ten zuiden van het Sentanimeer in Nieuw-Guinea te verkennen. De landmacht had een motorboot op het meer gestationeerd doch deze bleek defect te zijn. Men besloot de oversteek te maken met een door Papoea's geconstrueerd vlot. Bij het ronden van een uitstekende kaap halverwege het meer werd het vlot door de harde wind en de hoge golfslag gegrepen. Het sloeg om. Daarbij kwamen vier mariniers om het leven. Hun lichamen werden geborgen en op het kerkhof van Kota Baroe (Hollandia stad) teraardebesteld. Later werden zij overgebracht naar het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja.

Marinier 1 kl. P.H. Hermans
Sergeant J. Jongejans
Marinier 1 kl. H. van der Loo
Marinier 1 kl. OVW T.M. van der Sijde

SAMENVATTING

Tijdens het Nederlands-Indonesische conflict zijn 12 incidenten met drie of meer doden en/of vermisten bij de Koninklijke Marine (vooral mariniers) geregistreerd in Oost-Java. Daarbij vielen 55 doden en/of vermisten. Zeven van de acht vermisten bleken later nog in leven te zijn en keerden terug in de Nederlandse gelederen. Zij werden allen uitgeruild tegen TNI-prominenten. Eén vermiste overleed tijdens zijn gevangenschap en werd met militaire eer door de TNI begraven. Bij deze incidenten zijn tevens opgenomen vier eenzijdige gebeurtenissen. Het betrof een explosie van een eigen boobytrap en een zeemijnexplosie op een mijnenveger bij Borneo, elk met drie doden, zes mariniers die in één klap het leven verloren door een ongeval met een landingsponton en een verdrinkings-incident met vier doden bij de mariniers in Nieuw-Guinea in 1951.

ZWARE KLAPPEN OP SUMATRA

Was op het dichtbevolkte eiland Java de militaire situatie in geografische zin te overzien, op het immense eiland Sumatra, dertien keer zo groot als Nederland en meer dan driemaal Java, deden zich totaal andere omstandigheden voor. Kenmerkend voor het optreden van de Nederlandse troepen op Sumatra waren de grote afstanden die voor het bereiken van de gestelde doelen moesten worden afgelegd en het ruime gebruik van troepenvervoer over het water. Hele bataljons werden aldus verplaatst met LCT's, maar ook allerlei andere vaartuigen werden ingezet om troepen over de rivieren ver het binnenland in te brengen.

Een divisie-organisatie zoals op Java was zinloos, gezien die enorme afstanden en de onderling min of meer geïsoleerde regio's en stedelijke centra. Op Sumatra waren als gevolg daarvan drie onafhankelijke brigades werkzaam in drie territoriale gebieden, Noord-, Midden- en Zuid-Sumatra naast een klein Riouw commando. Terwijl in Noord-Sumatra met Medan als centrum na het opheffen van het inreisembargo snel Nederlandse troepen arriveerden gebeurde dat in Midden- en Zuid-Sumatra met Padang, respectievelijk Palembang als hoofdsteden pas in de laatste maanden van 1946. De Brits-Indische troepen verlieten heel Sumatra eveneens eind van dat jaar.

Aanvankelijk beperkte de Nederlandse aanwezigheid in Noord-Sumatra zich tot de beheersing van Medan en de havenplaats Belawan met de verbindingscorridor tussen beide steden. Begin 1947 werd het Nederlandse gebied door de Z-brigade in zuidelijke richting uitgebreid. Tijdens de Eerste Politonele Actie voerden landmacht- en KNIL-troepen met LCT's bataljonslandingen uit maar minder spectaculair dan op Oost-Java bij de mariniers het geval was en publicitair vrijwel onopgemerkt. Eén daarvan leidde tot de 'rondrit door Deli', een meer dan driehonderd kilometer lange tocht door het gebied tussen Medan en het Tobameer. Grote, economisch belangrijke gebieden kwamen onder Nederlandse controle.

De Tweede Politonele actie ging opnieuw gepaard met grote landingen tot driehonderd kilometer ver ten zuidoosten van Belawan. De landingen

werden in de vochtige door vele rivieren doorsneden laagvlakten gevolgd door soms honderden kilometers lange opmarsen naar ver verwijderde centra ten zuiden en ten westen van het Tobameer en naar Sibolga aan de westkust. Het noordelijkste deel van Sumatra, een gebied met veel problemen bij de koloniale pacificatie, werd echter met uitzondering van het aanloopeiland Poelau Weh voor de troepentransportschepen uit Nederland met de haven Sabang, ongemoeid gelaten. De Atjeh-oorlogen in de tweede helft van de negentiende eeuw spraken wat dat betreft duidelijke taal.

In Midden-Sumatra werden door de U-brigade begin 1947 de omgeving van de stad Padang en Emmahaven gezuiverd. Tijdens de Eerste Politieonele Actie volgde uitbreiding van het bezette gebied vooral naar het noorden en het zuiden. Bij de Tweede Politieonele Actie werden vanuit Padang operaties uitgevoerd, verder naar het noorden met Fort de Kock (Bukittinggi) als doel. Daar was zowel het politieke als het TNI-hoofdkwartier voor geheel Sumatra gevestigd. Ook Fort van der Capellen (Batusangkar) werd bezet. Het Korps Speciale Troepen bezette het tweehonderd kilometer noordoostelijk van Padang in het hart van Sumatra gelegen Pakanbaroe. In Padang werd, zeer uitzonderlijk, in 1984 op initiatief van de TNI-bevelhebber een monument onthuld ter nagedachtenis aan de in het Padangse om het leven gekomen Nederlandse militairen! Daar waren geen Nederlandse politieke excuses voor nodig. De Padangse generaal had zijn militair verantwoorde conclusies allang getrokken.

In Zuid-Sumatra leverden twee in Thailand opgeleide KNIL-bataljons 'Gadjah Merah'(Rode Olifant) en twee bataljons Stoottroepen van de Y-brigade vanaf oudejaarsavond 1946 vijf dagen lang slag om Palembang. De Eerste Politieonele Actie stond in het teken van de bezetting van olie-velden en kolenmijnen in een tot tweehonderdvijftig kilometer wijd gebied westelijk tot zuidelijk van Palembang.

De Tweede Politieonele Actie begon pas eind december met een mislukte luchtlanding bij de olievelden van Djambi door de para's, die eerder boven Djokja waren afgesprongen. De tweede poging slaagde hoewel de TNI intussen een deel van de installaties en de stad in brand had gestoken. De landtroepen van de Y-brigade trokken in alle richtingen honderden

kilometers verder het land in. Benkoelen aan de westkust werd door KNIL-troepen vanuit zee bezet, de olievelden bij Rengat ver in het noorden vielen de paratroepen vanuit de lucht onbeschadigd in handen. Marineschepen voeren de Indragiri op. Belangrijke posities in de Lam-pongs, het zuidelijkste deel van Sumatra, werden bezet na een KNIL-landing in Oosthaven.

17 INCIDENTBESCHRIJVINGEN.

NOORD-SUMATRA

105. 4 Regiment Stoottroepen, 21-7-1947

De eerste zware klap in Noord-Sumatra tijdens het naoorlogse Nederlands-Indonesische conflict was het gevolg van een hoogst ongelukkige samenloop van omstandigheden.

Vanuit de steenfabriek Kota Masoem werd op 21 juli 1947 een verkenningpatrouille van het vierde bataljon Stoottroepen uitgezonden. In een verdacht gebied aangekomen gaf de driehonderd meter achter de aanvalsgroep opgestelde mortiersectie vuur af. Twee projectielen ontploften achter de aanvalsgroep, het derde viel middenin het zevental stoottroepers. De commandant, een tweede luitenant, werd daarbij levensgevaarlijk gewond. Hij was nog in staat aan zijn groep opdracht te geven met de overige drie gewonden terug te trekken om hulp te halen. Direct hierop verloor hij het bewustzijn. Aangezien de vijand onmiddellijk hierna aanviel, de positie dreigde te omsingelen en één van de patrouilleleden de dood van de luitenant had geconstateerd, trok de groep terug naar de mortierpositie. Men stelde vast dat de vijand de plaats van de dode luitenant had bereikt en de alang-alang in brand stak. Hulppatrouilles rukten na het alarmbericht uit. Daarbij explodeerde bij de beantwoording van vijandelijk vuur een projectiel in de buis van het eigen 2" mortier. Twee soldaten werden gedood, één sergeant en een soldaat werden licht- en de patrouillecommandant, een tweede luitenant, zwaargewond.

's Avonds bereikte een grotere hulpeenheid met behulp van artilleriesteun

de plaats van de vermiste luitenant. Zijn lijk was daar niet meer aanwezig en is nooit teruggevonden. De andere twee doden werden uiteindelijk op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi begraven.

4 RS 'Proces-verbaal' Nat. Archief

4 RS 'Opgave vermiste militairen 9-4-1948' .Nat. Archief

Tweede luitenant R. van der Linden (blijvend vermist)

Soldaat 1 kl. OVW A.W. Mouwen

Soldaat 1 kl. OVW W. van Zandbeek

106. 4 Regiment Stoottroepen, 22-7-1947

Een dag later op 22 juli 1947 verloren opnieuw drie stoottroepers in de omgeving van Medan het leven. Van dit incident zijn mij geen nadere bijzonderheden bekend. Ook zij vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Leuwigajah.

Nadere informatie niet beschikbaar

Soldaat 1 kl. OVW W.A.J. ten Hoopen

Soldaat 1 kl. OVW A.J. Legebeeke

Soldaat 1 kl. OVW D. van de Pol

107. 4 Regiment Stoottroepen, 28-8-1947

Een maand daarna reden op 28 augustus 1947 twee jeeps, één van het vierde bataljon Stoottroepen en één van de genie, in een hinderlaag tussen Tebing Tinggi, tachtig kilometer oostelijk van Medan, en Dolok Masioel. Van de eerste jeep werden een tweede luitenant en de overige drie inzittenden gedood. De bemanning van de tweede jeep wist zich te verschuilen tot zij door een uitgezonden patrouille werden ontzet. De volgende dag kreeg een patrouille, uitgezonden in verband met de vermissing van de vier doden, zekerheid dat de lichamen van de gesneuvelden in de Soengei Krapeh waren gegoooid. Inderdaad werden de stof-felijke resten een eind verder bij de rivier gevonden. De beide jeeps werden teruggevonden evenals een bren en een geweer. Bij de tegenactie vond een vijftigtal Laskaren de dood en werd een aantal geweren buit-gemaakt. De doden werden aanvankelijk op het ereveld in Medan begra-ven maar zijn later overgebracht naar het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi (West-Java).

4 RS 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Tweede luitenant E.C.M. van Berckel

Soldaat C. Klaver
Korporaal A. Palm
Soldaat W. Philips

108. 4-2 R.I., KNIL, 11-11-1947

Op 11 november 1947 werd door de tweede compagnie van 4-2 R.I. een zuiveringsactie naar Boekit Menkirai, vijftig kilometer ten noordwesten van Medan, uitgevoerd door moerassig gebied. Waar een knuppelpad ophield ontving de patrouille zwaar mortier- en mitrailleurvuur. Een brenschutter sprong tot zijn middel in het water om een betere vuurpositie in te nemen doch werd dodelijk getroffen. De patrouille moest zich, gedekt door het vuur van een andere brenschutter, terugtrekken uit het moeras. Beide brenschutters ontvingen voor hun moedige optreden het Bronzen Kruis. Bij andere gevechten in de verwarde moerassituatie, waarbij groepen infanteristen en o.a. een artillerieschutter tijdelijk vermist raakten, werd nog een man gedood en stierf een sergeant de volgende dag aan zijn verwondingen. De artillerieschutter slaagde er in om Tandjong Poerah, het bataljonshoofdkwartier, te bereiken en alarm te slaan. Vroeg in de volgende morgen vertrok een hulpeenheid, ondersteund door brencarriers, naar Boekit Menkirai. Zonder verdere verliezen keerden alle troepen terug naar Tandjong Poerah, vergezeld van honderden inlandse burgers, die zich onder de bescherming van de Nederlandse troepen wilden stellen. Volgens spionageberichten zou de vijand 39 doden en 42 gewonden verloren hebben. De drie gesneuvelden vonden uiteindelijk op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi hun laatste rustplaats.

'Dagboek' www.hullie.com/hennievamamstel
W.F. van Breen *'Voor ik het vergeet'* dagboek
J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Sergeant J.J. Cordus KNIL
Soldaat 1 kl. K. Keesman, postuum Bronzen Kruis
Soldaat F.H. Santing

109. LTD 85, 11-7-1948

Begin 1948 werd een wapenstilstand afgekondigd met demarcatielijnen die door de tegenpartij niet mochten worden overschreden. Verlofregelingen kwamen op gang. In Noord-Sumatra was Prapat bij het beroemde

Tobameer een gewilde plaats om even aan de dagelijkse gang van zaken op buitenposten en grotere garnizoensplaatsen te ontsnappen. Zo wandelden op 11 juli 1948 drie militairen van Locomotievenwerkplaats 720, LTD 85, ongewapend in de gedemilitariseerde zone bij Prapat. Ongemerkt zijn zij waarschijnlijk in het republikeinse gebied terechtgekomen, toen zij een Indonesische roodwitte vlag voor een Nederlandse aanzagen. Zij werden door drie gewapende Indonesische vrijheidsstrijders gevangen genomen en gedurende vijftien maanden zo'n duizend kilometer van hot naar her te voet door de wouden of met gammele voertuigen vervoerd. Daarbij deden zich bedreigende situaties, vooral van de zijde van de bevolking, voor. Tenslotte zijn zij na het einde van de vijandelijkheden in Indië op 17 oktober 1949 in Sibolga aan de westkust van Sumatra door de TNI aan de Nederlandse autoriteiten uitgeleverd. Pijnlijk is, dat hun ouders in de krant moesten lezen dat hun zoons zouden zijn gesneuveld. Later kregen zij bericht dat hun zoons waren vermist.

Checkpoint 9-2002 '*Zwerftocht over Sumatra*'

Militair Harmsen (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

Militair Karskens (idem)

Sergeant P. van der Wal (idem)

110. 5-10 R.I., KNIL, 13-10-1948

Tijdens de wapenstilstandsperiode in 1948 is een patrouille van negen man bij Lau Boeloh tijdens een zuiveringsactie in een hinderlaag gelopen of gereden en zwaar beschoten. Tot de patrouille behoorden o.a. een KNIL-tweede luitenant van de Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en een KNIL-sergeant-majoor van de Z-brigade. Beiden sneuvelden, samen met een militair van 5-10 R.I. op 13 oktober 1948. Na deze aanslag zond 4-2 R.I. een veertiendaagse zuiveringspatrouille door het gebied ten noorden van het Tobameer. De gesneuvelde militairen werden definitief begraven op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi na een eerder graf op het ereveld bij Medan.

4-2 R.I. '*Actieverslag*' Nat.Archief

Brief 15-10-1948, www.hullie.com/hennievanamstel

J. Kooistra '*Laatste bericht*'

Soldaat J. Beumer

Tweede luitenant J.G. de Nijs (KNIL)

Sergeant-majoor-instructeur A.L. Zimmerman (KNIL)

111. 8 genieveldcompagnie 6-1-1949

Kort na het einde van de Tweede Politionele Actie sneuvelden op 6 januari 1949 drie genisten van het derde electromechanische peloton, toegevoegd aan de achtste genieveldcompagnie in de buurt van Balige aan de zuidkant van het Tobameer. Ook zij vonden na een verblijf op het ereveld van Medan hun laatste rustplaats op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi.

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Soldaat H. Goeree

Soldaat 1 kl. OVW B.W.C. Massop

Soldaat 1 kl. J.M. van Weerdenburg

112. 5-10 R.I., 7-5-1949

Een maand later reed op 7 mei 1949 's morgens vroeg een konvooi met levensmiddelen en barang (bagage) van Kaban Djahe, dertig kilometer ten noorden van het Tobameer, naar Tiga Binanga bij Kinepen in een hinderlaag. Het konvooi bestond uit acht wagens van 5-10 R.I. met een dekking van vijf en twintig man. Ongeveer zeventig Laskaren hadden op de berghellingen stellingen gebouwd en beschoten bij het aanbreken van de dag over een lengte van driehonderd meter met mitrailleurs de passierende wagens. Twee eigen soldaten werden onmiddellijk gedood. De voorste driekwarttonner reed ver voor de rest van het konvooi en kwam vol in het vijandelijke vuur terecht. Eén van de zes inzittenden werd aan een been gewond, raakte geïsoleerd van de anderen en werd opnieuw en nu dodelijk geraakt. De overige vijf, waarvan er drie waren gewond, wisten zich via een greppel in veiligheid te brengen. De wagen werd geplunderd en in brand gestoken.

Door het moordende vuur vanaf de hellingen en van dichtbij, dat van zes tot acht uur duurde, kon de rest van de beveiliging de eerste wagen niet te hulp komen. De vijand was ten dele in Nederlandse uniformen gekleed en droeg Japanse helmen. De chauffeur van de achterste wagen van het konvooi, een drietonner, wist na een handstart te keren en alarmeerde het kampement in Kaban Djahe. Bij de aankomst van een hulpeenheid verdwenen de aanvallers en kon de balans worden opgemaakt: drie doden, drie zwaar- en drie lichtgewonden, een uitgebrande driekwarttonner. Één

bren, fourage en dekens gingen verloren. De gesneuvelde militairen werden aanvankelijk op het ereveld in Medan begraven maar zijn later naar Leuwigajah bij Tjimahi overgebracht.

5-10 R.I. *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief
5-10 R.I. *'Achter de Sinabun scheen toch de zon'*

Soldaat T.B. Jansen
Soldaat W. Langenhuizen
Soldaat P. Westra

MIDDEN-SUMATRA

113. 1-8 R.I., luchtstrijdkrachten, 2-14 R.I., KNIL, 2-12-1946

Eén van de zwaarste klappen tijdens het naoorlogse Nederlands-Indonesische conflict incasseerde de Nederlandse krijgsmacht op 2 december 1946 in de omgeving van Oedjong Karang in Midden-Sumatra. Iedere morgen werden passagiers en vrachtgoed in konvooi naar het vliegveld Tabing, zeven kilometer buiten Padang, gebracht. Drie brencarriers van 1-8 R.I. vormden het geleide. Bij een brug vlak na een scherpe bocht in de weg werden door de vijand twee trekbommen tot ontploffing gebracht. Een opgestegen verkenningsvliegtuig alarmeerde de vliegbasis, waarna een eenheid van het eerste bataljon Jagers het terrein zuiverde. In de eerste carrier werden twee man op slag gedood. Een derde werd zwaargewond. De tweede carrier reed na de explosie met een zwaar-gewonde aan boord naar het hospitaal waar deze bleek te zijn overleden. Bovendien ontdekte men daar dat er nog twee soldaten in de carrier lagen. Een daarvan bleek eveneens het leven te hebben verloren. Van het Veluwe bataljon 1-8 R.I., bijgenaamd 'De Haantjes', kwamen vijf man om het leven door deze dubbele trekbomexplosie. Maar niet alleen deze vijf, ook zeven passagiers, militairen van de luchtstrijdkrachten, in totaal dus twaalf man, waren slachtoffers van deze ramp. Daarnaast vielen nog meerdere gewonden. Tegelijkertijd reed een konvooi onder bescherming van carriers van het Zeeuwse bataljon 2-14 R.I. van Padang naar Emmahaven. Vlak buiten Padang waar de weg langs de rivier liep met een rotswand aan de andere

kant bij Boekit Poeroes, werd ook een brencarrier van dit onderdeel slachtoffer van een trekbom. Twee doden en twee zwaargewonden waren het resultaat. De carrier rolde van het steile talud en kwam in de rivier terecht.

De commandant van de ondersteuningscompagnie van 1-8 R.I. snelde met zes carriers te hulp, niet wetend dat intussen drie van zijn eigen carriers betrokken waren bij de andere bomexplosies. Een indrukwekkende brief, waarin deze commandant zijn gemoedstoestand beschreef op de avond van de gebeurtenissen, is bewaard gebleven. De doden werden aanvan-kelijk begraven in een verzamelgraf bij Olo, later overgebracht naar het ereveld Belantoeng bij Padang en definitief begraven op ereveld Leuwi-gajah bij Tjimahi.

P. Brugman *'Naar de Oost, oorlogsvrijwilligers naar Nederlands Indië'*

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

'Overlijdensregister' Nat. Archief

Korporaal OVW H. Bergman (LSK)

Sergeant OVW N.C. Blom (LSK)

Soldaat OVW H. Daanen

Soldaat OVW J.H. Eikhoudt

Korporaal OVW A.F. Gunnink

Sergeant OVW B.Kooiman

Soldaat OVW J.W.M. van der Velden

Sergeant-majoor A.J. van Sprundel (ML-KNIL)

Korporaal J.W.H. Stocking Korzen (ML-KNIL)

Soldaat E. Thümann (ML-KNIL)

Korporaal W.J. Valentin (ML-KNIL)

Soldaat Q. Willems (ML-KNIL)

Soldaat OVW H. Plantenga (2-14 RI)

Korporaal OVW P.C. van Vucht (2-14 RI)

114. 1-8 R.I., 23-12-1946

Drie weken later, op 23 december 1946, werden de Haantjes opnieuw slachtoffer van een trekbom. Een naar zijn basis terugkerende patrouille van de derde compagnie werd bij Boekit Poeroes binnen de demarca-tielijn getroffen door een in een boom opgehangen trekbom. Drie man overleden ter plaatse, één man de volgende dag en nog één man drie da-gen daarna in

het hospitaal in Padang. Merkwaardig is dat in één van de boeken van Anton de Graaff een heel andere lezing werd gegeven. Daar zouden de slachtoffers zijn gevallen als gevolg van een landmijn, die onder een vrachtwagen tot ontploffing kwam. In weer een ander verslag was de bom in een huis geplaatst. Volgens de Oorlogsgravenstichting had de ontploffing in Bakipoetis Pampangan plaats. Ook deze vijf gesneu-velden werden eerst op het ereveld Belantoeng bij Padang en later op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi begraven.

G. Visser *'De Haantjes in vogelvlucht'*

A. de Graaff *'Notities van een soldaat'*

P. Brugman *'Naar de Oost, oorlogs-vrijwilligers naar Nederlands Indië'*

Soldaat OVW A.J. Barneveld (+24-12)

Soldaat 1 kl. OVW M. Davelaar

Soldaat 1 kl. OVW W.G. van Roekel(+27-12)

Soldaat OVW A.H. Soeteman

Soldaat 1 kl. OVW D. van der Weerd

115. 1 Garderegiment Jagers, 8-2-1947

Het gebied tussen Padang, het vliegveld en Emmahaven was ondanks de aanwezigheid van een demarcatieline regelmatig het toneel van vijandelijke activiteiten. Op 8 februari 1947 had een patrouille van het eerste bataljon Jagers drie doden te betreuren als gevolg van de explosie van een ingegraven mijn bij Tabing noordoostelijk van het vliegveld. De drie doden werden aanvankelijk in Padang begraven maar vonden later hun laatste rustplaats op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi.

1 GRJ *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief

G. Visser *'De Haantjes in vogelvlucht'*

Jager 1 kl. OVW J.A. Bastianen

Jager 1 kl. OVW J.W. van der Heijden

Sergeant OVW C.J.A. van der Sneppen

116. 4 Regiment Stoottroepen, 19-2-1949

Vanuit de bataljonsstandplaats Fort de Cock ten noorden van Padang controleerde het vierde bataljon Stoottroepen een deel van de zeer kwetsbare verbindingsweg van Padang in Midden- naar Medan in Noord-Sumatra. In verband daarmee vestigden de Stoottroepen direct na de

Tweede Politionele Actie een post in Paloepoeh. Vele uitgebreide veiligheidsmaatregelen werden steeds genomen om de sterke konvooien tegen vijandelijke aanvallen te vrijwaren. Nadat op 15 februari al een pelotonscommandant sneuvelde werden op 19 februari 1949 drie man van de vierde compagnie het slachtoffer van deze aanvallen. Bovendien raakten twee man gewond. Als gevolg hiervan werden de konvooien minder frequent gereden en ging men over tot bevoorrading van deze post door de lucht. De drie gesneuvelden werden uiteindelijk op het ereveld Leuwiga-jah bij Tjimahi begraven.

4 RS 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Soldaat 1 kl. N. Kok
Soldaat 1 kl. J.A. de Kuijer
Soldaat M.J. Zuurhout

ZUID-SUMATRA

117. 7(III) Regiment Stoottroepen, 14-2-1946

Ook in Zuid-Sumatra hadden de Nederlandse troepen met vijandelijkheden te maken die zware verliezen als gevolg hadden. De eerste klap daar kregen de Nederlandse eenheden te verwerken bij de bezetting van het eiland Bangka noordoostelijk van Palembang. Vanaf Singapore voer een klein konvooi, bestaande uit een troepenschip, een landingsvaartuig met rollend materieel en voorraden en twee mijnenvegers naar het eiland en zette daar begin 1946 in de buurt van Muntok het derde bataljon Stoottroepen aan wal. Daarmee was dit, na het Gezagsbataljon in Batavia, het tweede bataljon van de Koninklijke Landmacht dat voet aan wal zette in het naoorlogse Nederlands Oost-Indië. De honderdveertig kilometer lange opmars naar de hoofdstad Pangkal Pinang ondervond veel hinder van boomversperringen en opgeblazen bruggen. De troepen liepen op meerdere plaatsen tegen vijandelijke weerstand aan en kwamen ook onder vuur te liggen van in de kruinen van bomen verscholen sluipschutters. Door hevig vijandelijk vuur uit een sterke stelling werden, drie dagen na de landing, op 14 februari 1946 bij Petaling op tien kilometer van de hoofdstad twee 'stoters' dodelijk

getroffen. Twee anderen werden zwaar-gewond. Zij overleden later. De aalmoezenier en een hospitaalsoldaat pro-beerden, ondanks waarschuwingen, bij de gewonden te komen en liepen hun dood tegemoet. Zij werden postuum met het Bronzen Kruis onderscheiden. Uiteindelijk sneuvelden zes stoters, die hun laatste rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng vonden.

G. Schenk *'Tussen Alcantara en Zuiderkruis'*
C.M. van Emmerik *'Dagboek'* Internet

Soldaat OVW J.A.M. van den Dries

Soldaat OVW H.A. Jacobs

Kapitein-aalmoezenier J.T.H. Verbeeten, postuum Bronzen Kruis

Soldaat OVW M. Vriens, postuum Bronzen Kruis

Korporaal OVW J.J.L. Wolfs

118. 4-7 R.I., 16-12-1947

Op 16 en 17 december 1947 speelde zich bij Moeara Koeang een drama voor 4-7 R.I. af. Een dag eerder vertrok een meerdaagse patrouille, bestaande uit een korporaal en zes man van het detachement Moeara Koeang voor een rondgang tussen de rivieren Komerang en Ogan. De patrouille van de vierde compagnie keerde niet terug. Door onderdelen van een viertal bataljons, uiteraard 4-7 R.I., voorts het zevende bataljon Stoottroepen, 4-4 R.I., het KNIL-bataljon Inf. XI, en een Piper-verkenningsvliegtuig werden grootscheepse zoekacties uitgevoerd, waarbij een zoekpeloton van dertig man onder zwaar vijandelijk vuur kwam te liggen en geïsoleerd raakte. Pas na een week, waarin het peloton door de lucht bevoorrad moest worden, werd de groep door een eenheid van het KNIL-bataljon ontzet. Uit de verkregen inlichtingen viel af te leiden dat de vermiste patrouille in eerste instantie vuurcontact met de vijand had gehad in de Talang Tjampang Tigo. Daarbij zouden drie tegenstanders zijn gedood zonder eigen verliezen. Vervolgens zou de patrouille buiten de opgedragen route zijn geraakt en de rivier zijn overgestoken. Bij Tjampang Tigo werden de zeven man door driehonderd tegenstanders omsingeld en gevangen genomen. Nadat zij waren ontwapend kregen zij een keurige maaltijd aan tafel met koffie na.

De Nederlandse jongens werden vervolgens door een Batakse gids, de TNI-tweede luitenant Simandjoentak, zijn broer Liberty en hun bende van

zestig Laskaren afgevoerd naar Kangkoeng aan de rivier Komering. De bevolking mocht niet mee. Vermoedelijk zijn de krijgsgevangenen daar in de avonduren van 17 december na zware mishandeling afge-maakt. Vier lijken zijn nimmer teruggevonden. Drie overschotten werden op 20 en 29 december drijvend in de rivier ter hoogte van Goenoeng Batoe aangetroffen en geborgen. Van de lijken bleken de handen op de rug gebonden te zijn, één was onthoofd, er waren sporen van geseling, klewanghouwen, teennagels waren uitgetrokken, vingers afgesneden. De stoffelijke resten werden voorlopig in Goenoeng Batoe begraven en later als ongeïdentificeerde soldaten herbegraven in een verzamelgraf op het ereveld Pandu bij Bandoeng. Na 58 jaar, in 2005, werden de namen van de drie soldaten op dit verzamelgraf alsnog onthuld.

4-7 R.I. 'Proces-verbaal' Nat. Archief

4-7 R.I. 'Driemaandsverslagen' Nat. Archief

7 R.St. 'Rapport zoekactie 4-7 R.I.' Nat. Archief

Inf. XI 'Rapport zoekactie 4-7 R.I.' Nat. Archief

[www.Indië 1945-1950](http://www.Indië1945-1950.nl) '4-7- R.I.' internet

J. Lukassen 'Éen mijlpaal in ons leven'

Pia van der Molen *Interne notitie*

Soldaat J. Bolleurs (verzamelgraf)

Soldaat J. van den Braak (verzamelgraf)

Soldaat J.M.A. Doove (blijvend vermist)

Soldaat J.F. van Geneijgen Nat. Archief (blijvend vermist)

Soldaat J.H. Hermans (blijvend vermist)

Korporaal W.J. Jonker (blijvend vermist)

Soldaat L. Kuijpers (verzamelgraf)

119. 4-1 R.I., 3-1-1949

Direct na de Tweede Politionele Actie trachtte de TNI in het oorspronkelijke Nederlandse gebied in Zuid-Sumatra binnen te dringen. Vooral de omgeving van Pager Goenoeng, waar een detachement van de C-compagnie van 4-1 R.I. was gelegerd, kreeg het zwaar te verduren. Na vergeefse aanvallen op Nederlandse posten veranderde de TNI van tactiek en richtte zich op het bestoken van de konvooiweg Terkoel - Pager - Goenoeng. Zoals vaak in berggebieden had ook deze weg in het Boekit Barisangebergte tussen Benkoelen en Palembang aan één zijde een berghelling, aan de andere zijde een ravijn. In de namiddag van 3 januari 1949 werd een

AAT-wagen met een van een hinderlaag terugkerende patrouille door een trekbom getroffen, waarna door de TNI het vuur werd geopend. Daarbij viel één dode en werden meerdere militairen onder wie twee AAT-ers gewond. Twee man gingen hulp halen, waarbij één man op een brug door zijn been werd geschoten. Later gingen nogmaals twee man op weg, maar deze zijn nooit op de hulppost aangekomen. Zoekacties hadden geen resultaat. Op 19 februari werden de stoffelijke overschotten van beide vermisten in verschrikkelijk verminkte staat gevonden en uit-eindelijk op ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

4-1 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

K. van Brandwijk-Wiltjer 'Het werk gaat door, het leven verder'

Sergeant OVW W. Bijlsma

Soldaat B. Kamphuis

Soldaat W. Metting

120. 4-4 R.I., 21-1-1949

Het detachement Pagaralam van 4-4 R.I. lag door het ontbreken van een wegverbinding met Lahat zeer geïsoleerd in het berggebied honderd kilometer ten oosten van Benkoelen. De bevoorrading moest door de lucht geschieden. Bovendien maakte de groep wegens de nabijheid van grote concentraties TNI en een minimum aan eigen troepen in de eerste maanden van 1949 een zeer moeilijke tijd door. Een dieptepunt in die periode was 21 januari 1949, de dag waarop een patrouille van het detachement in een hinderlaag met een trekbom liep, gevolgd door een beschieting. Als gevolg daarvan verloren vier militairen het leven en werden er twee gewond. Op 3 maart kwam er een eind aan het isolement door een noodbrug over de Endikatkloof. Aanvankelijk werden de gesneuvelde militairen in Pagaralam begraven. Later werden zij overgebracht naar het ereveld in Palembang. Tenslotte vonden zij hun definitieve rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

4-4 R.I. 'Driemaandsverslag' Nat. Archief

Soldaat R.J. Eijgelaar

Soldaat J.P. van Veen

Soldaat D. Visser

Korporaal R. Zoutman

121. 5-8 R.I., 27-2-1949

In datzelfde Boekit Barisangebergte, wat verder naar het oosten, keerden op 27 februari 1949 twee drietonnertrucks van 5-8 R.I. met fourage van Poelau Panggoeng terug naar Batoeradja. Kort na het vertrek reed de eerste wagen in een haarspeldbocht op een mijn en werd meteen vanuit een goed opgezette hinderlaag beschoten. De TNI-aanval werd mede geleid door de tweede luitenant Simandjoentak, dezelfde die in december 1947 zeven krijgsgevangen Nederlandse soldaten van het detachement Moeara Koeang in Kangkoeng vermoordde. Vier inzittenden sneuvelden onmiddellijk. De vier overigen beantwoordden het vijandelijke vuur, maar drie daarvan raakten daarbij gewond. De drie gewonden werden door de aanvallers afgemaakt. De acht inzittenden van de tweede wagen schoten onder leiding van een sergeant-majoor te hulp. Door het zwaargewond raken van deze onderofficier ging de leiding verloren. De tweede wagen wist wel op de steile helling te keren en reed met een deel van de wagen-bezetting terug naar de post in Poelau Panggoeng.

Een inderhaast gevormde hulppatrouille verjoeg de bende bij de verongelukte drietonner. Volgens een ooggetuige die meer dan vijftig jaar later zijn herinneringen aan de bekende Indiëschrijver Anton de Graaff vertelde, vonden de helpers één dode in de truck en een tweede met een half weggeslagen hoofd langs de weg. Vijf doden waren, ontdaan van hun uniformen, op een hoop gesmeten. Eén overlevende bleek zich met een schot in zijn been in het struikgewas te hebben verborgen en werd gered. Drie soldaten van de tweede wagen werden vermist. Twee van hen keerden de volgende dag in Poelau Panggoeng terug, de derde werd nooit teruggevonden. De volgende morgen werden de zeven gesneuvelden in door kampong-timmerlieden gemaakte doodskisten op een open plek naast het posthuis begraven. Later werden zij eerst naar het ereveld in Palembang en tenslotte naar ereveld Pandu bij Bandoeng overgebracht. Kort na de aanslag voerde veiligheidspersoneel een actie in deze omgeving uit waarbij zeventien Laskaren en TNI-ers werden gedood.

De beruchte luitenant Simandjoentak pleegde na een mislukte opstand tegen de Indonesische president Soekarno in 1952 op acht en twintig-jarige leeftijd zelfmoord.

5-8 R.I. *'Driemaandsverslag'* Nat. Archief
A. de Graaff *'Indië vergeet je nooit'*

Soldaat 1 kl. J. de Groot
Soldaat H.F. Huttinga
Soldaat R. van Klinken
Soldaat J.B. Kroops
Korporaal C. Magielse
Soldaat W. Paalvast
Soldaat P. Roda (blijvend vermist)
Soldaat J. Sietses

SAMENVATTING

Op Sumatra hebben zich 17 incidenten met in totaal 78 doden voorge-daan waarbij drie of meer doden en/of vermisten slachtoffer werden. Van de vermisten keerden drie man na lange tijd terug in de eigen gelederen. De overige zes vermisten sneuvelden tijdens de incidenten maar werden niet geborgen of werden na krijgsgevangen te zijn gemaakt door de TNI vermoord. Tot de doden behoorden zeven militairen van de luchtsrijd-krachten, gesneuveld bij één incident, en drie van het KNIL.

DEEL 2
LUCHTSTRIJDKRACHTEN
inclusief **MARINELUCHTVAARTDIENST**

ZWARE KLAPPEN VOOR DE
LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Een aparte positie nam de luchtmacht in Indië in. Afgezien van de afzonderlijk opererende Marineluchtvaartdienst, hoofdzakelijk in Oost-Java en later in Nieuw-Guinea, waren de luchtmachtkrachten bij het KNIL ondergebracht. Niettemin was dit deel van de krijgsmacht in Indië samenge-steld uit zowel KNIL- als, zij het in mindere mate, uitgezonden Neder-lands personeel. 322 Squadron Spitfires, opererend in Midden-Java, en de Luchtvaarttroepen kwamen in hun geheel uit Nederland.

De (KNIL-)luchtmacht beschikte qua gevechtskracht over twee squa-drons tweemotorige B-25 Mitchell bommenwerpers, alsmede over squa-drons Kittyhawk P-40 en Mustang P-51 jager-bommenwerpers en een squadron Spitfires. De Marineluchtvaartdienst opereerde in Oost-Java met Fairey Firefly's, uitgerust met onder andere raketten. Vele acties op de grond werden door mitrailleuraanvallen op geringe hoogte van de Mit-chells en de jachtvliegtuigen ondersteund. Amfibische Catalina vlieg-boten, in Nieuw-Guinea later ook Martin Mariners, van de Marinelucht-vaartdienst voerden talrijke patrouille- en verkenningsvluchten tot ver in het binnenland uit. Soms was de vijandelijke luchtafweer tegen aanval-lende Nederlandse toestellen succesvol. In de zomer van 1947 werden binnen drie maanden drie Firefly's in Oost-Java door de tegenstanders neergehaald. Tijdens de Tweede Politie Actie gingen twee Kitty-hawks en één Mustang verloren als gevolg van vijandelijke acties. Bij nog eens acht incidenten stortten P-40's en P-51's als gevolg van technische oorzaken of vliegersfouten neer, waarbij de bemanningen om het leven kwamen. Een groot aantal Dakota transportvliegtuigen vervulde een be-langrijke rol bij

luchtvervoer van materiaal en personeel, het vanuit de lucht bevoorraden van geïsoleerde landmacht- en marinierseenheden en bij de luchtlandingen tijdens de Tweede Politionele Actie in Djokjakarta en op Sumatra. Een aantal Mitchells werd omgebouwd tot transport-toestel, één Mitchell tot ‘generaalskist’, ter beschikking van de leger-commandant ten behoeve van diens luchtvervoer.

Voor verkenningen, artilleriewaarneming, communicatieopdrachten o.a. postbezorging en voor het vervoer van vaak belangrijke militaire en ci-viele autoriteiten waren in Indië twee squadrons lichte vliegtuigen aan-wezig. Bij de luchtmacht werden daartoe Piper Cups ingezet, bij de land-macht Austers. Ook de artillerie maakte veelvuldig van deze toestellen gebruik ten behoeve van luchtwaarneming. Bij een tiental vliegongeval-len met deze kleine toestellen kwam de bemanning om het leven, in één geval als gevolg van vijandelijke actie. De eenmotorige vliegtuigen start-ten en landden vaak op kleine provisorische airstrips, aangelegd op bij-voorbeeld sportvelden of renbanen. In de loop van de tijd ontstond nog een informeel nevengebruik als ‘lichte bommenwerpers’ te weten het bestoken van vijandelijke posities en personen met uit het vliegtuig geworpen handgranaten en met vuur uit automatische vuurwapens. Men beweert dat het schieten met vuurwapens uitdrukkelijk werd verboden nadat een overijverige inzittende wat slordig aanlegde en daarbij een vleugelstijl had doorgeschoten....

16 (+1) INCIDENTBESCHRIJVINGEN

LUCHTSTRIJDKRACHTEN (KNIL)

De hierna volgende informatie is goeddeels afkomstig van O.G. Ward e.a. ‘De Militaire Luchtvaart van het KNIL 1945-1950’. Alleen eventuele andere aanvul-ende bronnen zijn bij het specifieke incident vermeld.

151. 18 squadron, RAAF, 4-9-1945

Het eerste ongeval met een Nederlandse Mitchell B-25 bommenwerper deed zich een paar weken na het einde van de Tweede Wereldoorlog in het Verre Oosten voor. Vanuit de lucht werden zoek- en verkenningssacties ondernomen om de ligging van en de toestand in de Japanse interneringskampen in kaart te brengen. Om een goed beeld te krijgen werd daarbij zeer laag, soms net boven de boomtoppen gevlogen. Een dergelijke verkenningssactie werd op 4 september 1945 boven Malino in de buurt van Makassar, de hoofdplaats van Celebes, uitgevoerd. De Mitchell N5-255 van 18 Squadron met een gemengde Nederlands-Australische bemanning stortte tijdens die vlucht neer. Vijf Nederlandse en twee RAAF-bemanningsleden kwamen daarbij om het leven. De Nederlandse militairen werden op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia, vak Tjililitan, begraven.

Flight sergeant Bourke (RAAF)

Sergeant-majoor W.L. de Bruijn (KNIL)

Sergeant H.J.H.M. Corbière (KNIL)

Sergeant-majoor M.A. Couwenberg (KNIL)

Warrant officer Sloane (RAAF)

Eerste luitenant-vlieger/waarnemer P. de Vos (KNIL)

Eerste luitenant-vlieger/waarnemer P.J. Wallin (KNIL)

152. 18 squadron, 2-7-1946

Nog geen jaar later, op 2 juli 1946 raakte de Mitchell N5-238 bommenwerper van 18 squadron vermist na een vlucht boven Sumatra om pamfletten uit te werpen. Uit verkenningssvluchten bleek dat het toestel een noodlanding had moeten maken op het vliegveld van Pakan Baroe en daarbij zwaar was beschadigd. Er werden geen sporen van leven waargenomen. Bij later onderzoek door uitgezonden hulptroepen bleek dat de gehele bemanning, bestaande uit vijf man, alsmede (vier of) vijf militaire passagiers waren vermoord. Hun stoffelijke overschotten zijn nooit geborgen.

Ook: J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Soldaat G.F. Driessen (KNIL) (blijvend vermist)

Soldaat R.O.M.E. Emor (KNIL) (blijvend vermist)

Sergeant-vlieger/waarnemer W. Fürholz (KNIL) (blijvend vermist)

Korporaal J.G. Kisman (KNIL) (blijvend vermist)

Sergeant E.L. Maassen (KNIL) (blijvend vermist)

Korporaal H.L. Meijer (KNIL) (blijvend vermist)
Adjutant-onderofficier M. Sonneveld (KNIL) (blijvend vermist)
Kapitein-vlieger/waarnemer J.L.M. Theunissen (KNIL) (blijvend vermist)
Sergeant J.C. van der Tuin (KNIL) (blijvend vermist)

153. 18 squadron, 4-8-1946

Een maand later, op 4 augustus 1946, werden Semarang en het vliegveld Kalibanteng hevig aangevallen door vijandelijke groeperingen. De Mitchellbomwerper N5-230, eveneens van 18 Squadron, kreeg opdracht de aanvallers te bestoken. Het toestel werd al bij vertrek vanaf vliegveld Kalibanteng bij Semarang beschoten en licht beschadigd. De bemanning voerde niettemin de opdracht uit tot problemen met een motor haar noodzaakte om naar Kalibanteng terug te keren. Na reparatie steeg de Mitchell opnieuw op doch kort na de start stortte het toestel neer en vloog in brand. De gehele bemanning, zes man sterk, verloor hierbij het leven en werd op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

Ook: J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Sergeant R. Lapré (KNIL), Vliegerkruis
Sergeant-majoor J.E. Schaad (KNIL)
Sergeant 2 kl. Tan Sien Ien (KNIL)
Sergeant-majoor-vlieger C.F. Wardenaar (KNIL)
Tweede luitenant-vlieger/waarnemer J.C. Yland (KNIL)
Korporaal OVW H. de Zoete

113. Luchtstrijdkrachten, 1-8 R.I., 2-12-1946

Onderweg van Padang naar het vliegveld werd een convooi bij Oedjong Karang op 2 december 1946 getroffen door een dubbele trekbomexplosie. Naast vijf man beveiliging van 1-8 R.I. werden ook zeven militairen van de luchtstrijdkrachten gedood. Nadere details van deze zware klap zijn beschreven in *113. 1-8 R.I.*

154. 20 squadron, 26-2-1947

Op 26 februari 1947 had een proefvlucht plaats met de Dakota C-47 no. 966 van 20 squadron ter hoogte van Queensland (Brisbane, Australië). Het toestel, bemand door drie personen en met enige Australische passagiers aan boord, stortte

brandend bij de Brisbie Islands in zee. Alle inzittenden kwamen om het leven. Hun lichamen zijn nooit geborgen.

Sergeant-majoor H. Bekema (KNIL) (zeemansgraf)

Sergeant-majoor E.I. Rookmaker (KNIL) (zeemansgraf)

Eerste luitenant-vlieger/waarnemer H.C.A. Smits van Burgst (KNIL)
(zeemansgraf)

Enige Australische passagiers

155. 19 squadron, 12-3-1947

Twee weken later, op 12 maart 1947, vloog een Dakota C-47 van de lijndienst Batavia - Bandoeng op twee duizend meter hoogte tegen de noordhelling van de kam van de vulkaan Goenoeng Boerangrang, ongeveer dertig km. van Bandoeng. Het toestel no. REZ-972 van 19 Squadron werd door twee vliegers bestuurd. Aan boord waren tevens drie en twintig passagiers onder wie één militair en een Rode Kruisverpleegster. Het wrak werd pas op 5 april ten noorden van Bandoeng in een diep ravijn ontdekt door een verkenningsvliegtuig. Na een lange en door slecht weer moeizame bergingsactie in de bossen konden de slachtoffers, deels onherkenbaar verminkt, door een eenheid van 4 Genievelcompagnie en Gezagsbataljon I worden geborgen en voorlopig ter plaatse worden begraven. Zij werden later naar het ereveld Menteng Pulo bij Batavia, vak Tjililitan, overgebracht.

Ook: Lensink *'Gedenkboek Gezagsbataljon I / 3de compagnie Inf. I'*

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

'Checkpoint' 'Expedities naar wrak'

Sergeant W.F. Bertling (KNIL)

Tweede luitenant A.C. van Dalen (Rode Kruis), verpleegster

Sergeant-majoor-vlieger/waarnemer A.M.B. Engels (KNIL)

Sergeant-vlieger A.J. Heys (KNIL)

21 burgerpassagiers

156. 16 squadron, 21-7-1947

Bij het verlenen van luchtsteun aan de colonne 'Limburg', tijdens de opmars van de Eerste Politionele Actie vanuit Palembang in zuidelijke richting naar Karangendah werd een Mitchell B-25 bommenwerper van 16 Squadron op 21 juli 1947 door vijandelijk luchtafweergeschut geraakt. Het toestel voerde een mitrilleeraanval uit op een auto van de vijand doch kon niet tijdig weer optrekken. De Mitchell sloeg te pletter waarbij de vier inzittenden de dood vonden. Drie militairen werden door een patrouille van

het zevende bataljon Stoottroepen gevonden en tijdelijk op vijf kilometer van Praboemoelih begraven. Zij zijn later op de erevelden Pandu bij Bandoeng en Menteng Pulo bij Batavia definitief teraarde-besteld.

Ook: 7 Regt Stoottroepen '*Driemaandsverslag*' Nat. Archief
Deters '*Dagboek van een oorlogsvrijwilliger*'
J. Kooistra '*Laatste bericht*'

Sergeant J.P.W. Jansen (KNIL)

Sergeant-vlieger W.J.M. Kruyf

Eerste luitenant-vlieger/waarnemer J.J. Stuurhaan (KNIL)

Korporaal C.W. Tampi (KNIL)

157. 20 squadron, 10-2-1948

Kort na de start van vliegveld Andir op 10 februari 1948 ontstond brand in een van de motoren van de Dakota C-47 no. DT-947 van 20 Squadron. Het toestel stortte brandend neer nabij Padelarang tussen Tjilame en Sasaksaat iets ten noorden van de spoorlijn. De slachtoffers werden de volgende dag geborgen door de tweede compagnie Luchtvaarttroepen. Vier bemanningsleden, elf militaire en vier burgerslachtoffers verloren het leven. Onder hen bevond zich de luitenant-kolonel C. Terluin, commandant luchtmachtcommando Java, en majoor J.P. Al-berding, chef technische dienst militaire luchtvaart. Dit gaf aanleiding om eniger-lei vorm van sabotage te vermoeden aangezien overste Terluin betrokken was bij een onderzoek naar malversaties inzake illegale handel door KNIL-officieren en zijn reis in dit kader maakte. Een grotendeels verbrand dossier met bezwarende documenten werd bij het wrak gevonden. De meeste slachtoffers vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng, enkelen werden begraven op Menteng Pulo bij Batavia.

Ook: Çcheckpoint maart 2005 '*De moord op vaandrig Aernout*'

2° Cie Luchtvaarttroepen '*De Militaire Luchtvaart van het KNIL 1945-1950*'

Majoor J.P. Alberding (KNIL)

Eerste luitenant B.J.M. van Baaren

Sergeant-majoor P.S. Breekveldt (KNIL)

Sergeant-majoor J.H. Bunschoten

Kapitein-officier van gezondheid II P. van Deursen

Sergeant -vlieger T.H.M. Duffels (KNIL)

Sergeant-majoor H.B. Gerdes (KNIL)

Tweede luitenant A.F. Graas

Korporaal A.J. Kraan

Soldaat 1 kl. H.G. Nieuwhof (KNIL)

Soldaat OVW G. Oostenveld
Sergeant L. Paaij (KNIL)
Luitenant-kolonel-vlieger/waarnemer C. Terluin (KNIL)
Eerste luitenant-vlieger/waarnemer A. van der Veen (KNIL)
Sergeant OVW F. van Vroonhoven
Vier burgerpassagiers

158. 18 squadron, 14-5-1949

Rond het neerstorten van de Mitchell B-25 bommenwerper M-409 van 18 Squadron op 14 mei 1949 bij Kroja (Midden-Java) ontstond eveneens het gerucht van sabotage. Volgens de militaire inlichtingendienst zou dit ongeval in verband staan met malversaties zoals verduistering en verkoop van militaire goederen door hoge KNIL-militairen. Aan boord waren o.a. luitenant-kolonel R.E. Jessurun, ridder Militaire Willemsorde en stafofficier technische zaken, luitenant-kolonel J.W. Gerharz, eveneens ridder Militaire Willemsorde, stafofficier luchtvaartzaken, eerder chef verbindingen van de militaire luchtvaart. Deze officieren waren nauw betrokken bij het onderzoek naar de genoemde onrechtmatigheden. Onbekende verdachten zouden het toestel hebben gesaboteerd om lastige onderzoekers te elimineren. De vierkoppige bemanning en vier militaire passagiers, waaronder de beide luitenant-kolonels, kwamen om het leven. Allen werden op Menteng Pulo bij Batavia, vak Tjililitan, teraardebesteld.

Ook: J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Sergeant H.C. Bartelings
Soldaat 1 kl. G.E. Durand (KNIL)
Luitenant-kolonel J.W. Gerharz (KNIL), MWO
Soldaat P. den Hertog
Sergeant-majoor H.F. van der Hijde (KNIL)
Luitenant-kolonel R.E. Jessurun (KNIL), MWO
Eerste luitenant-vlieger/waarnemer W.J. van der Plaats (KNIL), Kruis van verdienste
Kapitein A.F.M.J. Smeets

MARINELUCHTVAARTDIENST

De hierna vermelde gegevens betreffende incidenten met drie of meer doden en/of vermisten bij de Marineluchtvaartdienst zijn in hoofdzaak afkomstig van de 'Gedenkrol van de Koninklijke Marine 1939-1962', samengesteld door Harry

Floor. Ook J. Kooistra heeft van deze informatiebron gebruik gemaakt voor de mededelingen in zijn 'Laatste bericht'.

159. 7 squadron, 28-12-1950

Na het staakt-het-vuren werd de Marineluchtvaartdienst naar Nieuw-Guinea overgeplaatst. Een jaar later kwam op 28 december 1950 het Catalina-amfibietoestel P 82 van 7 Squadron in de baai van Seroei vanaf het vlieggkamp Boeroekoe op het eiland Japen bij de start in moeilijkheden. Het toestel stortte in zee en zonk vrijwel onmiddellijk. De drie bemanningsleden kwamen om het leven. Twee van hen vonden een zeemansgraf. De derde werd uiteindelijk op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja teraardebesteld.

Matroos-vliegtuigmaker I klasse J. de Groot

Korporaal-vliegtuigmaker H.J.M. van Leth (zeemansgraf)

Luitenant-ter-zee-vlieger 2 kl. L.M. van Son (zeemansgraf)

160. KLM, militairen Kon. Marine, 16-7-1957

Zeven jaar later vertrok de Super Constellation PH-LKT 'Neutron', een lijn-vliegtuig van de KLM, met tussenbestemming Manilla (Filippijnen) vanaf het vliegveld Mokmer op Biak op 16 juli 1957 om half vier plaatselijke tijd naar Nederland. De gezagvoerder kreeg toestemming voor een 'low run' over het vliegveld als afscheid. Na de honderdtachtig graden bocht op de terugweg naar Biak verloor het toestel boven de Sorangaraibaai hoogte en raakte vier minuten na de start op een mijl van de kust het wateroppervlak. Er ontstond een enorme vuurzee. De met brandstof afgeladen 'Connie' brak in stukken en zonk naar 250 meter diepte. Twaalf inzittenden kwamen na het afbreken van het staartstuk in het water terecht en werden met zware brandwonden door te hulp geschoten Papoea's met vlerkprauwen aan land gebracht. De stewardess en één passagier overleden alsnog. Achtenvijftig personen, onder wie zes man repatriërend marinepersoneel, kwamen hierbij om het leven. Een deel van de doden werd geborgen. De overigen vonden een zeemansgraf. Drie Papoea's werden koninklijk onderscheiden met de Bronzen Erepenging voor Menslievend Hulpbetoon. Onderzoek van de Raad voor de Luchtvaart kon geen uitsluitsel geven over de oorzaak van de ramp.

Matroos 3 kl. J.J. van der Gaag (zeemansgraf)

Luitenant-ter-zee-vlieger 2 kl. o.c. H.E.J.M. Goossens (zeemansgraf)

Automonteur 3 kl. L.J. Mijnders (zeemansgraf)

Hofmeester-matroos 1 kl. J.A. Okkema (zeemansgraf)

Korporaal-vliegtuigtelegrafist A. Paulusse (zeemansgraf)

Schrijver 1 kl. J. Zijderveld (zeemansgraf)

52 Bemanningsleden en burgerpassagiers

161. 321 squadron, 12-8-1957

Vanaf het vliegveld Moppa bij Merauke vertrok op 12 augustus 1957 de Martin Mariner P 312 van 321 Squadron. Tijdens de start kwam het toestel in ernstige moeilijkheden, raakte een boom en stortte neer. Onmiddellijk daarna vloog het in brand. Bij dit ongeluk verloren zes bemanningsleden en twee Papoea-politie-mannen het leven. Eén zwaargewonde man overleed de volgende dag. Allen vonden uiteindelijk op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja hun laatste rustplaats.

Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. W.H. Asselbergs
Korporaal-vliegtuigmaker A.A. de Bruin
Sergeant-vlieger G.J. van Donkelaar
Sergeant-vliegtuigmaker A. Moens (13-8)
Vliegtuigmaker-konstabel 1 kl. J. de Ruiter
Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. G. Smelik
Sergeant-majoor-vliegtuigtelegrafist H.C. van Wingerden
Twee agenten Papoeapolitie

162. 321 squadron, 10-9-1958

Tijdens de thuisvlucht naar Nederland voor een grote onderhoudsbeurt moest de Martin Mariner P 303 als gevolg van technische problemen in Abadan in de kop van de Perzische Golf achtergelaten worden. Een uit Nederland overgekomen ploeg voerde reparaties uit en vertrok met een nieuwe bemanning op 10 september 1958 voor de rest van de thuisvlucht. Kort na de start deden zich opnieuw problemen voor aan de bakboordmotor. Het toestel vloog terug naar Abadan en trachtte te landen, waarbij een olieraffinaderij ternauwernood kon worden ontweken. De Mariner stortte neer en vloog in brand. Alle tien inzittenden van de Mariner vonden als gevolg daarvan de dood. De in Abadan begraven stoffelijke resten werden in 2002 opgegraven en naar Nederland overgebracht.

Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. J. Andreas
Korporaal-vliegtuigmaker J. Bosma
Sergeant-vliegtuigmaker G. de Charon de Saint Germain
Luitenant-ter-zee-vlieger 1 kl. T.M.A. Hoebink
Sergeant-vlieger P.J.M. Paardekooper
Korporaal-vliegtuigmaker A. Rompies
Korporaal-vliegtuigtelegrafist J.J.F. Schrijver
Korporaal-vliegtuigmaker K.W. Smits

Sergeant-vliegtuigmaker H.Q. Spiessens
Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. J.A. Wurtz

163. 321 squadron, 10-6-1959

Negen maanden later herhaalde zich de ramp op de thuisreis naar Nederland met een van de onbetrouwbare Martin Mariners. Op 10 juni 1959 verongelukte de P 306 bij Goa, de voormalige Portugese kolonie op de zuidwestkust van India. Het toestel vloog in brand waarbij vier bemanningsleden om het leven kwamen. De overige vier leden van de bemanning konden door de Portugese reddingsdiensten levend uit het wrak gehaald worden. Zij overleden echter kort daarna in het ziekenhuis.

Luitenant-ter-zee 2 kl. M.J.A. Baarspul
Korporaal-vliegtuigmaker L.H. Bemer
Sergeant-vlieger S. Bruin
Sergeant-vliegtuigmaker A. Dijkema
Sergeant-vliegtuigtelegrafist C.N. Gabeler
Sergeant-vliegtuigmaker C. Koster
Luitenant-ter-zee-vlieger 2 kl. o.c. P.A.M. Landsdaal
Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. J. Quispel

164. 321 squadron, 17-12-1959

Voor een routine patrouillevlucht vertrok de Martin Mariner P 102, ex P 302, van 321 squadron op 17 december 1959 vanaf de landingsstrip op het eiland Jefman ten zuidwesten van Sorong. Rond 11.30 uur werd de landing ingezet in de Patipibaai bij Fakfak. De rechterdrijver raakte het eerst het water en werd van de vleugel afgerukt. Daarna sloeg het amfibievliegtuig over de kop en brak in twee stukken die snel zonken. Vijf bemanningsleden overleefden de ramp doordat Papoea's met vlerkprauwen te hulp kwamen. Vijf inzittenden kwamen om het leven waaronder de squadroncommandant. Vier van hen vonden een zee-mansgraf. Slechts één kreeg uiteindelijk op het ereveld Kembang Koening zijn laatste rustplaats.

Luitenant-ter-zee-vlieger 1 kl J. Adriaanse (zeemansgraf)
Korporaal-vliegtuigmaker konstabel A.T.G. van Baalen
Luitenant-ter-zee-vlieger 2 kl. o.c. H.K. Bertram (zeemansgraf)
Vliegtuigmaker-konstabel 1 kl. A.W. van Loon (zeemansgraf)
Sergeant-vliegtuigtelegrafist A.J. Wams, Vliegerkruis (zeemansgraf)

165. 321 squadron, 2-1-1961

Op Biak was op 2 januari 1961 de Dakota 079 van 321 squadron betrokken bij het oefenen van starts en landingen bij duisternis en het afwerpen van lichtfak-kels. Na een aantal geslaagde manoeuvres wilde de bemanning opnieuw een lichtfakkel afwerpen op twee mijl van de zuidkust van Biak. Waarschijnlijk is de fakkel in het toestel tot ontbranding gekomen en daarna in het linnen stabilo blij-ven hangen. Bij een poging om een noodlanding te maken is het brandende toestel geëxplodeerd. De vijf bemanningsleden kwamen om het leven. Twee van hen vonden een zeemansgraf, de overigen werden definitief op het ereveld Kem-bang Koening teraardebesteld.

Sergeant-vliegtuigmaker G.H. Bontius

Korporaal-vliegtuigmaker G.F.G. Immers (zeemansgraf)

Sergeant-vlieger R. Mulder (zeemansgraf)

Luitenant-ter-zee 2 kl. o.c. B. Smits

Korporaal-vliegtuigmaker M.H. van de Wiel

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

166. 336 squadron, 28-6-1962

Op 28 juni 1962 vertrok de Dakota X 11 van 336 squadron voor een vlucht van Merauke naar Biak. Aan boord waren vijf bemanningsleden, een vrouw met baby en een Indonesische krijgsgevangene. Na twee uur vliegen crashte het toestel tegen een zuidwand van het Carstenszgebergte. Na het uitblijven van berichten werden twee weken lang tevergeefs opsporingsvluchten ondernomen. In 1969 werd het wrak bij toeval ontdekt. Na vijf jaar concludeerde men dat een expeditie naar het toestel onmogelijk was en werd besloten definitief van berging af te zien. Een zoon van een van de slachtoffers, sergeant F.H.F. Rudolph, kon met deze conclusie geen vrede hebben. Hij slaagde er later toch in het wrak te bereiken, waarna in 1991 een bergingsoperatie door specialisten van de Nederlandse lucht-macht en landmacht op gang kwam. Het team wist een kistje met stoffelijke res-ten, die eerder door Indonesische bergbeklimmers waren verzameld en begraven, te bergen. De resten werden overgebracht naar Nederland en op 22 maart 1991 in een verzamelgraf op het ereveld Loenen teraardebesteld.

Sergeant-majoor radiotelegrafist J. Akkerman

Eerste luitenant-vlieger L.N. Bieger

Sergeant 1 kl.-vlieger J.W.A. Brochard

Soldaat D. de Klerk

Adjutant-onderofficier-monteur F.H.F. Rudolph, Bronzen Kruis
Drie burgerpassagiers

SAMENVATTING

Tot zover de 16 (+1) incidenten waarbij als gevolg van vliegtuigongevallen en een trekbommenexplosie drie of meer militaire slachtoffers vielen. Het betrof acht incidenten met vliegtuigen van de luchtmacht (tot 1950 ingedeeld bij het KNIL, daarna in Nieuw-Guinea: Koninklijke Luchtmacht), zeven van de Marineluchtvaartdienst, één burgerpassagiersvliegtuig en een wegconvooi-incident met zeven luchtmachtdoden, dat elders werd beschreven. 105 (+7) militairen, tot alle krijgsmachtdelen behorend, kwamen daarbij om het leven. Twee daarvan behoorden tot de Australische luchtmacht (RAAF). Bij drie incidenten waren activiteiten van de tegenstanders oorzaak van de ramp. Twee van de marinetoestellen verongelukten op weg naar Nederland.

Ook de in Indië aanwezige squadrons jacht- en verkenningvliegtuigen leden verliezen. Aangezien het hier steeds om één- of tweepersoonstoestellen ging en het aantal slachtoffers per incident dus beperkt bleef tot een of twee, zijn zij niet in bovenstaand overzicht opgenomen.

DEEL 3

KONINKLIJK NEDERLANDS-INDISCH LEGER

ZWARE KLAPPEN VOOR HET KNIL

Zoals al eerder vermeld in de introductie bleek het verzamelen van informatie over zware verliezen aan de onderdelen van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) toegebracht door de tegenstander veel moeilijker dan bij de overige onderdelen van de krijgsmacht in Indië te zijn. Minder officiële gevechtsinformatie in gevechtsverslagen en onderdeeldagboeken, veel minder egodocumenten, interviews en journalistieke artikelen. Hoewel desondanks vijfenvijftig incidenten met drie of meer eigen doden en/of vermisten konden worden getraceerd is er geen garantie dat daarmee een hoge mate van volledigheid zou zijn bereikt. Een complicatie daarbij is de onzekerheid over het totale aantal gesneuvelde en anderszins overleden militairen in Indië.

Die onzekerheid moet met name in verschillen bij het KNIL, de onder zijn bevel gestelde inlandse regionale eenheden en niet-militaire inlandse groeperingen worden gezocht aangezien de verschillen bij de overige onderdelen van de krijgsmacht gering blijken te zijn. Misschien zou een analyse van de gegevens van de gesneuvelde militairen, die niet bij de Oorlogsgravenstichting en in Jack Kooistra's boek *'Laatste Bericht'* geregistreerd staan, maar blijkbaar wel bij de registratie van de Stichting Nationaal Indiëmonument in Roermond bekend zijn, enige klaarheid brengen. Veel hoop heb ik daarbij niet, gezien de honderden registraties van overleden KNIL- en andere inlandse militairen bij Kooistra zonder enige verdere informatie omtrent overlijdensdatum en -plaats, onderdeel, afkomst, etc.

Toch zou het KNIL onrecht worden aangedaan als hiermede de kous af zou zijn. Er zijn heel wat incidenten geweest die in ernst met die bij de overige krijgsmachtonderdelen konden wedijveren. Rekening houdend met de omvang van het KNIL ten opzichte van de rest van de krijgsmacht heeft het KNIL veel meer zware klappen moeten incasseren.

Van het Depot, later Korps, nog later Regiment Speciale Troepen, in de praktijk commando's of Groene Baretten en para's of Rode Baretten genoemd, is het exacte aantal doden wel bekend. Zij zijn onder andere vermeld op een plaquette van het Indiëmonument. De drie incidenten met drie of meer doden en/of vermisten bij dit bijzondere legeronderdeel zijn in het navolgende overzicht vermeld. De Groene Baretten werden algemeen als hét elite-onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht in Indië beschouwd. Zij werden overal ingezet waar grote problemen moesten worden overwonnen. Luchtlandingen speelden daarbij een rol, zoals bij de bezetting van Djokja in het begin van de Tweede Politie Actie en later bij de bezetting van olievelden bij Djambi op Sumatra het geval was.

Het na-oorlogse KNIL werd in eerste instantie samengesteld uit eenheden, die in Australië werden opgeleid en uit bataljons met bevrijde krijgsgevangenen in Thailand. Aangezien Java en Sumatra voorshands verboden gebieden waren voor Nederlandse troepen, hielden de KNIL-eenheden zich vooral bezig met het bezetten van de gebiedsdelen in de Grote Oost, Borneo en Celebes. Met name op deze laatste twee eilanden, alsmede op Bali was sprake van veel weerstand. Op Celebes raakte de toestand zodanig onbeheerst dat begin 1947 de zeer bekend geworden kapitein Westerling, bijgenaamd 'de Turk', met zijn 'Speciale Troepen' noodrechtbevoegdheden kreeg om het verzet definitief te breken. Zodra het embargo voor de Nederlandse troepen werd opgeheven werden ook een aantal KNIL-bataljons en ondersteunende eenheden, cavalerie, artillerie, genie in de intussen voor de bezetting van Java en Sumatra gevormde brigades opgenomen. In 1948 vond een grootscheepse aflossing van de drieëntwintig infanteriebataljons, drie artillerie-afdelingen, cavalerieeskadrons en andere troepenonderdelen met KNIL-militairen plaats en werden vele eenheden met overwegend nieuw personeel heropgericht.

Voor bewakings- en andere eenvoudige militaire taken konden ook inlandse regionale troepen met beperkte opleiding worden gebruikt. Aldus ontstonden regionaal gebonden hulpkorpsen in een aantal gebieden. Het bekendst werden de twee bataljons Korps Barisan Tjakra Madoera.-de

'Tjakra's'-.in Oost-Java met in hoofdzaak Madoerees personeel. In de Pasoendan (West-Java) waren het bataljon Barisan Pengawal Pasoendan en in Noord-Sumatra het korps Barisan Pengawal Sumatra Timoer als regionale eenheden actief. In Soerakarta (Solo) werd het particuliere leger van de Mangkoenegoro van Soerakarta als Territoriaal Bataljon Soerakarta (TBS) bij het KNIL ingelijfd maar de betrouwbaarheid daarvan liet nogal te wensen over. Een complete compagnie deserteerde kort voor het staakt-het-vuren als gevolg waarvan het gehele bataljon tijdelijk werd ontwapend.

In een aantal stadsgarnizoenen vonden bewakingsbataljons of -compagnieën een plaats. Deze werden echter als reguliere KNIL-eenheden beschouwd, aangezien zij ten dele werden bemand met, vaak wat oudere, KNIL-militairen uit de periode van vóór en tijdens de Japanse inval in Indië.

55 (+2) INCIDENTBESCHRIJVINGEN

KORPS SPECIALE TROEPEN

201. 19-7-1946, Depot Speciale Troepen

Na een nog niet afgeronde opleiding werd een groep van negentien man onder commando van de oprichter en eerste commandant van de Speciale Troepen, kapitein Scheepens, in de nacht van 18 op 19 juli 1946 ingezet bij een zuiveringsactie in West-Java in de omgeving van Tjileungsir ten zuidoosten van Meester Cornelis. Het gebied was sterk geïnfiltreerd door TNI-groeperingen. De commandogroep had opdracht een brug te veroveren. Bij het naderen van de brug, die intussen al door andere Nederlandse troepen was bezet, liep de eenheid in een hinderlaag. Sluipschutters onder leiding van Japanners namen de leerling-commando's onder vuur. Zij werden omsingeld en moesten na zware gevechten door eenheden van het eerste OVW-bataljon Jagers worden ontzet. Er vielen al direct drie doden en vijf man werden zwaargewond, waaronder de kapitein. Vier gewonden overleden. De vaandrig kwam om het leven door een dum-dumkogel midden in het hoofd. De schutter zelf werd kort daarop doorzeefd door een

sergeant. De gesneuvelden werden allen begraven op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia. In Jaap de Moors boek *'Westerlings oorlog, Indonesië 1945-1950'* wordt over deze ongelukkige gebeurtenis en de achtergronden daarvan uitgebreid bericht.

Twee en een half jaar later zou kapitein Scheepens alsnog sneuvelen. Hij werd voor zijn aandeel in verkenningsoperaties op de westkust van Sumatra tegen de Japanners tijdens de Tweede Wereldoorlog onderscheiden met de Bronzen Leeuw en met de Britse Distinguished Service Order.

J. de Moor *'Westerlings oorlog, Indonesië 1945-1950'*

J. Kooistra *'Laatste bericht'*

Sergeant D.M. Becht

Cadet-vaandrig H.N. Corbet

Soldaat 2 kl. E. van Hek

Soldaat W.A. Meijer

Soldaat 1 kl. Z. Putirulan

Soldaat 2 kl. Tan Djoen Lian

Soldaat 2 kl. J.T. Tenggoe

202. 1-2-1947, Depot Speciale troepen

In het kader van de zuivering door kapitein Westerling, commandant van de Speciale Troepen, maar buiten zijn aanwezigheid, was op 1 februari 1947 de screening van een groot aantal bijeengedreven verdachte kampongbewoners in de kampong Galoeng-Galoeng op Zuid-Celebes nabij Pare Pare in de afdeling Mandar aan de gang. De screening door de beruchte onderluitenant Vermeulen werd gevolgd door executie van tien-tallen personen. Tezelfder tijd werd bij de kampongs Kalolo en Segeri, waarvan de bevolking in Galoeng-Galoeng was verzameld, een aanslag gepleegd op een sekte van de Speciale Troepen. Daarbij werden drie commando's gedood. Na ontvangst van dit bericht werden de executies versneld voortgezet met name onder de aanwezige bevolking van Segeri. Uiteindelijk vonden 364 'verdachten' de dood. Onderluitenant Vermeulen werd na deze actie onmiddellijk teruggeroepen naar Batavia. De beide OVW-ers werden definitief op het ereveld Candi bij Semarang begraven. De sergeant werd in één graf samen met zijn moeder herbegraven op Menteng Pulo bij Batavia.

Over de gang van zaken destijds op Celebes is in Nederland grote deining

ontstaan.

J.A. de Moor 'Westerlings oorlog, Indonesië 1945-1950'

Sergeant T. Okkerse

Soldaat OVW P. van Ee

Soldaat OVW P.A. Peeters

203. 4-8-1949, Bat. 1, Regiment Speciale Troepen

Bij een uitgebreide actie om tegen het einde van de vijandelijkheden de TNI te beletten om haar invloedssfeer alsnog te vergroten liep een veertig man sterk peloton Speciale Troepen op 2 augustus 1949 in een hinderlaag van de TNI bij Tjililin, twintig kilometer ten westen van Bandoeng. In de twee daarop volgende dagen werd het peloton onder leiding van sergeant-majoor-instructeur Meijer volledig omsingeld. Volgens het gevechtsverslag van de sergeant-majoor zelf ging de eenheid overdag in bivak en verplaatste het zich 's nachts. Steeds meer TNI verzamelde zich op de omliggende berggruggen. Op 4 augustus werd het peloton totaal uiteengeslagen en raakte een aantal commando's in paniek. Sergeant-majoor Meijer wist met een sektie aan de omsingeling te ontkomen en deze in veiligheid te brengen. Hij ging alleen terug om ook zo veel mogelijk anderen op te sporen en naar eigen gebied te leiden. Uiteindelijk keerden alle militairen op vier na behouden terug. Eén man bleek van een rots te zijn gevallen. Een ander was door de TNI gevangen genomen en werd na het staakt-het-vuren uitgeleverd. Op 6 september vond een patrouille van KNIL Inf. VIII de graven van de overige twee vermisten op Goenoeng Coeha. Het afwachende optreden van de sergeant-majoor strookte totaal niet met zijn uitstekende optredens in eerdere situaties. Twee militairen werden op ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

1-RST 'Gevechtsverslag' Nat. Archief

J.A. de Moor 'Westerlings oorlog Indonesië 1945-1950'

Soldaat 2 kl. W. Lijtsman (blijvend vermist)

Soldaat 2 kl. Oip

Soldaat 1 kl. H.L.Reygers

Soldaat König (krijgsgevangen, later teruggekeerd)

KNIL INFANTERIEBATALJONS

Informatiebronnen met betrekking tot de activiteiten van het KNIL, in het bijzonder voor zover het incidenten betreft met drie of meer eigen doden en/of vermisten zijn primair de 'driemaandelijke onderdeeldagboeken' van de betreffende onderdelen in het Nationaal Archief. Ook in J. Kooistra's 'Laatste bericht' zijn enkele aanvullende gegevens te vinden.

204. Inf. V, 16-2-1946

In de kampong Bohong, omgeving Tjimahi in West-Java sneuvelde op 16 februari 1946 één man tijdens een actie en werden vier man gewond afgevoerd. Zij overleden alle vier in het hospitaal in Tjimahi. Het KNIL-infanteriebataljon V had de bijnaam Andjing Nica (NICA-honden). De gesneuvelden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

S.A. Lapré MWO. '*Het Andjing Nica Bataljon (KNIL) in Nederlands Indië (1945-1950)*'

Soldaat 2 kl. J. Drenth (Inf. XXIII)

Soldaat W. Drost

Cadet-vaandrig W.A. Gout

Vaandrig mr.dr. P.C. Pauwels

Soldaat J.A. Vercammen

205. Inf. XIII, 21-3-1946

Volgens een gevechtsverslag van het bataljon Inf. XIII kreeg, als on-derdeel van een grote actie, een groep van acht man op 21 maart 1946 opdracht Telok Bagam op Zuidoost-Borneo aan te vallen. Zonder mede-weten van de andere aanvalsgroepen veranderde de groepscommandant het plan en landde recht voor de versterkte kampong. Weliswaar schijnt de groep nog met de tegenstanders contact te hebben gehad doch daarna werd zij vermist. Bij verdere acties werd op het strand van de kampong een lijk gevonden. De linkerarm was afgehakt, de bovenarmen waren met touwen vastgebonden. Het had een strop om de nek en een groot gat in het achterhoofd dat niet door een kogel kon zijn veroorzaakt. Drijvend in zee werd een tweede lijk aangetroffen zonder hoofd. De onderste delen van de voeten waren afgehakt. Er werden kentekens die op het gebruik van dumdukogels wezen, gevonden. Een derde lijk werd later geborgen.

Overigens werden geen lijken, noch vers gedolven graven gevonden. De drie gevonden slachtoffers werden definitief op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld.

Soldaat 2 kl. Borat (blijvend vermist)

Soldaat 1 kl. J. Hukom

Eerste luitenant J.C.M. Kierstens, Engelandvaarder, Kruis van Verdienste, (blijvend vermist)

Brigadier L. de Kloe

Soldaat 2 kl. K. Mambu

Soldaat 2 kl. Simandjoentak (blijvend vermist)

Soldaat 2 kl. Soekoer (blijvend vermist)

Soldaat A.J. Theesen (blijvend vermist)

206. Inf. XVII, 19-4-1946

Drie man, behorend tot het KNIL-bataljon Inf. XVII zijn op 19 april 1949 gesneuveld bij Kolaka in Zuid-Celebes. De doden vonden hun definitieve rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Basar

Wachtmeester P.H. Sambur

Soldaat 2 kl. H. Simandjoentak

207. Inf. X, 21-4-1946

Een groepje van drie man van het KNIL-bataljon Inf. X ('Gadjah Merah') naderde op 21 april 1946 bij Karangandjar in West-Sumatra de tegenstanders tot op vijftien meter. Bij het springen over een muurtje werden zij door mitrailleurs beschoten. Alle drie sneuvelden. De eerste luitenant Blom werd onderscheiden met de Bronzen Leeuw en de verzetsster Oost-Azië voor heldhaftig optreden tegen de Japanse overheersing tijdens de Tweede Wereldoorlog. De gesneuvelden werden uiteindelijk op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja begraven.

Ook: J. Kooistra '*Laatste Bericht*'

Eerste luitenant B.C. Blom, Bronzen Leeuw, Verzetsster

Oost-Azië

Soldaat 2 kl. J.W. Latumahina?

Onbekende militair

208. Inf. XIII, 17-9-1946

Volgens het gevechtsverslag van KNIL-bataljon Inf. XIII werd om vier uur 's nachts op 17 september 1946 in Zuidoost-Borneo een overval ge-pleegd op een huis in Tandjong Mandjoel aan de oever van de boven-stroom van de kali Sampit, waar een eigen patrouille overnachtte. Buiten werd één man gewond door paranghouwen (kapmes). In het huis zelf sneuvelden drie man en buiten nog een man. De aanval werd verder afgeslagen en de overigen verlieten het bivak met prauwen, inclusief drie gewonden. De tegenstander verloor twaalf doden. Drie vuurwapens, hand-granaten en munitie gingen verloren. Van één man is geen graf bekend, de overige drie vonden hun definitieve laatste rustplaats op het ereveld Men-teng Pulo bij Batavia.

Sergeant L. Hellenberg
Soldaat 2 kl. Kantor
Korporaal J.H. Loing
Soldaat 2 kl. E. Rawung

209. Inf. XVII, 21-11-1946

Vijf man van het KNIL-bataljon Inf. XVII sneuvelen op 21 november 1946 bij Bekasi in Zuid-Celebes. De vijf doden werden definitief in een verzamelgraf op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia begraven. De aanwezigheid van een verzamelgraf wijst erop dat de stoffelijke overschotten geruime tijd na het sneuvelen werden gevonden en opgegraven en identificatie niet meer mogelijk bleek.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat Baseri
Soldaat 2 kl. Djenggot
Soldaat 2 kl. Djidi
Soldaat Katum
Soldaat 2 kl. Saleh

210. Inf. IV, 30-11-1946

Een actieverslag van het KNIL-bataljon Inf. IV meldde dat twee colonnes in opmars gingen om de eigen aanvoerwegen bij Medan in Noord-Sumatra veilig te stellen, één naar het zuiden, één naar het oosten. Al direct na

aanvang van de actie op 30 november 1946 sneuvelden vier man, later nog eens zes man aan hun verwondingen. Daarbij werd het gebruik van dumdkogels door de tegenstanders vastgesteld. Vierentwintig gewonden waren voorts het gevolg van de voortdurende sniperactiviteiten. Op één na alle doden werden aanvankelijk op het ereveld in Medan begraven maar later naar hun definitieve rustplaatsen op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi overgebracht. Van twee man is niet duidelijk of zij ook bij deze actie betrokken waren. Hun graven zijn niet bekend.

Sergeant 2 kl. L.L.Abrahamsz

Sergeant L.V. Bout

Soldaat Dadidjimaen?

Soldaat 2 kl. Djimoendadi

Soldaat OVW P. de Jong (3 Regt Stoottroepen)

Soldaat Kaid?

Soldaat 2 kl. H.P. de Koning

Soldaat 1 kl. L. Makilpessy

Soldaat 2 kl. J. Paays

Soldaat Sagiman

Soldaat 2 kl. OVW J.P.J. van de Scheur

Soldaat 2 kl. Tan Tek San

211. Inf. VI, 19-1-1947

Een tweedaagse actie werd met artillerie- en luchtsteun ingezet tegen vijandelijke stellingen op de Bindjeiweg bij Lalang in Noord-Sumatra. Op 18 januari 1947 werden twee carriers beschadigd en vielen enige gewonden. Het gevechtsverslag van het KNIL-bataljon Inf. VI meldde een steeds sterkere goed georganiseerde weerstand. De eigen troepen kwamen onder goed gericht vijandelijk mortier- en artillerievuur te liggen en leden zware verliezen. De tegenstanders beschikten ook over pantserdoorborende munitie, waartegen de kap van de enige ondersteunende pantserwagen niet bestand was. De commandant van die wagen sneuvelde. Meer troepen konden niet worden aangetrokken daar deze juist op 19 januari ingedeeld waren voor de beveiliging van een groot konvooi met vrouwen en kinderen van Belawan naar Medan. De actie werd afgebroken zonder beslissend resultaat. De vijand verloor een vijftigtal doden, vijf gewonden, vijf

geweren, slagwapens, twintig mijnen en munitie. Ook het goed lig-gende artillerievuur veroorzaakte aanzienlijke verliezen. De luchtmacht schoot negen trucks, die vijandelijke versterkingen aanvoerden, in brand. Volgens spionnen en berichten bedroegen de vijandelijke verliezen in totaal enige honderden doden. Aan Nederlandse zijde zijn vier man ge-sneuveld en werden een twintigtal zwaarder en twaalf man lichtgewond. De doden werden definitief op ereveld Leuwigajah bij Tjimahi begraven.

Ook: *'Twee jaren Gagak Itam'*

Sergeant G.L. Bolt
Korporaal 2 kl. M.M. Bouma
Soldaat 1 kl. G.H. van Goch
Korporaal G.J. Klees

212. Inf. VI, 21-7-1947

Aan het begin van de Eerste Politionele Actie in Noord-Sumatra liep op 21 juli 1947 bij Terdjoen op de weg tussen Laboran en Hamperan Perak, omgeving Belawan, een brencarrier van KNIL-bataljon Inf. VI op een mijn, waarna de tegenstanders met een mortier en vuurwapens het vuur openden. Daarbij vielen vijf doden en zes gewonden. De gesneuvelden werden uiteindelijk op ereveld Leuwigajah bij Tjimahi teraardebesteld.

Soldaat 2 kl. J. Hallatu (Inf. XI)
Soldaat 2 kl. F.M. Imbang
Korporaal C. Sahertian
Korporaal J. Sitanala
Soldaat 1 kl. Wakidjan

213. Inf. XI, 21-7-1947

Bij Kajoe Agoeng in de omgeving van Palembang in Zuid-Sumatra sneuvelden op 21 juli 1947 drie man van KNIL-bataljon Inf. XI. Eén van hen werd onderscheiden met het Bronzen Kruis. Twee gesneuvelden werden definitief op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi teraardebesteld. De derde is buiten de erevelden begraven.

Ook: *'Twee jaren Gagak Itam'*

Soldaat 1 kl. Margani
Korporaal Misram alias Martodikardjo, postuum Bronzen Kruis

Soldaat Sakoeri bin Sakiman

214. Inf. XIII, 8-8-1947

Een aflossingsgroep van het KNIL-bataljon Inf. XIII voor Tandjoeng op Borneo werd op 8 augustus 1947 nabij de kampong Tangai overvallen door een tiental goed bewapende guerrilla's met automatische wapens. Drie doden en vier gewonden waren de slachtoffers. Bij een op het incident volgende klopjacht werden de meeste tegenstanders gevonden en gedood. De gesneuvelden zijn buiten de erevelden teraardebesteld.

Soldaat 1 kl. Armad
Soldaat 2 kl. F. Paada
Onbekende militair

215. Inf. V, 10-10-1947

Een patrouille van het KNIL-bataljon Inf. V ('Andjing Nica') raakte op 10 oktober 1947 bij Poering in Midden-Java slaags met de tegenstanders. In de zware gevechten kregen beide kanten rake klappen te incasseren. Twee eigen militairen sneuvelden, een derde overleed later aan zijn verwondingen. Zij zijn op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

S.A. Lapré MWO : *'Het Andjing Nica Bataljon (KNIL) in Nederlands Indië (1945-1950)'*

Soldaat 1 kl. D. Latoedasan
Soldaat 2 kl. M Lopulalan
Korporaal R. Ulang

216. Inf. XI, 4-12-1947

Een aantal militairen van het KNIL-infanteriebataljon 'Gadja Merah' Inf. XI ('Rode olifant'), gestationeerd in Zuid-Sumatra, voer op 4 december 1947 met een prauw op de rivier bij kampong Tandjoeng Radja in de buurt van Palembang. Door onbekende oorzaak sloeg de prauw om en raakten de opvarenden te water. Zes man, waaronder een tweede luitenant en twee sergeant-majors, verdronken. De lichamen van vijf doden werden aan land gebracht en aanvankelijk begraven op het ereveld in Palembang. De luitenant werd twee dagen later gevonden ter hoogte van kampong Kertapatti. Later werden de zes stoffelijke overschotten overgebracht naar het ereveld Pandu bij Bandoeng.

Soldaat 2 kl. H. Hunusahela
Soldaat 2 kl. Kasiman
Tweede luitenant J.E. Lapré

Sergeant-majoor O. Loppé
Soldaat 2 kl. Radjiman
Sergeant-majoor W.L. Ramaekers

217. Inf. V, KL, 4-12-1947

Twee militairen van het KNIL-infanteriebatljon 'Andjing Nica' (Inf V) en twee bij dat batljon gedetacheerde landmachtmilitairen kwamen in Gombong in Midden-Java op 4 december 1947 om het leven bij een explosie in een munitiedepot tijdens het demonteren van een eerder geruimde en onschadelijk gemaakte trek-bom. Zij werden begraven op het ereveld Pandu bij Bandoeng.

S.A. Lapré MWO '*Het Andjing Nica Bataljon (KNIL) in Nederlands Indië (1945-1950)*'

Soldaat J. de Fretes
Korporaal J.W. van Ginhoven (KL)
Soldaat F.J. Reasoa
Soldaat 1 kl. OVW K. van der Veen (KL)

218. Inf. XXIII, 12-12-1947

Op 12 december 1947 stootten twee eigen patrouilles van het KNIL-batljon Inf. XXIII op elkaar in de omgeving van Bandarredjo in de Oosthoek. Vier man sneuvelden als gevolg van eigen vuur, hoewel volgens '*Laatste Bericht*' een vuurgevecht met nationalistische vrijheidsstrijders de oorzaak van het sneuvelen zou zijn geweest. Er vielen ook twee lichtgewonden. Drie gedode militairen werden op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja begraven. De sergeant-majoor vond zijn laatste rustplaats op de Europese begraafplaats in Loemadjang.

Sergeant H.T. Krikhoff
Sergeant-majoor G. Kroos
Soldaat 2 kl. Latong
Soldaat 2 kl. Soepardjan

219. Inf. I, 16-11-1948

Het driemaandelijkse onderdeeldagboek van het KNIL-batljon Inf. I meldde dat bij een compagniesactie tegen de kampong Margasari in Midden-Java op 16 november 1948 tijdens een vuurgevecht twee man sneuvelden en drie man werden gewond. Een van hen overleed twee dagen later. De doden werden op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

Eerste luitenant A. van Andel
Sergeant 2 kl. A.W. Kilapong
Soldaat 2 kl. A. Lantang

220. Inf. IV, 21-12-1948

Een patrouille van elf man van het KNIL-bataljon Inf. IV stuitte op 21 december 1948 bij Pandansari in Oost-Java op zware vijandelijke weerstand. Daarbij vielen drie doden en één gewonde. De tegenstanders verloren ongeveer zestig man. Door munitiegebrek was de patrouille gedwongen terug te trekken. Twee geweren en enkele uitrustingsstukken gingen verloren. De gesneuvelde militairen werden op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja teraardebesteld.

Korporaal E. Make
Soldaat 2 kl. L. Massang
Sergeant 2 kl. J. Rogi

221. Inf. II, 2-2-1949

Van dit incident bij het KNIL-bataljon Inf. II op 2 februari 1949 in de omgeving van Sawahloento in Midden-Sumatra zijn geen bijzonderheden bekend. De doden vonden hun definitieve laatste rustplaats op het ereveld Leuwigajah bij Tjimahi.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Kasan
Soldaat 1 kl. N.T. Poli
Soldaat 2 kl. Slamet

222. Inf. II, 5-2-1949

Bij een militaire actie op 5 februari 1949 bij Bangkinang in Midden-Sumatra sneuvelen twee man. Het driemaandelijks onderdeeldagboek van het KNIL-bataljon Inf. II meldde dat vermoedelijk als gevolg van oververmoeidheid na een geforceerde mars in zwaar terrein de bataljonscommandant na het oversteken van de Batang Bajang op de terugweg naar Kota Pandjang en Padang tijdens een rustpauze getroffen werd door een hartaanval. De luitenant-kolonel Pesch is aan de gevolgen daarvan overleden. De drie doden werden definitief op het ereveld Leuwigajah bij

Tjimahi begraven.

Soldaat 1 kl. H.P.Mait

Luitenant-kolonel E. Pesch

Soldaat 1 kl. M. Siahaya

223. Inf. XXIII, 10-2-1949

Op 10 februari 1949 sneuvelden bij Djamerta in het regentschap Djember in de Oosthoek van Java twee KNIL-militairen van het KNIL-bataljon Inf. XXIII en één territoriale militair, behorend tot het Korps Barisan Tjakra Madoera. Twee KNIL-militairen werden gewond. De beide KNIL-doden werden op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja teraardebesteld.

Soldaat 1 kl. J. Kesek

Soldaat 2 kl. D.M. Wokas

Één Tjakra

224. Inf. I, 13-2-1949

Een patrouille van KNIL-bataljon Inf. I liep volgens het driemaandelijke onderdeeldagboek op 13 februari 1949 bij Klaten in Midden-Java in een hinderlaag. Daarbij kwamen drie man om het leven. Twee van hen vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Kalibanteng bij Semarang, de derde op ereveld Candi.

Soldaat 2 kl. Abdul bin Hamid

Soldaat 2 kl. E. Lengamkwasirai

Soldaat 2 kl. Moesad

225. Inf. IV, 13-2-1949

Bij een actie op 13 februari 1949, bedoeld om de route naar het berg- en vacantieoord Tretes veilig te stellen werden bij hevige vuurcontacten in een door de vijand sterk verdedigd gebied rond Tjandiwates drie man van KNIL-bataljon Inf. IV gedood en zeven gewond. Twee gesneuvelden werden op het ereveld Kembang Koening bij Soerabaja begraven. Het stoffelijk overschot van de derde man werd nooit geborgen.

Soldaat 2 kl. J. Loeroesmanat (blijvend vermist)

Soldaat 2 kl. E. Noach

Soldaat 2 kl. L. Sahuwilawane

082. Inf. IV, 16-2-1949

Bij een grote actie in de omgeving van Tjandiwates op 16 februari 1949, waarbij tien pelotons van meerdere bataljons infanterie, onder andere drie pelotons van KNIL-bataljon Inf. IV, werden ingezet, vonden vier militairen van Inf. IV de dood. Nadere informatie over deze mislukte actie, die de volgende dag met inzet van pantserwagens, artillerie en Firefly's van de marine met succes werd beslist, is opgenomen onder *082. 2-10 R.I.*

226. Inf. XIII, 19-2-1949

Een patrouille werd op 19 februari 1949 uitgezonden om een bende van honderd man in Benum Padang te onderscheppen. Twaalf kilometer van Rantau in Zuid-Borneo liep de patrouille van KNIL-bataljon Inf. XIII evenwel in een hinderlaag van de bende. Daarbij werden vier militairen en een lid van de Algemene Politie gedood en raakten vier man gewond. Ook twee burgers kwamen om het leven. De militairen werden uiteindelijk op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia teraardebesteld.

Soldaat 2 kl. Moedjiman

Soldaat 2 kl. L.S. Paser

Soldaat 1 kl. P. Runtulalo

Soldaat 1 kl. B. Sindim

Eén agent Algemene Politie

Twee burgers

227. Inf. 1, 21-2-1949

Een patrouille had op 21 februari 1949 bij de kampong Djaten in het zuiden van Midden-Java gevechtscontact met een zeer sterke vijandelijke groep. Daarbij vielen aan de zijde van KNIL-bataljon Inf. I vier doden en één gewonde. Bij terugkeer van deze actie werd de auto, waarin de patrouille zich bevond, beschoten. De wagen viel van de weg, waarbij zes man licht werden gewond. De gesneuvelden werden op het ereveld Kali-banteng bij Semarang begraven.

Soldaat 2 kl. T. Lau

Korporaal B. Mahulette

Sergeant-majoor J. Maspaitella

Soldaat 2 kl. S. Molle

034. KNIL gedetacheerd, 28-2-1949

Op 28 februari 1949 keerde een patrouille van acht man, behorend tot een peloton pantserafweergeschut van de 7 decemberdivisie, niet terug van zijn opdracht. Bij de groep waren drie gedetacheerde militairen van het KNIL ingedeeld. Zij werden door de bevolking op de helling van de Goenoeng Gedeh begraven en konden een paar weken later worden geborgen. Nadere bijzonderheden zijn vermeld onder *034. 3 Gardere-giment Grenadiers*.

228 Inf. V, 13-3-1949

Het KNIL-bataljon Inf. V leed op 13 maart 1949 een zeer gevoelig verlies toen een militaire truck tussen Poerworedjo en Poerwodadi in Midden-Java door een deskundig geplaatste trekbom werd opgeblazen. In één klap kwamen elf militairen van de Andjing Nica om het leven en werden zes man gewond. De soldaten werden op de twee erevelden van Semarang, Candi en Kalibanteng begraven.

S.A. Lapré MWO '*Het Andjing Nica Bataljon (KNIL) in Nederlands Indië (1945-1950)*'

Soldaat 2 kl. J. Bintang

Soldaat 1 kl. Ene

Soldaat 2 kl. P. Hiarieh

Soldaat 1 kl. Joesoef bin R.

Soldaat 2 kl. L. Kaawoan

Soldaat 2 kl. K. Moningka

Soldaat 2 kl. H. Newaoema

Soldaat 2 kl. A. Noya

Soldaat 2 kl. Samat al. M.

Soldaat 2 kl. E. Seipattiratoe

Soldaat 2 kl. S. Usmany

229. Onbekend onderdeel, 16-3-1949

Een patrouille van vijf man van een niet nader omschreven eenheid liep op 16 maart 1949 in de buurt van Kertadjaja in een hinderlaag. Twee man wisten te ontsnappen. De overige drie sneuvelden. De volgende dag werden de ernstig verminkte stoffelijke overschotten van het drietal door een

Nederlandse patrouille gevonden. Eén man werd op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld. Dat is vermoedelijk ook met de andere twee doden gebeurd.

Ook: J. Kooistra '*Laatste Bericht*'

P. Krikke

Twee onbekende militairen

230. Inf. XIII, 5-4-1949

Een bende van drie en twintig man deed op 5 april 1949 een aanval op een Chinese huisboot op de kali Barito tussen Bandjermasin en Pruktja-huh in Zuid-Borneo. De vijand verloor daarbij zes doden en twee gewonden. Drie eigen militairen van KNIL-bataljon Inf. XIII en de echtgenote van een van hen zijn nooit teruggevonden.

Ook: J. Kooistra '*Laatste Bericht*'

Soldaat 2 kl. C. Duwu (blijvend vermist)

Soldaat 2 kl. Eman (blijvend vermist)

Onbekende soldaat (blijvend vermist)

Eén burger

231. Inf. XXIII, 10-10-1949

Vijf militairen van het KNIL-bataljon Inf. XXIII sneuvelden op 10 oktober 1949, dus twee maanden na het ingaan van het staakt-het-vuren, als gevolg van vijandelijk vuur. Zij zouden bezig zijn geweest met het bergen van een stoffelijk overschot in de omgeving van Pandaan bij Pasoe-roean in de Oosthoek. De soldaten werden op het ereveld Kembang Koe-ning bij Soerabaja aan de aarde toevertrouwd.

Ook: J. Kooistra '*Laatste Bericht*'

Soldaat 2 kl. L. Adriaansz

Sergeant J.C. Borang

Soldaat 2 kl. M. Mamuasa

Soldaat 2 kl. Z. Mangosa

Soldaat 2 kl. Soedjono

232. Inf. XI, 24-10-1949

Bij Sambang in de omgeving van Cheribon aan de noordkust van West-Java kwamen op 24 oktober 1949, enige maanden na het definitieve staakt-

het-vuren, drie militairen van KNIL-bataljon XI door vijandelijke actie om het leven. Zij werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Sergeant 2 kl. Abdoelrachman
Soldaat 2 kl. Engkan bin Saemin
Soldaat 2 kl. Nisan bin Djsin

OVERIGE KNIL-EENHEDEN

233. NICA, RAPWI, KNIL, 16-10-1945

Na de Japanse capitulatie werd de al eerder buiten Java en Sumatra gevormde Netherlands Indies Civil Administration (NICA) ingezet om de bestuurlijke zaken in Nederlands-Indië op orde te brengen onder controle van het Engelse bestuur. NICA-teams verkenden de situatie ter plaatse. Daarnaast doorkruisten teams van de Recovery of Allied Prisoners of War and Internees (RAPWI) de bereikbare gebieden om de situatie in de Japanse kampen te verkennen en de hulpverlening te organiseren.

Op 16 oktober 1945 werden teams van deze organisaties het slachtoffer van gewelddadige acties op de weg van Batavia naar Bandoeng ter hoogte van de kampong Benda bij Tjiandjoer. Acht officieren vonden daarbij de dood. Mogelijk is er sprake geweest van meerdere incidenten in hetzelfde gebied. Volgens het dagblad *'de Nieuwsgier'* zouden elf officieren om het leven zijn gekomen. In augustus 1947 werden de stoffelijke resten van vier vermisten gevonden, die mogelijk op 15 oktober 1945, dus een dag eerder dan de overige gesneuvelden, konden zijn gedood. Twee daarvan bleken scholieren te zijn geweest. Het viertal werd in een verzamelgraf op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven, waar ook de overige gesneuvelden hun laatste rustplaats vonden.

Tweede luitenant/luchtwoornemer L.J. Blanson Henkemans (15-10?) (verzamelgraf)

Officier van gezondheid 1 kl. dr. L.W. van der Burg

Tweede luitenant drs. C.A. van de Capellen

Kapitein M. Horstink

Eerste luitenant J. Leyh (Bronzen Kruis) (15-10?) (verzamelgraf)
Kapitein S. van der Molen
Eerste luitenant A.L. Nix
Kapitein L.B.J. Rapmund
Twee burgers

234. Onbekende KNIL-eenheid, 18-11-1945

In Semarang, Midden-Java, werden op 18 november 1945 drie KNIL-militairen door 'extremistische elementen' gedood. De kapitein vond op het ereveld Candi, één van de andere doden op Kalibanteng, beide ere-velden bij Semarang, een laatste rustplaats. Van de derde man is geen graf aanwijsbaar.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat R.A. de Graaff
Soldaat C.F. Turpijn
Kapitein A.F.M. Visser

235. Genie-eenheden, 11-3-1946

Een afdeling van een pionierspeloton met ondersteuning van andere ge-nie-onderdelen reed op 11 maart 1946, huiswaarts kerend, in een hinder-laag tussen Padangsari Palopo en Masamba in Midden-Celebes. De wa-gen werd beschoten en met handgranaten belaagd. De commandant en vijf pioniers werden gedood, vijf man raakten gewond. De gesneuvelden werden op het ereveld Candi bij Semarang begraven.

Soldaat W.H. Beekman
Cadet-sergeant H.C. de Kanter
Soldaat A.G. Lutters
Soldaat E.E. Renou
Soldaat H. Terstegege
Soldaat E.L. Tessers

236. 2 genie-arbeiderscompagnie, 21-7-1947

Op de eerste dag van de Eerste Politonele Actie 21-7-1947 vond bij de tweede genie-arbeiderscompagnie in Bandoeng een zware explosie plaats. Daarbij waren vier doden en tien gewonden te betreuren. De doden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

Soldaat 2 kl. Soedjak bin Sakiban
Soldaat 2 kl. Soekidjo bin Ranoesendjojo
Soldaat 2 kl. Wongsossekito bin Martosentika
Onbekende soldaat

237. Staf T-brigade, 5-11-1947

Tijdens een zuiveringsactie in de omgeving van Kopeng bij Ambarawa in Midden-Java op 5 november 1947 stapte een kapitein op een boobytrap. Bij de explosie werden vier man van de staf T-brigade gedood. Zij vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Candi bij Semarang.

Kapitein E.C. Filet
Wachtmeester L Klaare
Soldaat 1 kl. J.H.G. Kloosterman
Soldaat 2 kl. Sawal

238. VA III, 18-11-1947

Volgens een actieverslag van de W-brigade kwam op 18 november 1947 een jeep van de derde afdeling artillerie in de omgeving van Tjikadjang in het zuiden van Midden-Java onder spervuur van de tegenstanders te liggen. Vervolgens werd de jeep aangevallen en werden de inzittenden van hun wapens beroofd. De ernstig gewonden overleden dezelfde of de volgende dag aan hun verwondingen in het Julianaziekenhuis in Bandoeng. Mogelijk was ook een vierde dode bij dit incident betrokken. Drie gesneuvelden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven, één op het ereveld Menteng Pulo bij Batavia.

Soldaat 2 kl. A.A. Postma
Soldaat 1 kl. P. Raintama (MP 1) ?
Soldaat 1 kl. F.W. Simon
Soldaat 1 kl. H.B. Tuway

239. Onbekend onderdeel, 24-12-1947

In de omgeving van Banjoemas in het zuiden van Midden-Java kwamen op 24 december 1947 drie KNIL-militairen, behorende tot diverse onderdelen, om het leven. Twee man werden op de erevelden Menteng Pulo en Pandu begraven, van de derde is geen laatste rustplaats bekend.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Gemar
Soldaat 2 kl. W.M. Rumopa
Soldaat 1 kl. Sanrasidi

240. IVD/ 3-9 R.I., 17-8-1948

Uit de actieverslagen van 3-9 R.I. bleek dat in de nacht van 16 op 17 augustus 1948 een patrouille van de Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (IVD) uit Pangalan ter hoogte van Kaligandoe in het vak van 3-9 R.I. tussen Batavia en Cheribon werd overrompeld. Daarbij vielen aan Nederlandse zijde één dode en twee zwaargewonden, terwijl vier militairen werden vermist. Er gingen zes wapens verloren. Van 3-9 R.I. zelf werden geen militairen vermist. Hoewel in dit geval tot nu toe identificatie niet mogelijk was moet voorshands aangenomen worden dat de informatie juist is gezien de in het algemeen hoge betrouwbaarheid van de militaire actieverslagen.

Één dode
Vier vermisten?

241. Bewakingscompagnie V, 20-12-1948

Bij Kopeng, twintig kilometer ten zuidwesten van Salatiga in Midden-Java kwamen op 20 december 1948 vier militairen van de uit oudere KNIL-militairen bestaande Bewakingscompagnie V door vijandelijke actie om het leven. Twee man werden op het ereveld Candi begraven, één op Kalibanteng, beide bij Semarang. Van één dode is de laatste rustplaats niet bekend.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Oh Gwan Liong
Soldaat 2 kl. Sadjj
Soldaat 2 kl. Sonhadji
Soldaat 2 kl. Tan Ing Sioe

242. Staf W-brigade, 26-12-1948

Drie militairen van de W-brigade werden op 26 december 1948 in de omgeving van Boemijoe in Midden-Java gedood. Van het drietal is geen laatste rustplaats bekend.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Istika
Soldaat 2 kl. Ngadio
Soldaat 1 kl. R. Raturadja

243. 1 genieveldecie, 2 genie-arbeiderscie, 4-2-1949

Tussen Keboemen en Premboen zijn op 4 februari 1949 bij een overval op een aan het werk zijnd geniedetachment zeven man vermist geraakt. Veel later zijn van vijf man de stoffelijke overschotten geborgen en bleek dat zij 'op onnatuurlijke manier' zijn overleden, dus vermoord. Drie doden werden op ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld. De overige twee zijn 'buiten de erevelden' begraven. Van de twee blijvend vermisten is niets bekend geworden.

Soldaat 2 kl. Hamin (blijvend vermist)
Soldaat 1 kl. Kasmin bin Kromoredjo
Soldaat 1 kl. Koesnadi (blijvend vermist)
Soldaat 2 kl. Noersan
Soldaat 1 kl. G.J. Offerbeek
Soldaat 1 kl. Randi
Soldaat Sirat

244. Bewakingscompagnie V, 12-2-1949

Drie militairen van de Bewakingscompagnie V vonden op 12 februari 1949 bij Tempoeran in Midden-Java de dood door vijandelijke actie. Twee man werden op het ereveld Kalibanteng teraardebesteld, de serge-ant op ereveld Candi, beide bij Semarang.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Keri
Soldaat 2 kl. Slamet
Sergeant J.F. Wuisan

245. Staf W-brigade, 18-2-1949

Op 18 februari 1949 ontstond bij Mersi in de Banjoemas-sektor in het zuiden van Midden-Java een vuurgevecht met de vijand waarbij drie militairen werden gedood. Het drietal van de staf W-brigade werd op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

Soldaat 2 kl. Apri
Soldaat 2 kl. Aris
Eerste luitenant R.W.Vermehr (Rhemrev)

246. Bewakingsbataljon II, 12-3-1949

Een verkenningswagen met twintig man, behorend tot Bewakingsbataljon II, eerste van een konvooi van vier voertuigen, werd op 12 maart 1949 in de omgeving van Tandjongsari in West-Java met zwaar automatisch vuur vanuit verhoogde opstellingen beschoten. Over vierhonderd meter werd van weerskanten van de weg op korte afstand door de vijand vuur uitgebracht. Drie man vielen uit de wagen, die doorreed om uit de hinderlaagzone te komen. Er vielen drie doden en zeven gewonden. De doden werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

Soldaat 1 kl. Eje
Soldaat 2 kl. Kasimo
Soldaat 1 kl. Sandi

247. Bewakingscompagnie 1 W-brigade, 20-4-1949

Op 20 april 1949 kreeg de Bewakingscompagnie 1 van de W-brigade bij Randegan in de omgeving van Banjoemas in Midden-Java een van de zwaarste klappen tijdens het Nederlands-Indonesische conflict te verwerken. Twaalf KNIL-militairen werden daarbij gedood. Tien man vonden hun laatste rustplaats op het ereveld Pandu bij Bandoeng, van de twee overigen is die niet bekend.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 1 kl. Disan
Soldaat 2 kl. Goeloel
Soldaat 1 kl. Kadar
Soldaat 1 kl. Kawan
Soldaat 2 kl. Legiman
Soldaat 1 kl. Masiman
Soldaat 2 kl. Narkim
Soldaat 1 kl. Partopawiro
Soldaat 2 kl. Sidjas al Asnawidjaja
Soldaat 2 kl. Sitanggan

Soldaat 2 kl. Soenoos
Soldaat 2 kl. Soetono

248. 1 MP IV, 3-5-1949

Een patrouille van drie man Militaire Politie reed op 3 mei 1949 tussen Klaten en Gondangwinangoen in Midden-Java in een hinderlaag. Daarbij sneuvelde één man. De beide overigen werden door de overvallers gevangen genomen. Eén van deze twee wist te ontsnappen waarop de ander werd vermoord. Een wachtmeester die vanuit Klaten poolshoogte ging nemen wegens het wegblijven van de patrouille reed eveneens in de hinderlaag en kwam om het leven. De wachtmeester werd op het ereveld Candi begraven, de korporaal op Kalibanteng, beiden bij Semarang.

Ook: A.van Veen '*Militaire Politie in Nederlands Indië 1945-1951*'

Korporaal Agoes bin Moedari
Wachtmeester K. Prins (KL)
Soldaat 2 kl. O.A. Rares (blijvend vermist)

249. Staf W-brigade, 13-6-1949

Bij Karanganjari in de omgeving van Banjoemas in Midden-Java verloren op 13 juni 1949 drie man van de staf W-brigade het leven. De gesneuvelde militairen werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng begraven.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 1 kl. Koi
Soldaat 2 kl. Lim Oey Liang
Soldaat 2 kl. Sahroen

250. Bewakingscompagnie V, 14-6-1949

Bij Goendih in Midden-Java raakten zes militairen van de Bewakingscompagnie V tijdens een actie vermist. Zij werden na hun gevangenneming door de vijand gedood. Vier van hen werden later geborgen en vonden in een verzamelgraf op het ereveld Candi bij Semarang hun laatste rustplaats. Van de overige twee is niets bekend.

Soldaat 1 kl. Djoemadi
Soldaat 1 kl. Mardjo
Korporaal L.P. Palenewen
Soldaat 2 kl. Pho Ie Djong (blijvend vermist)

Soldaat 2 kl. Ponimin
Soldaat 2 kl. Soenjoto (blijvend vermist)

251. Onbekend onderdeel, 14-7-1949

Drie KNIL-militairen sneuvelden op 14 juli 1949 in de buurt van Pandakan, halverwege de route Soerabaja-Malang in Oost-Java. Zij werden buiten de erevelden begraven.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Duloh
Soldaat 2 kl. Sarman bin hadji Doelgani
Soldaat 1 kl. Sukardi

252. Veiligheidsbataljon III, 1-8-1949

Op 1 augustus 1949, tien dagen vóór het definitieve staakt-het-vuren, sneuvelden vier KNIL-militairen van Veiligheidsbataljon III en één KL-militair bij Kedoepandak in de omgeving van Tjiandjoer, West-Java. De KL-militair werd op het ereveld Menteng Pulo, de KNIL-militairen op het ereveld Pandu teraardebesteld.

Nadere informatie is niet beschikbaar

Soldaat 2 kl. Djoemantra
Soldaat 2 kl. Oekar
Soldaat 2 kl. Ohi
Soldaat 1 kl. G.A. Smits (KL)
Soldaat Torpi

253. KNIL, onlusten Makassar, 16 en 17-5-1950

254. KNIL, onlusten Makassar, 7 en 8-8-1950

In de maanden mei en augustus 1950 vonden ernstige ongeregelheden plaats in Makassar op Celebes. Daar raakten KNIL-Ambonnezen die ter demobilisatie terug wilden naar de Molukken slaags met oud KNIL-militairen die geopteerd hadden voor opname in het nieuwe Indonesische leger, de APRIS. In mei bleven de gevechten nog beperkt tot in de stad zelf, in augustus werden de Ambonnezen in hun kampementen vanaf voormalige Nederlandse korvetten op zee en door voormalige Nederlandse Mitchellbommenwerpers vanuit de lucht hevig beschoten. Nederlandse troepen in Soerabaja werden gereedgemaakt om in te grijpen. De komst van

de torpedobootjager 'Kortenaer' op de rede van Makassar was echter al voldoende om de aanvallen te beëindigen. Onderhandelingen leidden tot de ontwapening en isolatie van de Ambonnezen in één van de kampen. Een deel van hen kwam uiteindelijk in Nederland terecht.

In mei tenminste 14 doden

In augustus tenminste 12 doden

255. Subsistentenkader Bandoeng, 17-12-1950

Op 17 december 1950 werd in het stadion van Bandoeng een voetbalwedstrijd gespeeld tussen een team van Jong Ambon en een militair team. De wedstrijd werd onder andere bijgewoond door ongewapende Nederlandse en KNIL-militairen van het Subsistentenkader. Een aantal opgewonden TNI-soldaten kwam al schietend het stadion binnen en doodde twee KNIL- en één Nederlandse militair. Zij werden op het ereveld Pandu bij Bandoeng teraardebesteld.

Sergeant Militaire Luchtvaart S.A.F. de Bies

Soldaat 1 kl. H. Laisina

Eerste luitenant T.F.M. van der Loos (KL)

INLANDSE REGIONALE EENHEDEN

Van de militairen behorend tot de regionale onder KNIL-bevel gestelde eenheden is soms de formele status niet bekend. Zijn het KNIL-militairen? Het Territoriaal Bataljon Soerakarta (TBS) werd niet als KNIL-eenheid beschouwd, de Bewakingscompagnie V in datzelfde Soerakarta (Solo) echter wel. In andere regionale eenheden vonden zowel KNIL-militairen als anderen, inheemse semi-militairen, een plaats. Het gevolg is dat in het slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting slechts een deel, met name de KNIL-militairen, van de regionaal georganiseerde eenheden is vermeld. De militairen in het andere deel, de in het land zelf gerecruteerde semi-militairen zonder KNIL-status worden door de OGS blijkbaar niet als 'Nederlandse gesneuvelden' beschouwd. Daarentegen worden zij in de registratie van het Indiëmonument in Roermond wel als zodanig

meegenomen.

Gezien de onzekerheden rond deze registraties en de weinige gegevens van de 'niet-KNIL-ers' wordt er hier van afgezien om nadere informatie te geven omtrent de incidenten, waarbij meer dan drie doden en/of vermisten zouden zijn geteld. Wel kan worden vastgesteld dat ook bij deze eenheden zware klappen zijn gevallen. De zwaarste klap was, voor zover mij bekend, voor het Territoriaal Bataljon Soerakarta waar op 1 juni 1949 bij een kampong ten zuiden van Solo dertien doden vielen. De tjakra's van Korps Barisan Tjakra Madoera verloren bij vijf incidenten, waarbij drie of meer doden vielen, een en twintig man.

In deze opgave van zware klappen voor de Nederlandse krijgsmacht nam een reeks incidenten in Makassar na de soevereiniteitsoverdracht een aparte plaats in. Op 16 en 17 mei 1950 vonden in Makassar ongeregelde plaatsen tussen groepen militairen behorend tot de APRIS, het leger van de Republiek Indonesia als opvolger van de TNI, en inlandse militairen van voormalige KNIL-onderdelen. Deze laatste hadden ten aanzien van hun toekomst ervoor gekozen om op de Molukken te worden gedemobiliseerd, om daar de strijd, nu voor een onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken voort te zetten. Uiteraard wenste Indonesië geen versterking van de Zuid-Molukse krijgsmacht en belemmerde zij dus de thuisvaart van de Molukse KNIL-militairen. Een ander deel van de inlandse KNIL-militairen had voor overgang naar de APRIS gekozen en kwam zo tegenover hun vroegere strijdmakkers te staan. Bij die onlusten kwamen op de eerste dag, voor zover bekend, acht en de volgende dag nog eens zes man afkomstig van opgeheven KNIL-eenheden om het leven.

In de week van 5 tot 10 augustus 1950 werden de kampementen van de vanuit Java gekomen 'Ambon'-militairen vanuit zee door van Nederland overgenomen korvetten en vanuit de lucht door eveneens voormalige Nederlandse Mitchellbommenwerpers beschoten. De 'Ambon'-militairen werden ervan verdacht met de opstandige Zuid-Molukken samen te spannen. In die week vielen twaalf doden en tientallen gewonden. Twee topmilitairen van Nederlandse respectievelijk Indonesische zijde kwamen ijlings naar Makassar om de gelederen tot rust te manen. Hr.Ms. torpedo-

bootjager 'Kortenaer' vertrok naar Makassar en in Soerabaja werden het Nederlandse bataljon 423 B.I. en 41 Zelfstandige Mitrailleur Compagnie voor inzet gereedgemaakt. Het verschijnen van de 'Kortenaer' was al voldoende om aan de onlusten een einde te maken. Het resultaat van de besprekingen was een totale afgang voor de Nederlandse onderhandelaar. Het rijdende gevechtsmaterieel, twee Humber-pantserwagens, vier scout-cars, tien brencarriers en de handvuurwapens werden aan APRIS overgedragen. De 'Ambon'-KNIL-ers werden geconcentreerd in het kampement Boomstraat, daar geïsoleerd en er ging een smeekbede naar de Hoge Commissaris om de vrouwen en kinderen van de KNIL-jongens te sparen!!! In de volgende week werden achtduizend personen geëvacueerd naar Manado in Noord-Celebes en enkele grote steden op Java. Vervolgens werden meer dan vierhonderd van hen naar Nederland overgebracht. Uiteindelijk kwamen ongeveer vierduizend Molukse KNIL-militairen, met hun gezinnen dertienduizend personen, in Nederland terecht en ondervonden daar de schaamteloze 'dank' van de Nederlandse regering voor hun trouw aan land en koningin. Die bejegening en het verbreken van politieke beloften zouden in de tweede generatie leiden tot aanvallen op de Indonesische ambassade in Den Haag, treinkapingen, gijzelingen en de dood van negen burgers en acht jonge Molukkers.

SAMENVATTING

Bij de KNIL-eenheden, die in de gehele archipel actief waren deden zich, voor zover mij bekend, 55 (+2) incidenten voor waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren. Het aantal slachtoffers, dood of vermist, bedroeg 261 (+7). Daarbij waren inbegrepen 19 militairen, die na hun dood nooit werden geborgen of na hun gevangenneming werden vermoord en één krijgsgevangen gemaakte soldaat, die overleefde en later wél in de eigen gelederen terugkeerde. Bij twee elders beschreven incidenten vielen drie resp. vier KNIL-doden. Zes van de doden waren bij het KNIL gedetacheerde landmachtmilitairen. Tot drie eenzijdige incidenten behoorde een prauw, die in Zuid-Sumatra op 4 december 1947 omsloeg met zes doden als gevolg en twee explosies bij het demonteren van bommen en

munitie. Eén daarvan had bij Inf. V plaats op dezelfde dag als het omslaan van de prauw, de andere op 21 juli 1947 bij de genie, beide met vier doden.

ENKELE ONBEVESTIGDE VERHALEN

In enkele gevallen kwam ik in tijdschriften, boeken en andere documenten verhalen tegen, waarvan moeilijk bevestiging was te vinden. Door toetsing aan geografische gegevens, kalenderdata, informatie op monumenten, de plaquettes van het Nationaal Indië-monument, in websites en andere publicaties was het bijna altijd mogelijk een sluitend algemeen beeld van de gebeurtenissen te krijgen. Enkele gevallen bleven evenwel onopgelost. Toch waren er elementen in drie verhalen, die maakten dat zij niet terzijde werden gelegd. Misschien komt er ooit klaarheid in deze zaken.

2-5 R.I., 4-7-1946?

Volgens een geïnterviewde soldaat van het OVW-bataljon 2-5 R.I. in *Checkpoint* 2013 no. 1 zou een post van twaalf man bij Domas zijn overvallen door tweehonderd man van de TNI. Vier man sneuvelden daarbij. Toevallig zou generaal Spoor in de buurt zijn geweest en meende de zegsman dat de generaal negen minuten bij die vier jongens heeft gestaan. “De tranen liepen over zijn wangen. Zo’n vent die Spoor.” Uit de dodenlijst van 2-5-R.I. blijkt dat in 1946 op Java alleen op 4-7-1946 twee soldaten bij Boboh zijn gesneuveld. Op Malakka kwamen op 20-3-1946 vier man bij een verkeersongeval om het leven (Zie 070). Wellicht heeft de geïnterviewde Indiëveteraan deze beide incidenten door elkaar gehaald. Wat de generaal in een afgelegene kampong in Oost-Java zou hebben gedaan blijft onduidelijk.

Checkpoint 2013 no. 1, Technisch vernuft in Nederlands-Indië

Onbekend Nederlands onderdeel, mei/juni 1946?

In een publicatie ‘*Verborgene Dageraad*’ over de belevenissen van het KNIL-‘Gadjah Merah’ bataljon vertelt de auteur J. Hulsbus over wanhopige verhalen van Hollandse soldaten, kersvers uit Nederland. Tropenachten, geluiden, bewegende schaduwen. Twee man onthoofd en verder

gemutileerd. Twee weken eerder waren drie man in een hinderlaag gelopen. Zij waren levend teruggevonden, gemarteld, verminkt en overleden kort daarna. Er is geen enkele bevestiging van dit verhaal te vinden bij de in die tijd op Oost-Java aanwezige landmacht-eenheden of mariniers. Deze eenheden waren alle samengesteld uit oorlogsvrijwilligers, ten dele verzetmensen uit de Tweede Wereldoorlog en al sinds het najaar van 1945 in het tropische Malakka aanwezig. Fantasie, sterk verhaal, of toch...?

J. Hulsbus, *Verborgen Dageraad*

IVD, 17-8-1948

In de actieverslagen van 3-9 R.I. wordt vermeld dat in de nacht van 16 op 17 augustus 1948 een IVD-patrouille uit Pangalan ter hoogte van Kaligandoe door tegenstanders werd overrompeld. Daarbij vielen één dode en twee zwaargewonden, terwijl vier IVD-ers werden vermist. Er gingen zes wapens verloren. Naar aanleiding van deze overval rukte op 19 augustus een KNIL-patrouille uit, die een langdurig vuurgevecht leverde, waarbij aan KNIL-zijde één dode en twee gewonden waren te betreuren. De doden en vermisten behoorden in elk geval niet tot 3-9 R.I. Toch worden in actieverslagen gewoonlijk geen sprookjes verteld.

3-9 R.I., *Actieverslagen*, Nat. Archief

KILLE GETALLEN

TOTAAL SAMENVATTING

In de voorgaande hoofdstukken zijn samenvattingen opgenomen die in cijfers de trieste gevolgen weergeven van de incidenten in de diverse regio's en bij grote eenheden *waarbij drie of meer doden en/of vermisten zijn gevallen*. Het leed bij de slachtoffers en hun nabestaanden dat het gevolg was van deze incidenten is natuurlijk niet in getallen vast te leggen. In het navolgende overzicht volgen nu wél de eerder vermelde tota-len, inclusief de ongevallen die in Nieuw-Guinea en buiten Nederlands-Indië/Indonesië (Australië, Malakka, Goa, Abadan) plaats hadden.

regio of eenheid	totaal aantal .incidenten	aantal doden	aantal blijvend vermisten	aantal teruggekeerde vermisten
West-Java	21	68*	5	7
7 Dec.divisie	14	49* (-3)	3	-
Midden-Java	34	163*	8	3
Oost-Java	23	84* (-4)	2	2
Kon.Marine	12	47	1	7
Sumatra	17	69* (-7)	6	3
Luchtm./MLD	16 (+1)	105** (+7)	-	-
KNIL	55 (+2)	241***(+7)	19	1
Totaal	192 (+3)	826 (0)	44	23

*incl. KNIL-gedetacheerden (totaal 21)

**incl. 2 RAAF-gedetacheerden (arbitrair)

***incl. KL-gedetacheerden (totaal 6)

Bij drie incidenten vielen van twee onderdelen drie of meer doden

(vijandelijke acties	166 met	758 doden en vermisten)
<u>(eenzijdige ongevallen</u>	<u>26 met</u>	<u>135 doden en vermisten)</u>
(totaal	192 met	893 doden en vermisten)

Het valt direct op dat het aantal incidenten met drie of meer doden en/of

vermisten in de drie Javaanse regio's nagenoeg gelijk is: West-Java incl. de 7 Decemberdivisie 35 gevallen, Midden-Java 34, Oost-Java incl. de Koninklijke Marine (varend en mariniers) 35. Het aantal daarbij gevallen doden en/of vermisten is daarentegen in Midden-Java duidelijk hoger dan in de beide andere regio's. Met name in de residentie Solo zijn na de Tweede Politionele Actie bij de V-brigade als gevolg van de activiteiten van de tegenstander relatief grote verliezen geleden in vergelijking met de rest van Midden-Java en de overige regio's.

De 758 gesneuvelden en al dan niet blijvend vermisten bij 166 incidenten zijn het directe of indirecte gevolg van eigen acties en patrouilles en van vijandelijke activiteiten met hinderlagen, overvallen, trekbommen en mijnen in wegen geweest. In een bijlage is een overzicht gegeven van de aard van de incidenten waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren met verwijzing naar de incidenten zelf. Kort samengevat betreft het:

- 45 acties en patrouilles, soms met hinderlaag
- 39 explosies van trekbommen, mijnen, etc. soms met hinderlaag
- 41 hinderlagen
- 12 overvallen op posten, huizen en kampementen
- 8 vermissingen van gehele patrouille
- 21 incidenten zonder details

Bij deze getallen kunnen nog enige onderlinge verschuivingen optreden als ten aanzien van sommige gebeurtenissen meer informatie beschikbaar zou komen via verder archiefonderzoek.

Van de 26 eenzijdige incidenten met drie of meer doden en/of vermisten hebben er 13 betrekking op vliegtuigongevallen met 86 doden. De andere helft van die eenzijdige gebeurtenissen betreft vier verkeersongevallen, zes munitie-explosies en drie ongevallen op het water, waarbij in totaal 49 militairen zijn omgekomen.

De stoffelijke overschotten van de 44 blijvend vermiste militairen zijn nooit

teruggevonden. Van vele aanvankelijk vermisten zijn na korte of lange tijd de stoffelijke resten gevonden, geborgen, geïdentificeerd en op de erevelden teraardebesteld. Daarnaast vonden 17 militairen een zee-mansgraf bij vliegtuigongelukken. Drie Nederlandse militairen stierven als gevolg van hun verwondingen in krijgsgevangenschap. 23 Vermisten, die krijgsgevangen waren gemaakt keerden later levend in de Nederlandse gelederen terug, meestal via uitrustelingen. Nogmaals, deze getallen betreffen uitsluitend de doden en al dan niet blijvend vermisten bij incidenten, waarbij drie of meer doden en/of vermisten betrokken waren.

ZWAARST GETROFFEN EENHEDEN

Vele eenheden, die in Indië actief zijn geweest, dan wel hun stamregimenten hebben monumenten opgericht ter nagedachtenis aan hun in Indië op de erevelden of elders achtergebleven kameraden. Daarnaast zijn op het terrein van het Indiëmonument in Roermond door vele eenheden plaquettes aangebracht met de namen van die militairen. Soms omvat de lijst op zo'n gedenkteken of plaquette tientallen namen, soms veel minder, mede afhankelijk van de aard en de opdracht van het onderdeel. Ook waren er eenheden, die weliswaar lange tijd in Indië verbleven, overwegend te velde waren, activiteiten ontplooiden gelijk aan andere soortgelijke eenheden in vergelijkbare omstandigheden en toch volledig of met slechts zeer geringe verliezen in Nederland terugkeerden. De factoren pech en geluk speelden nu en dan een grote rol. Daarbij waren de regio en de duur van het verblijf in Indië en de omvang van de eenheid gewoonlijk eveneens factoren van betekenis.

Het ligt voor de hand dat de infanteriebataljons van de landmacht, de mariniers en het KNIL, gezien hun veelvuldige directe gevechtscontacten met de tegenstanders, in het algemeen de zwaarste verliezen leden. Met name was dat het geval bij de eenheden die in de jaren 1946, 1947 en 1948 in Indië arriveerden. De meeste later aangekomen bataljons hadden weliswaar eveneens te maken met de in het algemeen aanzienlijk zwaardere verliezen per maand in 1949, maar 'profiteerden' van de veel rustiger

periode na het definitieve staakt-het-vuren, al was ook toen nog een aantal doden te betreuren.

Bij de 85 operationele infanteriebataljons van de Koninklijke Landmacht werden de zwaarste verliezen geleden door het eerste bataljon van het regiment Stoottroepen in Midden-Java. 49 man kwamen bij dit OVW-onderdeel om het leven ofwel 6% van de oorspronkelijke sterkte. Een overzicht van de bataljons met de zwaarste verliezen (5% of meer van de oorspronkelijke sterkte) tijdens het Nederlands-Indonesische conflict:

1-regiment Stoottroepen	Midden-Java	49 doden
4-garderegiment Jagers	Oost-Java	44 doden
4-garderegiment Prinses Irene	Oost-Java	43 doden
5-6 R.I. (incl. 3 gedetacheerde grenadiers)	Midden-Java	43 doden
3-7 R.I. (incl. 6 gedetacheerden KNIL)	Midden-Java	42 doden
3-2 R.I.	West-Java	41 doden

Bij het KNIL waren 23 infanteriebataljons van wisselende sterkte ingedeeld. Een aantal daarvan had de Grote Oost (het deel van Indië ten oosten van Celebes en Java) als basis en leed als gevolg van de relatieve rust daar weinig verliezen. Anders was het op Java. Daar kreeg het bataljon Inf. V, bijgenaamd 'Andjing Nica' (Nica honden), zware klappen. 59 Man verloren het leven, waarschijnlijk 8 à 9% van de sterkte. Het Depot (later Korps) Speciale troepen, behorend tot het KNIL, met kapitein Westerling als meest bekende en besproken commandant, verloor 56 man in vijf jaar tijd. Van veel KNIL-bataljons zijn de exacte verliezen niet bekend.

Bij de eskadrons van de Huzaren van Boreel was het verliesbeeld zeer verschillend. Daarbij speelde de inzet bij de beveiliging van convooiwegen en de daarmee vaak gepaard gaande hinderlagen, trekbommen en mijnen van de vijand een belangrijke rol. Het bekendst geworden eskadron, 4 Pantserwagens onder commando van ritmeester Jhr.mr. M.W.C. de Jonge, betaalde een hoge tol. 14 Huzaren en drie gedetacheerde KNIL-militairen verloren het leven. Dat betekende bijna 10% van de organieke sterkte. Het eskadron was evenwel vanaf het begin zelden of nooit geheel op sterkte als gevolg waarvan de verliezen procentueel nog hoger uit-

kwamen. Waarschijnlijk is dit eskadron de militaire eenheid met de re-latief hoogste verliezen in de Indische worsteling geweest.

Ook het tweede eskadron van het tweede verkenningsregiment Huzaren van Boreel in Oost-Java onder commando van majoor J.A.C. Bartels, de latere commandant van het 1ste Legerkorps tijdens de Koude Oorlog, werd met 14 doden, meer dan 6%, zwaar getroffen.

Soms worden gesneuvelde en anderszins overleden militairen op meer-dere monumenten of plaquettes herdacht. Dit is met name het geval indien de betrokkenen langdurig bij een ander onderdeel waren gedetacheerd. Zo werd een aantal grenadiers van het vijfde bataljon van het garderegiment Grenadiers in maart 1949 overgeplaatst naar 5-5 R.I. Zeven van hen sneuvelden en komen op de plaquettes van beide bataljons voor, op die van 5-5 R.I. met de toevoeging 'gren'. In Kooistra's boek *'Laatste Bericht'* zijn zij militairen van 5-5 R.I., in het *'Gedenkboek Grenadiers en Jagers 1939-1954'* zijn het grenadiers van het vijfde bataljon Grenadiers. In dit gedenkboek uit 1954 werden vier van hen nog als vermist be-schouwd hoewel zij al in 1950 in een verzamelgraf op het ereveld Candi bij Semarang werden begraven. In ditzelfde gedenkboek werden twee grenadiers als overledenen vermeld, die in feite krijgsgevangen waren gemaakt door de TNI, maar later via een ruilprogramma in de lente van 1949 terugkeerden in eigen gelederen. Slordigheden die in een gedenk-boek van een zo vooraanstaand regiment niet zouden mogen voorkomen.

EENZIJDIGE SCHIET- EN EXPLOSIE- INCIDENTEN, ZELFDODING, EIGEN VUUR, VERDRINKINGEN

Hoewel niet tot de doelgroep van dit boek behorend lijkt het toch nuttig om enige aandacht te besteden aan een grote groep militairen die is omgekomen bij incidenten waarbij geen tegenstanders waren betrokken. Naast de vele militairen die direct of indirect door vijandelijke acties om het leven zijn gekomen of als gevolg van ziekte, verkeers- en andere onge-vallen overleden is ook een aanzienlijk aantal slachtoffer geworden van eenzijdige schietincidenten en verdrinkingen. Tot die eenzijdige schietin-cidenten zijn te rekenen zelfdodingen, ongevallen met vuurwapens, grana-ten en explosieven en doden als gevolg van eigen vuur ('friendly fire') tijdens acties.

Tenminste 515 militairen van landmacht, marine en KNIL verloren op een dergelijke manier het leven inclusief ruim 120 verdrinkingen. Het exacte aantal zal hoger zijn aangezien van vele militairen, met name die van het KNIL, de echte doodsoorzaak niet is geregistreerd. Opvallend maar ook voor de hand liggend is bijvoorbeeld dat soms de ware oorzaak in de rapportages opzettelijk verhuld is, vooral in gevallen van eigen vuur.

Schaamte over het voorgevallene, bescherming van de 'daders' en het ont-zien van de gevoelens van de familie van de slachtoffers zullen daarbij een rol hebben gespeeld.

ZELFDODING

Van twintig militairen - waarvan drie officieren - behorend tot de land-macht is bekend dat zij door zelfdoding om het leven kwamen. Er is geen reden om te veronderstellen dat één of meer specifieke niet-persoonlijke oorzaken zouden zijn aan te wijzen voor deze daden. Wel is er sprake van

een gelijkmatige spreiding, gerelateerd aan de omvang van de diverse onderdelen van de krijgsmacht, in de tijd. Dramatisch is het geval van een depressieve huzaar, die zichzelf onmiddellijk na een indringend gesprek met zijn eskadronscommandant nog in de tuin van die commandant doodschoot. Ritmeester Jhr. mr. M.W.C. de Jonge beschreef met de nodige zelfkritiek dit tragische einde in zijn imponerende boek '*Mijn ruiters*'. Vier militairen, waarvan drie mariniers, van de Koninklijke Marine maakten een einde aan hun leven.

Bij het KNIL kwamen zelfdodingen zowel in absolute aantallen als relatief, rekening houdend met de omvang van de beide groepen militairen, veel vaker voor dan bij de landmacht het geval was. Er zijn 57 gevallen - waarvan vijf officieren - geregistreerd. Aangezien van vele KNIL-militairen geen doodsoorzaak bekend is, mag aangenomen worden dat het ware aantal hoger is. Opvallend is het hoge aantal KNIL-zelfdodingen (22) in het jaar 1946, 40% van het totaal. En daarvan was 85% Europees militair. Veronderstelden velen van hen bij terugkeer vanuit Japanse gevangenschap dat zij geen toekomst in Indië meer zouden kunnen hebben? Merkwaardig in dit verband is dat het zelfmoordcijfer in 1949, toen die dreiging steeds sterker werd met de naderende, resp. ingegane wapenstilstand en de overdracht van de soevereiniteit, daarentegen niet afweek van de twee jaren daarvoor (10, 13, 12).

De verschillen tussen de bekende zelfdodingen van uitgezonden militairen van landmacht en marine, 24, enerzijds en die van het KNIL, meer dan 57, anderzijds worden extreem indien rekening wordt gehouden met de omvang van de beide strijdmachten. Het KNIL met 40.000 man vormde minder dan een kwart van de gehele krijgsmacht, ongeveer 170.000 man (exclusief de varende en vliegende marine), de zelfdodingen bij het KNIL echter meer dan 70% van het totaal.

SCHIETINCIDENTEN

Een andere groep doden was het gevolg van incidenten waarbij militairen

door onvoorzichtig omgaan met vuurwapens zichzelf of een collega dodelijk verwondden. Het afgaan van een wapen als gevolg van spelen met geladen wapens, wapens schoonmaken met nog een kogel in de kamer, nonchalante wapenhantering, kwam regelmatig voor en leidde uiteraard tot grote consternatie. Drie man werden op deze wijze gedood bij oefeningen. In Solo sprong na het staakt-het-vuren een commando van een vrachtwagen. Door een onverwachte beweging ging zijn wapen af, waardoor hij op slag werd gedood.

Van de uitgezonden Nederlandse militairen verloren bij schietincidenten ruim 80 man het leven waarvan zes mariniers. Bij het KNIL kwamen in ieder geval 30 militairen door eenzijdige schietincidenten om het leven. Ook hier geldt dat het werkelijke aantal hoger zal zijn geweest aangezien van vele KNIL-militairen de oorzaak van hun overlijden niet bekend, althans niet geregistreerd is.

Gezien de (globale) getalssterkte van de aantallen landmachtmilitairen (120.000), de mariniers (10.000) en het KNIL (40.000) is dit een redelijk normale verdeling en valt hieruit geen verschil in wapenbehandeling en -veiligheid bij de drie groepen te concluderen. De zware vuurwapentraïning van als 'elite' beschouwde eenheden zoals de Speciale Troepen (KNIL) en de Mariniersbrigade lijkt geen garantie voor minder schietincidenten te zijn geweest.

EXPLOSIEF-INCIDENTEN

Naast de kogelincidenten werden ook Nederlandse militairen gedood door het ontijdig exploderen van artillerie-, geweer-, hand- en mortiergranaten, mijnen en boobytraps als gevolg van eigen handelen buiten gevechts-acties. Op 9 oktober 1947 veroorzaakte tijdens een militaire oefening in de omgeving van Moentjoel in Midden-Java bij het eerste bataljon Stoottroepen een te vroeg exploderende mortiergranaat drie dodelijke slachtoffers. Daarover werd eerder bericht (041).

In een stelling van de mariniers bij Domas in Oost-Java explodeerde op 2 april 1946 een eigen handgranaat, waarbij twee mariniers dodelijk werden gewond.

Drie mariniers vonden op 10 mei 1946 bij Brinkang in Oost-Java de dood bij het plaatsen van een eigen personeelsmijn. Ook dit incident werd eerder reeds vermeld (095).

Bij het uitzetten van boobytraps kwamen op 28 januari 1949 bij Patjitan, eveneens in Oost-Java, twee mariniers om het leven door een ontijdige explosie.

Merkwaardig is dat bij deze categorie incidenten bij de mariniers verhoudingsgewijs véél meer van dit soort ongevallen voorkwam dan bij de landmachtonderdelen het geval was. Zeventien slachtoffers bij de mariniers tegen 28 bij de twaalfmaal zo grote landmacht. Zelfs rekening houdend met het feit dat bij de mariniersbrigade het aandeel van de ‘vechtende’ troepen enerzijds ten opzichte van de ‘zittende’ troepen anderzijds hoger was dan bij de landmacht (met leger- en divisiestaven, veel grotere centrale magazijnen, administraties, werkplaatsen, etc.), is het verschil nog niet te verklaren. Vier mariniers werden slachtoffer van zelf geplaatste boobytraps, vier van zelf gelegde landmijnen, vier van eigen handgranaten. Van de overigen zijn nadere details niet bekend. Bij de landmacht kwamen doden als gevolg van eigen boobytraps, voor zover bekend, niet voor, slechts twee landmachers stierven door zelf gelegde landmijnen. Wellicht kan hier sprake zijn van verhoudingsgewijs meer gebruik van explosieven bij de mariniers.

Bij het KNIL kwamen dodelijke verwondingen als gevolg van het exploderen van een hand-, mortier- of artilleriegranaat, of bij het demonteren van een landmijn in zeven geregistreerde gevallen voor. Het werkelijke aantal zal om reeds eerder vermelde redenen hoger hebben gelegen.

MUNITIE-EXPLOSIES

Ook grotere munitie-explosies veroorzaakten een aantal doden.

Over een munitie-explosie bij de landmacht, waarbij drie doden vielen werd al in het voorgaande bericht (036). Het betrof een explosie tijdens het munitieladen bij de artilleristen van 1-8 RVA op 12 april 1949 bij Ga-roet.

In Gombong waren op 4 december 1947 vier doden te betreuren bij een munitie-explosie, twee van de landmacht en twee van het KNIL. Ook over deze calamiteit werd eerder bericht (217).

In totaal kwamen twaalf landmachtmilitairen bij deze categorie explosies om het leven.

Twee sergeants-torpedomakers van de Mijnopruimingsdienst Menado verloren op 21 oktober 1946 aldaar het leven toen bij het opruimen van een Japans mijnendepot de gehele voorraad tot ontploffing kwam. Naast de beide marinemannen werden vier Japanse krijgsgevangenen en twee en twintig kampongbewoners gedood. De kampong zelf werd zwaar beschadigd.

Het KNIL werd meerdere keren getroffen door een explosie buiten direct vijandelijk optreden.

Bij Benowoad explodeerde op 12 augustus 1946 een granaat in de schietbuis van een kanon met twee doden als gevolg. In de beschrijving van incident (035) werden hierover enkele opmerkingen gemaakt.

Op 21 juli 1947 had bij de tweede genie-arbeiderscompagnie in Bandoeng een ontploffing plaats waarbij vier doden en een tiental gewonden te betreuren waren. Daarover werd reeds bericht (236).

Ook een incident met o.a. twee KNIL-doden op 4 december 1947 (217) is eerder ter sprake gekomen.

In totaal werden tien KNIL-militairen geregistreerd, die om het leven zijn gekomen als gevolg van munitie-explosies

EIGEN VUUR

Het is het schrikbeeld van en voor iedere soldaat in gevechtssituaties: eigen militairen doden of gedood worden door eigen militairen. Zinlozer dood tijdens acties bestaat niet. De neiging is bij sommigen aanwezig om incidenten waarbij militairen sneuvelen door eigen vuur te versluieren of eenvoudig te ontkennen. Schaamte over het gebeurde kan daarbij een rol spelen. De ongelukkige ‘daders’ worden zo ook beschermd door een col-

lectieve dekking van de collega's. Bovendien menen de berichtgevers daardoor de gevoelens van de familie van de omgekomen militairen enigszins te ontzien, ervan uitgaande dat sneuvelen als gevolg van vijandelijke actie eervoller is dan het leven verliezen door fouten, misverstanden, slordigheden van de eigen collega-militairen..Men doet het dan voorkomen dat sprake zou zijn geweest van een vijandelijke hinderlaag, een nachtelijke verrassingsactie van de tegenstander. Gefantaseerde verhalen worden naar huis geschreven, in dagboeken vastgelegd. Ook al zijn in de officiële gevechtsverslagen en onderdeeldagboeken meestal de werkelijke gebeurtenissen geboekstaafd.

In de eerste periode na het einde van de oorlog in het Verre Oosten kwamen meermalen Nederlandse militairen onder vuur van de nog aan-wezige Brits-Indische troepen te liggen. Het kostte tenminste vijf jongens het leven, daarvan in maart 1946 drie OVW-ers van 1-8 R.I. in de omgeving van Klender ten westen van Batavia. Er waren berichten dat sommige Brits-Indische militairen (Gurkha's werden genoemd) met opzet op de Nederlanders schoten.

Een andere dramatische gebeurtenis was een dubbel mortierincident op 21 juli 1947 in de omgeving van Medan in Noord-Sumatra bij het vierde bataljon Stoottroepen. Ook dit incident, waarbij drie militairen om het leven kwamen en zes man werden gewond, werd al eerder beschreven (107).

Door een misverstand beschoten in de ochtendschemering op 25 juli 1947 twee pelotons van 2-10 R.I. elkaar ten zuidwesten van Soerabaja. Eén van de pelotons was van de opgedragen marsroute afgeweken en kwam in de vroege schemering in de opmars van een ander peloton terecht. De dominee en een OVW-korporaal werden op slag gedood. In Jack Kooistra's boek *'Laatste Bericht'* wordt ten onrechte een geheel andere lezing van het gebeurde gegeven.

Op diezelfde dag in datzelfde jaar 1947 liep in West-Java een patrouille van het derde bataljon Stoottroepen in het gebied van de beruchte Lampengantunnel tegen een groep fuseliers van het derde bataljon Prinses Irene op. Twee fuseliers kwamen daarbij om het leven. Het is het standaard-patroon van verliezen door eigen vuur. Men weet van elkaar niet dat de beide groepen in hetzelfde gebied opereren.

Zestig jaar later zouden ondanks veel betere communicatiemogelijkheden twee man sneuvelen en werd een derde (vrouwelijke) militair zwaar gewond in een soortgelijke situatie bij 'vredes'operaties in Uruzgan.

Het misschien wel meest 'beruchte' eigen vuurincident in het Nederlands-Indonesische conflict betrof het één dag eerder vanuit Nederland in Oost-Java gearriveerde 422 B.I. , waarover in het voorgaande werd bericht (087). Drie doden waren hier op 17 maart 1949 tijdens de eerste wacht van het bataljon in Indië het gevolg. Jarenlang werd echter in publicaties beweerd dat het een vijandelijke actie betrof en door weer anderen dat het om veertien doden zou gaan.

Uiteindelijk konden via onvolledig archiefonderzoek bij de landmacht al 46 doden als gevolg van eigen vuur worden geteld, hoewel in de openbare publicaties zoals '*Laatste Bericht*' slechts veertien gevallen als zodanig werden benoemd. Kooistra zelf schreef in zijn verantwoording al te verwachten dat het werkelijke aantal hoger dan zijn opgave zal hebben gelegen.

In sommige gevallen werden troepen bestookt door eigen artillerie, mortieren of handgranaten. Bij het KNIL kwam een kapitein-waarnemer bij Dampaan na een bij vergissing opgegeven eigen positie als doel op 23 januari 1947 door vuur van zijn eigen batterij om het leven.

Op 12 december 1947 stooten in de Oosthoek twee eigen patrouilles van het KNIL-bataljon Inf. XXIII op elkaar met vier doden als tragisch gevolg. Het incident werd eerder beschreven (218).

Van 33 KNIL-militairen is bekend dat zij door eigen vuur om het leven zijn gekomen. Ook deze telling is echter onvolledig, deels door het ontbreken van de doodsoorzaak in vele registraties, deels door versluiering van de feitelijke gebeurtenissen.

Ook bij de mariniers gaf een artilleriewaarnemer op 4 juni 1946 abusievelijk zijn eigen positie als doel op. Zowel hijzelf als de marinier Houtepen, die postuum met de Bronzen Leeuw werd onderscheiden, werden dodelijk getroffen.

Bij de mariniers vielen tien doden als gevolg van eigen vuur. Versluiserde gevallen zijn hier niet bekend.

OVERLEDEN DOOR VERDRINKING

Een opvallend aantal militairen heeft in Indië de dood in het water gevonden. Naast ongevallen in de recreatieve sfeer, vooral bij het zwemmen in zee, meer of kali, zijn ook velen verdronken tijdens acties en patrouilles bij het oversteken van kali's en meren. Bij sommige ongelukken met fatale afloop waren meerdere militairen tegelijk het slachtoffer.

Het incident waarbij op 15 oktober 1948 zes mariniers verdronken in Straat Madoera als gevolg van de openvallende klep van een landings-ponton werd eerder besproken (101).

Na de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië eind 1949 werden onder andere mariniers ingezet bij de verdediging van Nieuw-Guinea tot aan de overdracht aan Indonesië. Tientallen Nederlandse militairen kwamen daar om het leven voor een illusie. De zwaarste klap kwam echter niet van de tegenstanders maar was op 3 januari 1951 het gevolg van het omslaan van een vlot op het Sentanimeer. Ook over dit incident, waarbij vier mariniers het leven verloren, werd eerder bericht (106).

Het infanteriebataljon Inf. XI van het KNIL leed op 4 december 1947 een groot verlies door het omslaan van een prauw in de buurt van Palembang in Zuid-Sumatra. Zes militairen kwamen daarbij om het leven. Ook daarvan werd eerder melding gemaakt (216).

Natuurlijk had de grote meerderheid van de verdrinkingsgevallen betrekking op individuele gebeurtenissen. Het zwemmen en recreëren in zee, meren en rivieren was, voor zover geregistreerd, voor vijftien Nederlandse militairen van de landmacht en drie van de marine (incl. mariniers) fataal. Opvallend was het grote aantal verdrinkingen tijdens acties en patrouilles, bijna steeds tijdens het oversteken van kali's. Twintig landmachtmilitairen en vier mariniers werden meegesleurd door de sterke stroom, werden verrast door onverwachte diepteverschillen en één kreeg een hartstilstand

in de kali.

Ook ongevallen eisten hun tol. Dertien jongens van de landmacht en elf mariniers vielen van een rots of tijdens reparatie van een brug in de kali, zaten in auto's die te water raakten, in omgeslagen prauwen of op vloten. Een bijzonder incident deed zich voor aan boord van het troepentransportschip 'Kota Inten' in Straat Durian ter hoogte van Singapore op weg naar Nederland een half jaar na afloop van de vijandelijkheden. Een van de militairen aan boord was blijkbaar dermate verheugd om na drie jaren tropendienst thuis te varen dat hij meende zulks te moeten uiten door enig stuntwerk op de reling van het schip tijdens de vaart. Hij verloor het evenwicht, viel in zee en vond zo onverwachts een zeemansgraf.

Van de bemanningen en mariniers op de marineschepen kwamen dertien man in zee terecht met noodlottig gevolg of kregen daar na een fatale ziekte of ongeval een zeemansgraf.

Van 41 landmachtmilitairen en twee mariniers is wel bekend dat zij verdronken zijn maar is de oorzaak van hun verdrinken onbekend, althans in de officiële papieren.

Uiteindelijk zijn 122 van de vanuit Nederland uitgezonden militairen, behorende tot de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Marine (waaronder mariniers) in Nederlands-Indië, inclusief Nieuw-Guinea, rechtstreeks door verdrinking om het leven gekomen. Opgemerkt moet worden, dat slechts weinigen van hen direct of indirect door vijandelijke actie zijn overleden, dus gesneuveld zijn. Alleen degenen die tijdens acties en patrouilles zijn verdronken, kunnen daartoe worden gerekend, hooguit een derde dus van de overledenen waarvan de oorzaak van de verdrinking bekend is.

Van het KNIL inclusief de inlandse bewakingseenheden en de regionale bataljons staat in ieder geval vast dat 35 militairen zijn verdronken. Aangezien van honderden overleden inlandse militairen nadere informatie omtrent hun identiteit, laat staan de doodsoorzaak, niet bekend is, zijn de gegevens van het KNIL niet in de bovenstaande cijfers opgenomen. Ook de 22 leden van bemanningen en militaire passagiers, die als gevolg van het

neerstorten van vliegtuigen in het water terechtkwamen en merendeels een zeemansgraf vonden zijn niet meegerekend.

SAMENVATTING

Dit hoofdstuk geeft een indruk van de omvang van eenzijdige incidenten, waarbij één of meer doden te betreuren waren. Het criterium ‘drie of meer’ is hier niet van toepassing. De elf gevallen waarbij bij een incident toch drie of meer doden vielen zijn in de tekst aangegeven: vijf explosie-incidenten, drie gevallen van eigen vuur en drie verdrinkingsdrama’s. De totale verliezen met de genoemde oorzaken zijn, voor zover geregistreerd en mij bekend, als volgt:

oorzaak	landmacht	marine mariniers	KNIL luchtmacht	totaal doden
Zelfdoding	20	4	>57	> 81
Schietincidenten	76	6	>30	>112
Explosie-incidenten	28	17	> 7	> 52
Munitie-incidenten	12	2	>10	> 24
Eigen vuur	46	10	>33	> 89
<u>Verdrinking</u>	<u>89</u>	<u>33</u>	<u>>35</u>	<u>>157</u>
Totaal	271	72	>172	>515

Bij deze getallen is mijnerzijds soms sprake van een arbitraire keuze van de doodsoorzaak indien het een gecompliceerde situatie betreft.

Van honderden overleden KNIL-militairen is de doodsoorzaak niet bekend. De werkelijke getallen zullen derhalve hoger liggen dan die welke in het overzicht zijn vermeld.

De officiële verliescijfers van het NIMH, die in het volgende hoofdstuk aan de orde zullen komen, bedragen voor landmacht, marine en KNIL (incl. luchtmacht) 4751 doden gedurende de jaren 1945-1950. Daaraan dienen te worden toegevoegd 103 in Nieuw-Guinea na de overdracht van de soevereiniteit van de rest van Nederlands Indië eind 1949 overleden

militairen. Dat betekent dat de bovengenoemde (tenminste) 515 doden als gevolg van eenzijdige gewelddadige incidenten en verdrinkingen buiten invloed van vijandelijke activiteiten in ieder geval meer dan 10% van het totale aantal in Indië overleden militairen omvat. Bij de beoordeling van dit schrikbarende percentage valt te bedenken dat overledenen als gevolg van ziekte en ongevallen zoals in het verkeer en bij vliegtuigcrashes niet in dit getal en percentage zijn begrepen. Bovendien betreft dit percentage een minimum, gezien onder andere de informatiemanco's met name bij het KNIL.

ONDUIDELIJKHEDEN OVER NEDERLANDSE VERLIEZEN

Het ligt voor de hand dat de omvang van de incidenten met zware verliezen, de ‘zware klappen’, aan Nederlandse zijde bezien dient te worden in relatie tot de totale eigen verliezen tijdens het Nederlands-Indonesische conflict. In dat opzicht is het merkwaardig en teleurstellend te moeten constateren dat er na meer dan zestig jaar nog steeds geen eensluidende opvatting blijkt te zijn over de definitie van het begrip ‘verliezen’ en de omvang daarvan.

OPENBARE SLACHTOFFERREGISTERS

De eerste officiële gegevens omtrent de totale Nederlandse verliezen tijdens het Nederlands-Indonesische conflict in de eerste vijf jaren na de Japanse capitulatie werden gepubliceerd in een bijlage van de *‘Memorie van Antwoord op het Voorlopige Verslag aan de Eerste Kamer bij de begroting van Oorlog en Marine 1951’*. Deze gegevens waren gebaseerd op de rapporten van de Dienst Adjudant-Generaal van de Koninklijke Landmacht en van de Koninklijke Marine in Nederlands Indië. In latere jaren werden zij gecorrigeerd en aangevuld door het *Nederlands Instituut voor Militaire Historie* (NIMH).

Deze instanties maakten in een matrix enerzijds een onderverdeling tussen de uit Nederland afkomstige landmachtstroepen, de marine en het KNIL (inclusief de luchtmacht) met een verdere precisering naar vijf gevechtsperiodes. Anderzijds werd onderscheid gemaakt tussen gesnevelde militairen en degenen die als gevolg van andere oorzaken zoals ziekte, ongeval en zelfdoding waren overleden.

In publicaties van professionele historici werden en worden overwegend de aantallen van het NIMH gememoreerd als ‘de’ verliescijfers. Tijdens de recente televisie-uitzending ter gelegenheid van de dodenherdenking op 4 mei 2014 werd het aantal te herdenken militaire doden in het Nederlands-

Indonesische conflict op ‘bijna 5000’ gesteld, kennelijk gebaseerd op de hieronder volgende NIMH-cijfers en de gegevens van de Oorlogsgravenstichting. Het is mij niet duidelijk in hoeverre militairen, die in Nederland na terugkeer alsnog overleden als gevolg van in Indië opgelopen verwondingen of ziekte, in die getallen zijn opgenomen. Uiteraard moeten bij de resultaten de dodelijke verliezen als gevolg van het dóórlappende conflict in Nieuw-Guinea in de jaren 1950-1962 worden opgeteld.

In de volgende tabel is een samenvatting van de gegevens in de NIMH-tabel weergegeven. De Nieuw-Guinea slachtoffers na de soevereiniteits-overdracht eind 1949 zijn als toevoegingen vermeld.

	gesneuvelden	anderszins overleden	totaal
Kon. Landmacht	1602 + 8	987+17	2589+ 25
Kon. Marine	202 + 2	140+74	342+ 76
<u>KNIL</u>	<u>722</u>	<u>1098+ 2</u>	<u>1820+ 2</u>
Totaal krijgsmacht	2526 +10	2225+93	4751+103

Een belangrijke openbare bron voor informatie over individuele personen, slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, het Nederlands-Indonesische conflict, Korea en de vele vredesmissies is de database van de *Oorlogsgravenstichting*. De tijdens het Nederlands-Indonesische conflict overleden militairen vormen slechts een gering deel (minder dan 3%) van de totale beschikbare informatie, die 180.000 personen omvat. De in Indië omgekomen militairen vormen echter in de database geen afzonderlijke groep of bestand en zijn dus moeilijk te traceren indien geen namen bekend zijn. De database is een onderdeel van de website van de stichting en is vrij te raadplegen.

Jack Kooistra geeft in zijn in 2007 verschenen naslagwerk, getiteld ‘*Laatste Bericht*’, inzage in de door hem verzamelde gegevens. Hij vermeldt de namen en verdere details van 5315 militairen, die in de periode 1945-1962 om het leven zijn gekomen, hoofdzakelijk op het grondgebied van het huidige Indonesië. In zijn boek stelt hij zelf dat hij de selectiecriteria van

de OGS en het NIMH heeft gevolgd. Daaraan heeft hij echter de inlandse semi-militairen van de regionale hulpkorpsen toegevoegd. Daarentegen zijn onder andere de slachtoffers van rampen met militaire vliegtuigen buiten Indonesië na 1950 niet bij hem opgenomen. Het overzicht van Kooistra is voor wat betreft de door hem opgenomen categorieën over-ledenen niet volledig en qua verdere informatie ook niet geheel correct.

Voor wat betreft de Koninklijke Marine is een uitvoerig overzicht van de bij dat krijgsmachtdeel geleden verliezen geboekstaafd in de op internet raadpleegbare *'Gedenkrol van de Koninklijke Marine 1939-1962'*, samengesteld door Harry Floor. Veel informatie in deze gedenkrol is zowel door Kooistra als in het hier voorliggende overzicht verwerkt.

Van de in Indië achtergebleven slachtoffers van de 7 Decemberdivisie is een dodenlijst opgesteld, die als bijlage van een publicatie van Alfred van Sprang uit 1949: *'Wij werden geroepen'* verscheen. Op internet is de naamlijst digitaal te raadplegen (www.7decemberdivisie.nl/naamlijst/omgekomen-militairen-7-december-divisie). Op deze lijst komen namen voor die in sommige andere registers niet te vinden zijn. Opnieuw slaat de twijfel toe.

Naast deze min of meer algemene registers zijn in Nederlandse gemeenten en militaire kampementen talrijke monumenten opgericht met daarop de namen van de uit die gemeente resp. van bepaalde krijgsmachtonderdelen afkomstige overleden Nederlandse militairen.

Een nadere analyse toont aan dat de opgave van Kooistra en die van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, vele jaren eerder, zoals hierboven vermeld, redelijk met elkaar overeenkomen *voor zover het de verliezen van de door Nederland uitgezonden militairen* van de Koninklijke Landmacht, de luchtmacht en de Koninklijke Marine (vooral mariniers) betreft: 'de Hollandse jongens'. Volgens bovenstaande tabel zou het dan $2589(K.L.) + 342(K.M.) + 103(Nieuw-Guinea K.L. en K.M. 1950-1962) = 3034$ door de Nederlandse regering uitgezonden militairen betreffen. Kooistra vermeldt 2974 militairen van de drie krijgsmachtdelen exclusief 18 slachtoffers van de vlieg-rampen in Goa en Abadan. De uitgezonden

luchtmachtmilitairen werden in Indië onder KNIL-bevel gesteld. Bovendien zouden aan deze beide totalen mogelijk nog enige veel later in Nederland aan de gevolgen van in Indië opgelopen verwondingen of ziekte overleden Indiëgangers moeten worden toegevoegd.

HET NATIONAAL INDIË-MONUMENT 1945-1962

Een vreemde eend in de registersbijt is het register dat ten grondslag ligt aan de naamsvermeldingen op het Nationaal Indië-monument 1945-1962 in Roermond. Particulier initiatief zorgde er voor dat in 1988 in Roermond een nationaal monument werd onthuld ter nagedachtenis aan de militairen, die tijdens het Nederlands-Indonesische conflict gedurende de jaren 1945 - de Japanse capitulatie in het Verre Oosten - en 1962 - de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië - in 'Indië' het leven hebben verloren. Een nieuw register van de betrokken overledenen als basis voor vermelding op de zuilen van het monument werd na veel onderzoek opgesteld door de kolonel b.d. van de Limburgse Jagers J.W. de Leeuw met een aantal medewerkers.

Het resultaat is een indrukwekkend geheel met een centraal monument en los daarvan een aantal metalen zuilen, waarop de namen van de overledenen zijn aangebracht. In de directe omgeving is een aantal kleinere gedenktekens opgericht ter ere van, onder andere, enkele specifieke groepen om het leven gekomenen. Het betreft met name het monument voor de in Indië van 1945 tot 1962 overleden burgerslachtoffers en een monument ter nagedachtenis van de overleden Nederlandse militairen bij vredesoperaties.

Bovendien hebben vele onderdelen plaquettes geplaatst, in totaal ongeveer 175, ter herinnering aan de in Indonesië achtergelaten kameraden. Dit totale complex gematerialiseerde herinneringen werd gerealiseerd in een fraai - door de gemeente Roermond ter beschikking gesteld - park, waar ook een voorlichtingscentrum - het Generaal S.H. Spoor Paviljoen - bemand met vrijwilligers, werd opgericht. Dit initiatief, de realisering en thans de continuering daarvan kan niet genoeg door de Indiëveteranen en hun

families worden gewaardeerd.

Toen evenwel tijdens de realisatie bleek dat het aantal overledenen volgens kolonel De Leeuw en de zijnen in aanzienlijke mate afweek van de tot dan toe geregistreerde aantallen, ontstond commotie. Het was aanvankelijk bij velen niet duidelijk wat de oorzaak van deze verschillen kon zijn. Er ontstonden misverstanden. De eerdere registerbouwers en de militaire instanties die destijds betrokken waren bij de administratieve verwerking van de gegevens betreffende de overleden militairen ontkwamen niet aan kritische opmerkingen in de media. Toch was de verklaring voor de misverstanden in belangrijke mate terug te voeren tot keuzeverschillen ten aanzien van het al dan niet opnemen van bepaalde groepen overledenen in het dodenregister. En dan tellen de slachtoffers snel aan. De discussies vonden een einde met een beroep op 'het voordeel van de twijfel', de inwijding van het monument en tenslotte een jaren later gepubliceerd enigszins vaag en ontwijkend interview in 'Checkpoint' (2005, no.8) met de hoofdsamensteller van de definitieve lijst, kolonel De Leeuw. Tot op de dag van vandaag woekeren de misverstanden echter voort, zowel bij de Indiëveteranen als in de media.

Volgens het Roermond-register zouden 'ruim 6200' militairen en daarmee door de onderzoekers gelijkgestelde groeperingen op enigerlei wijze zijn overleden tijdens het conflict. Helaas zijn de meest essentiële gegevens van de overledenen op het Indië-monument wel ter plaatse in Roermond maar niet op internet raadpleegbaar. Uiteraard bemoeilijkt dat zowel fysiek als qua tijd het kennismaken en vergelijken van de beschikbare informatie door geïnteresseerde particulieren. Het dertigmaal omvangrijker slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting is daarentegen wél voor iedereen toegankelijk via de website van de desbetreffende stichting. Dat geldt eveneens voor het register op papier 'Laatste Bericht' van Jack Kooistra. Roermond is niet naast de deur gelegen voor de meeste geïnteresseerden, waarvan de Indiëveteranen intussen tenminste 85 jaar oud zijn! Bovendien is het voorlichtingscentrum daar gedurende het winterhalfjaar gesloten. In Roermond is een onhandig geplaatst beeldscherm aanwezig, waarop zeer summiere informatie uit het dossier van kolonel De Leeuw op basis van de naam van het slachtoffer is te vinden.

Dit is overigens geen kritiek op Roermond als vestigingsplaats van het monument. In Roermond is het initiatief genomen, in Roermond is het initiatief gerealiseerd! Alle hulde!

De in het voorgaande vermelde feitelijke constatering roepen de vraag op wat de achtergrond van deze naar het lijkt onnodige en ongewenste publicitaire beperking zou kunnen zijn. Het zou toch een kleine moeite zijn om de bestaande database op de website van de stichting in te voeren. Daardoor zouden alle gegevens in principe voor iedereen eenvoudig toegankelijk zijn zonder dat daarvoor een voor velen lange reis naar Roermond nodig is. Of zou de stichting beducht zijn voor nieuwe commotie over uitgangspunten als een serieuze vergelijking met andere registers zou worden gemaakt? Dat is zeker een argument.

Voorop staat echter dat het Roermondse initiatief om tot een monument voor de gevallen militairen te komen niet genoeg gewaardeerd kan worden! Dat geldt evenzeer voor het omvangrijke werk van kolonel De Leeuw en de zijnen. De database met vermoedelijk meer informatie dan in Roermond raadpleegbaar is, blijkt thans bij het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) in Amsterdam ondergebracht te zijn. Naar aanleiding van mijn verzoek per e-mail om inzage meldde het NIOD mij vervolgens dat de database niet via internet te raadplegen is, “maar alleen intern door onze medewerkers hier op het NIOD” kan worden ingezien. Vragen kunnen door een instituutmedewerker worden beantwoord.

Opvallend was bij mijn bezoek aan het voorlichtingscentrum in Roermond dat, toen ik mij bekendmaakte als (amateur)onderzoeker, meerdere aanwezige zeer coöperatieve vrijwilligers mij er met nadruk op wezen dat de stichting geheel losstond van en niets te maken had met de onderzoeksgroep onder leiding van kolonel De Leeuw. Zij wezen alle verantwoordelijkheid voor de juistheid van het betreffende register van de hand. Een vreemd standpunt met de namen van de doden geheel conform het ‘De Leeuw-register’ vereeuwigd op het monument van de stichting!

MISVERSTANDEN OVER ‘HOLLANDSE JONGENS’

In de loop der jaren sinds de onthulling van het Nationaal Indië-monument 1945-1962 hebben vele Indiëveteranen en anderen in publicaties en ingezonden brieven het aantal overledenen, meestal 6200, op het Roermondse monument voorzien van kwalificaties, die duiden op onvoldoende kennis terzake. Zo schreef men over ‘ruim 6000’ (of 6200) “gesneuvelden”, 6200 “Hollandse jongens”, 6200 man “die niet meer terugkeerden”, 6200 “Nederlandse militairen”, etc. Zelfs columnisten als professor Smalhout (*Telegraaf*: 1-9-2007: “6200 gesneuvelden”) en Leon Wecke (*Checkpoint* 2012 no. 9: “de dood van zesduizend Nederlandse soldaten”) gingen in de fout. Het enkele feit dat op het Nationaal Indië-monument 1945-1962 ‘ruim 6200 namen’ worden genoemd was en is voor veel auteurs van egodocumenten, journalisten, ingezonden brieven-schrijvers en columnisten blijkbaar voldoende om alle slachtoffers over één – Nederlandse - kam te scheren. Daar is echter geen sprake van.

Het eerste grote misverstand is ontstaan als gevolg van de vermelding op het Nationaal Indië-monument van leden van de inlandse semi-militaire regionale hulpkorpsen en van niet-militaire groeperingen. Hulpkorpsen ontstonden in West- en Oost-Java, op Sumatra, in Nieuw-Guinea, in Soerakarta (Solo). Het laatstgenoemde korps betrof het Territoriaal Bataljon Soerakarta, het onder KNIL-bevel gestelde onbetrouwbare privé-legertje van de Mangkoenegoro van Soerakarta. Eén compagnie daarvan presteerde het om als complete eenheid - exclusief het kader - te deserteren! Het gehele bataljon werd vervolgens enige tijd ontwapend.

Tot de niet-militaire groepen behoorden de agenten van de Algemene Politie, burgertolken en -informanten, medewerkers van veiligheids- en inlichtingendiensten en de ESD's (Employé Speciale Diensten) bij de Mariniersbrigade. Met name de agenten van de Algemene Politie waren weinig betrouwbaar en slecht inzetbaar. Waartoe dit kon leiden wordt beschreven in het eerder vermelde incident 068. De uitvoerende leden van deze korpsen en groeperingen behoorden tot de autochtone bevolking van Nederlands-Indië Zij werden na de soevereiniteitsoverdracht automatisch burgers van de Republiek Indonesia. De in Nederlandse dienst opererende

overledenen uit die kringen vonden destijds de dood als gevolg van dezelfde oorzaken als de uit Nederland afkomstige soldaten en de KNIL-militairen maar waren zeker geen ‘Hollandse jongens’ of ‘Nederlandse militairen’, ‘die niet meer terugkeerden’.

In het eerdergenoemde interview in ‘*Checkpoint*’ (2005, no. 8) vertelde kolonel De Leeuw dat de semi- en niet-militaire groeperingen ondanks het ontbreken van een volwaardige militaire status in zijn register en dus op het Indië-monument zijn opgenomen voor zover zij “schouder aan schouder hebben gestaan” met de echte troepen. Waarschijnlijk kan met deze opmerking het enorme cijfermatige verschil tussen het Roermond-register enerzijds en alle andere registers (900 ten opzichte van Kooistra, bijna 1400 ten opzichte van het NIMH) anderzijds (groten?)deels worden verklaard. Hoogst merkwaardig is ook de vermelding op het monument in Roermond en in het boek van Kooistra ‘*Laatste Bericht*’ van een aantal militairen van het KNIL en van de Koninklijke Marine, dat, terugkerend van de Japanse werk- en krijgsgevangenenkampen in Birma, Thailand en Japan als gevolg van de dáár geleden ontberingen alsnog in Nederlands-Indië overleed. Zij hadden niets met het Nederlands-Indonesische conflict te maken evenmin als hun wapenbroeders die vóór hun repatriëring naar Nederlands-Indië uit Birma, Thailand en Japan dáár het leven verloren en uiteraard niet op het monument worden vermeld. Zij waren slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Een opvallende ‘discriminatie’ op basis van een geografisch criterium.

Er is dus een wezenlijk verschil van gemaakte keuzes tussen enerzijds de Oorlogsgravenstichting, het NIMH en de meeste historici en anderzijds de onderzoekers, die de namen verschafte voor het Indië-monument in Roermond (en in zekere mate Jack Kooistra) ten aanzien van de selectie van de slachtoffers van het conflict.

Beiden kunnen gelijk hebben. Het hangt er maar van af op welke slachtofferdefinitie een genoemd dodental betrekking heeft. Veel van de inlandse militairen, ook van het KNIL, blijken snel na hun

overlijden buiten de erevelden te zijn begraven, een in islamkringen normale situatie die evenwel registratie en controle bemoeilijkt. Voor wat betreft het opnemen van de om het leven gekomen inlandse civiele assistenten van de Nederlandse krijgsmacht en agenten van de Algemene Politie, staan de onderzoekers, die de namen voor het Roermond-monument ‘leverden’, in een geïsoleerde positie, ook ten opzichte van Jack Kooistra. Het is duidelijk dat het verschil van inzicht zich toespitst op de status van deze semi- en niet-militaire inlandse groeperingen.

Van honderden KNIL-ers en vooral van de regionaal georganiseerde semi-militairen zijn de opgaven in Kooistra’s boek uitermate onvolledig. Soms is bij hem niets meer bekend dan een naam. Is als naam van het onderdeel waartoe de overledene behoorde wél een inlandse (territoriale) eenheid genoemd, dan is de betrokkene veelal niet in het register van de Oorlogsgravenstichting terug te vinden tenzij hij de KNIL-status had verworven. Een veeg teken!

Formeel beschouwd laten de statuten van de Oorlogsgravenstichting niet alleen de omgekomen leden van de Nederlandse krijgsmacht met inbegrip van het voormalige KNIL en de Gouvernementsmarine als oorlogsslachtoffers toe. Ook Nederlandse burgers en “onderdanen”, die volgens die statuten “omgekomen zijn tijdens de ontplooiing van, deelname aan en terugkeer van vredes- en ordehandavingsmissies” kunnen oorlogsslachtoffers zijn. Toch hebben de beleidsorganen van de OGS blijkbaar deugdelijke redenen om deze laatste groep toenmalige ‘onderdanen’ niet in hun slachtofferregister op te nemen. Een standpunt dat ook door het NIMH blijkt te worden gedeeld.

VERWARRING OVER ‘GESNEUVELDEN’

Een tweede verwarring vloeit voort uit het begrip ‘gesneuvelde’.

Gesneuvelden zijn volgens de gangbare betekenis van het woord militairen die door directe of indirecte actie van de vijand om het

leven zijn gekomen.

In het eerdergenoemde interview in ‘*Checkpoint*’ constateert kolonel De Leeuw terecht dat “het onvoldoende onderkennen van het verschil tussen gevechtsverliezen en niet-gevechtsverliezen al jarenlang spraakverwar-ring veroorzaakt over de omvang van de verliezen in Nederlands-Indië”.

In de vorenvermelde opgave van het ministerie van Oorlog en Marine en de definitieve opgave van het NIMH worden de gesneuvelden uitdrukke-lijk als afzonderlijke groep vermeld naast de groep doden als gevolg van ziekte, ongeval, zelfdoding, etc. De namen in Roermond betreffen echter álle slachtoffers van het Nederlands-Indonesische conflict zonder enige selectie en onderscheid van individuele doodsoorzaak of categorie. Niet alleen de door Nederland uitgezonden militairen, resp. de KNIL-militairen die (meestal) in Nederlands-Indië zijn overleden, (meestal) op en buiten de erevelden in Indonesië zijn begraven, dan wel blijvend zijn vermist, worden vermeld. Ook alle gesneuvelde(?) semi-militairen en niet-militaire ‘schouder aan schouder’-personen vonden een plaats op de zuilen..

In het eigen voorlichtingsmateriaal van de Roermondse Stichting worden het algemene begrip ‘overleden’ en het meer specifieke begrip ‘gesneuveld’ door elkaar gebruikt. In de website van de stichting (hoofdstuk ‘monumenten’) wordt vermeld dat de zuilengalerij de namen bevat van “ruim 6200 gesneuvelde Nederlandse militairen”, wat bepaald onjuist is en bijdraagt tot de misverstanden.

Tot die totaalopgave behoren, zoals eerder vermeld, naast de gesneuvelden ook enige duizenden doden als gevolg van ongevallen, ziekte, zelf-doding, etc. en militairen, overleden aan boord van marine- en troepen-transportschepen en van vliegtuigen onderweg naar Indië of terugkerend naar Nederland. De vermelding op het eremonument van deze militairen is natuurlijk gerechtvaardigd op grond van het onbetwistbare feit dat zij zonder uitzending naar en verblijf in Indië niet zouden zijn overleden, een enkele uitzondering wellicht daargelaten. Het zijn echter geen ‘gesneuvelden’, afgezien van enkele militairen, die op de terugreis naar het vader-land of in Nederland als gevolg van opgelopen verwondingen alsnog over-leden

en als gesneuvelden kunnen worden aangemerkt.

Dat de Nederlandse overheid belang hechtte aan het onderscheid tussen militairen in Indië met een gevechtstaak en zij die een in principe risicoloze functie vervulden blijkt ook uit de toekenning van het Ereteken voor Orde en Vrede aan alle Indiëgangers. Militairen die tenminste éénmaal per kalenderjaar het risico hadden gelopen op verwonding of sneuvelen als gevolg van acties van de tegenstanders mochten bovendien de ‘jaargesp’ van dat jaar op de draagmedaille of een ster op de baton dragen. De betreffende militairen van de 7 Decemberdivisie bijvoorbeeld konden zo maximaal vier jaargespen toegekend krijgen (1946-1949), die van de Palmboomdivisie drie (1947-1949).

Op het monument worden ook enkele militairen vermeld die nooit in Indië zijn geweest maar tijdens de opleiding in Nederland verongelukten of daar als gevolg van ziekte overleden. In deze gevallen is zeker discussie mogelijk, alleen al omdat niet vaststaat dat zij daadwerkelijk naar Indië zouden zijn vertrokken zolang het troepentransportschip de trossen in Amsterdam of Rotterdam niet had losgegooid. Afstel wegens onmisbaarheid in Nederland, desertie, afstel van uitzending van het gehele onderdeel of delen daarvan kwamen voor.

De getalsmatige conclusie ten aanzien van de dodelijke slachtoffers onder de uitgezonden Nederlandse militairen is op basis van de eerdergenoemde getallen als volgt samen te vatten:

*Het aantal **uitgezonden Nederlandse militairen** (‘Hollandse jongens’), dat, ongeacht de oorzaak, is **overleden** in Nederlands-Indië/Indonesië inclusief Nieuw-Guinea en tijdens de reis heen en terug, is dus niet ruim 6200, zoals velen menen maar ongeveer de helft - beste schatting volgens NIMH 3034, volgens Kooistra 2974 - waarvan ruim 1800 – beste schatting volgens NIMH 1814 - **gesneuvelden**.*

Voor wat betreft *het totale aantal gesneuvelden*, de gevechtsverliezen, in het Nederlands-Indonesische conflict, inclusief het KNIL doch exclusief

Nieuw-Guinea, valt een hoge mate van overeenstemming te constateren tussen het NIMH en kolonel De Leeuw. Het NIMH noemt 2526 slachtoffers, de kolonel in het ‘*Checkpoint*’-interview “ruim 2500”.

EEN ILLUSIE?

Uit het voorgaande is duidelijk dat bij mij een zekere mate van onbehagen heerst rond de gang van zaken ten aanzien van de vastlegging van de Nederlandse verliezen in Indië en het rommelige van gebrek aan kennis getuigende publicitaire gebruik van termen en getallen op dit gebied.

Het zou wenselijk zijn dat gezaghebbende instanties zoals het ministerie van Defensie, het Veteranenplatform en met name ook de Stichting Nationaal Indië-monument 1945-1962 duidelijk zouden maken wat de status van de ruim 6200 doden op het monument in Roermond is. Met name zou duidelijk naar voren moeten komen wat, naar beste schatting, het aandeel van de ‘Hollandse jongens’ daarin is en hoeveel van die ‘Hollandse jongens’ daadwerkelijk zijn gesneuveld. Daarmee zou een eind kunnen komen aan de huidige wijdverbreide misverstanden terzake. Ook de veterantijdschriften kunnen hierbij een rol spelen.

Dat neemt evenwel het beeld van verdeeldheid inzake de exacte omvang van de geleden verliezen, op welke wijze dan ook ontstaan, in het voormalige overzeese gebiedsdeel niet weg. Er zou, los van andere overwegingen, in theorie veel voor te zeggen zijn om na meer dan zestig jaar uiteindelijk eens te trachten de verschillende opgaven samen te voegen. Het door een deskundige en onbevooroordeelde werkgroep te bereiken resultaat zou dan één definitief historisch en openbaar overzicht met verantwoorde en algemeen aanvaarde uitgangspunten moeten worden, eventueel gesplitst naar diverse categorieën. Wellicht zou dat kunnen betekenen dat ‘met de kennis van nu’ een aantal namen ten onrechte in bepaalde registers en op het Indië-monument in Roermond terecht is gekomen. Gezien de omvang en de degelijkheid van het onderzoek van kolonel De Leeuw lijkt het voor de hand te liggen om (met zijn toestemming uiteraard) zijn gegevens als werkbaar uitgangspunt te nemen. Daarop zouden dan, na persoonstoetsing

aan de hand van de andere registers, de door de werkgroep vastgestelde criteria kunnen worden toegepast. Het NIMH zou hierbij een coördinerende rol kunnen spelen.

Het is echter alleen al uit gevoelsoverwegingen bij nabestaanden maar ook praktisch ondenkbaar dat bepaalde namen zonder meer van de zuilen in Roermond zouden verdwijnen. In ieder geval is het tijd om aan de onzekerheden en misverstanden rond het aantal *uitgezonden Nederlanders* dat in Indië het leven heeft verloren, een zo goed mogelijk einde te maken door een degelijk particulier of overheidsonderzoek dan wel een combinatie daarvan. Aansluitend zou dan een officiële publicatie van de resultaten moeten plaatsvinden, waarbij de ervaring in andere situaties leert dat bijna nooit een honderd procent resultaat kan worden bereikt. Daar moeten we dan verder mee leven.

Eventueel zou de stichting vervolgens in Roermond het centrale monument kunnen wijden aan alle overledenen en de zuilen reserveren voor de Nederlandse en KNIL-slachtoffers. Daarnaast zou dan een afzonderlijk gedenkteken voor de Indonesische semi-militairen en burgermedewerkers, overleden tijdens hun deelname aan Nederlandse zijde aan de vijandelijkheden, kunnen worden opgericht. Als dit monument zou voorzien in de weergave van de namen van de slachtoffers, dan kunnen deze op de zuilen worden verwijderd. Voor de gewone burgerslachtoffers, onder andere die van de Bersiap-periode in 1945-1946, is een dergelijk eerbetoon, zij het zonder namen, al gerealiseerd. De KNIL-militairen zijn in algemene zin ook geëerd op het KNIL-monument, dat op Bronbeek is opgericht.

Een illusie? Een waandenkbeeld van een fantasierijke oude Indiëganger? Hoogstwaarschijnlijk. Wat maak je los bij de nog levende Indiëgangers, bij de nabestaanden en in de maatschappij? Zijn de resultaten de mogelijkke commotie, de ontstane emoties waard? Maar toch:

De ruim drieduizend Nederlandse slachtoffers en de bijna tweeduizend KNIL-doden blijven recht houden op een 'finale kwijting'.

BIJLAGEN

MILITAIR JARGON

aal(moezenier)	rooms katholieke priester in militaire dienst
afdeling	artillerie-eenheid met twee batterijen à 4 kanonnen
Amtrack	amfibisch (land/water) voertuig bij mariniers
AP	Algemene Politie, inheems onder operationeel KNIL-bevel
artillerie	geschut (kanonnen) ter ondersteuning van infanterie
Auster	eenmotorig 2-4 persoons verkenningsvliegtuigje
baileybrug	(de)montabele noodbrug, snel door genie aan te leggen
bataljon	militaire eenheid met 5 -6 compagnieën 800-1000 man
BI	bataljon infanterie
boobytrap	verraderlijk explosief op onverwachte plaats
bren(gun)carrier	licht gepantserd infanterievoertuig op rupsbanden, 4.6 ton
bren(gun)	lichte mitrailleur zonder affuit
brigade	grote infanterie-eenheid met 3-5 bataljons en hulpwapens
carrier	zie brencarrier
Catalina	marinevliegboot voor verkenning en communicatie
cavallerie	tanks en pantserwagens ter ondersteuning van infanterie
cease-fire	wapenstilstand, staakt-het-vuren
commandowagen	open, lichtgepantserde driekwarttonner, 4.5 ton
driekwarttonner	lichte vrachtwagen voor allerlei doeleinden
DST	Depot Speciale Troepen, commando-eenheid (Westerling)
compagnie	militaire eenheid met drie pelotons, totaal 100-150 man
Dakota	tweemotorig transportvliegtuig
divisie	grote, zelfstandige gevechtseenheid met alle hulpwapens en voorzieningen 12-18.000 man
eskadron	cavallerie-eenheid met 3-5 pelotons
Firefly	marine-jachtbommenwerper met raketten
generaal	hoogste opperofficier, in Indië alleen generaal S.Spoor
generaal-majoor	opperofficier, vaak divisiecommandant
genie	technische ondersteuningsdienst t.b.v. bruggen, wegen, gebouwen, etc.
GMC	middelzware 2½ tons Amerikaanse vrachtwagen

hospik	hospitaal- of EHBO-soldaat
Humber	zware pantserwagen, 7.3 ton met kanon 37 mm.
huzaar	cavallerist, bij de eskadrons in vele functies
infanterie	troepen te voet, basis van een leger
kanon	artillerie, huzaren, vuurt granaten af in een vlakke baan
kapitein	hoogste subalterne officier in allerlei functies o.a. als commandant van compagnie of batterij
KL	Koninklijke Landmacht (alleen Nederlandse militairen)
KM	Koninklijke Marine
KNIL	Koninklijk Nederlands-Indisch Leger
kolonel	hoogste hoofdofficier, vaak commandant van een brigade
korporaal	laagste onderofficiersrang
kornet	aankomend officier bij artillerie en cavallerie
KST	Korps Speciale Troepen, aanvankelijk DST, parachutisten en commando's
luitenant (1 ^e , 2 ^e)	laagste officiersrangen, vaak pelotonscommandant
luitenant-generaal	hoogste opperofficier in Indië, legercommandant
luitenant-kolonel	zie overste
majoor	laagste hoofdofficiersrang, vaak commandant van compagnie, afdeling of eskadron
Marbrig	Mariniersbrigade (alleen in Ned. Oost-Indië 1945-1949)
marechaussee	militaire politie(man)
marinier	zeesoldaat a/b marineschepen, voert landingen uit, in Indië vooral infanterist
Martin-Mariner	marinevliegboot in Nieuw-Guinea
Mitchell	tweemotorige bommenwerper en aanvalsvliegtuig met mitrailleurs
mitrailleur	snelvurend automatisch wapen, meestal geen handwapen
mortier	vuurt snel bommen / granaten af in een hoge baan
NIMH	Nederlands Instituut voor Militaire Historie
OGS	Oorlogsgravenstichting
overste	ook: luitenant-kolonel, middelbare hoofdofficiersrang, vaak commandant van bataljon of regiment
OVW-er	oorlogsvrijwilliger

p(e)loppor	algemene term in Indië voor opstandeling, guerrilla, vrijheidsstrijder, rampokker, bendelid, etc.
peloton	kleinste (gevechts)eenheid bij infanterie, cavallerie, diensten en mariniers 35-45 man
Piper(cup)	eenmotorig 2-4 persoons verkenningsvliegtuigje
RI	Regiment Infanterie
ritmeester	kapitein bij de huzaren
RVA	Regiment Veld Artillerie
scoutcar	kleine verkenningspantserwagen
screenen	onderzoek, gericht op opsporen van verdachte personen
sectie	kleine niet zelfstandige (gevechts)groep bij alle wapens en diensten 10-15 man
sergeant (-majoor)	onderofficiersrangen bij infanterie en vele diensten
Sherman (tank)	zware gevechtstank bij mariniers, 35 ton met 10 cm kanon
sightseeën	globaal (toeristisch) rondkijken zonder militair oogmerk
Spitfire	jachtvliegtuig, jachtbommenwerper
sten(gun)	automatisch (onbetrouwbaar) handvuurwapen (Eng.)
Stuart(tank)	verkenningstank bij de huzaren, 13 ton met kanon 37 mm
sweepen	schoonvegen van een verdacht gebied b.v. een kampong
TBS	Territoriaal Bataljon Soerakarta met inlands personeel
TNI	Tentara National Indonesia, nationaal leger van Indonesië
TRI	Tentara Republik Indonesia, voorloper van TNI
vaandrig	aankomend officier bij meeste wapens en diensten
VA	afdeling veldartillerie bij KNIL en OVW
veldprediker	dominee in militaire dienst
(opper)wachtmeester	zie sergeant(-majoor) bij artillerie, cavallerie en marechaussee

VERANTWOORDING BRONNEN

Foto op omslag: Impressie van het Ardjoeno-gebergte in Oost-Java, werkstuk onbekende Oost-Javaanse kunstenaar

MILITAIRE DOCUMENTEN:

Gevechtsrapporten, actieverslagen, driemaandelijke onderdeeldagboeken en overige door de krijgsmachtonderdelen zelf opgestelde documenten:

Nationaal Archief, Den Haag, toegang 2.13.132, gevolgd door de bestandsnummers van het gearchiveerde onderdeel
Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag

BIBLIOGRAFIEËN EGODOCUMENTEN:

Bibliografie Nederlands Indië, het Nederlandse militaire optreden in Nederlands-Indië/Indonesië, 1945-1950, Nederlands Instituut voor Militaire Historie en Stichting het Veteraneninstituut, www.nimh.nl

Bibliografie Nederlands Nieuw-Guinea, het Nederlandse militaire optreden in Nieuw-Guinea 1950-1962, Nederlands Instituut voor Militaire Historie en Stichting het Veteraneninstituut, www.nimh.nl

INFORMATIE KRIJGSMACHTONDERDELEN EN PERSONEN:

Collectie Informatie Centrum-Thema 's-Nederlands-Indië, Nationaal Militair Museum, Soesterberg, internet

Anton P. de Graaff, *De heren worden bedankt*, Boekenreeks met talrijke verslagen van gebeurtenissen tijdens het conflict

Persoonsinformatie:

Nationaal Indië-Monument 1945-1962, *Plaquettes krijgsmachtonderdelen*, internet

Oorlogsgravenstichting, *Slachtofferregister*, internet

Jack Kooistra, *Laatste Bericht*, Leeuwarden 2007

Harry Floor, *Gedenkrol van de Koninklijke Marine 1939-1962*, internet Bronnen, waarin nadere details omtrent een specifiek incident of categorie (marine, luchtmacht) worden vermeld, zijn bij het betreffende incident of de categorie opgenomen.

ALGEMENE INFORMATIE (beknopt):

P.M.H. Groen, *Marsroutes en dwaalsporen. Het Nederlands militair-strategisch beleid in Indonesië 1945-1950*, Den Haag 1991

P. Heijboer, *De Politionele Acties. de strijd om 'Indië' 1945/1949*, Bussum 1979

J.A. de Moor, *Westerling's oorlog; Indonesië 1945-1950; de geschiedenis van de commando's en parachutisten in Nederlands Indië 1945-1950*, Amsterdam 1999

J.A. de Moor, *Generaal Spoor, Triomf en tragiek van een legercommandant*, Amsterdam 2011 (met uitgebreide literatuuropgave)

Dr. D.C.L. Schoonoord, *De Mariniersbrigade 1943-1949, Wording en inzet in Indonesië*, Den Haag 1988

A. van Sprang, *Wij werden geroepen*, de geschiedenis van de 7 December Divisie, Den Haag 1949

O.G. Ward, *De Militaire Luchtvaart van het KNIL in de na-oorlogse jaren 1945-1950*, Weesp 1985

ONDUIDELIJKHEDEN OVER NEDERLANDSE VERLIEZEN

Martin Elands, 'Als ze schouder aan schouder stonden, vermeld ik ze' *Checkpoint' 2005 no. 8*

A.P. Intveld, 'Laatste bericht. Ereveld van Indië en Nieuw-Guinea' *De Indische navorscher' 2010*

J.W. de Leeuw, "'Het laatste bericht',...mijn mening' *De Indische navorscher' 2010*

VOLGNUMMERINDEX OP BASIS VAN KRIJGSMACHTEENHEDEN

KON. LANDMACHT

3 Grenadiers	034
4 Grenadiers	072
5 Grenadiers	059, 064
1 Jagers	115
3 Jagers	033
4 Jagers	088, 092
3 Prinses Irene	022
4 Prinses Irene	084, 089
1 Stoottroepen	037, 038, 039, 042
3 Stoottroepen	027, 032, 117
4 Stoottroepen	105, 106, 107, 116
5 Stoottroepen	046
Gezagsbataljon	001
3-1 R.I.	029
4-1 R.I.	119
3-2 R.I.	023, 025, 026
4-2 R.I.	108
4-3 R.I.	009, 015
1-4 R.I.	007, 008
2-4 R.I.	004
4-4 R.I.	120
1-5 R.I.	006
2-5 R.I.	070
4-5 R.I.	074
5-5 R.I.	052, 063
2-6 R.I.	036
5-6 R.I.	054, 056, 057, 060, 062
3-7 R.I.	040, 043, 061, 066
4-7 R.I.	118

1-8 R.I.	005, 113, 114
3-8 R.I.	011
5-8 R.I.	121
1-9 R.I.	041
4-9 R.I.	058, 068
2-10 R.I.	080, 082
4-10 R.I.	010
5-10 R.I.	110, 112
1-11 R.I.	003
3-11 R.I.	045
4-11 R.I.	012, 044, 047, 051
1-12 R.I.	071, 073, 075
2-14 R.I.	002
3-14 R.I.	024, 030
1-15 R.I.	049, 050
2-15 R.I.	076
401 B.I.	016, 021
403 B.I.	067
411 B.I.	055, 069
422 B.I.	085
425 B.I.	019
2 Mitrailleurbat.	078, 087
41 Zelfst.Mitr.cie	018
Veld Artillerie 5	048
1-6 RVArtillerie	031
1-8 RVArtillerie	035
6 Vechtwagens	065
8 Vechtwagens	077, 081
2-2 Verkenningsesk.	079, 090, 091
3-2 Verkenningsesk.	086
3 Militaire Politie 1	017
Vaartuigendienst	053
8 Genievelddie	111
11 Genievelddie	(062)
12 Genievelddie	028

16 cie legergenietr.	013
Genie	020
LTD 85/720	109
Staf A-divisie	083
AMD/Kw.m.-Gen.	014
Rode Kruis team	(066)

KON. MARINE

1 Inbat Marbrig	093, 094, 098
2 Inbat Marbrig	097
3 Inbat Marbrig	095
4 Inbat Marbrig	100, 102
Amphibat	103
Brigade Stafcie	099
Speciale diensten	101
Hr.Ms 'Walcheren'	096
Korps Nw-Guinea	104

MARINELUCHTVAARTDIENST

7 Squadron MLD	159
321 Sq. MLD	161, 162, 163, 164, 165
KLM/Kon.Marine	160

LUCHTMACHT (KNIL/KL)

16 Squadron	156
18 Squadron	151, 152, 153, 158
19 Squadron	155
20 Squadron	154, 157
336 Sq. Kon.Lu.	166
Luchtstrijdkrachten	(113)

KNIL

Speciale Troepen	201, 202, 203
Inf. I	219, 224, 227
Inf. II	221, 222
Inf. IV	210, 220, 225, (082)
Inf. V	204, 215, 217, 228
Inf. VI	211, 212
Inf. X	207
Inf. XI	213, 216, 232
Inf. XIII	205, 208, 214, 226, 230
Inf. XVII	206, 209
Inf. XXIII	218, 223, 231
Bewakingscie I	247
Bewakingsbat. II	246
Bewakingscie V	241, 244, 250
Veiligheidsbat. III	252
Staf T-brigade	237
Staf W-brigade	242, 245, 249
NICA, RAPWI	233
Artillerie	238
Genie	235, 236, 243
Inl. & Veil. Dienst	240
Mil. Politie. IV	248
Subsistentenbat.	255
KNIL Makassar	253, 254
Onbekend	(034), 229, 234, 239, 251

Volgnummer tussen haakjes: tweede vermelding wegens drie of meer doden van tweede eenheid in één incident

VOLGNUMMERINDEX OP BASIS VAN AARD VAN DE INCIDENTEN MET DRIE OF MEER DODEN EN/OF VERMISTEN

AKTIES EN PATROUILLES,SOMS MET HINDERLAAG

West-Java: 002,006,007,011,018

7 December divisie: 022,023,029,030,033

Midden-Java: 036,037,044,045,047,049,050,052,058,059,060,069

Oost-Java: 081,082

Mariniersbrigade: 097

Sumatra: 105,108,116,117

Luchtmacht (KNIL): 152,153,156

KNIL:201,203,204,207,210,211,215,218,219,220,222,225,(082),250

TREKBOMMEN, MIJNEN, ETC., SOMS MET HINDERLAAG

7 December divisie: 025

Midden-Java: 038,040,041,042,043,051,055,056,057,061,062,063,065,
066

Oost-Java: 073,074,075,078,079,084,086,088, 089,090,091,092

Mariniersbrigade: 094,098,100

Sumatra: 113,114,115,119,120,121

Luchtmacht (KNIL): (113)

KNIL: 212,228,237

HINDERLAGEN

West Java:001,004,005,008,009,010,012,013,014,017, 021

7 December divisie: 024,026,027,028,031

Midden-Java: 046,048,054,067

Oost-Java: 071,076,080

Mariniersbrigade: 101,102

Sumatra:107,110,112

KNIL: 202,208,214,224,226,227,229,233,235,238,240,246,248

VERMISSINGEN GEHELE PATROUILLE

West-Java: 003,019

7 December divisie: 032,034

Midden-Java: 064

Mariniersbrigade: 103

Sumatra: 118

KNIL: 205

VERKEERS- SCHEEPS- EN VLIEGTUIGONGEVALLEN, EENZIJDIGE EXPLOSIES, VERDRINKINGEN

West-Java: 016,020

7 December.divisie: 035

Midden-Java: 039

Oost-Java: 070,077

Mariniersbrigade: 093,099

Mariniers (Nieuw Guinea): 104

Kon.Marine: 096

Luchtmacht (KNIL): 151,154,155,157,158

Kon. Luchtmacht (Nieuw Guinea): 166

Marineluchtvaartdienst: 159,160,161,162,163, 164,165

KNIL: 216,217,236

OVERVALLEN

Midden-Java: 053,068

Oost-Java: 072,085

Mariniersbrigade: 095

Sumatra: 109

KNIL:230,231,243,253,254,255

INCIDENTEN ZONDER DETAILS

West-Java: 015

Oost-Java: 083,087

Sumatra: 106,111

KNIL:206,209,213,221,223,232,234,239,241,242,244,245,247,249,251,252

VOLGNUMMERINDEXEN OP BASIS VAN BEHANDELING VAN NEDERLANDSE EN KNIL-KRIJGSGEVANGENEN DOOR DE TEGENSTANDERS

In snel tempo verdwijnt de generatie militairen die het Nederlands-Indonesische conflict aan den lijve heeft meegemaakt in de nevelen van de historie. En daarmee degenen die nog in staat zouden zijn om correcties aan te brengen op onjuiste of eenzijdige interpretaties van wat daar is gebeurd (mogelijk ook in dit boek!). Wat blijft is de discussie van theoretische critici over al dan niet plaatsgevonden hebbende excessen en de moderne consequenties daarvan in financiële zin, aangezwengeld door gespecialiseerde advocaten. Steeds weer worden in de Nederlandse media excessen aan Nederlandse zijde belicht, maar die van de tegenstanders veelal verzwegen, tenzij de nog levende getuigen protest aantekenen.

Bekend zijn enerzijds de zuiveringen in Zuid-Celebes, waardoor naar beste schatting ongeveer drieduizend mensen het leven verloren, en de gebeurtenissen in Rawahgede met een paar honderd slachtoffers. De overeenkomstige moordpartijen na de capitulatie van Japan door opgezwepte pemoeda's (Indonesische jongeren) en anderen, bekend geworden onder de naam 'Bersiap', kostten eveneens aan ongeveer drieduizend uit de kampen teruggekeerde mannen, vrouwen en kinderen het leven. Het een 'rechtvaardigt' het ander niet, maar de dood maakt geen verschil tussen 'vrijheidsstrijders' en 'koloniale troepen'. Het aantal Indonesische slachtoffers als gevolg van het Nederlands-Indonesische conflict wordt geschat op honderd- tot honderdvijftigduizend personen (waarvan duizenden door de eigen Indische landgenoten).

De onbegrijpelijke wreedheden bij en als gevolg van de communistische opstand in Madioen in 1948 tegen het republikeinse regime en na de generaalsmoorden in 1965 in Djokjakarta tijdens grootscheepse klopjachten resulteerden in de dood van honderdduizenden, tenminste een half miljoen leden van de eigen bevolking, mannen, vrouwen, kinderen. Aan-

tallen die wij ons nauwelijks kunnen voorstellen en in de richting gaan van de ‘killing fields’ in Cambodja en de genocides in Afrika.

Ook Nederlandse militairen ontkwamen niet aan de moordlust van een deel van hun tegenstanders. De leden van de islamitische ‘Daroel Islam’-strijdgroepen waren in dit opzicht berucht, maar niet zij alleen. 22 Nederlandse jongens en één KNIL-man die het ongeluk hadden na een incident met drie of meer eigen doden en/of vermisten krijgsgevangenen te raken werden correct behandeld en - eventueel - beschermd tegen agressie van anderen. Zij kregen medische behandeling en verzorging en keerden later in de eigen gelederen terug, meestal in het kader van een uitruilprogramma met eerder door de Nederlandse troepen gevangen genomen TNI-strijders. Van twee Nederlandse militairen, een luitenant en een marinier, is bekend dat zij na hun overlijden in gevangenschap door de TNI-strijdkrachten met militaire eer werden begraven.

Anderen hadden minder geluk. Zij werden mishandeld, verminkt, vermoord, vaak door middel van onthoofding, in een rivier gegooid. Gruwelijke details zijn daaromtrent bekend geworden en bewezen aan de hand van aangespoelde of opgegraven stoffelijke overschotten. Het ontbreken van hoofden, dus gebitten, leidde ertoe dat identificatie soms niet mogelijk was. Tot op de dag van vandaag blijkt die identificatie na opgraving van stoffelijke resten, zelfs met behulp van de modernste DNA-methodieken, in sommige gevallen onmogelijk. Die resten zullen, in verzamelingen of met ‘onbekend’ op een grafmonument, voor eeuwig naamloos blijven. 29 Nederlanders en 15 KNIL-jongens werden na incidenten waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren nimmer teruggevonden. Zij werden in een rivier gesmeten, spoelden naar zee en verdwenen of liggen ergens verborgen en verlaten in de voor hen zo vijandige grond.

Een indexoverzicht van veertien incidenten met vermoorde Nederlandse en KNIL-krijgsgevangenen, bewezen aan de hand van de staat waarin de gevonden stoffelijke overschotten verkeerden, volgt hier.

VERMOORDE NEDERLANDSE KRIJGSGEVANGENEN

003	18-05-1946	6 doden	1-11 R.I.
019	19-06-1949	3 "	425 B.I.
021	09-10-1949	3 "	401 B.I.
029	13-11-1947	3 "	3-1 R.I.
032	30-10-1948	5 "	3 Stoottroepen
034	28-02-1949	8 "	3 Grenadiers
053	24-01-1949	6 "	Vaartuigendienst
095	03-11-1946	3 "	3Inbat Mariniersbrigade
118	16-12-1947	7 "	4-7 R.I.
119	03-01-1949	2 "	4-1 R.I.
152	02-07-1946	9 "	18 Squadron
205	21-03-1946	8 "	Inf. XIII KNIL
229	16-03-1949	3 "	Onbekend KNIL
243	04-02-1949	7 "	<u>Genie-onderdelen KNIL</u>
14 incidenten		73 doden	

Van de overige incidenten met vermisten is het al dan niet vermoorden en de wijze waarop niet geregistreerd. Sommige blijvend vermisten kunnen in de strijd gesneuveld en niet teruggevonden of door de bevolking zonder melding daarvan begraven zijn. Bij die incidenten kunnen zich echter ook na gevangenneming excessen hebben voorgedaan.

Daarentegen is van een aantal incidenten met drie of meer doden en/of vermisten bekend dat krijgsgevangen Nederlandse of KNIL-militairen redelijk tot zeer correct werden behandeld. De meeste daarvan keerden na lange tijd weer terug in de Nederlandse gelederen. Een overzicht van deze vaststaande gevallen volgt hier.

TERUGGEKEERDE NEDERLANDSE KRIJGSGEVANGENEN

009	12-08-1947	1 kr.gev.	4-3 R.I.
011	23-08-1947	1 "	3-8 R.I.
014	10-01-1948	1 "	AMD/DKG (ontsnapt)
019	19-06-1949	4 kr.gev.	425 B.I.

053	24-01-1949	1	“	Vaartuigendienst
064	28-05-1949	2	“	5 Grenadiers
072	28-07-1947	2	“	4 Grenadiers *
095	03-11-1946	1	“	3 Inbat Mariniersbrigade
103	23-07-1949	6	“	Amphibat mariniers **
109	11-07-1948	3	“	LTD 85
203	04-08-1949	1	“	<u>Regt. Speciale Troepen</u>

11 incidenten 23 krijgsgevangenen

* Bij dit incident zijn bovendien 2 (gewonde) gevangenen in krijgsgevangenschap overleden

** Bij dit incident is bovendien 1 gevangene in krijgsgevangenschap overleden.

Van een aantal incidenten is niet bekend op welke wijze Nederlandse of KNIL-militairen om het leven zijn gekomen: gesneuveld en vermist geraakt dan wel na gevangenneming vermoord. De aantallen kunnen als gevolg daarvan wijziging ondergaan maar het algemene beeld zal daar-door niet worden aangetast.

De weergegeven incidenten betreffen alleen gebeurtenissen waarbij drie of meer doden en/of vermisten te betreuren waren. Daarnaast is ook een aantal Nederlandse en KNIL-militairen krijgsgevangen geraakt, vermoord dan wel teruggekeerd bij of na incidenten waarbij ‘slechts’ één of twee doden en/of vermisten het negatieve resultaat waren van een actie.